

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

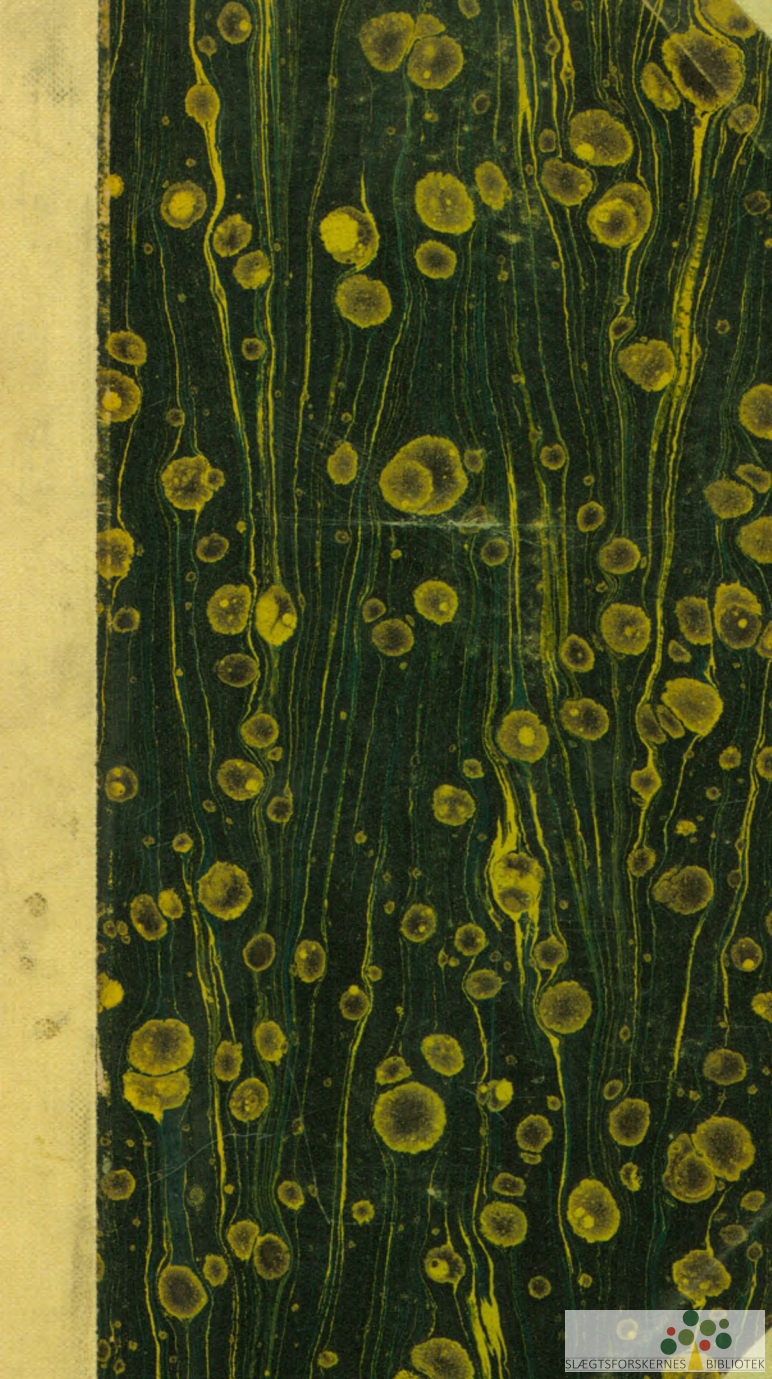
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Frederik Adolph Greve af Holstein.

En biographisk Fremstilling.

Af

J. A. L. Holm,

Licentiat i Theologien, Sognepræst for Hyllested, Venstev og Holsteinborg Menigheder i Sjællands Stift.

Kjøbenhavn.

Forlagt af Universitetsboghandler C. A. Reibel.

Trykt i Bianco Lunos Bogtrykkeri.

1844.

Wotto: „At fore Troe og Kjærlighed ind i sine Medmenneskers Hjerte, var hans
„Livs Hovedstræben; men, i det han indsaae, at disse den usvulige Verdens
„Kræfter behøve en beqvem Jordbund, for at fremspire og trives i den
„svulige Verden, laae ogsaa hans Webbergere's udvortes Forhold ham
„paa Hjerte.“

Af Geheimestatsminister Ørsted's Mindeord over Zolstein,
ved Aabningen af den anden Stænderforsamling.

Danmarks Konge

Christian den Ottende,

som tilfulde kjendte og skattede Holsteins
Værd og ædle Stræben,

som i alvorlige Tider har havt Prover paa
hans Troeskab og Hengivenhed,

som allernaadigst tillod Afbenyttelsen af skriftelige
Meddelelser,

der oplyse vigtige Momenter i Holsteins Liv,
og som opmuntrede til dette Arbejdes Fuldførelse

helliges samme

allerunderdanigst

af

Forfatteren.

Fortale.

Den Mand, hvis Biographie, jeg herved fremlægger for mine Medborgere, hører vistnok ikke til de historiske Notabiliteter, hvis Gjerning og Virken har været betegnet, ved afgjørende Indflydelse paa Landets Skjæbne og Folkets Udvikling, i forskjellige Retninger — hans bestedne Lod blev det, for den største Deel af hans Liv, at arbejde og virke i en engere Kreds, og hans Bane blev saaledes, uden den Opsigt og den Glands, der ledsager dem, hvis eminente Talenter, og indgribende Virksomhed i Landets og Folkets vigtigste Anliggender, henvende den offentlige Opmærksomhed paa dem. Imidlertid frembyder Holsteins Liv og Virken saamange lysende Punkter, saamange elskelige Sider, saameget Stort og Edelt, ogjaa ud over Privatlivets Grændser, at det snart efter hans Bortgang blev mig klart, at et saadant Liv, en saadan Virken vel kunde gjøre Krav paa, at fremlægges for danske Medborgere, saaledes, som samme var og er — Resultatet af den reneste Villie, af de oprigtigste Længsler, de hæderligste Bevæggrunde, fort af et indre Liv, hvis Maal var Mennekevel og Fædrenelandets Vel, hvis Kjærne var Troeskab mod Gud og Kongen. Og som det da var mig klart, at hans Biographie burde komme for Lyset, saa blev Beslutningen, at lægge Haand paa Arbeidet stedse mere levende hos mig, indtil jeg endelig i Sommeren 1842 begyndte derpaa. *)

Imidlertid har denne Biographie ikke sin nærmeste Grund, blot i mine individuelle Følelser og Anskuelser af Hol-

*) At det drog saa længe hen, laae deels deri, at jeg ei, førend i Aaret 1840 fik alle Materialier samlede — og da jeg saa vilde begynde, blev min Embedsvirksomhed samme Aar saaledes ubvirket, at jeg, først til ovennævnte Tid, saae mig istand til, at gjøre Begyndelsen.

steins Bærd; hans Navn havde som Patriot, Godsbestyrer og Menneskeven saa god en Klang, at der, kort efter hans Død, udgik til mig fra flere Sider, og det fra hvitagtede Mænd, de bestemteste Opfordringer, at levere, om ei andet, saa dog en biographisk Skizze af den Bortgangnes Liv. Ere endnu en Deel Aar hændne siden disse Opfordringer, saa veed jeg dog at Holsteins Minde er af den Bestaaffenhed, at hans Biographie ogsaa nu — udarbejdet efter en større Maalestok og en mere udvidet Plan, vil finde en venlig Modtagelse. At netop jeg er bleven Holsteins Biograph, vil Læseren let kunne forklare sig af det særegne Forhold, i hvilket jeg i en Række af Aar stod til ham, ligesom af den Omstændighed, at det blev mig overdraget, at ordne hans Papirer, hvorved en Deel Materialer blev mig lettere tilgængelige. At han, under andre givne Omstændigheder, kunde have fundet en langt værdigere og dygtigere Biograph, er ingen tilbøieligere end jeg, at tilstaae.

I det jeg er gaaet ud fra den Grundsaetning, at gjengive et virkeligt Liv, med alle sine Enkeltheder og Eiendommeligheder, har jeg nærmest søgt Stoffet for min Fremstilling i Holsteins Papirer, navnlig hans efterladte Manuscripter, i hvilke han havde nedlagt, hvad der, i enhver vigtig Periode af hans Liv, i Besynderlighed vorte sig hos ham. At denne Fremgangsmaade kan have sine mislige Sider, at Meget derved kan komme for Lys, som den Afsdøde slet ikke havde tænkt paa, eller ønsket, at skulle komme videre end i hans Pult —; Meget atter, som enten allerede har tabt sin Interresse, eller i og for sig ingen videre afgjort Interresse kan have — er vist; men, naar Afbenyttelsen af de efterladte Papirer kun skeer med fornuftig Maal, saa erfarer Læseren dog dette og hiint, med Hensyn til den Afsdøde, som han hidtil ikke vidste, og lærer ham at kjende fra Sider, hvor han før ei kjendte ham. Iøvrigt haaber jeg, at man vil finde, at jeg samvittighedsfuld er omgaaedes med, hvad der er bleven mig betroet, og at jeg ei har jaget efter noget, der kun kunde tilfredsstille nysgjærrige Læsere. Kun, hvad der affløter den Afsdødes sande Træl, hvad der forkynder Mennesket det Menneskelige, behøver en Biograph ei at skjule, naar

han ei vil tie overalt, eller bevæge sig i almindelige og betydningsløse Ytringer og Domme. Mennesket underviser Mennesket, ved sin hele Personlighed, ved sine Feil og Svagheder, som ved sine Dyder og Fortrin. Den Dom, Holstein fældede over sig selv i sine optegnede Selvbekjendelser, kort efter Grevskabets Tiltrædelse har jeg, i Hensyn paa Foransførte, ei heller taget i Betænkning at offentliggjøre.

Hvad her er sagt om Afbenyttelsen af Holsteins Papiere, gjælder og om Fremstillingen af de enkelte Facta i hans Liv; med Undtagelse af enkelte indledende Bemærkninger, har jeg ladet disse selv tale, og documentere, hvad Manden var. Kun her og der er Biographien bleven mere pragmatisk, hvor det var nødvendigt, at tilsvie en og anden forklarende Bemærkning, en og anden berigtigende Døm, uden hvilken Totalindtrykket af Charakteren maatte blive høist ubestemt i Læserens Gemyt. Thi, om end disse Bemærkninger og Domme maaskee kunne forekomme denne og hin Læser eensidige og skjæve, saa kunne de dog selv saaledes give Læseren, der selv tænker, Stof til nye og maaskee de eneste rigtige Anskuelser af Sagen.

At jeg har indeelt Biographien i forskjellige Perioder, er ei skeet hændelsesviis, men for dermed at betegne bestemte Udviklinger og Overgange, saaledes, som efter enhver Periode ogsaa korteligen er angivet. Ligesaa har jeg derved søgt, at fremhæve de forskjellige Interresser, der, i de forskjellige Perioder af Holsteins Liv, især beskæftigede ham, og at anvise dem den rette Plads, i deres nødvendige Causalforbindelse med hinanden.

Hvad nu Behandlingen af enkelte af de væsentligste Steder i Biographien angaaer, da tillader jeg mig, at bemærke følgende: I Holsteins Barndoms og Ungdoms-Periode har jeg især søgt, at sammenstille de Træk, der nærmest forraade Mandens tilkommende Stræben og Virken. Der gives nemlig ofte, tidlig i Livet, visse prægnante Momenter, i hvilke den Enkeltes Eiendommeligheder især udtale sig, visse Træk af Tænke- og Handlemaaden, i hvilke disse fremtræde med al deres Originalitet; saadanne har jeg især havt for Die. — I Fremstillingen af

VIII

hans Virksomhed for Industrien og Agerdyrkningen i den første Periode, har jeg indskrænket mig til den Detaille, som var fornøden, for at vise hans første opblussende Ild, som ung Godseier, og hans i den første reformatoriske Iver force-
rede Virksomhed for, at fremkalde og nære de industrielle og landoconomiske Interesser i sin Kreds. Udførligere er Skolevæsnets bleven behandlet, fordi det aabenbart, og det fortrinns-
viis, var en af hans Yndlingsgjenslande, som han med stor For-
kjærlighed virkede for, gennem hele sit Liv, hvorfor jeg og, i de forskjællige Perioder, ved flere Leiligheder, kommer tilbage til samme.

I den anden Periode af Holsteins Liv frembæves et Moment, der skjøndt hidtil kun bekjendt for ganske faae Personer, dog hører til de meest betegnende, og som jeg derfor har troet at burde relevere i sin Stikelse, og det er hans Deeltagelse i Norges Anliggender. Den er fremstillet, som en nødvendig Yttring af hans Tanker, Ønsker og Længsler, vakte ved de daværende Begivenheders Gang og Udvikling, som ogsaa betinget ved hans inderlige Hengivenhed for den Fyrstes Person, som nu bær Danmarks Krone — og saaledes, kun saaledes var den i sin Oprindelse, som i sine Yttringer. — Da det baade havde været lidet hensigtsvarende, ogsaa lidet overensstemmende med det for en Biographie satte Maal og begrændsede Omfang, at lade Holsteins Udkaft til den norske Constitution afstrykke heelt (det udgjør i Manuscript omtrent 10 tætskrevne Ark) — har jeg kun angivet Hovedpunkterne, ligesom jeg i Anhanget har anført nogle Steder af den norske Grundlov, og ovennævnte Udkaft, til Sammenligning, dog, uden derved videre at ville documentere, at dette virkelige har været afbenyttet ved Affattelsen af hiin, hvorom jeg heller aldrig har hørt Holstein at yttre noget; isvrigt taler det Factiske, og klarer hans Fremtræden ved denne Leilighed. — At han i sin første i Trykken udgivne politiske Afhandling: „Ueber die Mittel und Wege eine verschwundene Volksvertretung wieder herzustellen“ betydeligen havde modificeret sine Anskuelser og constitutionelle Ønsker, har jeg ei søgt at lægge Skjul paa; derimod har jeg søgt at forsvare ham, mod Bestyldning for

Inconseqvenz i denne Henseende, og det troer jeg, ligesaameget at have maattet gjøre, som at have kunnet det. Maattet — thi Biographen bør stræbe, at bevare Eenhed og Holdning i den Charakter, han beskriver og derfor og søge at mediere de tilsyneladende Modsigelser *) — og dernæst kunnet — thi det constitutionelle Princip er aldrig ganske bleven opgivet af Holstein, kun Formerne, under hvilke det skulde fremtræde har han modificeret, og gjort dets Udførelse afhængig, ei af stormende Ønsker, men af det, Tiden, og en roelig Udviklingsgang af Forholdene, vilde bringe med sig. — Holsteins Virksomhed som Bankrepræsentant har jeg bestræbt mig, at fremstille, ganske efter de foreliggende skriftelige Forslag, Udkast og øvrige Documenter, dog ei uden nærmere Conference med senere afdøde Justitsraad Guldberg, der af Repræsentationens Forhandlingsprotocoller godhedsfuld meddeelte mig de Oplysninger, jeg attraaede. Den vistnok for Alle skjulte Marsag til Holsteins Udtrædelse af Repræsentationen, efter 1½ Mars Function, har jeg releveret, som Sandhed kræver. — Bestræbelserne for Oprettelsen af en Creditforening har jeg ligeledes søgt at klare efter de foreliggende Documenter; reüsserede Planen end ikke, vil Enhver dog letteligen erkjende, af hvilken Betydning og Vigtighed Sagen var, navnlig under de daværende Forhold.

Fremstillingen af den tredje og fjerde Periode af Holsteins Liv er tildeels Memoirer fra hans egen Haand, i det jeg nærmest har indskrænket mig til, at gjengive de Ønsker, Planer og Forslag, der rørte sig hos ham, og som han deels nedlagde i Manuscripter, der ei kom for Lyset, deels offentliggjorde i Smaaeskifter. Han stod i disse Perioder, med Undtagelse af de Forbindelser, hans Virksomhed, som Godsseier førte ham i, temmelig isoleret, dog ei uden Berøring med Tiden og de offentlige Anliggender; een Tanke besjælede ham og det var Fædres

*) Kun, hvor Modsigelserne ligefrem ophæve Eenhed og Holdning, plager han sig forgjæves med at mægle og gjør bedre i, at fortælle Inconseqvenzen, som sanddrue Referent, og stille den hen i sin Nøgenhed, uden Undskyldning eller Retfærdiggjørelse.

nelandets Vel. — Hans vedvarende uafbrudte Iver for Skolevæsenet har jeg stræbt at godtgjøre, ved Fremstillingen af Striden med Amtsprovst Münster, ligesom og den liberale Mand, Holstein her lagde for Dagen, hvor det kom an paa, at forebygge unødvendig og skadelig Ewang i en saa vigtig Sag, som Almueunderviisningen. Ved at anføre de tvende intenderede Praisopgaver af 1826 og 1829 har jeg villet give Beviis for Holsteins utrættelige Patriotisme, der søgte, at indslaae enhver Vej, paa hvilken han troede at kunne gavne og vække Almeenaand og Fædrelandskærlighed. Som Forfatter af Skriftet „de danske raadgivende Provindsialstænders Væsen og Værd“ har han i Biographien, tildeels selv, gjort Medde for, hvad han vilde, og jeg har kun tilføiet nogle enkelte Bemærkninger, som et og andet Punkt i Skriftet syntes at kunne motivere.

Den sidste Periode af Holsteins Liv, der forholdsviis er behandlet vidtløftigt, frembyder vistnok de rigeste Bidnesbyrd om en skjøn Udvikling af alle gode Kræfter hos ham.

Hvad min individuelle Dom over det Fiarendaler Institut angaaer, da er jeg langt fra at forlange, at derpaa skal lægges anden Vægt, end den, Erfaringen virkelig fordrer; thi vel var jeg for en Tid Medlem af Bestyrelsen, men min Deeltagelse var, og maatte, efter Omstændighederne, blive af en høist indskrænket Art.

Foranførte gjælder ogsaa om de udtalte Anskuelser af de religiøse Bevægelser paa Grevskabet og navnlig de saakaldte „gudelige Forsamlinger,“ og Ingen skal mere, end jeg, være tilbøielig til, at modtage Berigtigelser, hvor jeg har feilet; for Nigtigheden af det antydede Factiske troer jeg derimod at kunne indestaae, efter de Jagttagelser og Optegnelser, jeg har gjort; dog maae jeg bemærke, at en Deel af den senere Udvikling af Bevægelsen, i Tiden efter Holsteins Død, er medtaget, — da Elementerne dertil tidligere vare tilstæde.

Hvad Holstein var som Stænderdeputeret, troer jeg ikke at have gjengivet anderledes, end, som han selv har tegnet sig, ved sin hele Fremtræden, før og under den første Stænder-

forsamling; en Fremtræden, der endnu, selv uden Gjenkaldelse deraf, vil være i friskt Minde hos Mange.

Med Hensyn til flere fremhævede Enkeltheder, saasom hans Anstuelser af Selskabet „for Trykkefriehedens rette Brug,“ og de politiske Billeder, Neunioner og Petitioner, da har saadant, hvad det Sidste angaaer, sin Hjemmel i hans egne bestemte Yttringer; hvad det Første angaaer, da ere hans egne Ord derom at finde i de Prøver, der ere meddeelte af den af ham i Manuscript efterladte humoristiske Ofsats: Allerunderdanigst Ansøgning af „PresSENS Misbrug“ &c.

Charakteristiken af Holsteins elskelige Personlighed har jeg givet som den stod for mig, og efter det Indtryk, hans Omgjængelse har gjort paa mig; men jeg troer, at jeg kun har udtalt, hvad der vil finde Gjenklang hos Alle, der havde den Lykke, at kjende ham noiere.

I Anhanget har jeg ladet trykke trende Digte af Holstein, til Prøve paa hans poetiske Talent, der ikke hørte til de ganske almindelige; han var undertiden ret heldig, dog gjælder det kun om hans Forsøg i det tydske Sprog; i det danske saae man strax hans Mangel paa den fornødne Kundskab til Sproget, og paa Magt over samme. — Parallelstederne af den norske Grundlov, og Holsteins Udkast, haaber jeg, ville ei ganske være uden Interesse; ligesom, at de skønne Digte af Grundtvig, i Anledning af Holsteins Solbryllup og af hans Jordefærd, ville være Vennerne af hans Minde kjærkomne. Den af mig, ved den sidste Leilighed, holdte Digtale „Den Nætfærdiges Ibhukommelse er til Velsignelse“ blev trykt strax efter hans Død og uddeeltes blandt hans Familie og Venner — og den har derfor her ikke nogen Plads.

Om Kilderne, jeg har afbenyttet, kan jeg fatte mig i Korthed, da jeg tildeels i det Foregaaende har afslagt Regnskab derfor. Trækkene af hans Barndom og Ungdom ere mig meddeelte, deels af hans første Lærers Enke, Pastorinde Kuhlmann, deels af Personer, der tidlig stod i nær Berøring med ham Fremstillingen af hans Virksomhed, som Præsæs i Industrieselskabet, er øst af sammes Forhandlingsprotocol; med Hensyn til

Fremstillingen af hans Virksomhed for Skolevæsenet, har hans Copiebog som Skolepatron, været mig til megen Nytte. — Efterretningerne om hans Deeltagelse i de norske Anliggender berøve, deels paa hans egne Optegnelser, deels paa hans Nærmestes Meddelelser. Detaillen om Reisen til Norge hidrører fra Meddelelser af afdøde Skolelærer Hendriksen i Tingjellinge, der, som ungt Menneske dengang ledsagede Holstein, som Opvarter.

Jøvrigt have de efterladte Manuscripter og Optegnelser været min Hovedkilde. Fra 1827, da jeg traadte Holstein nærmere, og havde den Lykke, at virke i Forening med ham, i en Række af 9 Aar, har jeg naturligtviis selv kunnet samle flere Materialier ved min Omgang med ham; — noget, hans aabne Færd saa rigelig gav Udgang til.

Uf disse Kilder har jeg nu, saa godt, jeg formaaede det, og med den Forkjærlighed for Arbeidet, som inderlig Kjærlighed og Hengivenhed for Personen maatte give mig, stræbt at give et tydeligt Billede af Frederik Adolph Holstein; vel nærmest i Omrids; men dog, som jeg haaber, ikke uden oplivende Farver. Ut jeg ikke har henstillet noget vilkaarligt idealt Materialie, er jeg mig derfor bevidst — jeg har kun søgt, at give et sandt Portrait, med bestemte Træk af Handling og Charakter, tilmaalt efter den Objectivitet, som laae for mig. Har jeg alligevel, her og der, været for meget Optimist, og overskreden det rette Maal — da vil den velvillige Læser holde mig det til gode, naar han betænker, at jeg var en Beljørerers og faderlig Bøns Biograph.

Slutteligen udtaler jeg det Haab, at jeg vil finde flere saadanne velvillige Læsere, der ei allene opdage Feilene ved mit Arbeide, men og ville undskylde, hvad der kan undskyldes; især regner jeg paa, at Interressen for Holsteins Person og Virksomhed vil erstatte, hvad der savnes i min Fremstilling. Maatte den kun — uagtet sine Mangler — tjene til at bevare Mindet om Een af Fædrenelandets ædlest og trofasteste Bønder.

Syllested Præstegaard den 22de April 1844.

J. Solm.

Udsigt over Indholdet.

I.

Barndom. Ungdom. Fra Grevskabets Tiltrædelse 1808—1812 Side 1—72.

Holsteins Barndom.....	1—6.
Ungdom	6—18.
Han tiltræder Grevskabet Holsteinborg.....	18—22.
Afgjørende Skridt til Hoveiets Afskaffelse....	22—23.
Henvender sin Opmærksomhed paa Agerdyr- ningens og Huusflidens Tilstand paa Grev- skabet	23—25.
Stifter et Industrielsselskab — sammes Virk- somhed.....	25—35.
Dpretter en Spare- og Laanekasse — et Heste- og Dvægassuranc-Selskab	35—39.
Omsorg for Havevæsnet og Grevskabets Skove	39—43.
Virksomhed for Skolevæsnet.....	43—61.
Virksomhed for Fattigvæsnet, Dpretelse af Hospitalet paa Fiurendal.....	61—65.
Søger at fremme Hørablen — Ansættelse af en egen Læge for Grevskabet — Nye Byg- ningers Opførelse — Forforskjellige Foran- staltninger — Udnævnes til Kammerherre	66—72.

II.

1813—1822.....Side 73—128.

- Begivenhedernes Gang i 1813 og 1814 og Holsteins
derved fremkaldte Tanker og Ønsker.....73—77.
- Hans Deeltagelse i Norges Anliggender, —
Udkast til en Constitution for dette Rige,
Reise til Norge.....78—92.
- Fortsatte Bestræbelser for en frie Udvikling af
Statsforholdene.....93—101
- Virksomhed som Bankrepræsentant.....101—120.
- Arbejder for Oprettelsen af en Creditforening
for Landeieendoms Besiddere.....120—128.
-

III.

1822—1827.....Side 128—167.

- Fortsatte Bestræbelser for Forbedring af Landmandens
Kaar — derpaa grundede Forslag.....128—141.
- Virker for Oprettelsen af en Bivelforening
for Grevstabet og Omegn.....141—144.
- Deeltagelse for Missionsagen.....144—150.
- Bedvarende nidkær Virksomhed for Skole-
væsnet.....150—157.
- Deeltagelse for de ved Stormfloden den 4de
Februar 1825 haardt betrængte Beboere
paa Rigets Vestkyster.....157—159.
- Forslag og Foretagender i Anledning af Ju-
belaaret 1826.....159—165.
-

IV.

1827—1832.....Side 167—202.

- Fortsat Virken for Skolevæsnets Fremme 167—170.
- For Missionsagen.....170—172.

Talsmand for Græfvernes Sag.....	172—174.
Udgivelse af Danmarks Krønike for 1828 — Strid om den indbyrdes Underviisnings Methode.....	175—183.
Paatænkt Praisopgave for en historisk Læ- sebog.....	183—185.
Udgivelsen af Skriftet om „de danske raad- givende Provindsialstænders Væsen og Værd“.....	185—198.
Forslag om Chorunderviisning i Almue- skolerne.....	198—201.

V.

1832—1836. Side 202—312.

Indkaldes til at tage Sæde i Raadet af de erfarne Mænd — Paabegyndt „historisk Undersøgelse om Statsforholdene i Danmark“ siden Kiølsfreden	202—206.
Virksomhed for Landboeforholdene — Op- rettelse af Sorø Amts Landoeconomiske Selskab.....	206—209.
Oprettelsen af det Fiurendaler Institut for „forladte Børn“ — dets første Ud- viklingsgang; Holsteins Virksomhed for Institutet paa Flakkebjerg Wiark.....	209—220.
Deeltagelse i den religiøse Bevægelse; Fer- hold til Opvækkelsen og „de gudelige Forsamlinger“ paa Grensfabet.....	220—243.
Virksomhed som Præsident for det danske Missionselskab.....	243—249.
Forberedende Skridt for Indtrædelsen i Stænderforsamlingen — vælges til kon- gelig Deputeret — forberedende Møde paa Holsteinberg.....	249—266.

Virksomhed som Stænderdeputeret	266—294.
Politiske Standpunkt	294—296.
Sygdom og Død	296—298.
Holsteins Personlighed og private Liv — hans religiøse Standpunkt og nærmere Charakteristik	299—312.

Anhang.....Side 312—339.

1) Nogle Digte af Holstein.....	315—322.
2) Parallelsteder af den norske Grundlov og Holsteins Udkast til en Constitu- tion for Norge	328—330.
3 og 4) Digte af Grundtvig i Anledning af Holsteins Sølubryllup og Jordefærd	331—337.
5 og 6) Efterretninger om den holsteinske Familie og sammes Stamtavle.	

I.

Barndom. — Ungdom. — Fra Grevskabets Tiltrædelse 1808—1812.

Frederik Abolp̃ Greve af Holstein blev født paa Gaarden Water=Newerstorf i Lütjenborg Sogn i Holsteen, d. 18de Detober 1784. Hans Fader var Kammerherre og Lehnsgreve Hendrik von Holstein, Besidder af Grevskabet Holsteinborg i Sjælland og Godserne Water=Newerstorf og Groß=Colmar i Holsteen; — hans Moder Frederikke Christiane Maria fød Comtesse af Ranzau=Breitenburg. Han nedstammede saaledes fra Landets ædlestes Familier. Han var den næstældste af 4 Børn, af hvilke en Søster, Comtesse Lovise Holstein i Kiel og en Broder, Kammerherre Grev Hendrik von Holstein paa Water=Newerstorf*) overlevede ham; en yngre Broder, Grev Andreas Holstein døde i Aaret 1835.

Hos Holstein yttrede sig, allerede i hans Barndom, Tegn paa den livfulde og opvakte Characteer, der blev et Særkjende for hans hele Liv. „Grev Frijs“ skriver et Die-

*) Døde den 17de November 1842

vidne*), i en privat Meddelelse — „var, da jeg første Gang
 „saae ham ved Baasketid 1788, et skjønt og elskværdigt Barn.
 „Hans levende og opvakte Bæsen og en Phantastie, som jeg
 „ei før eller senere har fundet hos noget Barn, gjorde ham
 „til en meget interessant Gjenstand for mig. Disse Gaver
 „udviklede sig skjønt i de følgende Aar, og man saae allerede
 „i Drengen den tilkommende udmærkede Mand. — Flere
 „Træk af denne hans livfulde Charakter, allerede i Barn=
 „dommen, kunde anføres, især erindrer jeg med Fornøielse
 „følgende lille Begivenhed, som er et Beviis paa, hvor levende
 „hans Forestilling var. „„Han havde engang faaet en lille
 „„flad Kasse, i hvilken der befandtes forskjellige tilfkaarne
 „„Træestykker, der noie passede til hinanden, men som kun
 „„ved et heldigt Valg eller ved et Træk kunde komme i deres
 „„forrige Stilling, naar de vare udtagne. Alle Tilstæde=
 „„værende saavel Borne, som Børn, især Frijs, forsøgte
 „„dette Kunstgreb, men stedsse forgjæves; den Lille blev der=
 „„over utaalmodig og heftig. Endelig tog Faderen Legetøiet;
 „„og Drengen blev grædende bragt til Sengs. Den næste
 „„Morgen gif han strax til sin Fader, bad blot et Dieblif
 „„om Legetøiet, som imidlertid blev ham nægtet, da man
 „„frygtede en Gjentagelse af Aften-scenen. Den Lille bad
 „„paa nye og indtrængende, i det han forsikkrede, at han nu
 „„kunde lægge Stykkerne i den rette Stilling, thi, kjære Fader!
 „— tilføiede han, — jeg har drømt, hvorledes det skal være
 „„og see, det lykkedes ganske rigtig ved det første Forsøg.““
 „Et andet Træk er følgende: „„Den første lille Gletsbue,
 „„hans Moder skjenkede ham, forsøgte han strax — og kom
 „„da jublende tilbage til Moderen med den Besked: han

*) Hans første Lærers Enke, Pastorinde Kublmann.

„kunde prægtig træffe med Buen, thi Kanariefuglen
 „var falden død ned ved første Skud.“

Med denne Livfuldhed kom ofte megen Heflighed tilsyne i Omgangen med hans Legekammerader; dog viste samme sig ei saameget ved Fornærmelser, der angik hans egen Person. Hvor han derimod troede Ret og Sandhed krænket, lod han sine Følelser frit Løb og skaanede ikke de Paagjældende, men lagde ofte, ved de stærkeste Udbrud af Brede for Dagen, hvor stærkt han havde følt sig afficeret ved det Skete*).

Den strengeste Sandhedskjærlighed var overhovedet et tidligt fremtrædende Træk hos ham. „Ofte“ — skriver Frue Kuhlmann — „har jeg glædet mig ved hans oprigtige Sandhedskjærlighed, som man sjælden finder hos Børn i den Grad, som hos ham; den tillod ham, end ikke for Spøg, at afvige fra Sandheden. Da han saaledes engang i en lille Comoedie, Børnene opførte paa Faderens Fødselsdag, skulde kalde en lille Medspillerinde Doris Claudius: „kjære Agnes,“ vægrede han sig paa det bestemteste herfor, fordi han slet ikke havde hende kjær, ja slet ikke kunde lide hende. Man betydede ham, at det kun skete i en Comoedie, men Alt forgjæves.“

*) I en militair Leeg havde saaledes engang Een af Kammeraderne begaaet en Subordinationsfeil og vilde redde sig fra Straffen ved en Usandhed. Frijs Hølsttein — da dette opdagedes — blev meget heftig, og vaastod, gesticulerende med sin Sabel mod den Skyldige, at han burde straffes dobbelt — ja døe; thi han havde tillige løiet. Denne Sandhedskjærlighed gav ham ogsaa megen Autoritet hos hans Legekammerader: „Frijs Hølsttein har sagt det“ var en Forsikring, der ikke blev modsagt. De Love, han forestrev med Hensyn til Legene og andre Foretagender, bleve noigtigten fulgte af de Andre.

Saa heftig han var, saa hurtig var han igjen til, ei blot at tilgive Andre deres Fornærmelser, men og at tilstaae sine egne Feil, hvor han opdagede, at han havde forseet sig. Han var villig til at bede om Forladelse, hvor han troede ubilligen at have krænket. Han holdt sig aldrig for god dertil; det er et staaende Træk i hans Barndomscharacter, der vedligeholdte sig hos ham som Mand.

Skjøndt han -- som nævnt -- var en munter og livlig Dreng og ei traf sig tilbage fra Barndommens Lege, saa viste der sig dog allerede tidlig hos ham en stor Modbydelighed for Tidsspilde. Underviisningstimerne ilede han derfor med Glæde imøde, og intet var ham kjærere, end omhyggeligen at forberede sig paa samme. Jo mere han tog til i Alder, desto mere fremtraadte ogsaa denne Lyst hos ham til alvorligere Beskjæftigelser, ligesom, paa den anden Side, hans Modbydelighed for Alt, hvad han antog at være blotte tidsspildende Forlystelser. Jagd, Dands, Fægtning og lignende Dvælsler, fandt han aldrig noget ret Behag i. For Jagden havde han fra den tidligste Tid den største Ulyst, og fandt den derved forarsagede Tidsspilde saa stor, at han stedse vedblev at nære en Fordom mod dem, som vare enthoustastiske Venner deraf.

I sit tolvte Aar mistede han sin Fader; efter Moderens Dødsfælde paatog Præsten Kuhlmann i Siewerstedt (senere Præst i Glücksbург) sig at lede Holsteins Opdragelse. For ganske at kunne opfylde dette Hverv, nedlagde han sit Embede i Siewerstedt og drog til Water-Newerstorff. Denne Mand, der med Undtagelse af to Aar, da en Candidat Møller var Huuslærer paa Newerstorff, ganske har ledet Holsteins Opdragelse og Underviisning, indtil han kom paa Universitetet, var den wolfske Philosophie

given. Hans Underviisning, der blev formet derefter, var derfor langt fra en saadan, der kunde tjene til at føre hans Glev til en sand Christendomskundskab. Han bestreed vel ikke ligefrem Troeslærdommene, spottede endnu mindre derved, men de bleve forbigaaede og maatte vige Pladsen for Paragrapher af den philosophiske Moral, der bleve meddeelte, udviklede og anvendte efter de brugeligste Methoder. Den ovenfor nævnte Candidat Møller, der var en Slags Kantianer og tillige et Menneſte af en mindre alvorlig og fast Character end Kuhlmann, gjorde det i den Tid, han var Lærer, ifkun værre. Han antog af Christendommen kun saameget, som han fandt for godt, og erklærede Resten for orientalsk Billedsprog og Myther. Det er altsaa klart, at Holsteins tidligste Underviisning har været en saadan, der mere tjente til, at føre ham fra Christendommen, end til den. Han var vistnok ogsaa bleven ganske fremmed for samme, naar ei hans Moder dagligen havde læst med ham og de øvrige Børn et Capitel af Biblen (efter Seilers Oversættelse). Med denne Bibellæsning forenede hun en Sang af Gellert, eller nogle Vers af den slesvig-holsteenske Psalmebog. At denne Fremgangsmaade, der havde sin Grund i en kjærlig Moders Omhu, og blev fortsat med den hende egne Alvor, har virket gavnligen paa et Gemyt, som Holsteins, og for en stor Deel tjent til at afgive en Modvægt mod den tildeels negerende, idetmindste for positiv Christendom fremmede Underviisning, han modtog af sin Ungdoms Lærere, kan ikke betvivles.

Efter det Anførte er det let at see, hvilken Skole Holstein i sin Ungdom har maattet gennemgaae; mere eller mindre er hans Opdragelse bleven ledet efter de Grundsætninger, som Basedow, Wölke, Salzmann, Campe

og andre af Pædagogikens daværende Coryphæer havde stræbt at gjøre gjældende. Han har, med Undtagelse af det, hans Moder gav ham, ingen Næring faaet for det dybe Gemyt, der boede hos ham; men har maattet lade sig nøje med de Smuler, som den kolde Rationalisme, der havde omgjærdet ham, tillod ham at opjамle.

I de øvrige Underviisningsdiscipliner, Sprogene, Historie, Mathematik m. v. gjorde den flittige Elev god Fremgang, og han vandt sin Lærers, som sine Forældres Tilfredshed i lige Grad.

I October Maaned 1802 drog Holstein, ledsaget af Kuhlmanu til Universitetet i Kiel og blev strax der imatriculeret. Den samme Alvor og Flid, der havde været ham egen, under hans Barndoms og tidligste Ungdoms Underviisning, forlod ham ikke paa Universitetet; tværtimod, hans Flid fordobledes her, og intet laae hans Dufke og Stræben nærmere, end at anvende Tiden saa samvittighedsfuldt som mueligt. Han betragtede derfor sine Universitetsaar kun som en Tid, der ene skulde være opoffret hans Studier. Han tillod sig ingen Udspredelser eller Forlystelser, allermindst af den Slags, som i Almindelighed vare og endnu tildeels, ligesom uadskilleligen ere forbundne med det tydske Studenterliv. Det kunde endogsaa undertiden bringe ham ud af Fatning, naar enten Bekjendtere eller Paarørende vilde nøde ham til at deeltage i et Bal, eller en anden lignende Fornøielse. Ofte tog han fat med saadan Iver paa sine Studeringer, at det syntes, som brændte han af Utaalmodighed efter at faae Ende paa Universitetsaarene. Det var imidlertid ingenlunde et saadant Bedanterie, der drev ham,

eller gjorde ham ængstelig, med Hensyn til Tidsanvendelsen; det var en reen og ædel Drift til at uddanne sig, nærmest med Hensyn til de Forhold, i hvilke han var bestemt at skulle indtræde; det var en oprigtig Lyst til videnskabelige Syssler.

Skjøndt hans meste Tid anvendtes til Læsning og Selvfstudium, besøgte han dog meget flittig de Collegier, som han havde belagt, hvad enten disse nu nærmest hørte til hans egentlige Studium, det juridiske og cameralistiske, eller angik Philosophie, Historie, Physik o. s. v. Han forsømte intet Collegium uden den højeste Nødvendighed, optegnede paa det nøiagtigste, hvad der blev foredraget, og ordnede og gjenmemarbejdede det derefter, naar han kom hjem. Hans Collegiehefter vare derfor alle i den skjønneste Orden. Endnu findes Størstedelen af dem samlede paa Bibliotheket paa Holsteinborg, og ere et Vidnesbyrd, saavel om den udholdende Flid, med hvilken han besøgte Forelæsningerne, som om den velgrundede Plan, han havde lagt for sine Studeringer.

Efterat han det første Aar havde hørt Forelæsninger over den græske og romerske Litteratur hos Heinrichs og Nasser, over den europæiske Statshistorie hos Hegewisch, over den anvendte Mathematik hos Valentiner, over Diætetik hos Statsraad Hensler, over Chemie hos Pfaff, Botanik hos Weber, og over Institutionerne hos Statsraad Cramer, brugte han det andet og tredje Aar til at høre Forelæsninger, der nærmest angik hans egentlige Studium. Saaledes hørte han Forelæsninger over Fædrelandets Historie hos Hegewisch, over Philosophien hos Reinhold, over den cameralistiske Encyclopædie, over Statslære, Politik o. s. v. hos Niemann, over den romerske

Retshistorie, Ulpian's Fragmenter, Pandecter, Criminalret v. s. v. hos Cramer, Schrader og Reitemeier. De Testimonier, han medbragte fra sit treaarige Ophold ved Universitetet i Kiel, stadfæste tilfulde, hvad foran er anført om hans vedholdende Flid og samvittighedsfulde Afbenyttelse af Forelæsningerne. Ikke allene lyder det ham, under 14de Sept. 1805, af daværende Prorektor, Etatsraad Cramer, meddeelte Hoved=Testimonium paa, at han med Samvittighedsfuldhed havde besøgt sine Læreres Foredrag og afslagt roesværdige Beviser paa sin Flid, men ogsaa de specielle Testimonier (de forefandtes alle blandt hans Papirer) stemme deri overeens, at han med ufortrøden Iver havde fortsat sine Studeringer. Blandt sine Lærere i Kiel sluttede han sig i Særdeleshed til Niemann, med hvem han og senere vedblev at staae i det venstkabeligste Forhold.

Midt under sine ivrige Studier i Kiel havde Holstein bestandig sin tilkommende Bestemmelse levende for Die og derfor dvælede hans Tanke oftere ved Holsteinborg og den Virksomhed, som der ventede ham. Især var Almue=Skolevæsenet en kjær Gjenstand for ham; for samme havde han fra den tidligste Tid fattet saa stor Forkjærlighed, at han flere Gange yttrede til sine nærmeste Omgivelser: at havde Forsynet ei allerede bestemt ham en anden Virkefæds, saa var han med Glæde bleven Skolelærer.

Et karakteristisk Træk, der nofsom bevidner denne hans tidlige Kjærlighed for Skolevæsenet, er følgende. Han lod nemlig under 26de Juli 1803, altsaa knap 19 Aar gammel, udgaae et Circulaire til samtlige Præster paa Grevfabet Holsteinborg, ved hvilket han forelagde dem 17 forstjellige Spørgsmaal om Skolevæsenets daværende Tilstand paa Grevfabet. Disse Spørgsmaal, der vare affattede saaledes, at

han, ved en nøiagtig Besvarelse paa samme, kunde erholde et fuldstændigt Overblik over Sagen, angik ei allene Skolevæsenets indre, men ogsaa ydre Organisation. Der fremlyser af alle Spørgsmaalene den varmeste Iver, for at afhjælpe de muelige Mangler, var det end med betydelige Opoffrelser, ligesom det paa den anden Side sees, at han allerede dengang paatænkte, paa sine Godser, mange af de Forandringer, som senere bleve paabudne for hele Landet — ved Forordningen af 29de Julii 1814. At han med disse Spørgsmaal meente det ret alvorlig, viser ikke allene hans hele senere Virksomhed for Skolevæsenet, men ogsaa navnlig Udarbejdelsen af et Skolereglement for Grevskabet, som han lagde Haand paa, strax efter at have modtaget de afsejdede Besvarelser.

Dette Reglement vidner om en sjælden Modenhed hos Forfatteren til at ordne Skolevæsenets Anliggender og et klart Blik for alle dets Interesser. Forslagene, grundede paa Sagkundskab, gif ei blot ud paa at afhjælpe øieblikkelige Mangler, men fremfor alt paa, at lægge en fast Grund for Fremtiden. Efterat han i denne Henseende, har udtalt sig i Indledningen til Reglementet, med megen Varme om Hensigten og Fordelene af Skoleunderviisningen, men og hvormeget disse vare betingede af en kraftig Medvirkning, ei blot fra Skolernes nærmeste Foresattes Side, men og fra Forældrenes, gaaer han derpaa over, i 13 forskjellige Afsnit, at fremsætte og motivere de Bestemmelser, han ansaae for de hensigtsmæssigste, til en fast Organisation af Skolevæsenet paa Grevskabet. At han har havt den hele Cyclus af dikhørende Gjenstande for Die, viser Reglementets Indhold. Skoledistricternes rette Inddeling, Skolecasens Indtægter og Udgifter afhandles i de to første Afsnit. Derefter følger i

3die, 4de, 5te og 6te Afsnit Bestemmelserne om de skolepligtige Børn, deres Inds og Udskrivning, om Skoletiden, Skoleferierne og Underviisningsgjenstandene. I 7de og 8de Afsnit handler han om Skolelocalet, Journalen og Skoledisciplinen, i det 9de om Forældrenes Pligter med Hensyn til Børnenes Skolegang, i det 10de og 11te om Skolecommissionerne, i det 12te om Skoleceramina og i det 13de og sidste om Aften-skolerne for den voksne Ungdom.

At de ledende Ideer i dette Reglement, for en Deel, hidrøre fra Samtaler og Brevverling med den af Skolevæsenet saa høit fortjente Statsminister, Grev Christian Reventlou til Christiansfæde, der var Administrator af Grevskabet Holsteinborg i Holsteins Mindreaarighed, er der Grund til at antage; i det mindste træffer det her omtalte Reglement og det, som i afdøde Grev Reventlaus Tid var gjældende for Skolerne paa Grevskabet Christiansfæde sammen, i flere væsentlige Punkter. Men paa den anden Side bær dog Alt Præg af, at selv, hvor Andres Ideer have ledet ham, er dog Intet optaget i Reglementet, uden at være prøvet, overveiet og gennemarbejdet saaledes, at han kunde adoptere det, som sin Eiendom. Det blev paa denne Maade, om ikke et originalt Heelt, dog et skjönt Vidnesbyrd om Holsteins tidlige Nidkjærhed for Skolevæsenet, som om hans Competence til, at afgive sit Bortum om de Forandringer, der vare nødvendige for at fremme dets Bedste. Hvad man imidlertid savner ved dette Reglement, det er, at Skolevæsenet ei betragtes fra noget egentlig christeligt Standpunkt. De pædagogiske Grundsætninger, som vare de gjængse i Begyndelsen af nærværende Aarhundrede, og den Betragtningssmaade navnlig af Religionsunderviisningen, som dengang var den gjældende, fremtræder

paa flere Steder med temmelig Overvægt. Heller ikke kan det nægtes, at Forfatteren vel neppe overalt har taget tilstrækkelig Hensyn, eller havt speciel Kundskab nok til Personernes Stilling og individuelle Bestaaffenhed i den Kreds, for hvilken hans Reglement nærmest var bestemt, ligesom, at han, som Følge heraf kommer til at udtale alt for sangviniske Forhaabninger.

I Efteraaret 1805 drog Holstein tilligemed sin næstældste Broder og sin Hovmester, Pastor Kuhlmann til Göttingen. Den samme vedholdende Flid, der udmærkede hans Ophold i Kiel, viste han ogsaa i Göttingen. Han hørte her stadigen Forelæsninger hos Professorerne Heeren, Blumenbach, Meyer, Sartorius, Hugo, Beckmann og Martens og anvendte sin øvrige Tid med den største Samvittighedsfuldhed, ligesom han og med Lyst og Iver benyttede enhver Leilighed, der aabnede sig for ham til at udvide sine Kundskaber, ved Dngang med Flere af de Mænd, hvis Forelæsninger, han hørte. Et skjønt Vidnesbyrd herom findes i de Attester, der af hans Lærere bleve ham meddeelte, ved hans Afgang fra Göttingen; navnlig udtaler Blumenbach sig meget fordeelagtig om han. „Der Herr Graf F. A. von Holstein der ältere“ — skriver denne Lærde i sin Attest — „hat nicht nur meine naturhistorischen und physiologischen Vorlesungen im nun verflossenen Sommerhalbjahre mit dem musterhaftesten Fleiße unausgesezt frequentirt, sondern mir auch aufferdem so manche andre Beweise seines ernstern Eifers für seine Studien und die darin erworbenen soliden Kenntnisse gegeben, daß ich ihn, auch ohne Rücksicht auf die Vorzüge seiner

„Geburt zu meinen geschäftstesten und hoffnungsvollsten Zuhörern rechne.“

Det var altsaa ikke blot juridiske og cameralistiske Studier, at Holstein drev med Iver; nei, han gif levende ind paa Alt, der kunde tjene ham til en grundig, alsidig Dannelse.

Efterat have opholdt sig i Göttingen et Aar, drog han i Efteraaret 1806 tilbage til Kiel og fortsatte sine Studeringer til Paasfen 1807, da han reiste til Kjøbenhavn, hvor han den 1ste Mai s. A. blev indskreven i de academiske Borgeres Tal. Paa denne Reise grundlagdes hans tilkommende huuslige Lykke. Allerede tidligere havde han, ved Besøg paa Trolleborg lært at kjende Grev Johan Ludvig Rewentlaus yngste Datter Wilhelmine Julie. Det Indtryk, de gjensidigen gjorde paa hinanden, ved det første Bekjendtskab i Aaret 1803 havde ved nogle Aars Skilsmisse ei tabt sig. Begge forstode da snart hinanden, da Holstein, paa Reisen til Kjøbenhavn atter kom til Trolleborg og ikke længe derefter var Comtesse Wilhelmine Rewentlau hans forlovede Brud

Strax ved sin Ankomst til Kjøbenhavn begyndte Holstein med sin vante Flid at forberede sig til sin juridiske Embedsexamen, som han ønskede at absolvere, jo før jo heller, da Tiden stærkt nærmede sig for ham til, selv at overtage Bestyrelsen af Grevskabet Holsteinborg, der efter Faderens Død var tilfalden ham, som den ældste Søn. Han tog desaaarsag Manuduction hos nuværende Geheimestatsminister Orsted og nuværende Højesteretsassessor Stellwagen, og saavel ved disse Mænds fortrinlige Veiledning, som ved den Lyst og Flid, med hvilken han afbenyttede samme, lykkedes det ham, at rykke sit Maal saa nær, at han alvori-

gen tænkte paa, at mælde sig til Examen i Foraaret 1808. Imidlertid udbrød Krigen, de juridiske Forelæsninger standsede, og Holstein kaldtes, for nogen Tid, til en anden Virksomhed, der i Fædrenelandets Navn krævede Opoffrelser af ham, som han ogsaa gjerne bragte. *)

Kun er det at beklage, at man for en Deel slet ikke reflecterede paa de Skridt, han gjorde, enten man saa misgjendte hans Hensigter, eller var for fornem til at modtage hans Tilbud.

Dette Sidste var navnlig Tilfældet, da han fra Holsteinborg, hvor han opholdt sig under Kjøbenhavns Bombardement, drog til den comanderende General Castenskjold ved Roeskilde og tilbød sin Tjeneste tilligemed 200 Bønder, som han paa egen Bekostning havde ladet væbne; selv yttrede han sig villig til, at arbejde i Feldtcommisariatet, hvortil han, under de daværende Omstændigheder, troede sig bedst skiftet. Men hans velvillige Tilbud nød ingen

*) Hans Kjærlighed til Konge og Fædreneland var overhovedet et tidligt fremtrædende Træk hos ham. „Allerede meget tidligt“ — skriver Frue Kuhlmann — „havde han en stor Kjærlighed til Konge og Fædreneland. Det yttrede sig isærdeleshed, da Christiansborg Slot var brændt og han hørte tale om en Gave, som Ridderstabet vilde sende Kongen. Strax var han ogsaa paa Færde, gav selv Alt, hvad han havde sammenhøvet, og samlede derefter hos sine smaae Venner, der ogsaa gjerne gav deres Skjærv, hvorved han omtrent sammenbragte 20 Rigsdaler Courant. Af Epog blev Alvor, thi den gamle Dr. Hensler, som erfarede Drengens Foretagende, meente, at man gjerne kunde sende Pengene til Kjøbenhavn, tilligemed Efterretning om, paa hvilken Maade den lille Collect var kommen tilveie. Pengene bleve derefter gjennem Grevinde Bernstorff overleverede Kronprindsen, der med Nøvelse modtog den lille Sum, og bad hende, venligst at takke de smaae Givere.“

gunstig Modtagelse. Man værdigede knap hans Ytringer nogen Dpmærksomhed, og endte endeligen med, at gjøre ham det Forslag, at forblive i Leiren, som Ordonnants. Da han afviste dette som noget, der deels var upassende for hans Stand og Stilling, deels var ham umueligt at fyldestgjøre i en fremmed Egn, hvor han ei kjendte Veiene — og han desuden mærkede, at han ei var velkommen, anbefalede han sig og vendte næste Dag, efterat have overnattet paa Halm i en Lade, tilbage til Holsteinborg. Denne Modtagelse var en Forsmag paa saamange andre bittere Erfaringer, han siden i Livet oftere stødte paa, hvor han, drevet af reen patriotisk Iver, fremtraadte med Forslag og Tilbud.

Dette første uheldige Forsøg kjølnede imidlertid ingenlunde Holsteins Fædrenelandskjærlighed i den daværende Trængsels Tid. Tværtimod han var rede til større Opoffrelser. Knap vare Kjøbenhavns Porte aabnede efter Bombardementet, førend han ilede ind til Hovedstaden, for at gjøre sig bekendt med Tilstanden der. Aldrig saasnart havde han, som Dienvidne overbevist sig om den Nød og Glendighed, som det fjendtlige Overfald havde anrettet, førend han gav Ordre til, at der af Grevskabets Cassse skulde sendes ham 3,000 Rigsdaler. Dette ffete, og de 2,000 Rigsdaler anvendtes strax til, gjennem Bedkommende, at uddeles til Anskaffelse af Værktøi for Haandværkere, som havde mistet Alt; det tredie Tusinde uddeelte han selv blandt Trængende. Ikke mindre beredvillig var han seuere, da der udgif Opfordring til at bidrage til Flaaden. Han gav dertil et stort massivt Guldbæger, besat med Edelstene og angivet til en Bægt af fem Pund. Om denne betydelige Gave er bleven anvendt til det Siemed, i hvilket den blev ffjænket, vides ikke; det eneste Giveren hørte om samue, efter dets Affendelse, var,

at han modtog en simpel Tilstaaelse fra Admiralitetet, undertegnet „Smith,“ der meldte, at Bøgeret rigtig var ankommen.

Et andet betydeligt Offer, Holstein bragte paa Fædrelandets Altar, i hiin Tid, under Krigen, var, at han til det conſignable Bankfond bidrog med 32 Pund gammelt ſiint Sølv.

Han viſte ſaaledes ved flere Leiligheder, hvor oprigtig han deelte Fædrelandets Skjæbne, og hvor rede han var til at opoffre, naar det krævedes.

Saaſnart Roligheden nogenlunde var vendt tilbage, ſaa at Forelæſningerne ved Univerſitetet igjen kunde begynde, tog Holstein atter til Kjøbenhavn, og fortsatte med Iver, under de tvende forannævnte Mænds Veiledning, ſin Forberedelse til den juridiffe Embedsſeramen. Hans Flid blev og kronet med et heldigt Udfald og i Foraaret 1808 abſolverede han Examen med bedſte Character. Hvo, der betænker, at han ei allene havde at kæmpe med de Hindringer, ſom Sproget lagde ham i Veien, men at hans Forberedelsestid til Examen netop indtraf under de heftigſte Krigsuroligheder — vil, ſaavel i den korte Tid, han deſuagtet abſolverede Examen, ſom i det heldige Udfald, den fik, finde et talende Vidnesbyrd om den Udholdenhed og Anſtrængelse, med hvilken han kunde arbejde, hvor det gjaldt, at opfylde Pligtens hellige Krav. Og at han fornemmeligen fra denne Side betragtede ſine juridiffe Studier i Kjøbenhavn og Embedsſeramens Fuldbringelse der ved Univerſitetet, har jeg Grund til at formode efter de Uttringer, han derom har ladet falde. Det var mindre efter perſonlig Lyſt, at han tog til

Kjøbenhavn, end drevet af Følelsen af, hvad han skyldte sin tilkommende Stilling, navnlig som Amtmand paa Grevskabet og de Forretninger, der som saadan vilde komme til at paahvile ham. En stor Binding for Holstein, under hans Ophold i Kjøbenhavn, var Bekjendtskabet med Drsted og den næiere Forblindelse, som han kom til at knytte med denne udmærkede Mand, hvem han i hele sit senere Liv vedblev at betragte som en faderlig Ven, hvis Raad og Veiledning, han ved flere Leiligheder med den største Tillid benyttede sig af. At Drsted ogsaa havde vundet Holstein kjær, havde fulgt ham med Deeltagelse i hans senere Udviklingsperiode og vidste at skatte, hvad der boede hos ham, derom bær jo de Mindeord det skjønneste Vidnesbyrd, med hvilke Drsted, som kongelig Commissarius, i sin Aabningstale ved Provindsialstændernes anden Sammenkomst, gjenskaldte Forsamlingen, hvad man havde tabt i den for tidlig Bortgangne — Ord, som vi paa sit Sted ville faae Leilighed til nærmere at anføre.

Efterat Examen lykkeligen var overstaaet, ilede Holstein til Trolleborg, for at forbinde sig for bestandig med sit Hjertes troe Veninde og den 4de Mai 1808 blev Wilhelmine Julie Comtesse af Rewentlau hans Hustru. Deres Bryllupsdag var Begyndelsen til et Samliv, som Herren kronede med sin Betsignelse i samfulde 28 Aar. Begyndt i hans Navn, udviklede det sig stedse skjønnere og herligere, jo mere begges Hjerter bleve vundne for Naaden, Sandheden og Livet, som i Christo Jesu er aabenharet. De stode med hverandre i gode, som i onde Dage, stærke og trofaste — og som de deelte Glæden med hinanden.

faa bare de og Byrden med hverandre. De fandt stedse rigeligere, hvad der giver Livet Værd og Betydning og saaledes blev deres Ægteskab, i Herrens sande Frygt, ledsaget af hans Velsignelse. Vi ville senere faae Leilighed til, noiere at skildre det Hunslivs Lykke, i hvilket Holstein fandt sin bedste Nydelse, sit kjæreste Hjem.

Samle vi nu i et kort Overblik de fornemste karakteristiske Træk af Holsteins Ungdomslev, da ville vi finde samme betegnet, ved et livfuldt og opvakt Væsen, der med Interesse greb og tilegnede sig det Sande og Gode, og var gennemtrængt af en reen Følelse for Ret og Pligt. Hertil kommer en tidlig Lyst til alvorlige Beskjæftigelser, Modbydelighed for al Tidsspilde —, og Afholdenhed fra Ungdommens sædvanlige Forlystelser, dog uden Pedanterie. Videre finde vi hos ham den sjældneste Flid og Anstrængelse, hvor det gjaldt hans Underviisning og Dannelse. Saavel i sit Fædrenehuus, som ved Universitetet anvendte han Tiden med den største Samvittighedsfuldhed. Han var imidlertid i sin Ungdom ingen Bogorm, eller „Stubengelehrter“ — der over Bøger glemte Livet, ei heller var han af dem, som ved deres forcerede Læsning og Collegiebeføg kun have Examen — som nærmeste Maal — for Dø. Han omfattede med Interesse Alt, hvad der stod i Berøring med hans fremtidige Bestemmelse og Virksomhed. Saaledes tildrog Skolevæsenet sig tidlig hans Opmærksomhed; ligesom enhver anden Gjenstand, der hørte til Grevskabets Anliggender, længe før han tiltraadte dets Bestyrelse, fandt Deeltagelse hos ham. Et Træk endeligen, der stærkt karakteriserede hans Ungdomslev, var hans glødende Fædrelandskjærlighed, der ikke skyede nogen Opoffrelse, men villigen bragte den, selv der, hvor den ikke paastjønnedes. Med Hensyn til hans religiøse

Standpunkt, da er det uden for al Tvivl, at de gode Indtryk af Religionen, han havde modtaget ved sin Moders Underviisning i hans Barndom, ogsaa havde vedligeholdt sig hos ham i hans Ungdoms Aar; der var ogsaa hos ham en vis Grad af kristelig Erkjendelse, forenet med den dybeste Grefrygt for det guddommelige Ord; men hans Overbeviisning havde dog endnu ingen ret Hold og Fasthed; det var egentlig kun det moralske Element i Christendommen, som dengang laae ham nær.

Saaledes udrustet — og saaledes forberedet nærmede Holstein sig den Virkefreds, der af Forsynet — ved hans Fødsel — var ham bestemt.

Strax efter sit Bryllup, altsaa i Maimaaned 1808 overtog Holstein selv Grevskabets Bestyrelse, der i hans Mindreaarighed var bleven administreret, under Overopsigt af Statsminister Grev Christian Reventlau i Forbindelse med Moderen, Enkegrevinde Holstein. I hvorvel der under en saa udmærket Mands Overbestyrelse, som Reventlau — der med sin lyse, skarpe og omfattende Aand trængte fornyende og omstøbende igjennem overalt, hvor hans Virksomhed strakte sig hen — var skeet meget til Grevskabet Holsteinborgs Forbedring i flere Retninger, især til Forbedring af Bøndernes Kaar, navnlig ved Ophævelsen af Fælledskabet og Gjennemførelsen af en fuldstændig Udfikstning, saa fandt den unge Lehnbesidder, ved Grevskabets Tiltrædelse, dog endnu mange væsentlige Mangler at afhjælpe, ligesom hans store Virkelyst og brændende Iver for hans Undergivnes Vel, snart aabnede ham nye Leiligheder til gavnlige Reformer og uafbrudt Arbejde.

At han baade erkjendte Vigtigheden af det Kald, der var ham bestemt af Forsynet, og Betydningen af det Regnskab, han for sammes Førelse engang skulde aflægge, som at han dybt folte det, hvor utilstrækkelig hans egne Kræfter vare til at fyldestgjøre de Fordringer, der kunde gøres til ham, derom vidner paa det tydeligste en Selvbekjendelse, han nedskrev nogen Tid efter Grevskabets Tiltrædelse. For de Læsere, der med Velwillie og Hengivenhed dvæle ved Holsteins Minde, meddeles følgende af denne Bekjendelse, der er grundet paa en alvorlig og stræng Selvprøvelse.

„En sjerde Deel af et Seculum“ — skriver han — „har jeg allerede levet, er opvoret under mange heldige Omstændigheder — og kaldtes jeg nu herfra, hvormeget blev jeg da ikke skyldig. Vel vare de fleste af de henrundne Aar bestemte til min Dannelselse for min tilkommende Bestemmelse, og jeg har dertil havt den skønneste og rigeste Leilighed og dog, hvor ringe er det Udbytte, jeg har vundet. Min Character er endnu slet ikke dannet, ofte synes det mig, som havde jeg slet ingen; thi min Dom over en og samme Sag er den ene Time saa, den anden saa og i høi Grad afhængig af min physiske Tilstand og mine Luner. Mine Kundskaber ere endnu mangelfulde; jeg skal dagligen yttre min Mening og min Bestemmelse om Sager, der henhøre til Landvæsenet, til Forstsvæsenet, til Huus- og Havevæsenet, til Bygnings- og Skolevæsenet og det er altsammen Ting, hvilke jeg endnu ei er bekjendt med, som jeg skulde, og over hvilke jeg intet praktisk Blik har. — Saa uforberedet, saa lidet udrustet er jeg indtraadt i det handlende Liv og istedetfor at samle, hvad endnu mangler, skal jeg allerede begynde at meddele af det Lidet, jeg har, og istedetfor at fuldende min egen Dannelselse og arbejde paa, at mine Dom-

„me kunne modnes, skal jeg virke paa Andre, lede og be-
 „dømme Andre og istædetfor endnu at erhverve Kundskaber
 „om Alt, hvad der ligger indenfor min Virkefreds, skal jeg
 „nu allerede afgjøre og bestemme. Den korte Tid, der er
 „hængaaet, siden jeg tiltraadte Grevskabet, har ret ladet mig
 „føle det, hvorlidet jeg formaaer. Det Gnestte, med hvilket
 „jeg troer at have stiftet nogen Nytte er den Personalforan-
 „dring blandt Grevskabets Betjente *), jeg har sat igjennem.
 „I øvrigt skeer Alt her saa mangelfuldt, ja ofte saaledes un-
 „der al Critik, at man har ondt ved at sige, hvad der gaaer
 „flettest.“ — Han gaaer derpaa over til at berøre sit For-
 hold til sine Nærmeste og vedbliver da med det ydmyge Hjer-
 tes hele Oprigtighed „overhovedet gjør jeg mig i de fleste
 „Ting alt for store Forhaabninger og slaae de feil, lader jeg
 „alt for hurtigt Modet falde; maaskee er jeg ogsaa for een-
 „sidedig og binder mig for stærkt til visse Former og troer da,
 „at med Formen Sagen selv er gaaet tabt. Heraf kommer
 „igjen, at jeg er vaklende i mine Bestemmelser ved meget af
 „det, der forelægges mig til Afgjorelse, saa at jeg ofte mod-
 „sætter mig, hvor jeg skulde give efter, og paa den anden
 „Side giver efter, hvor jeg skulde modsætte mig — begge
 „Dele ligemeget til Skade for mig selv. Hvorvel jeg der-
 næst er overbevist om, at mange Mangler for Tiden ikke
 „kunne afhjælpes, og at jeg desaaarsag, med Hensyn derpaa
 „ei skulde foruroilige mig, saa forstyrre de dog min Sindroe
 „og uagtet alle Forsætter, at bevare en god Stemning og et
 „godt Haab for Fremtiden, bevæges jeg dog ideligen af Mis-
 „mod. Jeg føler saaledes, at jeg tillægger min Person, mine
 „Planer og Anskuelser for megen Bægt, ligesom at jeg over-

*) Grevskabet fik en nye Godsinspecteur, en nye Skovrider osv.

„Lader mig til Bekymringer, der ere ligesaa daarlige, som de „ere ugrundede.“ Mod Slutningen af disse Confessions — der iøvrigt ganske fragmentarisk ere komne mig ihænde — forekomme endnu følgende Uttringer. „Jeg mangler en tilstrækkelig Oversigt over mine Pligter, en viis Fordeling af min Tid og en streng Prøvelse af mig selv. Mine Feil ere lette at finde og dog saares jeg ligesaa let, naar de blive mig foreholdte af Andre.“

Denne Selvbekjendelse lader os kaste et Blik ind i Holsteins Hjerte og vidner om, hvor tidlig, at den Dømmighed allerede fandtes hos ham, som siden blev Grundtonen i hans hele Aandsretning, og gjennemtrængte hans hele Virksomhed og som, jo mere den senere forenede sig med den Kraft, hans vorende christelige Troe skjænkede ham, blev Kilden til de skjønneste og ædleste af hans Livs Gjerninger. Ingen havde kunnet anvende større Flid paa at danne sig for sit tilkommende Kald, end Holstein havde gjort; Ingen havde kunnet forberede sig samvittighedsfuldere end han; at han desuagtet mere saae paa sine Mangler, end den Dygtighed, han alt var i Besiddelse af — deri laae Spiren til et kraftfuldt og daadrigt Liv. — Det Anførte vidner tillige om den Dyrigtighed, med hvilken han behandlede sig selv og den Alvor, med hvilken han gik frem i sin Selvprøvelse og i Dommen over sit indre Liv.

Hvor nødvendig han overhovedet ansaae en saadan Selvprøvelse, har han især viist derved, at han førte en stadig Dagbog, i hvilken han samvittighedsfuld nedskrev de Opdagelser, han gjorde, med Hensyn til sig selv, under Livets forskjellige Forhold — men af denne Dagbog egner sig intet til videre Meddelelse.

Det første afgjørende Skridt, Holstein gjorde, efterat han selv havde overtaget Grevskabets Administration, var Hoveriets fuldkomne Affskaffelse. Samme var allerede paatænkt under Newentlaus Bestyrelse, men Udførelsen tilfaldt Holstein. Bessælet af reen og hjærlig Iver for Grevskabets Bedste lod han Tiden ikke gaae hen med mange Overveielser og lange Forberedelser, han satte strax Sagen i Gang; imidlertid havde den ei hos alle Grevskabets Bønder den Fremgang, han havde ønsket. En Deel modtog Tilbudet om Hoveriefrihed med Glæde og Taknemmelighed; men en Deel holdt sig ængstelige tilbage, deels af Mangel paa Indsigt i de Fordele, den paatænkte Forandring vilde bringe, deels af Frygt for, at de ei skulde kunne tilveiebringe Hove-
 riaafgiften, der iøvrigt var bestemt til et meget moderat Æquivalent for Naturalpræstationen, og beløb sig i Almindelighed til 45 Rdlr. for en Gaard paa 7 til 8 Tønder Hartkorn. Følgen af disse mange Betænkkeligheder hos en Deel af Bønderne, blev, at Sagens endelige Afgjørelse for hele Grevskabet traf sig hen til Slutningen af Aaret 1811; men til den Tid havde Holstein ogsaa den Glæde, at see sine Bestræbelser kronede med et heldigt Udfald og Bønderne befriede for en Byrde, der er en af de væsentligste Hindringer for en kraftig Udvikling til det Bedre af deres Forhold, saavel i timelig som aandelig Henseende. At han i disse sine Bestræbelser for Hoveriets Affskaffelse kun har fulgt Newentlaus og andre Bondevenners lysende Exempel, og tildeels arbeidet efter den af dem lagte Plan, er vist; men paa den anden Side var han dog, med denne sin første Reform paa Grevskabet, langt forud selv for Bestemmelsen i Forordningen af 25de Marts 1791, ligesom han allerede i Aaret 1811 havde, efter egen Tilskyndelse opfyldt det,

først Placaten af 9de Marts 1838 har søgt, at berede for den kommende Tid.

Den tilbudte og antagne Hoveriefrihed blev derpaa nærmere reguleret ved særlige Foreninger, i hvilke Herstkabets og Bøndernes gjensidige Rettigheder og Forpligtelser, der vare grundede paa den ffete Forandring, nøiagtigen bleve bestemte. Ifølge disse Foreninger forbeholdtes Herstket kun Ret til, endnu at forlange en forholdsmæssig ringe Deel Arbeide udført — saasom noget Tørveffjær, Grøvtgravning, Høeslet, samt nogle Ågter*), hvorimod alt andet Hoveriearbeide, af hvad Navn nævnes kunde, faldt bort mod den ovenanførte Bengeafgift, i hvilken selv der dog for et vist Antal Aar, blev tilstaaet Nedsættelse.

Til samme Tid Holstein saaledes heldigen arbeidede paa, at bortffjerne en saa stor Anstødssteen for den fremadffridende Forbedring i hans Undergivnes Aaar, der var Maalet for hans Dnsfer, henvendte han sin Dpmærksomhed paa selve Agerdyrkningens Tilstand paa Grevskabet. Vel var der gjort et godt Skridt fremad, ved Dphævelsen af Fælledsskabet og Jordernes Udfistning, som var bleven fuldført i Administrationstiden (1796—1808); men Agerbruget var dog i det Hele, paa enkelte Undtagelser nær, ved Holsteins Tiltrædelse af Grevskabet, i en simpel Forfatning, især af Mangel paa en planmæssig Drift. At indføre en saadan, og i det Hele bringe Agerbruget i Dpkomst, blev derfor snart blandt hans hjæreste Sysler. Han begyndte, som billigt var med sit eget Agerbrug og lod paa Hovedgaarden Holsteinborg foretage flere Forbedringer i Sædeffistet, ligesom

*) Disse reserverede Præstationer faldt imidlertid bort paa Vilkaar, der vare favorable for Yderne.

han ved Mærgeling og Gravning søgte at sætte Jorderne i en kraftfuldere Stand. Med Hensyn til Hovedgaardene Snedinge og Fiurendal, der vare bortforpagtede, men uheldigviis ei i de bedste Hænder, indskrænkede han sig til de Forbedringer, som efter Omstændighederne der kunde udføres.*)

Idet han saaledes gif iforveien med sit eget Exempel, kunde han lægge kraftigere Haand paa de paatænkte Forandringer i Bøndernes Agerbrug. Det første Skridt skete — som nævnt — ved Indførelsen af en planmæssig Driftsmaade, som han begyndte at iværksætte derved, at han gjorde enhver nye Fæster det til Pligt, at lade sin Lod inddele i ordentlige Sædeskifter, ligesom han da og fastsatte, hvorledes disse skulde drives og besaaes. For at lette Controlle med Bedkommende, om saadant virkelig skete, blev der til Fæsteren leveret et Kort over hans Lod, hvorpaa Sædeskifterne vare affatte med Nummere — og angivet, hvorledes disse skulde vare besaaede, eller udlagt med Klover til Høeslet eller Græsning. Befandt man nu ved Efterhynet, at Driften ei stemmede med Kortet, saa kunde det strax bedømmes, hvormeget og hvorledes Fæsteren var afvegen fra den foreskrevne Plan og Godseieren kunde da, efter Omstændighederne, ifølge den i Fæstebrevet indførte Clausul, mulctere Bedkommende fra 3 til 5 Tdr. Byg. Følgen af denne Fremgangsmaade var ei blot den, at de, paa hvilke Forpligtelsen hvilede, ifølge Fæstebrevet, fik deres Jorder i en god og planmæssig Drift, men at ogsaa de andre Gaardbrugere, skjøndt ei forpligtede som de nye Fæstere, da de saae Fordelen af et vel indrettet Sædeskifte,

*) I Norges Landøkonomiske Tidende findes nøiere Efterretninger herom

efterhaanden fulgte disses Exempel, saa at en planmæssig Driftsmaade senere blev mere og mere almindelig blandt Grevskabets Bønder.

Paa samme Fod som Agerdyrkningen stod og Havvæset ved Holsteins Tiltrædelse af Grevskabet; en ordentlig Have ved en Gaard eller et Huus hørte til de største Sjældenheder; ogsaa paa denne Mangels Afhjælpning henvendte Holstein sin Opmærksomhed.

Ligeledes var det hans Dnsfe at bringe Huusfliden i Opkomst, og overhovedet sørge for en fast og hensigtsmæssig Tidsanvendelse, saavel blandt de Ældre som Ungre af Grevskabets Beboere, saavel hos Huusbønde og Madmoder som hos Tyendet.

For nu at nærme sig dette Dnsfes Opfyldelse isærdeleshed, som for med større Kraft og i den størst muelige Udstrækning at virke for et forbedret Agerbrug paa Grevskabet, ansaae Holstein det for rigtigt at træde sammen med saadanne Mænd blandt Grevskabets Beboere, om hvilke han med Grund turde forudsætte, at de deelte hans Dnsfer for Agerbrugets og Huusflidens Fremme og med Interesse vilde deeltage i og med Belivlie understøtte hans Bestræbelser for samme. En længe nærret Idee, at stifte et Industrieselskab kom derved til Modenhed og blev realiseret i October Maaned 1809, da, efter foregaaende Indbydelse, et tilstrækkeligt Antal Medlemmer havde meldt sig. En Committee blev nedsat, for at udarbejde Love for Selskabet, som derefter i November Maaned traadte i Virksomhed. Dets Medlemmer vare samtlige Præster, Birkedommeren, Birkeskriveren, en Deel Skolelærere og Flere af Grevskabets Bestjente; for alle de, paa hvis Understøttelse Holstein i sine Foretagender kunde regne. Ogsaa enkelte af de flinkeste Bønder

der bleve optagne, deels for at hædre Standen, deels for at de, som bedst kjendte deres Jævnliges Tænkemaade og Tarv, kunde gaae Selskabet tilhaande med gode Raad. Selskabets første Møde blev afholdt d. 2den November 1809 og siden holdtes almindeligviis hver anden Maaned, eller 6 Gange om Aaret, et Møde. Selskabets Hovedformaal var, som allerede nævnt, at fremme Agerdyrkningen, Havevæsnen og Huusfliden; for at sætte den Enkeltes Kræfter i denne Henseende mere i Bevægelse og opmuntre de Enkelte til fortsat nyttig Virksomhed, besluttede man sig til at uddele Præmier. Af hvad Slags disse skulde være, var man i Begyndelsen uenig om. At udsætte Pengepræmier ansaae man ikke for tilraadeligt, da disse, selv om de med Maadehold og Klogskab benyttedes, dog ei havde Charaeteren af en Præmie; det samme vilde være Tilfældet, om Præmierne blot skulde indskrænke sig til brugbare Redskaber for Modtageren. Man besluttede derfor at gaae en anden Vej og, saameget som mueligt, at forbinde Stræben efter Fordeel med Værfjærheds Følelse, og den Bestemmelse blev da taget, hverken at anvende Penge eller blot Redskaber til Præmier, men derimod Brydelsesstykker, Bægre, Steer og andet slikt Sølvstøi. For saavidt mueligt at forhindre Salget af deslige Præmier og Pengeværdiens Anvendelse til Odselshed, gjorde Selskabet sig det til Lov, at Enhver, der mældte sig til nye Præmie, først maatte forevise den forrige, hvorover holdtes nøie Bog. Den, som da befandtes at have forkommet sin forhen erhjoldte Præmie, ansaaes uværdig til at erhjolge nogen nye.

Præmieuddelingen fandt Sted en Gang om Aaret, og blev sat i Forbindelse med en Høitidelighed, der var beregnet paa at give tilkjende, at man ei af blot materielle Hensyn havde stiftet Selskabet, men ogsaa havde for Die, ved sammes

Virksomhed at fremme en sædelig Vandel, et tarveligt og nøisomt Levnet. At Festligheden derfor blev givet et religiøst Anstrøg og at man søgte at underordne Præmieuddelingen et høiere Formaal, var vistnok rigtigt, men urigtigt var det, at man benyttede Kirken paa Holsteinborg til Festiviteten og paa det indviede Sted, under Musik og Sang foretog en Act, der langt mere passende havde havt sin Plads udenfor. At Holstein snart kom til Indsigt heraf og vandt i ovennævnte Henseende den rette Takt, kan neppe betvivles; idetmindste arrangerede han senere hen Festiviteter i Hovedgaardens store og skønne Have, der baade tjente til at vække Liv, Munterhed og Glæde blandt de Forsamlede, ligesom de stode i et mere passende Forhold til et Industrieselskabs Møde, end Høitideligheden i Kirken*).

Selskabets Medlemmer vare ei blot contribuerende, men hver havde sin anviste Virkefreds, i hvilken han skulde stræbe at fremme Selskabets Formaal. De Fleste kom ogsaa Holsteins Dnsfer imøde med Velvillie og understøttede efter bedste Evne hans Bestræbelser; saaledes lykkedes det

*) Hvilke de nærmeste Gjenstande for Selskabets Præmieuddelinger vare, vise de derover udstædte Bekjendtgjørelser. Man finder her Præmie, udsatte for Fremgang i Skrivning og Regning blandt den confirmerede Ungdom, for Haandarbejde af Skolebørnene, for Færdighed i Spinding, især paa totenede Rokke, for Skolegang udenfor anordnet Skoletid, Aftenarbejde af de Confirmerede, Spaders og Leers Forfærdigelse af Grevskabets Smede, for Hør- og Hampeavl efter de af Selskabet givne Anviisninger, for Haveanlæg, Humleavl, Frugttræers Plantning, Biavl, Hegns Oprejsning, Skovepflantning, Isiers Forfærdigelse, for mindre og bequemere Plouges Brug, for et mindre men bedre Antal Hestes Holdelse, Kartoffelavl, godt Forhold af Tjenestetyende o. s. v. Ligesaa tog man ved Præmiernes Uddeling specielt Hensyn til Ungdommens Flid i Aftenstelerne og det mandlige Tjenestetyendes Aftenarbejde hjemme.

ham ved sin utrættelige Arbejdslyst og med den Understøttelse, han fik af sine nærmeste Omgivelser*), at holde Selskabets Birken i en livlig Gang og i en Række af 14 Aar (Selskabet opløstes 1824) ved samme at fremme Agerdyrkingen, Have dyrkingen og Huusfliden paa Grevskabet. At dette Maal idetmindste for en stor Deel blev naaet, derom bærer den senere Tilstand af Landbruget, Havevæsnet og Huusfliden blandt Bønderne paa Grevskabet tilstrækkelig Vidnesbyrd, og ihvorvel mange af de skete Forbedringer maae tilskrives de store Fremskridt, som Landvæsnet overalt i hiin Periode gjorde, og de Opdagelser dermed fulgte, saa er det dog vist, at det af Holstein stiftede Industrielsselskab og navnlig hans Deeltagelse og Virksomhed for samme, har bidraget det Meste til, at Sagen saa hurtig og saa vel lykkes paa Grevskabet. Deels for nærmere at documentere dette og deels, for at antyde Holsteins personlige Deeltagelse og Birken for Selskabet og dets Foretagender, ville vi korteligen angive disse, tilligemed de nærmeste Frugter af samme.

At Selskabet først og fornemmeligen maatte søge at afhjælpe de Mangler, der stode i ligefrem Modsigelse med dets Hovedopgave, er en Selvfølge. Til saadanne Mangler hørte især den, at der ingen Markfred var efter Udfikstningen, naaget Forordningen af 31 Juli 1794; Saa havde hegnat.

*) Høderligen fortjener i denne Henseende at nævnes afdøde Pastor Duus i Bemmelsø, Skolelærer og Dannebrogsmænd M. Jensen i Rude, Skovrider Dyperrmann paa Frederikshøst ved Holsteinborg og afdøde Birkedommer Klüver o. fl. Disse Mænd hørte til Selskabets virksomste Medlemmer; de paatog sig ei allene Opsynet i temmelig vidtloftige Districter, men virkede og paa andre Maader opoffrende for Selskabets Anliggender.

Selskabet opmuntrede kraftigen hertil og Holstein skyede ingen Dpoffreller for at fremme Sagen. En Anviisning til Markfred blev udgivet af et af Selskabets Medlemmer og passende Præmier udfatte for dem, som fulgte den ffete Dpfordring. Sagen lykkedes for en Deel, meget Hegn blev opført*) og Markfreden bedre overholdt paa de fleste Steder. Vel gjorde de strænge Bestemmelser i Forordningen af 9de Juli 1817 og de mange Dptagelsesmulcter, samme fastsatte, endog for dem, som havde reist Hegn, Flere igjen lunkne for Hegnsvæsnet, men imidlertid var Stødet dog givet til, at afhjælpe en af de væsentligste Mangler ved Agerbruget og fremme et Gode, der i saa høi Grad bidrager til, at forsøge Bondens Velstand. Ved Dpforelsen af Steengjærder opnaaedes ogsaa den Fordeel, at Jorderne efterhaanden rensedes for Steen. For at give Selskabets Bestemmelser en mere bindende Kraft, forfattedes særegne Bedtægter for de enkelte Byer med Hensyn til Mark- og Gadefred, der bleve trykte, omdeelte og i længere Tid vare gjældende.

Et Foretagende af en anden Slags, men som ikke mindre bidrog til, kraftigen at ophjælpe Agerdyrkingen og Huusfliden paa Grevskabet, vare de landoeconomiske Reiser, som nogle af Selskabets Medlemmer, i Forening med 10–12 Bønder, deels Gaardmænd, deels Huusmænd, fra 1814 til 1819, aarligen foretog sig omkring i Sjælland, Fyen, Laaland, Falster og paa Langeland, for at Bønderne kunde lære at kjende Forbedringerne i Agerbruget andetsteds, og, ved selv at see, overbevise sig om deres Nytte og Nød-

*) Forbenværende Sognefoged i Bensløv, Gaardmand Lars Johansen opførte saaledes i saa Aar 1000 Favne Steengjærde; hans Exempel efterfulgtes af Flere.

vendighed. Reiserne, der for størstedelen bleve bekostede af Holstein med betydelige Dpoffreller, virkede, efter eenstemmigt Bidnesbyrd af flere endnu levende Deeltagere, saare gavnligt. En nøiagtig Dagbog blev ført paa Reisen og ved Hjemkomsten en Beskrivelse af samme forfattet, der, efterat være oplæst i et af Selskabets Møder, affreves og omsendtes til Gjennemlæsning*).

Foruden disse Reiser foretoges om Sommeren — en Gang om Aaret — af samtlige Industrieselskabets Medlemmer en Tour hele Grevskabet rundt, for at see til, hvorvidt Selskabets Bestræbelser lykkedes.

*) For at give et Exempel paa den Nøiagtighed, med hvilken Holstein paa disse Reiser optegnede Alt, udhæve vi følgende lille Stykke af en Dagbog paa en Reise til Langeland i Sommeren 1814, „Paa Tilbageveien fra Rudkjøbing — hedder det — „forlode vi Landeveien, for at besøge den „driftige Gaardmand Rasmus Hansen i Simerbølle. „Gaardens Ydre lod os just ei slutte til megen Velstand, men „da vi kom i Samtale med Manden, lærte vi snart i ham „at kjende en driftig og vindstibelig Bonde, der deels ved „Læsning af Skrifter om Landbruget, deels ved Erfaring og „Eftertanke var kommen til en anden Behandling af sine „Jorder, end den sædvanlige. Han var Medlem af et Læse- „selskab i Rudkjøbing og holdt noie Bog over Alt, hvad han „læste og erfarede. Hans Have var vel anlagt og i den „ffjønneste Stand, han havde i samme en betydelig Humleavl. „Hans Kartoffelavl var ligeledes betydelig. Hans Jorder vare langt- „fra de bedste; men de vare vel dyrkede og i en udmærket Drift. „Han havde, saavidt vi kunde mærke, ei modtaget nogen „Understøttelse til de Forbedringer, han havde foretaget. For- „derne vare deelte i 8 indhegnede Marker og drevs efter „følgende Plan: 1) Havre i Grønford, 2) Gjødning til Byg, „3) Rug, 4) Kartoffler, 5) Byg med Kløver, 6) Kløverflæt, „7) Græsning, 8) Græsning. Besætningen bestod af 4 Heste „og 12 Dværgheveder: glædeligt at see en saa ung Mand (han „havde fæstet 1809) begynde med saameget Mod og Tillid

Efter Holsteins Tilskyndelse indrettedes der ogsaa, under Selskabets Tilsyn og Veiledning, Haandgjernings- Aftenskoler. De holdtes to Aftener om Ugen for Karle og Drengene, to andre Aftener for Piger. Disse underviistes i Strikning, Syning og Spinding, medens Karlene og Drengene fik Veiledning i forskjelligt Haandarbejde. De underviistes saaledes i at binde Kurve af Halm og Vidier, flætte Dørmaatter, snøe Hamp og Blaar til Reeb, gjøre Træeskoe, Skovle, Grebe, forfærdige Hampeseler, Grimer og Bøversteer, Svingplove og Muldsjeller. Til de Flittigste i disse Haandgjernings-skoler blev der af Industriefelskabet givet passende Præmier, af hvilke tre udsattes for hvert Sogn. Den første Præmie tildeelttes den Ungkarl, som i Vinter-aftenerne havde forarbejdet Materialier til idetmindste en Værdie af 20 Rdr. Til at erhverve den anden Præmie fordrebes Materialiers Forarbejdelse til Værdie af 16 Rdr.; den tredje Præmie bestemtes endelig for dem, som havde forbejdet Varer til Værdie af 10 Rdr. Den Ungkarl, som attraaede disse Præmier, maatte strax i November Maaned lade sig indtegne hos Skolelæreren, hvorefter Arbejdet om Foraaret blev bedømt af de dertil udnævnte Censorer. Desuden skulde han med Attest godtgjøre, at hans Huusbondes Tjeneste ei var bleven forsvømt eller hans Arbejde tilfidsfat. Ogsaa Børn fik senere Afgang til disse Haandgjernings-skoler og passende Arbejde anvist dem, ligesom de kunde concurrere med til de udsatte Præmier. De fleste Skolelærere toge sig varmt af Sagen, navnlig var det Tilfældet med daværende Skolelærer Jensen i Rude og afdøde Skolelærer Abildgaard i Krummerup.

Ihvorvel nu saaledes disse Skoler tildeels holdtes i Gang ved Industriefelskabets Medlemmers Medvirking, var

det dog Holsteins Dpoffrelse og Deeltagelse, der meest vidrog til, at Sagen fremmedes med Held. Ikke allene var det ham, som lønede Lærerne og Lærerinderne i Arbeids-skolerne, men han gav desuden Lys og Brændsel. Ligeledes var det ham, som paa egen Bekostning anskaffede og leverede de Materialier, der bleve forbrugte, saasom Træe, Hamp, Vidier o. s. v. Godtgjørelse betingede han sig kun, forsaavidt det færdige Arbeide ved Salget afgav Overskud over det, der behøvedes til at dække Bedkommendes Arbeidslon. Hans Dpoffrelser for disse Skoler bleve ei heller uden Frugt. Ei blot modarbejdede han derved den Drfkesløshed og Ledig-gang, som destoværre endnu paa mange Steder paa Landet betegne den mandlige Ungdoms Tidsanvendelse i de lange Vinteraftener, og som kun altfor ofte er Kilden til Kortspil, Svier og andre Udvævelser; men han aabnede ogsaa Veien for den Enkelte til at øve sig i saadan Haandgjerning, der baade kunde blive ham til Nytte i hans fremtidige Stilling, som ogsaa yde ham en Extra-Indtægt som Bibestjæftigelse. Endnu spores paa Grevskabet de veldædige Følger af denne Holsteins Omhu, for ved Haandgjernings-skoler at anføre den opvoksende Ungdom til Orden, Huusflid og nyttig Tids-anvendelse.

I Forbindelse med disse Haandgjernings-skoler, der nærmest vare beregnede paa den opvoksende Ungdom, foranstaltede Holstein om Søndag (Eftermiddag^{*)}), verelviis i de forskjellige Skoler, Forelæsninger holdte for de Ældre over de for Bonden vigtigste Dele af Landhuusholdningen.

^{*)} Tiden kunde synes ikke ganske passende; neppe havde Holstein senere hen fastsat Forelæsninger af den Natur til en Helligdag; imidlertid maae man jo ved slige Tidsbestemmelser tage megen Hensyn til Bondens Keilighed.

Disse Forelæsninger, der bleve meget talrigt besøgte, vare navnlig overdragne til to af Industriefelskabet's Medlemmer, daværende Pastor Weinschenk i Krummerup og Skolelærer Jensen i Rude. For at give denne Foranstaltning den Bægt og Ansæelse, den burde have, var Holstein næsten altid selv tilstæde, ligesom han og engang imellem selv holdt Forelæsningen.

Med disse og lignende Bestræbelser havde han ogsaa den talrige Huusmandsclassen for sig; at forbedre dens Kaar var hans oprigtige Ønske. Hans Virksomhed for en forbedret Driftsmåde udstrakte sig derfor ogsaa til Huusmændenes Lodder og i Aaret 1811 lod han, under Medvirkning af Industriefelskabet, udgaae en Anviisning til Huusmændenes Lodders hensigtsmæssige Dyrkning, der især tog Hensyn til Lodder af en Størrelse fra 3 til 5 Tdr. Land. Et passende Sædeskifte blev opgivet og isørigt en fuldstændig Underretning meddeelt om Jordernes Behandling m. v. Især var det Holstein magtpaaliggende, at gjøre Huusmændene, med Hensyn til deres Lodders Drift, saa uafhængige af Gaardmændene som muligt, for at de deels kunde spare den ofte dyre Ploieløn, deels faae Jorden behandlet til rette Tid. For at opnaae dette, skulde Huusmanden sættes istand til at pløie med sine Køer, men da ogsaa forpligte sig til at arbeide paa sin egen Lod, efter den Anviisning, som blev ham givet. Det første Forsøg gjordes med en Huusmand i Benslöv Sogn, som havde et Areal af 6 Tdr. Land. For at kunne passe sin Lod blev han frietaget for Herskabet's Arbejde. Imod at han underkastede sig behørig Control af Industriefelskabet, blev ham sikket en aarlig Indtægt af 8 Tdr. Rug og 12 Tdr. Byg af Loddens Drift, saaledes, at hvad der afledes mere, skulde ikke fradrages ham og hvad der manglede

deri blev ham af Grevskabet godtgjort. Desuden maatte han udelukkende til sin egen Fordeel, hæfte Alt, hvad der ellers avledes paa Lodden. For at have en nogenlunde sikker Maalestof, i Tilfælde af en mere udbredt Anvendelse af Forsøget, blev enhver Beføstning, samme forarsagede, nøie opskreven og beregnet, ligesom Følgerne nøie iagttagede. Accorden med Prøvemanden blev overholdt, saalænge Industrieselskabet bestod, men efter sammes Opøsning ophørte hans Forpligtelser og det er meget at beklage, at Forsøget, der kostede Holstein betydeligt, ei havde de forønskede Virkninger. De fleste Huusmænd forbleve i det ældgamle Afhængighedsforhold; dog søgte man at følge Anviisningen til en forbedret Driftsmaade og en Deel af Huusmandsclassen viste sig værdig til de i denne Anledning udsatte Præmier.

Vi have saaledes givet en kort Udsigt over det af Holstein stiftede Industrieselskabs Virksomhed, der for en stor Deel var knyttet til hans personlige Deeltagelse som Bestyrer, og baseret paa Tilskud og Dpoffrelser fra hans Side. Bragte end ikke altid Selskabets Bestræbelser de forønskede Frugter, og maae man end tilstaae, ved en nøiere Kundskab til Detaillen af sammes Virksomhed — af hvilken de vigtigste Punkter kun her kunne have været fremhævede — at flere af dets Foretagender ei vare frie for Misgreb, og en og anden Plan i sin Udførelse ei noksom beregnet med Hensyn til locale Forhold og tilstødende Omstændigheder, saa er det dog vist, at dette Selskab, og at navnlig Holstein, der, som nidkjar Formand gjorde Sit og hverken sparede Tid eller Penge, hvor det gjaldt at fremme det Gode og Gavnlige, har bidraget overordentlig meget til at begrunde en forbedret og fremadskridende Agerdyrkning paa Grevskabet og til at vække og vedligeholde Huusf.

De Maader, paa hvilke man arbejdede frem til dette Maal ere tildeels allerede antydede. Holsteins og de øvrige Medlemmers personlige Deeltagelse udrettede vistnok det Meste; men ogsaa ved hensigtsmæssige Smaaafkrifters Udgivelse og Fordeling blev meget virket. Saaledes udgaves paa Holsteins Bekostning og uddeelt gratis: Anviisning til Markfred; Anviisning til Humlehave's Anlæg; Anviisning til Gaard- og Huuslodders Dykning; Anviisning til Biers Behandling, til Løvemosers Udgravning, til Skovanlæg paa Bønderlodderne, til Hør- og Hampdykning; Extract af Hegnsforordningen til Brug og Efterretning for Synsmænd og Jordbrugere.

I Forbindelse med denne Selskabets Virksomhed stode tvende andre Foranstaltninger, ligeledes fremkaldte ved Holsteins utrættelige Iver for sine Undergivnes Vel, og da de traadte i Kraft omtrent paa samme Tid, som Industrieselskabet oprettedes, ville vi her omtale dem, og det er: en Spare- og Laanekasse til Nytte for Almuen paa Grevskabet Holsteinborg, og et Heste- og Dvægasurance-Selskab.

Spare- og Laanekassen oprettedes i Aaret 1810; Planen desangaaende forelagde Holstein Industrieselskabet i dets Møde af 2den Novbr. s. A. og den blev eenstemmigen antaget. Den første Idee til en saadan Plan fattede Holstein ved nærmere Overveielse af, hvorledes den tjenende Classes sammensparede Skillinger ei allene bedst kunde bevares, men endog skaffe nogen Fordeel. Idet han gik til at realisere Ideen, fandt han imidlertid, at den i sin Udførelse kunde og burde ogsaa udvides til Andre af Grevskabets Beboere, og at den projecterede Sparekasse tillige burde være en Laanekasse, hvorved den Stræbsomme, men ei Formuende, kunde

understøttes til sin Drifts og sit Arbeids Fremme, uden at skulle være nødsaget at hente Hjælpen hos dem, som foruden Renten tage dobbelt Billighed, hvilket ei hører til det Ualmindelige blandt Bondealmuen. Saaledes blev Kassen en Spare- og Laanekasse.

Der optoges i samme Summer fra 1 til 150 Rdr., af hvilke svarede 3 Procento. Industriefelskabet var skadesløs Borgen for Capitalernes Gjenbetaling og Renternes prompte Udbetalelse. Laan af Kassen kunde Enhver erholde, der boede paa Grevskabets Grund, dog under den Betingelse, at han godtgjorde, at han vilde have Laanet til oeconomiske Indretninger eller til Industrianlæg, saasom Agerdyrknings- eller Haandværksredskaber, Grøvtgravning, Steens Opbrydelse, Hegns Opførelse, Kreaturers Anskaffelse og deslige. For Laanet blev Obligation at udstæde, med Forpligtelse til Tilbagebetaling i visse Terminer; af Laanet svarede 4 Procento i aarlig Rente. Under særdeles Omstændigheder kunde tilstaaes Dilation med Afbetalingen. Bestyrelsen skulde bestaae af 3 Directører, hvis Forpligtelser med Hensyn paa Kassens Løb, paa det nøieste bestemtes.

Disse Bestemmelser og Vedtægter bleve senere i Maret 1821 en Deel forandrede og modificerede, for at give Kассens Virksomhed en større Udstrækning, men i Hovedsagen blev den oprindelige Plan at staae ved Magt. Efterat Kassen i November 1810 var bleven aabnet, indgif Bestyrelsen med allerunderdanigst Forestilling om, at de Documenter, som udstædedes for Ud- eller Indlaan for Summer fra 1 til 150 Rdr., maatte skrives og i Retten modtages til Løsning paa ustemplet Papiir. Under 25de Junii 1811 bevilgede Hs. Majestæt det Ansøgte, hvilket communiceredes Bestyrelsen ved en Rentekammer-Skrivelse af 27de Julii 1811.

og Kassen traadte saaledes med betydelig Lættelse, og en for dens Fremgang væsentlig Concession, i Virksomhed. Den har, efter flere paalidelige Vidnesbyrd og saavidt man kan see af de aarligen aflagte Regnskaber, været i tiltagende Grad afbenyttet og stiftet meget Gavn*). Det Fortjenstfulde ved Holsteins Bestræbelser for og Deeltagelse i denne Foranstaltning maae være saameget mere isinesfaldende, naar betænkes, at den, saavidt vides, var den første i sit Slags her i Danmark. Idetmindste er det mig ei bekiendt, at der, med Undtagelse af den Besparelseskasse, der udgjorde en Afdeling af den med kongelig Garantie, under 11 December 1795, oprettede almindelige Forsørgelsesanstalt i Kjøbenhavn, og hvori Summer ei under 5 og ei over 2000 Rdr. kunde modtages, har eksisteret her nogen lignende Indretning, som den, Holstein allerede i Aaret 1811 med saameget Held bragte i Gang.

Heste- og Dvægasurance-Selskabet udgik ogsaa nærmest fra Holstein og han søgte med sædvanlig Iver, under Medvirkning af Industrielsselskabet, at fremme denne saa saare hensigtsmæssige Anstalt, i Lighed med, hvad allerede var skeet paa andre Steder. Han udkastede derfor en Plan for Assurance-Selskabets Virksomhed, som med nogle Forandringer derefter blev realiseret og i det Væsentligste er bleven fulgt senere. Gjenstandene for Forsikrings-

*) I Aaret 1812 var Udlaanet 906 Rdr. og Scholdningen 564 Rdr. 41 Sk.; i det første Aar indfattede 4 Personer Penge og 7 modtogte Laan; ved Udgangen af Aaret 1839 var Indskudscapitalen 3638 Rdr. 73½ Sk.; Udlaanet 1010 Rdr. 48 Sk.; Saldoen i Ringsted Sparekasse 1651 Rdr. 11 Sk.; i Aaret 1840 havde 68 Personer gjort Indskud; 26 modtaget Laan; i Aaret 1839 blev allene indskudt 1980 Rdr. 88 Sk.

anstalten skulde allene være Heste- og Hornqvæg. Da imidlertid Hestene ved Brugen i Almindelighed ere udsatte for flere Ulykkestilfælde end Qvæget, og det vilde være ubilligt, at de, som allene holdt Qvæg, saasom Huusmand og enkelte Haandværkere, skulde deeltage i Erstatningen for den større Skade, som skeer ved Hestenes Forulykkelse, saa oprettedes tvende Afdelinger, hvorved Skade paa Heste særskilt blev at reparere efter Hestenes Aatal og Taxation, og Skaden paa Qvæget ligeledes særskilt. I Ildbrandstilfælde derimod, hvor Faren er lige for Alle, skulde ogsaa Erstatningen af de derved omkomne Creaturer udredes af den hele Masse; der opkom saaledes en tredje Afdeling. Enhver Beboer af Grevskabet, som holdt Heste og Qvæg, kunde blive Interessent; Enhver kunde atter udtræde, efter et Aars Forløb, mod Udmældelse 8 Dage før Udtrædelsesdagen. Som Indskud erlagdes 10 St. af hvert 100 Rdr. Interessenterne forsikrede hinanden $\frac{1}{3}$ Deel af det omkomne Creaturs Værdie; denne bestemtes ved dertil udnævnte Taxationsmænd, hvis Bestilling vedvarede i 2 Aar; de maatte holde nøie Dagbog over alle Taxationer, og meddele Bedkommende, der ønskede at indtræde, behørig Attest. For at faae Erstatningssummen udbetalt, maatte og behørig Attester om den Maade, Creaturet var kommen af Dage paa, produceres. Om Taxation skulde finde Sted hvert halve Aar, paa Grund af Creaturerne's fluctuerende Værdie. Disse og flere andre Bestemmelser, der bleve lagte til Grund for Anstaltens Virksomhed, sikrede den i Begyndelsen en kraftig Existent. Men Misbrug, som næsten var umuligt at forebygge, gjorde snart Afbræk heri og det endog i den Grad, at Holstein, der yndede Indretningen, saa sig nødt til fra Aaret 1817, efterhaanden som Fæsteforandringer foregik, da at gjøre den

nye Fæster til Pligt at tiltræde Foreningen. Herved tog Interessesenternes Antal atter til Aar for Aar, og havde denne Forholdsregel end noget Udseende af Evang, saa iværksattes den dog ifkun, i nøieste Hensyn til Grevskabets Beboeres Lærv. At et strængere Opfyn, for at modarbejde Misbrugene, knyttedes til denne Forholdsregel, blev der tilfælige sørget for. I hvilken Udstrækning Anstalten blev benyttet, vil kunne erfares af følgende Beregning. I det første Aar blev asfureret circa 250 Heste og 350 Dvæghøveder; i de sidste Aar vare asfurerede circa 700 Heste og 1200 Dvæghøveder. Bidraget for de første Aaringer var, paa Grund af, at Creaturene bleve asfurerede til deres virkelige Værdie og denne paa den Tid var meget høi — 250 à 300 Rdlr. for en god Arbeidshest- og 60 à 70 Rdlr. for en god Koe — meget forskjellig. I de sidste Aar var det gjort til Regel: at den bedste Hest ikke maatte taxeres høiere end til 50 Rdlr., og den bedste Koe ei til høiere end 20 Rdlr. Assurancepmmerne de sidste Aaringer have i Gjennemsnit været circa 25,000 Rdlr. for Heste og 21,500 Rdlr. for Dvæg; de aarlige Bidrag have varieret imellem 6 og 700 Rdlr.

Samme Interesse Holstein viste for at forbedre Agerbruget i Almindelighed og fremme enhver nyttig didstigtende Foranstaltning, viste han og for Havvæsenet i Særdeleshed. Dette forefandtes ogsaa i høi Grad forsømt ved hans Tiltrædelse af Grevstabet; man saae næsten ingen ordentlig Have ved nogen Gaard eller Huus. Ved Hjælp af flere af Industriefelskabets Medlemmer søgte Holstein at raade Bod paa dette Savn. Han engagerede tvende Gartnere paa sin Beføstning, der, efter den meddeelte Instru-

skulde reise omkring og give Bønderne Underviisning i Haveanlæg, og have stadigen Tilsyn med det Anlagte, samt derover føre en nøiagtig schematisk Dagbog, at der behørigen kunde controlleres, hvilke Arbejder og hos hvem de vare udførte, samt hvilken Fremgang, de gjorde Anlæg havde. Disse Dagbøger bleve efterseete af de af Industriefelskabets Medlemmer, der vare udnævnte til at have Overopsyn, og derefter forsynede med deres Bemærkninger, og Holstein havde saaledes til alle Tider let Oversigt over Sagens Fremgang og Tilstand. Af sin egen Træeskole ved Hovedgaarden lod han gratis uddele Frugttræer til de nye Bønderhaver, ligesom han villig gjorde enhver anden Dpoffrelse, Sagen krævede. Han havde og den Glæde at see, at den fik Fremgang, og ved mange Gaarde og Huse træffer man nu smukke og vel indhegnede Haver, der ei allene afgive de fornødne Kjøkkenurter og Grønsager, men endog, som Tilfaldet er paa flere Steder, forsyne Bestoderne med Frugt, Humle, Kommen o. s. v., baade til eget Forbrug, som til Salg; for Enkelte ere endog deres Haver meget indbringende.

Med samme Gavnildhed, som Holstein lod uddele Frugttræer, lod han og uddele vilde Træer til Enhver, der onskede det, da det var ham om at gjøre, at faae Bønderne til at opelske Skov paa deres Lodder, for at de, om mueligt, kunde komme saavidt, at de paa deres Eget kunde hugge, i det mindste en Deel af det Gavntømmer, de brugte. Han udgav i denne Anledning en „Anviisning for Gaardmændene paa Grevskabet Holsteinborg til at opelske Skov paa deres Lodder“, og flere Plantager bleve og anlagte, men med Undtagelse af 3 hos trende Gaardmænd i Fiurendal Sogn, er neppe nogen af disse Plantager tilbage. Ved at see ovennævnte Anlæg kan man imidlertid let overtøde sig

om, hvad det kunde bleven til, naar Holsteins gode Hensigt bedre var bleven paaskjønnet, og hans „Anviisning“ fulgt af flere.

Et passende Sted synes det her, at omtale Holsteins Bestræbelser for Forsterne paa Grevskabet. Ved Tiltrædelsen af Grevskabet i Aaret 1808, henvendte han ogsaa sin Opmærksomhed derpaa og lod det, siden den Tid, stedse være sig magtpaaliggende, baade at forbedre, som udvide Skovene; det første Skridt, han i denne Henseende gjorde var, at forynge dem.

Bed et i de forrige Administrationsperioder antaget, altfor overdrevent Sparsommelighedssystem, der var bygget paa ældre Forstprinciper, havde flere Partier af Skovene naaet en Alder, som ikke svarede til den Nytte, en Skoveier bør have af sine Skove og var dette System bleven fulgt, vilde Halvdelen af Træerne om faa Aar have været frynkede og saaledes den betydeligste Deel af deres Værdie tabt, og de fremtidige Besiddere havde maattet bære et føleligt Savn af Mangel paa sunde Træer. Dette indsaae Holstein strax og i de Districter, som meest trængte til at forynges, bleve de gamle Træer borthuggede og en nye Vært opelsket, hvorafter nu findes meget betydelige Strækninger. — Et andet Skridt til Forbedring var Skovenes Dmtaxation. Vel havde den sidste Taxation fundet Sted i 1805, men af Frygt for at Maalestokken for Hugsten ei var rigtig anlagt, lod Holstein snarest forberede og senere hen udføre en nye Taxation, ved hvilken Leilighed han ogsaa lod forfærdige Kort over de enkelte Skovdistricter. Disse Foretagender vare forbundne med betydelige Omkostninger, men de lagde Grunden til en sikker og hensigtsmæssig Plan for Skovenes fremtidige aarlige Hugst.

Skovenes Udvidelse var den anden Gjenstand, Holstein havde for Sie; deres Areal stod ei i Forhold til Grevskabets og Omegnens fremtidige Fornødenheder. For at bøde herpaa bleve efterhaanden flere Strækninger indtagen til Fredskov, saaledes:

1) Paa Glænø af fælleds Jorder . .	18	Tr.	Land
2) Af Fiurendal Hovmark	44	—	—
3) Af Holsteinborg Hovmark	2	—	—
4) Af Rude Byes Jorder	38	—	—
5) Af Skasterup Byes fælleds Jorder	157	—	—
- hvilke 259 Tr. Land for størstedelen bleve besaaede og beplantede især med Naaletrær, paa hvilken Træsort der var megen Mangel. Disse Anlæg, der fik en frodig Bært, have allerede afgivet Bygningstømmer og andet Udbytte.

Foruden disse nye Anlæg sørgede Holstein og for, at de mange bare Sletter i de ældre Skovdistricter kom under Cultur. Vel var med Hensyn herpaa allerede gjort en Deel i Grev Newentlaus Administrationsperiode og navnlig var, ved denne Mands Foranstaltning, betydelige Sletter i Rudeskov besaaede med Agren, og frembyde nu Synet af en ung deilig Egeskov. Men endnu laae mange Strækninger ubenyttet hen; Holstein indtog dem efterhaanden og beplantede dem hensigtsmæssig — ogsaa disse Plantager ere i høj Grad lovende.

Ved denne Omfarg for Skovenes Opkomst aabnedes ei allene tilkommende gode Indtægtskilder for Grevsfabet, men et stort Antal Mennesker fik ogsaa, saalænge de nye Culturarbejder stode paa, rigelig Erhverv. Henved 50 Huusmænd og Indsiddere havde daglig Arbeide og god Fortjeneste.

De her omtalte Forbedringer var heller ikke beregnet

paa egen Fordeel allene. Jo mere han selv vandt af Skovene, destomere lod han og Andre faae Deel deri. Ikke allene skjenkede han aarlig, efter Opgivende af Grevskabets Skovmarker, 2 : 300 Læs Dvas eller Riisbrænde til Fattige og Trængende, men tilstod og med rund Haand mindre formuende Gaarde og Huusmænd Materialier til deres Bygninger. Ligeledes var han meget gavmild med at uddelle Tilladelser til trængende Huusmænds- og Insidder-Familier, paa visse Dage i Ugen at sanke Brænde i Skovene.

At Holstein har bragt Forsterne-paa Grevskabet i en skjøn, frodig og lovende Opkomst er uden for al Tvivl.

Tvende Gjenstande, som Holstein i de første Aar især skjenkede en udeelt Opmærksomhed var Skolevæsenet og Fattigvæsenet. Skolevæsenet havde, som allerede foran bemærket, lige fra hans tidligste Ungdom af ligget hans Hjerte saare nær, og hans Virksomhed for samme udrandt derfor af de varmeste Dunster for, at see en Sag fremmet, til hvilken han knyttede de glædeste og skønneste Forhaabninger, med Hensyn til den opvørende Slægts timelige og aandelige Vel. Hans Virksomhed for Skolevæsenet kræver derfor en nøiere detaillerede Dmtale, og det saameget mere, som samme ikke tilhører nogen enkelt Periode af hans Liv, men fortsattes af ham med stedsse stigende Interesse, lige indtil Herren kaldte ham bort fra den jordiske Huusholdning. Vi ville, som en Følge heraf oftere komme tilbage til denne Deel af Holsteins Virksomhed, der hørte til hans Livs kjæreste Sysler og tog til i Betydning, Kraft og Omfang, jo mere hans Begreber om Skole-

væsenet vandt i Klarhed, ved hans Bært og Fremgang i christelig Troe.

Da Holstein tiltraadte Grevskabet var Skolevæsenet sammesteds i høi Grad mangelfuldt organiseret, ligesom det lod meget tilbage at ønske, saavel med Hensyn til Lærerne, som Underviisning og Locale og det trængte derfor til en saadan kraftig Understøttelse, som Holstein var istand til at yde det, deels ved den varme Deeltagelse, han viiste for det, deels ved de Kundskaber og Erfaringer, han allerede havde samlet sig.

Det første Skridt Holstein, som Patron for Grevskabets samlede Skoler gjorde, et Skridt, der og betegnede hans hele fremtidige Virksomhed for Skolevæsenet, var, at han med Tillid og Kjærlighed nærmede sig Skolelærerne og deltog personligen i Tilhøret med Skolerne; navnlig var dette Tilfældet med de halvaarlige Examina, som der allerede den Gang vare i Gang, i Overensstemmelse med det provisoriske Reglement af 10de October 1806. Med den største Interesse, med taalmodig Opmærksomhed og med en Udholdenhed, man maatte beundre, overværede han Examen fra først tilsidst. Hvor det kunde skee, saasom ved Indenadslæsningen gik han ofte fra Parn til Barn og overhorte hver især; man mærkede, at Examen's Overværelse ikke var ham nogen trykkende Forpligtelse, men en saadan, han med den største Glæde opfyldte. *)

*) Denne levende Interesse for Skoleamina vedligeholdt sig hos ham bestandig. Selv de sidste Aar af hans Levetid, da hans Forretninger stærkt tilfoge, var han dog altid rede, naar Examina skulde begynde. Han forsømte dem ingensinde, uden den yderste Nødvendighed og trattedes ei, om de saa vedbleve i 3 til 4 Dage i Træk; og han hver Dag havde 2 til 3 Skoler at besøge.

Bed denne personlige Deeltagelse han saaledes strax lagde for Dagen i Alt, hvad der angik Skolen, opmuntrede han ei blot Skolelærerne, men hævdede Skolen selv en Anseelse i Almuens Omdømme, den ei før havde havt, og vakte navnlig hos Forældrene en større Deeltagelse for Børnenes Underviisning, idet de bleve Vidnere til, hvor faderligt, at Herfskabet antog sig de Smaa. Ligeledes sattes han derved istand til, at bedømme Børnenes Fremgang og Lærernes Flid og Duellighed *), som i det Hele at gjøre sig bekendt med Sko-

*) At han i denne Henseende var den opmærksomste Jagttager, derom vidner den Censur over de afholdte Gramina, som han halvaarligen, i nogle Aar, lod circulere blandt Skolecommissionernes Medlemmer, ledsaget af sine Bemærkninger og sine Duffer. I en saadan Censur over Foraarsexamen i 16 Skoler i Aaret 1811, som jeg tilfældigviis har fundet blandt hans Papirer hedder det f. Ex. om Skolen i S * * * „Fremgangen i denne for saa yderlig flette Skole er kjendelig og en god Begyndelse er gjort med alle Underviisningsgjenstande, især i den nederste Klasse. Læreren's Udtale er ei ganske retn; det er ham formodentlig ganske ubevidst, men dog til Hinder ved Underviisningen. I Catechisationen over den bibelske Historie blev Leiligheden ei benyttet til at skjærpe Børnenes moralske Dømmekraft. Den ved Gramens Slutning holdte Bøn var vistnok uforstaaelig for Børnene. Lovrigt giver den gjorte Begyndelse de bedste Forhaabninger.“ Om Skolen i S * * * „Fremgangen i alle Underviisningsgjenstande siden den sidst Gramen var kjendelig. Ved Catechisationen synes Læreren mere at oplyse Børnenes Forstandsevner, end virke paa Hjertet, hvilket er saa vigtigt. Tanken paa Gjenstanden, som foredrages synes at abstrahere Læreren fra Børnene, saa at hverken deres Mangel paa Opmærksomhed eller deres Overtrædelse af Skoledisciplinen bemærkes. Endeligen synes Læreren at beskæftige sig for meget, alene med de bedre Hoveder i Skolen og overse de andre. I Skonstrivning og Orthographie udmærker denne Skole sig for de øvrige.“ Om Skolen i S * * * „Da denne Skole for alle-

levæsenets Tilstand og træffe de nødvendigste og meest virksomme Foranstaltninger til at afhjælpe Manglerne.

„Fremgangen i den forløbne Vinter efter Dnsste. Catechisationen var uden Liv og Spørgsmaalene i Bibelhistorien bleve „gjorde, uden mindste Anvendelse. Ved Boglæsningen blev ei „holdt strengt nok paa den rigtige Udtale; i den nederste „Klasse var endog Boglæsningen mere tilbage end i nogen af „de andre Skoler paa Grevskabet. Skjønstriften var ei heller „saa god, som den ellers pleier at være i denne Skole. Saa- „gen og Regningen var fortrinlig, ligesom Fremgangen i de „almennyttige Kundstaber.“ Disse specielle Bemærkninger vise noksom, hvor opmærksom og samvittighedsfuld Holstein fulgte Examinens Gang og at hans Nærværelse ved samme var grundet paa varm Deeltagelse for Skolen. Derimod synes den Naade, paa hvilken han lod sin individuelle Dom over Examinens Udfald bekjendtgjøre for Bedkommende — nemlig ved Circulaire — at have noget Betænkeligt, idet det maatte være krænkende for den Enkelte, at see sin Methode og Underviisningsgaver censurerede i et Circulaire, der gik fra den ene Præst og Skolelærer til den anden. Dette oversaac den velmenende Skolepatron i Begyndelsen og betragtede kun sine Yttringer, som venstabelige Naad. Da imidlertid senere hen en af ham, i temmelig haarde Udtryk, udtalt Bedømmelse over Udfaldet af en Skoleexamen havde vaart vedkommende Skolelærers Misnoie og foranlediget et djærvt Gjenmæle, saa ophørtes med Circulairerne i deres hidtilværende Form og de forandredes til en mere almindelig Oversigt over samtlige Skoleexaminas Udfald, uden speciel Angivelse af nogen enkelt Skole, med Undtagelse af den eller de, som i denne eller hiin Underviisningsgjensstand fortrinligen havde udmærket sig. Saaledes er et Circulaire fra 1824 indrettet. Bemærkningerne i samme ere ganske almindelige. Hvad der fandtes at udsætte paa den Enkeltes Skole, meddeelttes Vedkommende i egenhændige private Skrivelser; dette medførte forsøget Skriverie for Skolepatronen, men tjente til at forebygge alle Misforstaaelser og vække mere gjensidig Tillid. Ufortrødent fortsatte han denne Meddelelsesmaade i længere Tid, og det er udenfor al Tvivl, at han derved har bidraget meget til, at opmuntre Skolelærerne i deres Kald og at nære og befæste den Hengivenhed, som de fleste af dem havde for ham.

Blandt disse Foranstaltninger nævne vi først hans Bestræbelser, for at gjøre Skolecomissionsmøderne saa nyttige og frugtbringende som mueligt, og fjerne derfra al Slendrian og alt trivielt Væsen, og sætte Liv og Aand i Forhandlingerne. I denne Henseende ordnede han det saaledes, at der hvert Fjerdingaar blev afholdt et Møde paa Holsteinborg for samtlige Grevskabets Skolecomissioner. Senere, da dette blev for vidtløftigt, mødte man i to Hovedafdelinger. Ved dette Møde blev Alt, Skolernes Bestyrelse og Skolevæsenets Lær i det Hele angaaende, forhandlet og aftalt. Efterat de løbende Forretninger vare endte, dannedes derpaa et Convent, i hvilket Skolecomissionens Medlemmer deeltog, samt Skolelærerne under Holsteins Præsidium. Denne Foranstaltning tjente i høi Grad til at vække og nære en livfuld Deeltagelse for Skolevæsenet. Præsæs gjorde Forsamlingen interessante Meddelelser om de forskjellige Skolefaget berørende Gjenstande, og refererede hver Gang korteligen, hvad der siden sidste Møde var udkommen af Skrifter om Skolevæsenet, navnlig gjaaldt det om den for de Tilstædeværende vanskelige tilgjængelige udenlandste Litteratur. Med de nyeste Foranstaltninger til Skolevæsenets Fremme i de forskjellige europæiske Lande, gjorde han og de Forsamlede bekjendt; ligesom han selv fremsatte Reformforslag til næiere Overveielse. Den nærmeste Følge heraf var, at man kom i livlig Samtale og at Beien aabnedes til gjensidige Meddelelser. Senere indleveredes smaae Afhandlinger, der i Møderne bleve gjennemgaaede; hvorved gaves Aaledning til, at mangent interessant Spørgsmaal næiere blev drøftet og mangen Sag bedre klaret. Oftere foresaldt vel endog temmelig heftige Debatter; men Holstein vidste, at lede det Hele saaledes, at Hensigten ei blev forfeilet. Med Glæde og Tak

ihukomme endnu Flere af Deeltagerne disse Conventer, og tilstaae, at de ved samme vandt, saavel i Interessse for deres Kald, som i Erfaring og Kundskab til at fyldestgjere det.

Foruden det Arbejde, som Holstein paatog sig, for med Kraft og Nytte at kunne lede Conventets Forhandlinger, paatog han sig ogsaa en væsentlig Deel af Correspondencen, med Hensyn til Forhandlingerne i Skolecommissionsmøderne. Han førte i denne Henseende en meget nøiagtig Conceptbog, af hvilken man noksom kan erfare, med hvilken Iver og Omhu, han antog sig Sagernes Udførelse. Hvad der i Møderne var vedtaget, meddeelte han ved Circulairer, der nøiagtigen omfattede alle de stedfundne Forhandlinger og recapitulerede Resultaterne af samme. Ligeledes udsendte han itide, forend ethvert Møde, Forslag fra ham selv og Andre til Circulation, for at Enhver behørigen kunde gjøre sig bekendt med samme, inden de kom under Forhandling i Mødet. Det vil naturligviis være for vidtloftigt, her at gaae videre ind i nogen Detail, navnlig, hvad angaaer de mangfoldige Forslag, som i disse Dvartalmøder bleve fremsatte, saameget mere, som der, ved Siden af de modne og veloverveiede, kom mange umodne og uhensigtsmæssige. Vi ville derfor indfranke os til, blot at nævne nogle Forslag og derpaa grunde Bestemmelser, der kunne give en Idee om, med hvilken Ufortroendehed, at Holstein gik ind i Detaillen af Skolevæsenets Bestyrelse. I Aaret 1812 toges saaledes Bestemmelse om en nye Indretning af Skoleexamina, der især gik ud paa at sætte Commissionen bedre istand til at bedømme Børnens Fremgang. Samme Aar indkom flere Forslag til en nye Klasse=Inddeling fra 3 Skolelærere, tildeels fremkaldte ved Holsteins Opfordring. Ligeledes ordnedes dette Aar Haandgjernings-skolerne efter en mere udvi-

det Plan. En forbedret Dyrkningsmaade af Skolelodderne blev ogsaa paa samme Tid bragt i Forslag; da det var Holsteins Ønske, at disse maatte kunne fremtræde som Mønsterlodder for Huusmændene, tilbød han de Skolelærere, som vilde gaae ind paa den udkastede Plan til en nye Driftsmaade, sin Understøttelse; saavidt vides fandt Planen imidlertid kun Billigelse hos tvende. — En nye Skoledisciplin blev og vedtaget, dog først, efter nærmere Forhandling derom med Amts-Skoledirectionen; ligeledes bragtes nye Tabeller. i Forslag til Underviisningen i almeennyttige Kundskaber og kom ogsaa i Brug. Da Anordningen om Skolevæsnets (af 29de Juli 1814) emanerede, gav denne naturligvis Anledning til en stor Deel Forandringer, hvis Udførelse Holstein ogsaa søgte med al Iver at paaskynde, ligesom han overhovedet bestræbte sig for, at virke i Samklang med de overordnede Skoleautoriteter.

At han desuagtet, allerede dengang oftere stødte sammen med Amts-Skoledirectionen, just ei paa den behageligste Maade, hidrørte ikke fra ham; thi han gif ei frem med selvtagen Myndighed, langt mindre lagde han Vægt paa sine Anføelser som useilbare. Derimod synes det, som Directionens geistlige Medlem slet ikke kunde forene sig med Holsteins Bestræbelser for Skolevæsnets; men tildeels miskjendende dem, satte sig i Opposition mod dem; et Forhold, der desværre vedblev og ofte fremtraadte paa en for Holstein frænkende Maade.

Hvad der søgtes fremkaldt ved Skoleconventerne, nemlig Liv og Interesse blandt Skolelærerne, stræbte Holstein ogsaa at fremme paa andre Maader. Saaledes udsatte han i flere Aar Præmier for Besvarelsen af Spørgsmaal, betræffende forskjellige Grene af Skolevæsnets, for Afhandlinger

over et og andet interessant didhørende *Omne*, ligesom for mindre Udarbejdelser. I Maret 1812 udsatte han saaledes to Præmier for de to bedste catechetiske Behandlinger af Lærebogens 6te Cap. Afd. B. III. § 1 a & b. De Betingelser, han knyttede til Besvarelsen, vare saare liberale og lod Forfatteren al muelig Frihed. Udarbejdelse indleveredes affkrevne af en ubekjendt Haand, og bleve derefter bedømte af valgte Censorer. At Holstein ei forfeilede sin Hensigt med dette Opmuntringsmiddel, gav Erfaringen ham mange glædelige Beviser paa.

Det var imidlertid ei blot Skolelærerne, han saaledes søgte at virke opmuntrende paa, ogsaa Skolebørnenes Flid og Kappelyst søgte han at fremkalde, og vedligeholde ved passende Opmuntringsmidler. Han foranstaltede i denne Henseende, ganske paa sin egen Bekostning, smaae Skolefester, ved hvilke han samlede samtlige Skolers Børn engang i Løbet af Sommeren, deels i Holsteinborg, deels i Fiurendals Have. Disse Fester, som Børnene altid med Længsel saae imøde, aabnedes i Almindelighed med en Tale af en af Skolelærerne efter Tour, og passende Sange bleve affjungne før og efter Talen. Derpaa fremtraadte Skolepatronen, og dobbelt vaktet nu de Smaaes Opmærksomhed, der allerede ved Festens Begyndelse var bleven henvendt paa Bordet eller Træet, hvor Præmierne vare anbragte. Alle vare i spændt Forventning om, hvem Præmie var tilkjendt. Navnlig Fremkaldelse fandt derefter Sted, og af den blide og venlige Skolepatrons Haand modtog den Fremkaldte den ham tilkjendte Præmie, tilligemed nogle opmuntrende Ord. Efter Præmieuddelingen morede de forsamlede Børn sig indtil Aften med passende og anstændige Lege, og Festens Ende kom vistnok for de Fleste af Børnene for tidligt. Glade og tilfredse

vendte de hjem, fulgte af Forældre og Slægtninge, der havde været tilstæde, som Tilskuere. Man skildtes ad med taknemmelig Erindring om den skjønne Dag, som den ædle Skolepatrons opoffrende Velvillie havde forskaffet.

Paa Skoleunderviisningen selv og de fornemste Gjenstande for samme, havde Holstein, under alle øvrige Planer og Foretagender til Skolevæsnets Opmuntring og Fremme, en udeelt Opmærksomhed; han indlod sig i denne Henseende altid i den nøieste Detail, ikke allene, som foran nævnt, ved de halvvaarlige Examina, men ogsaa ved Forhandlingerne i Skolecommissionsmøderne. Skjøndt nu vistnok hans Anskuelse af Underviisningen i det Hele og Underviisningsmethoderne isærdeleshed, i Tidens Løb, eftersom han vandt mere og mere Erfaring, betydeligen forandrede, *) saa vil det dog ei være uden Interesse, til nærmere Sammenligning med hans senere Virksomhed for Skolevæsnets, allerede her at lære at kjende, hvorledes han i de første Aar af sit Skolepatronat tænkte om de forskjellige Underviisningsgjenstande og deres Behandling.

Hvad nu først Religionsunderviisningen angaaer, da hylkede Holstein — ifølge sit daværende religiøse Standpunkt, som, med al hans Ærbødighed for det Hellige, dog kun kan betegnes som et rationalistisk — det philantropiske System, saaledes, som det havde uddannet sig ved Basedow, Kochow, Campe og Salzmann. Som en Følge heraf ønskede han, at Religionsunderviisningen helst skulde indskrænke sig til det moralske Element og til en, paa de saakaldte Forstandsøvelser

*) Navnligen gjælder dette om Religionsunderviisningen.

grundet Udvikling af Begreberne om Pligt og Dyd, med al Hensyn til det Praktiske og Nyttige for det borgerlige Liv. Det hertil fornødne religiøse Element troede han, at kunne findes tilstrækkeligen i den naturlige Religions Lærdomme, navnlig i Lærdommen om Gud, som den kjærlige Alfader, der bedst og virksomst fremkalder den almindelige Menneskefjærighed. Iøvrigt maatte Forbedringen hos Mennesket især fremgaae af Forstandens Oplysning, da Grunden til hans Feil nærmest var at søge i Uvidenhed og den af Uvidenhed fremgaaende Overtroe. Det christelige Element laae ham saaledes endnu fjernt; det Giendommelige i Christendommen antog han mildest talt ei for nødvendig ved Underviisningen; det blev betragtet som Bisag og stillet i Baggrunden. Endnu i Aaret 1811 yttre han i en Censur over de afholdte Skoleexamina: „Syndsforlabelse for Christi Skyld ønskede jeg „helst ikke berørt!“ Da han imidlertid fra Barndommen af, selv havde modtaget levende Indtryk af Bibelordet, han derhos snart, ved at blive bekendt med de pestalozziske Grundsætninger, kom til mere og mere Indsigt af, hvor blotet det philanthropiske Underviisningsystem var for enhver paa Børnenes Hjerter indvirkende Kraft, saa indrømmede han allerede tidligen den bibelske Historie sin Plads i Religionsunderviisningen, dog med saadanne Restrictioner, der noksom gav tilkjende, at det mere var ham om at gjøre, deraf at ulede det moralske Element med Anvendelse paa Børnene, end gjøre dem bekendte med de christelige Troeslærdomme. Han ønskede endog i denne Henseende et særegent Udvalg af Bibelhistorien, der skulde indstrænke sig til at tjene som moralsk Exempelbog, hvis Indhold Børnene da skulde fortælle med deres egne Ord. —

Saalidet han nu saaledes dengang havde Die for

hvad der hørte til en sand christelig Religionsunderviisning i Skolerne, saa saae han dog meget nøie paa, at hvad der gaves, blev gjort saa levende og frugtbringende for Børnene, som mueligt. Han lagde derfor megen Vægt paa, at Underviisningen kunde faae baade Klarhed og Hjertelighed; at den kunde vække og nære Deeltagelse hos Børnene. Den blotte Udenadslæsning, kort, hvad der kun havde mindste Anstrøg af blot Mechanisme, enten fra Lærerens eller Børnens Side, var ham modbydeligt. Selv med den saa meget almindelige Udenadlæren af Psalmer var han i høi Grad nøieseende, og indskjærpede i denne Henseende, at Skolelæreren alvorligen maatte holde over, at Psalmer valgtes, der svarede til Barnets Fattsevne, at de forklaredes og udlagdes for Børnene, inden de lærte dem udenad — og at Børnene endeligen vænnedes til at opsigte Psalmerne langsomt og tydeligen — kun da, meente han — „vilde denne Udenadslæsning have mere Nytte, end at prunke dermed for Tilhørerne ved Examen.“

Det var ham overhovedet om Frugten af Religionsunderviisningen at gjøre; skjøndt han endnu ikke havde faaet Fodfæste paa den rette Grund, følte han dog, hvor vigtig Religionsunderviisningen var for Barnet, og hvor nødvendigt det derfor var, at den ei sank hen til et dødt Maskinværk, men understøttedes af Alt, der kun kunde tjene til, at aabne Børnens Hjerter for de Sandheder, der foredroges dem. „Det er uden Tvivl den første Opgave for en Skolelærer“ — siger han i et Circulaire fra 1811 — „ved den Underviisning, han meddeler Børnene, at vinde deres Hjerter for det Gode og opvække hos dem Tilbøielighed for alle Dyder. Et af de vigtigste Midler dertil er vistnok den Hjertelighed og Varme, hvormed Læreren bør meddele dem

„Religionens Bud, hvorfor man og bør vogte sig for, at
 „indskrænke Underviisningen til en tør Udvikling af Lærebo-
 „gens Paragrapher. Det er ei nok, at Børnene fatte og
 „begribe dem, de bør ogsaa styrkes og befæstes i at handle
 „efter de Lærdomme, de modtage. Alt derfor, som kun kan
 „bidrage til at vække Andagten og vedligeholde Tanken paa
 „Gud, bør ved al Religionsunderviisning omhyggelligen be-
 „nytted. I et Par af Grevskabets Skoler er det saaledes
 „Brug, at Lærerne begynde Catechisationen med Bøn og
 „og lade Børnene ved dens Slutning affyngte en passende
 „Psalme. I Haarløv Skole bleve hjertelige Formaninger
 „ofte saare passende forbundne med Catechisationen og navn-
 „ligen tilføiede ved dens Slutning. Paa disse og andre
 „lignende Midler til at gjøre Underviisningen saa levende
 „og frugtbringende, som mueligt, ønsker jeg derfor gjerne, at
 „gjøre de øvrige Herrer Skolelærere opmærksomme, da ingen
 „Religionstime bør forbigaaes, hverken ved den daglige Un-
 „derviisning eller ved Examen, uden at Leiligheden troeligen
 „afbenyttes, for at vinde Børnenes Hjerter og befæste dem
 „i gode Beslutninger, som det væsentligste Formaal for Bør-
 „nenes Dannelse.“

Med Hensyn til Underviisningen i Indenadlæs-
 ning, saae han strængt paa, at den gif gradeviis frem,
 efter firkte og bestemte Regler. Den første Underviisning
 skulde, efter hans Anskuelse især gaae paa, at befæste en
 tydelig Udtale; den næste paa Færdighed i Læsningen, den
 tredje paa at bringe Børnene Forstand paa det Læste. Til
 at opnaae den anden Grad, anbefalede han gjentagende Sam-
 menlæsning, hvorved de mindre Dvede bleve vante til at
 følge med og efterhaanden kom til at læse mere flydende.

Han selv havde et meget øvet Dre for denne *Charles*

ning og kunde godt udpege den Enkelte, som ei fulgte med; dog ønskede han ei, at man for tidlig skulde begynde med samme, ligesom han og, hvormeget han end yndede Thorunderviisningen i det Hele, dog af flere væsentlige Grunde holdt paa, at samme stadigen afværlede med de enkelte Børns Adspørgelse.

For Skrivningen ønskede han ligeledes Anvendelsen af bestemte og hensigtsmæssige Regler og især, at man ved den fremadskridende Underviisning altid havde for Øie, at Børnene ei allene skulde lære Skjønnskrivning, men ogsaa Rettskrivning, ligesom øves i, at udtrykke deres Tanker, som det sidste Hovedformaal for Underviisning i Skrivning. En altfor combineret og konstlet Fremgangsmaade yndede han ikke; jo simplere den var, desto kjærere for ham.

Det samme var Tilfældet i Henseende til Underviisningen i Regning. En fast Hovedregning lagde han især Vægt paa, da han antog, at den med Hensyn til Børnernes tilkommende Stilling i Livet, havde langt mere praktisk Betydning end Tavleregningen. Skjendt han ved flere Leiligheder, deels i Examinensuren, deels ved Skolecommissionsmøderne udtalte sig om den hensigtsmæssigste Maade, at fremme Fasthed og Færdighed hos Børnene i Regning, har han dog aldrig opstillet eller anbefalet nogen vis Norm. Det Væsentlige i hans Anskuelse af Methode for Underviisning i Regning, kan imidlertid henføres til Følgende: Tal og Ziffer skulde skjælnes, som Tingen og Tegnet for samme. Tallene skulde først fremstilles Børnene uden Ziffer, hvorimod de ved Hjælp af Beskuelser skulde vinde Begreb om samme; derefter skulde man gaae over til at beziffre, og lære Børnene at forstaae Ziffersystemet. Zifferregningen bevises derefter af den beskuelige Talregning, hvornæst

begge forbindes saaledes med hinanden, at Børnene kunne blive sig tydeligen bevidste, hvad de foretage sig, selv lære at finde Reglerne og vide at gjøre Rede for, hvorledes de gaae frem og hvorfor. Dette var i hans Tanke den rigtigste Methode; Nyttens af samme henførte han isærdeleshed dertil, at Børnene øvedes i at tænke — deres Regning blev ingen Mechanik — de fik en vis Færdighed deri, som i at fastholde og udtale det Tænkte. Frugten heraf, at de saaledes vænnedes til at tænke — vilde og vise sig ved de øvrige Underviisningsgjenstande, som ved deres daglige Arbejder og Forretninger, hvorved de da og vilde forberedes til, saameget bedre at røgte deres timelige Kald. Overhovedet saae han ved Regningen, som ved de andre Underviisningsgjenstande meget paa, hvad der kunde fremkalde Selvvirksomhed og Munterhed hos Børnene. Derfor anbefalede han ved Hovedregningen, at lade Barnet høit gjentage Opgaven strax efter Læreren, og ansaae det for en ufravigelig Regel, at lade Barnet, saavel ved Examen, som ved den daglige Underviisning forklare, hvorledes det var kommen til Facit.

Blandt de saakaldte almeennyttige Kundskaber, gjorde han meget, for at fremme en alineenfattelig og hensigtsmæssig Underviisning i Geographie, Fædrelands-historie og Naturhistorie; de dermed forbundne Udgifter ved Anskaffelsen af Kortter, Bøger m. v., bar han for en stor Deel selv.

Skriftlige Dvælseser i Modersmaalet, ved Besvarelse af opgivne Spørgsmaal anbefalede han stærkt, og søgte at faae dem indført overalt, hvor det var mueligt. Han ansaae denne Maade at udtrykke Tankerne paa, som det bedste Middel til at hæve Børnenes Begreber til Tydelighed, ligesom han troede i de givne Besvarelser at kunne

finde en temmelig nøiagtig Maalestof til at dømmen om den Klarhed, Lys og Orden, der var i Barnets Forestillinger. Som en speciel Dvælselse i denne Henseende henviiste han paa, at lade Børnene overføre Psalmer og Folkeviser i Prosa. Ved Examina var det ham en stor Glæde at kunne opgive Børnene de Spørgsmaal, hvorover de skulde fremsætte deres Tanker; med stor Nøiagtighed gjennemgik han derefter, hvad hvert enkelt Barn havde skrevet.

Vi have saaledes, saavidt vi dertil have fundet de fornødne Data i Holsteins Conceptbog for de Circulairer, han lod udgaae betræffende Skolevæsenet, fremsat hans Anskuelser af Underviisningen i de første Aar af hans Skolepatronat. Vi ville paa andet Sted have Leilighed til at see, hvorvidt og hvori han senere forandrede dem. I Et forandrede han imidlertid ikke sine Anskuelser og det var deri: at han ingenfinde vilde have Læreren bundet til nogen bestemt Methode. Saa ivrig han end var, at anbefale den Fremgangsmaade, han ansaae for den rette, saa gruede han dog for enhver Slags Befaling i saa Henseende; det var og har altid været hans Ønske, at Skolelæreren maatte have saa frie Hænder, som mueligt. Et afgjørende Beviis herfor ville vi nærmere træffe paa, naar vi senere komme til at omtale hans Anskuelser og Forhold til den indbyrdes Underviisnings-Methode.

En streng Disciplin i Skolen og en fast og stadig Skolegang søgte han derimod nøie at holde over, og han var ingenlunde eftergivende med Hensyn til Anvendelsen af Mulcter for vitterlig Forsømmelse, ligesom han søgte at bruge ethvert Middel, der stod i hans Magt, for at indskærpe Forældre og Huusbonden Bigtigheden af Børnenes flittige Skolebesøg. Med Hensyn til Udskrivningen af Skolen

var han og stræng og nøiſeende. Han foreslog ſaaledes, at man, foruden Efteraarsexamen ſkulde holde en ſærſkilt Examen for dem, ſom begjærede at udſkrives og prøve deres Boglæsning, Skrivning og Regning ſkarpere, end det kunde ſkee ved de almindelige Skoleexamina.

For Inventarium, Bøger og øvrige Underviisningsapparater, ſørge de han, ſom Skolepatron med den største Omhyggelighed; meget anſkaffede han paa ſin egen Regning, navnlig Kort og Bøger. Han funderede ſaaledes paa en vis Maade Skolebibliothekerne, idet han ſtadigen forſynede dem med ſaadanne nye udkomne Skrifter, der deels kunde tjene til Veiledning for Skolelæreren, deels afgive en paſſende Læsning for de ældre Børn og deres Forældre.

Blandt de Gjenſtande, ſom laae udenfor den egentlige Skoleunderviisning, henvendte Holſtein iſær ſin Opmærksomhed paa Sang og Gymnaſtik. Han var en ſtor Under af en god Kirkeſang og ſøgte derfor, ſaavidt det ſtod til ham, at forberede den i Skolerne. Ikke allene opmuntrede han derfor vedkommende Skolelærere til, efter bedste Evne, at fremme Sangen i deres Skoler; men han ſørge de ſiden for Anfattelsen af en egen Syngelærer, han ſelv lønnede, og ſom, deels hjemme hos ſig ſelv, ſkulde give privat Underviisning til de Børn, ſom havde meeſt Anlæg, deels ſkulde tage omkring i Skolerne og til viſſe Tider øve Børnene efter en mere udvidet Maaleſtok, end den, ſom i Almindelighed brugtes. Sangen gjorde efter denne Foranſtaltning en virkelig glædelig Fremgang i flere af Grevſkabets Skoler — idetmindſte for en Tid.

Samtidig hermed ſøgte Holſtein at fremme Underviisningen i Gymnaſtik. Han lod i denne Henſigt

en ung Mand fra Grevskabet oplære paa det gymnastiske Institut i Kjøbenhavn, under Professor Nachtigalls Beilebning, og derefter, da han var bleven dimitteret fra Institutet med Vidnesbyrd om Færdighed i at give Underviisning, ansatte, ligeledes paa sin private Bekostning, som Gymnastiklærer paa Grevskabet, med den Forpligtelse at undervise ugentligen paa bestemte Eftermiddagstimer i samtlige Grevskabets Skoler. Denne unge Mand, der var meget duelig, bragte Gymnastiken, Svømningen iberegnet, næsten overalt i god Gang og en stor Deel af Drengene opnaaede megen Færdighed i de fleste Øvelser. Senere hen i Tiden oprettedes et eget gymnastisk Institut, hvorom nærmere paa andet Sted.

Samme Omhøe, Holstein viste for Skoleungdommen, viste han og for de Confirmerede, som havde forladt Skolen; det var ham om at gjøre, at anføre dem til at vedligeholde og udvide de Kundskaber, de i Skolen havde modtaget; dette Maal søgte han at opnaae ved Indretningen af egentlige Aftensskoler. I disse, der ligesom de forhen omtalte Haandgjerningskoler, for størstedelen bestode ved Dpoffreller fra Holsteins Side, der overholdt Udgifterne for Lys, Brænde, Bøger m. v., underviistes de unge Karle i tvende Aftentimer i Regning, Skrivning, Fædrenelandshistorie og andre almceennyttige Kundskaber. Sagen fandt velvillig Modtagelse og flere Skolelærere toge sig med Iver af Aftenskolholdet, ligesom Ungdommen i det Hele viiste sig villig til at besøge Underviisningen. Med Undtagelse af enkelte Vintre, fortsattes disse Aftensskoler, der gjerne begyndte i November og endte i Marts, med Stadighed, og endnu ere flere Aftensskoler i Gang paa Grevskabet, som et Minde om Holsteins Iver for denue nyttige Sag; de have tildeels beholdt deres oprindelige Indretning.

Det var imidlertid ei blot disse mindre Pengesopffrelser, Holstein bragte med Glæde, hvor det gjaldt Skolevæfnets Lærs og Fremme; han bragte i dette Niemeed med Beredvillighed de større og betydeligere; ja neppe er der nogen Skolepatron i Danmark, der har anvendt saa betydelige Summer paa Opførelsen af nye og hensigtsmæssige Skoler, som han. Han har saaledes i sin Besiddelsestid af nye opført 12 grundmurede Skolebygninger, af hvilke allene tvende, nemlig Drøsløv og Flakkebjerg Skoler ere opførte for Assurancesummeren, efter indtruffen Ildbrand; de øvrige ti Skoler bleve opførte for Holsteins Regning og aldeles paa hans Beføstning, med Undtagelse af Langhalm, Gang- og Spanddage, der præsteredes af Districtet.

I Forening hermed søgte han ogsaa at udvide, hvor det kun var mueligt, Skolelodderne, for ogsaa paa denne Maade at forbedre Skolefaldens Indtægter. Naar man nu betænker, at han for størstedelen gjorde alle disse Opførelser ganske uopfordret, at han var ene om at udrede de betydelige Summer, der medgik til de nye Skolebygninger*), og at

*) Ganske noiagtig kan jeg ikke opgive de herved medgaaede Summer; ved at sammenholde diverse Regninger for indkjøbte Materialier m. v., udkommer imidlertid følgende Resultat.

At Hude Skole har kostet . . .	2500 Rbd.
Benslöv	1600 —
Høve	1800 —
Bjerre	2600 —
Frederiksminde	2700 —
Skafteup	1900 —
Dvismark	1400 —
Sjellerup	2300 —
Haarslöv	2500 —
Krummerup	2700 —

Tilsammen 21000 Rbd.

han selv ofte maatte lide Affavn, medens han villigen og rigeligen gav til det Offentliges Bedste, saa maae man vel tilstaae, at Holstein som Skolepatron bær et Navn, der maae og vil sikke ham et skjønt og varigt Minde blandt alle Skolevæsnets Venner i Danmark*).

En anden Ojenstand, han i de første Aar efter Grevskabets Tiltrædelse fortrinligen henvendte sin Opmærksomhed paa, var Fattigvæsnets og sammes hensigtsmæssige Indretning. Det var ham ved hans Planer i denne Henseende især om at gjøre, at de Fattige kunde vorde beskæftigede efter deres Alder og Kræfter, og at det Arbeide, de bleve anviste til, blev af den Beskaffenhed, at de Fattige selv kunde bidrage til at lette Commünernes Byrden ved deres Forsørgelse. Han vilde derved tillige paa den ene Side søge at forhindre de sørgelige Følger, som Orkesløshed og Mangel

Hertil kommer, at han, for at organisere Skolevæsnets i Holsteinborg Sogn og skaffe den dertil hørende folkerige Biskerup Bye en egen Skole gav over 1600 Rbd. af egne Midler, foruden Tilbud af en Skolelod og en nye Skolebygning med Undtagelse af 150 Rbd., som Krummerup Skoledistrict ydede, ere alle disse betydelige Summer udredede af Holstein. Nude Skole byggedes i hans Mindreaarighed under Administrationen; de øvrige Bygninger har han selv havt den fulde personlige Andeel i.

*) Hans tidlige Interesse for Skolevæsnets forlod ham intet Dieblig selv i Universitetsaarene. Saaledes da i Aaret 1805 en Studenter-Emte i Göttingen gjorde det nødvendigt at suspendere Forelæsningerne, benyttede Holstein disse uventede Ferier til at foretage sig en lille Reise, for at gjøre sig bekendt med Skolevæsnets Tilstand paa flere Steder i det Brunsvigiske og Hannoveriske. Han besøgte paa denne Reise, blandt andet, en Normal-skole i Brunsvig, der stod under den som praktisk Skolemand bekendte Garnisonspræst Junkers Bestyrelse, for at gjøre sig bekendt med denne Mands Erfaringer.

paa nyttig Beshjæftigelse bringe med sig og paa den anden Side, saavidt mueligt, sikkre Commünernerne for at overlæseses med Personer, som, uden at være virkelig trængende, dog speculerede paa offentlig Understøttelse. Sine Tanker om Sagen havde Holstein allerede meddeelt flere praktiske og kyndige Mænd paa Grevskabet, for at høre deres Mening, og En af disse udarbejdede endog efter nærmere Opfordring „en Plan til de Fattiges hensigtsmæssige Forsørgelse ved Arbejde.“ I Henhold hertil fremkom Holstein senere med et vidtløftigere Forslag, som gik ud paa at bygge et fælleds Fattighuus for hele Grevskabet, som tillige skulde tjene til Arbejdsanstalt og navnlig til deri at sysselsætte de Fattige med Forarbejdelsen af Uld og Hør, som den Industrie-gren, der nærmest tilbyder de Slags Arbejder, der meest passe sig for Børnets og Oldingens Kræfter — til hvilke Arter af Trængende, de Fleste af de Personer, der bleve at optage i Anstalten, jo vilde henhøre. Huset skulde gives en saa hensigtsmæssig Indretning som mueligt, og det Hele i Deco-nomien være beregnet paa, at Anstalten kunde blive saalidet bekoftelig som mueligt, og de i samme optagne Lemmer dog worde forsynede med alt Fornødent. Desuden skulde An-stalten udvides saaledes, at den tillige kunde være Syge-huus og afgive i paakommende Tilfælde Locale til en Daarekiste. Optagelsen skulde imidlertid ikke være forbunden med mindste Tvang, og kunde de Trængende lettere og bedre, for offentlig Regning, faae deres Forsørgelse hos En af deres Beslægtede, da burde derpaa, fra vedkommende Fattig-commissions Side tages billigt Hensyn. Navnligen gjaldt dette i Henseende til fattige Børns Optagelse, da offentlige Anstalter af den Slags, det projecterede Fattighuus vilde blive, kun under særdeles Omstændigheder, burde træde i

Forældres og Bærgeres Sted. — Udgifterne ved en saadan Anstalt ansloges i næste Hensyn til Bygningernes og Inventariets Vedligeholdelse, Løn til en Opsynsmand og hans Kone, Indkjøb af raae Materialier til Forarbejdelse, samt Fødemidler, Victualier m. v.; Indtægterne beregnedes efter hvad der kunde erholdes ved Salget af forarbejdede Varer, og ved Bidrag af dem, der i Sygdoms Tilfælde nød Ophold og Pleie i Stiftelsen. Alle øvrige Beføstninger maatte derimod dækkes ved Repartition, efter nærmere bestemmende Maalestok, paa de Sognes Fattigkasser, hvis Fattige nøde Godt af Anstalten.

I Forening med dette Forslag fremsatte Holstein et andet, der havde til Hensigt, at simplificere Fattigvæsenets Bestyrelse i alle Grevskabet underliggende Sogne, og i det Væsentlige gif ud paa, at samle samtlige Fattigcommissjoner til en og indføre i alle Sogne de samme Grundsætninger for Fattigvæsenets Bestyrelse.

Disse Forslag kom imidlertid ikke til Udførelse paa den paatænkte Maade; Banfeligheder af forskjellige Slags mødte og den hidtilværende Plan forandrede derhen, at Holstein indgav Ansøgning om Bevilling til, at maatte, for egen Regning, oprette et Hospital paa det gamle, Grevskabet underliggende, Herresæde Fiurendal, der senest havde tjent til Enkesæde, men nu i 70 Aar havde staaet ubeboet. Ansøgningen blev bevilget og ved en kongelig Confirmation dat. 29de Octbr. 1811 blev Hospitalet funderet og skulde efter Fundatsens Ord — især have til Formaal, at modtage og sørge for de Børns physiske, moralske og borgerlige Opdragelse, der betroes til Fattigvæsenets Forsørgelse. — Efter Bevillingens Erhvervelse blev der det følgende Aar lagt Haand paa, at indrette

Fiurendal for dets tilkommende Bestemmelse. Da Bygningen var indrettet, anskaffede Holstein det fornødne Inventarium af Senge, Sengklæder, Linned, Kjøkkentoi, Maskiner, Bæve m. v. og Anstalten traadte i Virksomhed med 30 Personer, deels gamle Folk, deels Børn. Foruden det her ved foranledigede betydelige Forckud, gjorde Stifteren endnu betydelige Dpoffrelser, for at fremme Anstalten, af hvilken han lovede sig meget. Da saaledes den daværende Præst i Skjærpinge ved Slagelse Hr. Duus, der havde paataget sig Inspectionen ved Hospitalet, boede saa langt fra samme, at han ei kunde varetage Forretningerne tilbørligen, saa foreslog Holstein den daværende Præst i Haarsløv, der ligger nær ved Fiurendal, Hr. Brorson, at bytte Embede med Duus. Dertil fandtes Brorson og villig, dog kun mod, at Holstein opbyggede den faldefærdige Præstegaard i Skjærpinge og svarede dette Præstekalds betydelige extraordinære Afgift til Skjelstør Kald; hvilket og indrømmedes.

I Begyndelsen syntes det, som skulde Anstalten faae Fremgang og svare Regning. En Klædefabrikør blev endog forskreven; Karte-, og andre Maskiner anskaffede. Disse gode Udsigter varede imidlertid ikke længe; saalange Fattigcommünernerne hidrog og det Antal af Fattige befandtes i Stiftelsen, som der var gjort Regning paa, gif det nogenlunde; men da flere Fattigcommünerner senere traf sig tilbage fra Deeltagelse, foranledigede det hele Anlæg kun Holstein Tab, og han saae sig nødt til, for ikke at opgive det Hele, at indslaae en Middelvei, ved nemlig at bortforpagte Fabrikken til den engagerede Fabrikør, der da, mod en bestemt Betaling, kunde afbenytte de Fattige til sit Arbeide. For at imidlertid de Fattige, ved denne Forandring ikke skulde lide nogen

Uret, blev det nøie bestemt, hvormange Arbeidstimer der kunde fordres af dem. Ligeledes blev der, da det let kunde føre til gjensidig Misnøie, naar de bleve satte i Kost hos Forpagteren, oprettet en særlig Bespiisningsanstalt for dem og en egen Deconom ansat, over hvem en paalidelig Mand førte Opsigt, saa at de Fattige ingen Mangel leed, men bleve vel bespiiste. — Forpagtningen var desværre ikke heldig; Fabrikøren maatte fratræde og der tabtes betydelig ved ham. Fra nu af dreves Fabrikken for Grevskabets Regning; det manglede naturligtvis da ikke paa Materialier og Arbeidet gik raak fra Haanden; men da Uffætningen ei stod i Forhold hertil, fordredes et betydeligt aarligt Tilskud; Fabrikken overdroges da igjen til en Forpagter, som det imidlertid ikke gik bedre end den forrige; ogsaa han maatte forlade Fiurendal Fabrik med Tab for Eieren.

I det Hele kan man ei sige andet end at Hospitalet paa Fiurendal, baade som Fattiganstalt og Fabrik var og blev et mislykket Forsøg. Holstein, der havde ventet det bedste og nødig vilde opgive Stiftelsen for tidlig, holdt ud i samfulde 20 Aar, skjøndt han maatte opoffre saa betydeligt for den, og havde den idelige smertende Erfaring af, hvorlidet den svarede til sin Hensigt.

Den Bestemmelse, som længere hen i Tiden blev tagen med Fiurendal Hospital vilde vi senere have Leilighed til at omtale. *)

*) Det er at beklage, at denne Anstalt ei bedre lykkedes. Holstein var ved en fix Idee om dens Gavnlighed bunden til den. Da han kom til de modsatte Anskuelser, lagde han ei Skjul derpaa; men bekjendte ved given Leilighed hvilket Misgreb den hele Anstalt havde været.

Samtidig med Fabrik anlæget paa Fiurendal, men desværre ei med bedre Held, henvendte Holstein sin Opmærksomhed paa Høravlen's Forbedring paa Grevskabet, der stod i saa nær Berøring med ovennævnte Anlæg. Han indrettede i denne Henseende en Gaard i Bisserup Bye til Hørfabrik. De fornødne Maskiner anskaffedes, og tvende unge Mennesker bleve, paa Holsteins Beføstning, sendte til det schrollske Fabrik ved Trolleborg for at lære Hørbereberiet efter den der brugelige Methode. I Begyndelsen drevs Hørfabrikken i Bisserup for Holsteins Regning, men med Tid, hvortil Grunden nærmest maae søges deri, at Bestyreren ei passede Tingene, som han skulde. Senere blev det Hele overdraget Bestyreren i Leie, i Haab, at hans egen Fordeel skulde virke paa ham til mere Paapasenhed og Flid; men ei heller saaledes lykkedes Anlægget. Efter faae Aars Forløb opgav Bestyreren sit Boe til Skifterettens Behandling og Holstein tabte, foruden flere Aars Afgifter og Skatter en Pantefordring, lydende paa en ikke ubetydelig Sum. Desuden var ved Bestyrerens Uorden og Skjodesløshed Maskineriet totalt ødelagt. De to unge Mennesker, der vare sendte til Fyen, vendte vel oplærte tilbage; men da den Eine efter sin Hjemkomst overtog en Gaard i Fæste og den Anden senere forlod Grevskabet, blev Hensigten med den paa deres Reise anvendte Beføstning, nemlig at de skulde have underviist og veiledet Bønderne i Høravlen, ei opnaaet. Imidlertid bleve Holsteins Bestræbelser i denne Henseende ikke ganske frugtesløse; hos en og anden driftig Bonde foranledigede samme ei blot en Udvidelse af Hørudsaeden; men og en bedre og hensigtsmæssigere Behandling af den vundne Afgrøde.

Blandt de Foranstaltninger, Holstein i de første Aar

efter sin Tiltrædelse af Grevskabet, traf til sine Undergivnes Bedste, maae vi ei forbigaae at nævne Ansættelsen af en egen Læge for Grevskabet. En stor Deel af sammes Beboere havde over 1½ Mil til den nærmeste Districtslæge og maatte ofte om Vinteren, paa flette Veie tilbringe en heel Dag med at kjøre efter Lægen og atter bringe ham hjem. At dette Lægens langt bort liggende Opholdssted var til Hindrer for hans Afbenyttelse til rette Tid, viste sig oftere, ligesom den lange Wei forarsagede en Forsinkelse, der var dobbelt følelig ved vanskelige og farlige Tilfælde, der krævede hurtig Hjælp. Hertil kom, at man, fornødt vedkommende Districtslæges udvidede Praxis ikke sjældent var udsat for, at kjøre forgjæves. Holstein, hvem hans Undergivnes Vel i Et og Alt laae paa Hjertet, tænkte ogsaa paa, at lette dem denne Byrde og aabne den Syge Veien til at faae saa hurtig Hjælp, som mueligt, i sin lidende Tilstand. Han engagerede derfor i Aaret 1811 en duelig Læge, indrømmede ham frie Boelig paa Fiurendal for at kunne være Hospitalet saa nær, som mueligt, og gav ham dernæst, ved Jordtillæg, Deputater i Korn og Pengeløn en saadan Stilling, at han uden Næringsforg kunde virke i sit Kald. For disse Emolumenter var Lægen forpligtet til, uden Betaling at besøge de Fattige og andre Trængende, Herfskabet paalagde ham, et Gode, der endog senere udvidedes til dem, som vedkommende Fattigvæsen var pligtig at forsyne med Lægehjælp. Denne Lægeansættelse blev saaledes til stor Lettelse ogsaa for Commünernerne, som den var til største Gavn for de Syge. Til denne Opoffrelse knyttede Holstein endnu en anden til Hjælp for den Trængende; han tilstod nemlig flere Personer, foruden frie Læge, ogsaa frie Medicin. Desto værre misbrugtes dette Sidste senere hen i den Grad, at Hol-

stein saae sig nødsaget til, at gjøre Indskrænkning deri. *) Mange Vidende have velsignet Holstein for den her omtalte Foranstaltning, som han med saamegen Opoffrelse grundede og vedligeholdte; Erfaringen har ogsaa beviist, hvor hensigtsvarende og velgjørende den var.

Ogsaa for Ansættelsen af en egen Dyrlæge for Grevskabet sørgede Holstein.

I Begyndelsen af sin Besiddelsestid blev Holstein, maaskee formeget, henreven af Byggelyst, hvis Tilfredsstillelse, under de daværende Conjuncturer blev ham overordentlig kostbar, og medtog meget betydelige Capitaler, hvis Affavn senere blev ham føleligt. Opførelsen af flere Bygninger kunde været opsat til en mere gunstig Periode og meget ogsaa været udført, efter en mere indskrænket Maalestok, hvorved ei ubetydelige Summer havde været sparede. Hertil kom, at Et og Andet af de betydeligere Arbejder kun blev halvt fuldendt, og henstod, uden at blive tilbørligen vedligeholdt, hvorved meget forfaldt, og nye Udgifter løb paa. Imidlertid kan man langt fra ikke sige, at Holstein byggede uden Hensigt og Nytte, blot, for at tilfredsstille en tom Lyst. Han tænkte i denne Henseende, som i saa mange andre, mere paa Andre end sig selv og det var derfor kun at be-

*) Forældre, som havde Børn, ja endog andre Paarørende, der tjente uden for Grevskabet, tog disse i Sygdomstilfælde hjem til sig — og søgte paa denne Maade at tilvende dem frie Læge og Medicin. Dette Factum er mig meddeelt af en paa- lidelig Mand, der nøie kjendte de daværende Forhold paa Grevskabet.

klage, at Andre misbrugte hans gode Villie, og formaaede ham til Dpoffreller, der kun gavuede deres egen Interresse. *)

Af Nyt har Holstein i sin Besiddelsestid, foruden de forannævnte Skolebygninger og en Deel Bøndergaard og Huse — opført 16 forskjellige Bygninger. Skjondt nu flere af disse henhøre til en senere Periode, ville vi dog her nævne de vigtigste. Den betydeligste af Omfang er: Gaarden Mineslyst tæt ved Hovedgaarden Holsteinborg — den har i henved 25 Aar været afbenyttet først som Inspectorboelig og senere som Præsteboelig; men er nu indrettet til Enkesæde for Enkegrevinde v. Holstein —; Skovridergaarden Frederikshyst ogsaa tæt ved Hovedgaarden; dernæst Forvalterboeligerne i Sterrede og Bisserup, Birkeommergaarden i Sterrede og Lægens Gaard i Rude. Videre et Kornmagazin ved Bisserup Skibshavn, med tilhørende Boelig for Dpshynsmanden; Møllegaarden ved Sninge; Aulsgaarden Ludvigshyst og Teglværket ved Fiurendal, hvilket blev indrettet efter en kyndig Mands Raad og Veiledning og har i de senere Aar været til største Gavn for Dmegnen. Endeligen afhjalp ogsaa Holstein et feleligt Savn ved, paa sin egen Bekostning, at opføre et Thinghuus for Grevskabet. Dette blev forshuet med et Udhuus og tre solide Arrester; i Hovedbygningen indrettedes desuden en Sal til Rettens Forhandlinger, et rummeligt Forsamlingsværelse, en Stue til Archiv og desforuden den fornødne Beboelsesleilighed til Arrestforvareren. En væsentlig Fordeel af denne Bygning, der er situe-

*) En af de Bygninger, som bleve opførte i denne Periode, kom paa denne Maade til at koste en ligesaa stor Sum, som senere hen, da Landeiendommene faldt, hele Basars Gods kunde have været kjøbt for.

ret omtrent i Midten af Grevskabet, var den, at mange Reiser sparedes for Bønderne, navnlig de, der medgif ved Arrestanternes Transport til og fra Skjelskjør. Et ligesaa gavnligt Foretagende for Grevskabets Beboere, med Hensyn til Affætningen af deres Producter var Anlæggelsen af en nye Skibsbroe ved Bisserup Ladeplass. I Forbindelse hermed gjordes og Forsøg paa at oprense Indløbet til Havnen, der ved den stærke Strømning aarlig sætter til med Sand, — for at gøre Havnen tilgængeligere for større Skibe. Betydelige Beføstninger bleve anvendte, da man ved Arbeidet ideligen stødte paa usforudsete Vanskeligheder; imidlertid kom det ei til det forønskede Resultat, og Arbeidet ophørte, efter nogle Aars Forløb, nærmest dog paa Grund af, at man ei kunde opnaae Nedsættelse i de overdrevne Havnepenge, der skulde svares til Nestved.

Som Anlæg, Holstein gjorde, dog mere til Forsøg, end fordi han ventede sig nogen særdeles Gavn deraf, kan nævnes en Oliemølle og et Sæbesyderie i Bisserup, et Pottemagerie og et Rakkellovsfabrik sammesteds og et lille Garverie ved Holsteinborg. At hermed var gjort en feil Beregning viste sig snart og Indretningerne ophørte efterhaanden.

Uagtet nu saaledes Holsteins Virksomhed i de første Aar, efter Tiltrædelsen af Grevskabet, for størstedelen var rettet paa de materielle Interressers Fremme, saa forsømte han dog derover ingenlunde at tage Hensyn til de aandelige. Ikke allene — som foran viist — henvendte han Opmærksomheden paa Skolevæsnets Fremme og Lary, men som han selv fulgte Tidens aandelige Udvikling, og stræbte at holde Skridt med samme, saa ønskede han ogsaa, at de af hans Omgivelser, som maatte antages at have Interesse

for hvad, der rørte sig i den litteraire Verden, kunde faae Udgang til at blive noiere bekendt hermed. Han oprettede derfor tidligt et Læseselskab, hvor der, ved et rigt Udvalg, gaves Deeltagerne Leilighed til at komme til Kundskab om de vigtigste litteraire Producter, ei blot i det danske, men og i det tydske Sprog. Han anskaffede saavel Bøgerne paa egen Regning, som bestred Omkostningerne ved Circulationen, og virkede i en Række af Aar opoffrende for Selskabet. Ogsaa ved andre Midler søgte han at vække og nære aandelig Sands i sin Kreds. Saaledes foreslog han i Aaret 1812 flere Familier udenfor Bondestanden, om Søndag Eftermiddag, naar deres Leilighed tillod dem det, da at komme til Holsteinsborg for ved Læsning og gjensidige Meddelelser, at søge en nyttig og belærende Underholdning. I nogen Tid blev dette Tilbud ogsaa benyttet; men da flere Deeltagere ikke syntes at kunne forstaae eller ville forstaae Holsteins Hensigt og Conversationerne saaledes udartede fra deres oprindelige Bestemmelse, ophørte disse Sammenkomster igjen om føie Tid.

De reent religiøse Interesser vare derimod i denne Periode — fra Tiltrædelsen af Grevskabet til 1812 — som vi i det Foregaaende nærmest have havt for Die, deels paa Grund af Holsteins endnu for størstedelen rationalistiske Tankegang, deels formedelst den industrielle Retning, hans Virksomhed havde taget, kun lidet fremtrædende hos ham. Oprigtig Gudsfrøgt boede fra Barndommen af i hans Hjerte, og ledsagede ham ogsaa i hans første selvstændige Optræden; men den havde endnu ei vundet nogen bestemt Skikkelse hos ham; det egentlige Christelige var ham, som oftere antydet, tildeels endnu noget Fremmed og Ubekjendt.

I Aaret 1812 blev Holstein udnævnt til Kammer-

herre. Udmærkelser af denne Slags var imidlertid noget, der laae udenfor hans Dnsfer og Stræben, og han lagde ei større Vægt paa denne Udvævnelse, end at han først, efter 20 Aars Forløb, ved en ganske særdeles Leilighed, kom saa vidt, at han anskaffede sig en egen reglementeret Kammerherre-Uniform. Titels og Rangsyge var ligesaa fjernt fra hans Hjerte, som Adelsstolthed; han havde altid aabent Die for, hvori den sande Adels og den sande Fortjeneste skulde søges.

Et Blik tilbage paa den nu gjennemgaaede Periode af Holsteins Liv og Stræben — fra Grevfabets Tiltrædelse til Udgangen af Aaret 1812, vil vise, at de Dnsfer og Forsætter, han i sin tidligste Ungdom var gennemtrængt af, allerede i de første Aar af hans Manddoms Virksomhed, paa en skjøn Maade realiseredes. Vel omfattede denne, paa den Tid, i Besynderlighed de materielle Interesser og bevægede sig meest i Landoeconomie og Industrie, men knyttede sig dog noie til hans Undergivnes Vel og Grevfabets Tarv. Og valgte han end ikke altid de hensigtsmæssigste Midler og begyndte han end ikke altid Realisationen af sine Planer med modent Overlæg og sindig Beregning, saa var det dog en reen og ædel Iver, som ledsagede ham i Alt. Et lysende Punkt i hans Virksomhed i denne Periode, var hans Bestræbelser for Skolevæsnets Fremme; heri blev han, hverken i sin Ungdom eller Manddom, overtruffen af nogen Anden af Danmarks Godseiere. Skolevæsnets havde ingen varmere Ven end ham; i en Række af 30 Aar lagde han det for Dagen; dets Anliggender var en stadig Gjenstand for hans utrættelige Iver og opoffrende Kjærlighed.

II.

1813—1822.

Med Aarene 1813 og 1814 begynder en nye Periode i Holsteins Liv; disse Aar, saa rige paa store og afgjærende Begivenheder, ei blot for Danmark, men for hele Europa, fremkaldte hos Mange trindt omkring i Landene, en Begeistring, der navnlig udtalte sig i en fornyet og forøget Deeltagelse for det Almindeliges Bedste, for Fædrelandets Lary, og dets Fremgang til en velgrundet og velordnet Tilstand, i alle Grene af Statsstyrelsen. Store Foretagender vare under det Jernaag, der, formedelst den franske Invasion og den almindelige Krig, hvilede haardt paa flere af Europas Nationer — bleve udtænkte og udførte; det forhen Utroelige var derved bleven realiseret. De eminent og enorme Opoffrelser, Fædrelandskjærligheden havde maattet bringe, krævede nu Hvile og Frugt efter Anstrængelse. En Udsæd af skjønne og dristige Forhaabninger spirede derfor mere eller mindre frem allevegne, og en Efterklang af hiin Begeistring, der, under Tidernes Tryk og Krigens Dodelæggelser, havde bragt Fædrelandet sine frivillige Offre, lod sig nu høre i Dnsfer, der, om de end ikke altid holdt sig indenfor de rette Grændser, dog udtalte et længe og almindeligen dybt følt Savn, som selv ikke Legitimitetens ivrigste Forsægtere, naar de kun vilde gaae frem med nogen Billighed, kunde nægte, for en Deel at være begrundet. Og saa Hol-

stein med sin varme Patriotisme, med sit for Fædrelandets Vel, lige fra den tidligste Ungdom, begejstrede Sind, følte sig mægtig drevet til, at betænke Tidens Vilkaar og de Forandringer i det Bestaaende, som Begivenhedernes Gang nu, mere end nogensinde, syntes at fremkalde. Uforberedet gik han ikke ind paa det politiske Obeet; baade var han vel underrettet om alle bestaaende statsøconomiske Forhold, og havde, allerede fra sine Universitetsaar, gjort sig nøie bekendt med den didhørende Litteratur, ligesom han havde et klart Blik for det Belærende i de historiske Vidnesbyrd. Her- til kom, at han i Hjertet var det danske Kongehuus hengiven, og i Grunden konservativ nok, til ikke at lade sig henrive af de Ideer, den franske Revolution havde gjort gjældende, eller forfalde til nogensomhelst latterlig Exaltation i sine politiske Anskuelser. Imidlertid følte ogsaa han mangent Savn i de forskjellige Grene af Statsstyrelsen; en Følelse, der under Tidernes Tryk stedse blev stærkere. At tænke over, hvorledes disse Savn kunde afhjælpes, beskæftigede ham derfor stærkt i Slutningen af Aaret 1813, og i Begyndelsen af Aaret 1814, nedlagde han Resultaterne af sine Tanker over denne Gjenstand i et Forslag til en Reform af de bestaaende Forhold, som han har givet til Overskrift: „En dansk Mand's Ønsker for sit Fædreland — i Januar Maaned 1814.“

Dette Forslag blev ikke trykt, men forefindes kun i Manuscript blandt Holsteins Papirer*); da det imidlertid

*) Dets Motto, der ret betegnende angiver, hvad Holstein egentligen vilde, lyder saaledes: „Administrateurs des états; honorez les hommes; honorez les tous dans leurs professions respectives; n'en avillissez pas aucune, et vous tiendrez en main une force, non encore soupçonnée.“

vistnok troeligen gjengiver, hvad der dengang foresvævede ham, ville vi udhæve af samme de vigtigste Momenter. „I en Tidspunkt“ — siger han — „da alle europæiske Stater „paa nye søge, at ordne og grundfæste deres Existence, og „med store Opoffrelser tilkjøbe sig den dyrebare Uafhængighed „af fremmed Magt, hvortil enhver Stat er berettiget; i en „Tidspunkt, da et nyt europæisk Statsystem ventede oprettet, „renset fra alle Levninger af Middelalderens Mærke og Magthaverie, i en Tidspunkt, da ogsaa det gamle danske Rige „rystes i dets Grundvold, og Statens, i saa høi Grad, derangerede Finantser og Pengevæsen true med det værste „Udfald — da maae det vistnok staae frit for Borgeren, „som føler for sit Fædreland, at tolke sine Tanker om sammes Forfatning for sine Medborgere. Hvo vil med Rette „kunne miskjende en saadan Følelse for fælleds Vel.“

Efterat han derpaa har fremstillet, hvor nødvendigt det var, navnlig paa en Tid, som den daværende, at virke til, at fremkalde Deeltagelse for offentlige Anliggender, og derved fortrænge baade Mistillid og Ligegyldighed, gaaer han over til, at behandle sit egentlige Emne, nemlig „det Duskelike og Tilraadelige i Nationens Deelagtighed i Statsforvaltningen.“ Dog vil han paa ingen Maade, at denne Deelagtighed skal være selvtagen Rettighed; den skal ene være grundet paa og fremgaae af gjensidig Tillid, saaledes: at Landsfaderen med Tillid kommer Folket imøde, at høre dets Raad gjennem dets udvalgte Mænd, og at Folket igjen nærmer sig Landsfaderen, med Hengivenhed og Friemodighed, at foredrage ham Alt, hvad det troer, at være nødvendigt til Landets Færv. „Lyksalig den Konge“ — siger han, efterat have udviklet, hvad denne Tillid tør give og hvad den igjen tør fordræ — „Lyksalig den Konge, som

„viseligen deler Sorgen for Landets Vel med Landets Børn,
 „og hæfter Glædesraab af Folkets gjenopvakte Tølelse for
 „Samfundets fremadskridende Held.“

Grundelementerne af den Reform i Statsbestyrelsen, Holstein dengang ansaae for ønskelig til Garantie for Statens Vel, kunne henføres til følgende. Han gaaer ud fra et arveligt Kongedømme og Ideen om et Folkeraad, under Form af et Parlament, Senat eller Rigsdag. Valgbar Medlem hertil, er kun den Statsborger, som besidder fast Eiendom, har fyldt sit 25de Aar og ei er, eller har været under criminel Tiltale. Kun Statsborgeren har Valgret, og kun blandt dem selv tør de vælges. Folkeraadet vedbliver i syv Aar, hvorefter der strides til nye Valg. Dets Sammenkomst tager sin Begyndelse i hvert Aars Januar Maaned, og fortsættes, indtil alle de sædvanlige Forretninger ere tilendebragte, og de Sager afgjorte, som Regjeringen har forelagt Raadet. Bestemmelser angaaende de offentlige Byrders Udredelse, saavel Skatterne i Almindelighed, som de særlige Præstationer, maatte blive en staaende Gjenstand for Raadets Forhandlinger.

Folkeraadet vælger blandt sine Medlemmer 60 af de meest erfarne og agtede Mænd, der skulle udgjøre et Lovkammer, som forbliver samlet hele Aaret i Hovedstaden, og i Forening med Kongen tager definitiv Bestemmelse angaaende de emanerende Love, med Undtagelse af dem, som angaae offentlige Byrder og Paabud, hvilke skulle forelægges det samlede Folkeraad. Lovkammeret vælges i Begyndelsen af Julii Maaned, i samme. kan Ingen indtræde, der ei har fyldt 30 Aar og eier i det mindste et Areal af 200 Tdr. Land. Til Medlem af Folkeraadet kan Ingen vælges, der beklæder et offentligt Embede, og modtager han et saadant, medens han

sidder i Raadet, bør han træde ud. Intet Medlem maae gjøre Krav paa Godtgjørelse eller Diæter, med Undtagelse af en billig Erstatning for Reiseomkostninger. Ved den første Samling i Septenniet aflægges Tred af de nye Valgte, omtrent saaledes: „Jeg lover for den almægtige og alvidende Guds Naahyn, efter bedste Evne og Indsigt — uden Bihensigt — at fremme Fædrelandets Vel, under alle Forhandlinger i Folkeraadet.“ — I Raadet, som i Lovkammeret fordres $\frac{2}{3}$ Deel af de Tilstædeværendes Stemmer til Antagelse af et Forslag. Forhandlingerne bør foregaae for aabne Dørre, og al muelig Offentlighed finde Sted. Ingen Lov kan antages uden Kongens Samtykke og $\frac{2}{3}$ Deel af Lovkammerets Stemmer, eller, hvis det angaaer offentlige Byrder, $\frac{2}{3}$ Deel af Folkeraadets.

Andre særlige Bestemmelser kunne henføres til Følgende: Directørerne for Rigsbanken udnævnes af Folkeraadet; Finanzministeren bringes i Forslag af Regjeringen, og vælges af Folkeraadet. Al Criminalproces føres i Statens Navn og paa dens Bekostning; Kongen har Benaadningsret; hans Religion skal være den, Kongeloven byder; han skal have et Statsraad, hvori Prindserne fra deres attende Aar have Sæde, ligesaa de forfjællige Regjerings-Collegiers Præsidenter, samt Biskoppen over Sjællands Stift. Kongens Ministre ere ansvarlige, og kunne sættes under Tiltale. Kongen kan opløse Folkeraadet med 3 Dages Baresel og foranstalte overordentlig Indkaldelse, naar behøves. Han aabner Folkeraadets Forsamling med en Tale. Kongen har den administrative og executive Magt. Han er myndig i den Alder, Kongeloven bestemmer.

De her fremsatte Ideer fik Holstein snart Leilighed til at udarbejde vidtløftigere, ligesom det politiske Liv, der

havde begyndt at røre sig hos ham, fik en bestemt Retning ved de store daværende Begivenheder, der fulgte paa hinanden, Slag i Slag, i Aarene 1813 og 1814. Navnlig var det Begivenhedernes Gang i Norge, som vakte Holsteins fulde Deeltagelse. Allerede længe havde hans Opmærksomhed været henvendt paa dette Land, ligesom han med oprigtig Hengivenhed hængte ved den Fyrste, som under de daværende critiske Forhold, siden d. 21de Mai 1813, styrede Norges Anliggender, Prinds Christian Frederik af Danmark. Landets Stilling var i Begyndelsen af Aaret 1814 i høi Grad sørgelig. Det var kun sparsomt forsynet med Levnetsmidler; Tilførslen af Korn kunde, formedelst Spærringen ikke være tilstrækkelig; Udførslen af norske Producter var tildeels ophørt; Næringsveiene standsede, Papiirspengene uden Værd. Under disse Omstændigheder arbejdede Sverrig stærkt paa, at vinde et Partie i Norge, og stemme Folket for en Forening af den scandinaviske Halvøe. Norges Statholder gjorde, hvad han formaade, saavel, for at modarbejde disse Forsøg, som for at afhjælpe den trykkende Mangel. Et Laane- og Disconto Institut blev oprettet, og dets Fundats confirmeret den 5te Januar 1814. Statholderen mødte ved denne Leilighed de æiensynligste Beviser paa Velvillie og Fædrenelandskærlighed. Til samme Tid ankom lykkelig en Convoi med 30,000 Tønder Korn, og man var, mere end nogensinde før betænkt paa, at gaae angrebsviis frem mod Sverrig. Men neppe nærmede Planen sig sin Realisation, da ankom Oberstlieutenant v. Rømer med den forbausende Efterretning, at Norge var afstaaet i Kielerfreden. Om end denne Efterretning nu ei kom ganske uventet, saa vakte den dog hos de Fleste hiin Uvillie, der fremgaaer af den smertelige Følelse af krænket Ære, og fornærmet Nationalitet. Riget fulde

overgives til en Stat, med hvilken ethvert Baand hidtil havde været sønderrevet. Dette oprørte Gemytterne, og den Tanke, der gjorde sig gjældende var den: er Norges Sag opgiven af Danmark, saa maae vi forsvare os selv. Hvorledes — vidste man ei i Diebliffet; men uvilkaarlig vendte sig de Flestes Blik hen til Prindsen. Thi han havde jo vundet Hjerterne; havde i faae Maaneder allerede gjort saa meget for Norge, og tilhørte den gamle elskede Kongestamme. Prindsen befandt sig i en betænkkelig Stilling; imidlertid troede han, at burde give efter for Omstændighederne. Dog vilde han først overbevise sig, om det og var Folkets almindelige Stemme, han havde for sig. Han reiste desaaarsag fra Christiania den 27de Januar til Gidsvold, hvor han blev 3 Dage. Derpaa gik han over Dovrefjeld til Trondhjem og vendte derfra, hvor han blev 4 Dage, over Røraas gennem Østerdalen tilbage til Gidsvold d. 13de Februar. Overalt strømmede man ham imøde med lydelige Vidnesbyrd om Hengivenhed for ham og Fædrelandet og navnlig ffete dette i Gulbrandsdalen — hvor Støtten til Minde om Seieren over Sinclair staaer — at Folket umiskjendeligen lagde det for Dagen, at det var dets Ønske, at opoffre Alt for Fædrelandets Vel. Tusinders Stemme bejaede Prindsens Spørgsmaal i denne Henseende.

Folkets sande Stemning kunde saaledes ikke være tvivlsom, og uagtet andre Meninger og Uttringer af de tvende andre Partier, af hvilke det ene var svensk findet, det andet republicanisk, søgte at gjøre sig gjældende, trængte Folkets Røst dog igjennem, og den 19de Februar, lod Stattholderen udgaae det aabne Brev, i hvilket han erklærede sig for Regent af Norge og berammede en Forsamling til den 10de April i Gidsvold i Aggershuus Amt, hvor oplyste

Mænd, udvalgte af Nationen, skulde raadslaae om Antagelsen af en Regjeringsform, som for bestandig kunde sikke Folkets Frihed og Statens Selvstændighed.

Dette aabne Brev satte ogsaa Holstein i Bevægelse; med Begeistringens hele Kraft henvendte han sine Tanker paa det norske Folk, og den Fyrste, det frievilligen havde stillet i sin Spids, som Regent. Han følte en uimodstaaelig Drift til at deeltage — om end ikkun indirecte — i Norges Anliggender, og navnlig i det store og vigtige Foretagende, med hvilket Forsamlingen i Eidsvold skulde beskjæftige sig. Til at møde personligen havde han intet Kald; men til at virke, hvad han kunde, for at Hensigten af Forsamlingen kunde opnaaes, og den store Opgave løses, syntes han sig opfordret — og udarbejdede i denne Henseende paa Papiret Idæer, han allerede i længere Tid havde bearbejdet i sit Indre. Han skrev intet mindre, end et Udkast til en Constitution for Norge, og opsendte den i tvende Afskrifter til Hr. Kammerherre Løvenskjold, med Anmodning om, at tilstille Regenten det ene Exemplar, og derefter benytte det andet til Publication ved Trykken, førend Forsamlingen i Eidsvold constituerede sig — saavidt Tid og Omstændigheder tillod det. *)

*) I Brevet til Løvenskjold udtalte han sig videre om Hensigten af det Skridt, han havde gjort, nemlig at bidrage, hvad han formaarde, til en heldig "Fuldbringelse af det norske Folks store Anliggende." At Udkastet havde sine store Mangler, især af den Grund, at han ei havde haft de fornødne Localfundskaber, følte han. Da Tid og Omstændigheder gjorde det umueligt, at lade Udkastet trykke herude, havde han foretrukket, at lade det trykke paa sin Beslutning i Norge, og frit uddele. Kom Manuscriptet

Den sidste Anmodning kunde, formedelst Tidens Korthed ei opfyldes, og hvorvidt Udkastet selv videre kom til Publicums Kundskab, er mig ei bekjendt. Det for Regenten bestemte Exemplar blev Høiftsamme overleveret, tilligemed et Brev fra Holstein; *) hvorledes begge Dele bleve modtagne, ville vi senere have Leilighed til at anføre Beviis paa.

Manuscriptets Titel lød saaledes: „Tanker til Nordmandens Overveielse paa Mødet i Eidsvold den 10de April 1814“ og var forsynet med samme Motto, som det foransførte Forsøg „en dansk Mandns Ønsker for sit Fædreland.“ Det var dediceret til „Hs. Høihed Prinds Christian Frederik, Regent over og første Odelsbaarne til Norge, Arveprinds til Danmark.“ I Slutningen af Dedicationen hedder det: „hvis isvrigt disse Blade have nogen Værd, da tilstaaer jeg, at samme fortrinligen ffylbes en Genfer Bor-

imidlertid for sildigt til, at saadant kunde skee inden den 10de April, saa overlod han ganske sin Correspondent, at vælge den Vei, han vilde, for at bekjendtgjøre Skriftets Indhold; det var ham kun om at gjøre, at Norge maatte opnaae en saa frie og fast Statsforfatning, som mueligt.

*) I samme hedder det blandt andet: „Deres kongelige Høihed „ville i dette lidet Skrift, jeg vover at tilstille og dedicere „Dem, modtage et Beviis paa den uindstrankede Høiagtelse, „og oprigtige Tillid, med hvilken jeg har fulgt Deres Høiheds „Bestræbelser for Norges Vel. Mit Ønske er, at kunne gavne „Folkets store Sag. Maatte dette Ønske tjene til, at und- „skyldte Skriftets Ufuldkommenheder, og maatte samme bidrage „til, at det norske Folk, under Deres Høiheds Regjering kan „nyde al den Lykke, som Proclamationen af 19de Februar „d. A. lader hvert varmt Hjerte haabe, da opfyldes mine „gladeste Forventninger.“ Dette Brev mangler i Concepten Dato; men sandsynligviis er det opsendt sidst i Marts Maa- ned 1814.

gers ypperlige Værk." *) I Fortalen betegner atter Holstein Hovedhensigten af Udkastet at være den: kun at ville gjøre opmærksom paa de væsentligste Punkter ved den endelige Antagelse af Constitutionen. At han i sine Betragtninger havde holdt sig frie for al Partiaand, var hans Haab.

Efterat have fremstillet Anledningen til Holsteins Udkast til en Constitution for Norge, ansee vi det rigtigst, at give en kort Recit af dets væsentligste Punkter.

I Indledningen handler Holstein først om Regjeringsformer i Almindelighed, og Begrebet af Frihed og Lighed, og angiver, efter denne Undersøgelse, som Resultat: at der maae søges en Statsforfatning, i hvilken Regjeringsmagten saaledes er deelt, at det Heles Vel fremmes i Forening med den Enkeltes, og at den Enkeltes Frihed i ingen Henseende mere indskrænkes, end nødvendigt er for det Heles Bedste. De væsentligste Punkter at afhandle bleve derefter disse tvende a) om Regjeringsmagtens Deling b) om den Frihed, som bør blive den Enkelte uforfrænket.

Ved at give en almindelig Oversigt over det første Punkt, gaaer Holstein ud fra den Forudsætning, at der til en velordnet Stat behøves en lovgivende Magt, en dømmende og en udøvende; den sidste saa uindskrænket som mueligt; da ellers Rilden aabnes til Anarchie og Dpløsning. Hvorledes den udøvende Magt, der kun bør ligge i en eneste Haand, er beskaffen;

*) The constitution of England by J. L. de Lolme. London, 1781.

derpaa er den Enkeltes, som det Heles Vel, for en stor Deel beroende. Men for at dette kan fremmes, og den udøvende Magt opfylde sin Bestemmelse, maae den ikke tillige forene i sig den lovgivende og den dømmende, men disse skulle være uafhængige af samme, som den bedste Garantie mod den Vilkaarlighed, som kan finde Sted, naar alle tre Magter ere forenede i en Person. Forsøg paa, at concentrere dem hos en Eneste — mener han — kan aabne Veie til Despotie — og dette maae gøres umueligt. Slutteligen yttre Holstein i Indledningen det Haab, at en god Mand vil besjæle Forsamlingen paa Eidsvold og en lovmæssig Veie werde aabnet for Folket til at erholde en frie og selvstændig Forsatning.

Han gaaer derpaa over til, at handle om den lovgivende Magt, og opstiller som Grundsætning: at Folket maae indrømmes den størst muelige Indflydelse paa Lovgivningen, og at den lovgivende Magt derfor bør overdrages en Forsamling af Folkerepræsentanter, fremgaaede umiddelbart ved Folkets frie Valg. Valgretten skal være knyttet til Bestielsen af fast Eiendom, ligemeget om denne er stor eller liden. Til at kunne vælges, bør, foruden Fordringen: at den Vælgende skal være activ Borger, endnu følgende Bestemmelser tilføies: — en Alder af 30 Aar — et Ophold i Landet af i det mindste 3 Aar — tilstrækkelig Formue, for at kunne som Repræsentant leve uden Diæter af Staten. — Uafhængighed af den executive Magt, af Embedsforpligtelse og ethvert Baand, som Naadesbeviisninger osv. gjerne paa lægger.

Tid og Sted til Forsamlingen bør paa det næieste bestemmes, og en fastsat Orden lede Forhandlingerne. Den udøvende Magt maae sættes saa høit og saa fast, at Udsigten, til at tage Deel deri, fuldkommen betages Forsamlingen;

dette sidste er en nødvendig Garantie mod Misbrug af Folkemagten. Ved Overstridelse heraf fik Nationalforsamlingen i Frankrig sit Banesaar; fra det Dieblif, den tilranede sig Deel i den executive Magt, blev Veien aabnet for alle Anarchiets Rædsler.

Til at sikke den lovgivende Magts Virksomhed vilde endelig følgende være nødvendigt: at den er frie i den Grad, at intet Medlem af den lovgivende Forsamling kan drages til Ansvar for de friemodige Uttringer, han under Forhandlingerne har tilladt sig — at Forsamlingen, saavidt muligt, constitueres af Mænd, der have Kundskab og Klarhed nok, til at betragte en Lovgivning, fra alle Sider, i dens Følger — at ethvert Medlem har Frihed til at bringe enhver Gjenstand paa Bane, han anseer for gavnlig at komme under Forhandling — at endelig den lovgivende Forsamling, for at holde Ligevægten med den executive Magt — maae have Ret til, at drage enhver Statens Tjener til Ansvar, hvor det med Grund kan antages, at den executive Magt er overskreden — og at endelig den lovgivende Magt henlægges til en Forsamling, der, til Afgjørelse af Differenser, som maatte opstaae i samme om denne eller hiin Lov, om dette eller hiint Paabud — kan vælge en egen Lovcommittee af sin Midte.

Efterat have udviklet den lovgivende Magts Betydning og Nødtigheder, gaaer han over til den executive. Denne bør ligge i en Enestes Haand — og denne — Regenten være Arvekonge, ifølge en uforanderlig Arvelov. Dette er ogsaa i Borgerfrihedens Interesse, der ingensinde er bleven mere indskrænket, end, hvor den udøvende Magt laae i Fleres Hænder; ligesom ogsaa Valgriger have været Valplads for de fleste Borgerkrige. Arvekongens egen For-

deel synes desuden at fordre, at han opbyder Alt, for at danne Thronarvingen til en retskaffen Regent.

Regentens Rettigheder, knyttede til en udstrakt Myndighed, og en ophøiet Værdighed, beseglede ved en høitidelig Kroning, henføres til a) en bestemt aarlig Indtægt, normeret ved Civillisten b) Udnævnelsen af Statens Embedsmænd c) Udfærdigelsen af Love og Befalinger d) Krigserklæring og Fredsslutning e) Benaadningsret f) Opløsning af Folkeraadet. Hans Pligter udvikles efter den antagne Grundsatning: at han er premier serviteur de l'état. Som Saadan skal han nøie sørge for Overholdelsen af Statens Grundlov — besætte Embederne i nøie Hensyn til det Heles Bedste, som den enkelte Administrationsgreens Fremme. Han skal holde et Statsraad, der skal bestaae, foruden af de Prindsen, der ere kvalificerede til Succession, af Regjeringscollegiernes Præsidenter. Han skal inden 4 Uger erklære sig over de af Folkeraadet antagne Love, og atter, inden 4 Uger, foranstalte deres Publication. Han kan ei overtage Regentskabet over et andet Land, med mindre det har samme Forsatning, som hans Arverige — han skal hvert Aar lade aflægge Reguskab for Anvendelsen af de ham til Statsstyrelsen tilstaaede og normerede Summer — samt i Forbindelse dermed fremlægge et aarligt Budget, hvorefter Bestemmelser tages angaaende Skatter og Indtræder, der ei tilstaaes paa længere Tid end et Aar; han maae nøie paasee, at intet Embede staaer ubesat længere end 3 Maaneder.

Den første Hoveddeel af Udkastet sluttet endeligen med en Fremstilling af den dømmende Magt. Efterat have givet en almindelig Oversigt over dens Natur og Hverv — hvilket sidste henføres til, at undersøge a) den paaflegede

Gjernings Sandhed 1.) dens Lovstridighed — fremsættes de nærmere Bestemmelser. For at sikke den Anklagede streng Retfærdighed i den første Punkt foreslaaes en Jury af 12 Dommere, fremgaaede af frit Valg — der have at paa kjende Realiteten af Factum, og det saavel i civile, som criminelle Sager. Er saaledes sørget for den størst muelige Upartisthed i Paa kjendelsen af Realiteten, da bør det være Regentens Forrettighed, at udnævne de Dommere, der skulle bestemme, hvorledes Loven bliver at anvende paa den, som skyldig erkjendte Person. Naar de udnævnte Dommere kun forblive ganske uafhængige af den executive Magt, vil den personlige Sikkerhed være fuldkommen garanteret.

For politiske Forbrydelser foreslaaes, til Forhindring af ethvert vilkaarligt Skridt fra Regjeringens Side, en nye Processmaade, der især skulde garantere Bedkommende den nøiagtigste Inquisition, med Hensyn til det ham imputerede Factum. Som Følge heraf maatte Krigsretter kun anvendes i reen militaire Forseelser, og den Militaire desaaarsag i alle andre Henseender staae under den civile Lov og Rettergang.

I den anden Hoveddeel af Udkastet søger Holstein — efter sin Plan, nærmere at udvikle Frihedsbegrebet, i det han taler om den Frihed, som bør blive den Enkelte uforkrænket, og fremstiller dens Forhold til Regjeringsmagten. Han betegner Gjenstanden for sin Under søgelse at være den Frihed, som Mennesket ved sin Indtrædelse i Statsamfundet ei vil have opoffret, og regner hertil i Besynderlighed: Samvittighedsfrihed, Tale- og Trykkefrihed — personlig Sikkerhed, Eiendomsret og politisk Frihed. Den første vil han have udvidet til almindelig Religionsfrihed, og irgerer derfor

den Bestemmelse, at Ingen, for sin Religions Skyld, maac udelukkes fra Borgerret i Norge. Tale- og Trykkefrihed fordrer han, at burde være uindskrænket, saa at ethvert Censurbaand løstes, hvorimod Stribenten senere kunde drages til Ansvar, efter Lovens Strænghed, for enhver Overtrædelse af samme, han havde gjort sig skyldig i. En saadan Trykkefrihed holder han for enhver Borgers uforkrænkelige Ret, og mener i samme at finde et Værn mod enhver Vilkaarlighed af de administrative, og executive Autoriteter. Forseelser, der hidrørte fra Misbrug af Trykkefriheden burde underkastes en Jurys Kjendelse, førend de paadømtes af Domstolene. Den personlige Sikkerhed, der har sit bedste Værn deri, at den lovgivende Magt er adskilt fra den dømmende, og den dømmende atter uafhængig af den executive, kunde endnu yderligere garanteres ved Love af den Natur, som i England, „the petition of rights 1627 og Habeas corpus Acten 1672.“ Heraf vilde kunne tages en stor Deel andre Bestemmelser, der i specielle Tilfælde kunde have Anvendelse. I noie Sammenhæng med Udviklingen af den personlige Sikkerhed, og sammes Garantier, sætter Holstein Spørgsmaalet om den personlige Forpligtelse til Krigstjeneste, og udtaler sig ved denne Leilighed for almindelig Værnepligt, eller en Conscription, der bestemmes efter Populationen.

Eiendomsretten henføres ei blot til faste Eiendomme, men Bestemmelserne om samme maac ogsaa angaae Udstædelsen af Monopoler, Privilegier og Patenter til enkelte Individuer, som til hele Corporationer — kort Alt maac iagttages, der kan vedligeholde Grundbesiddelsen, Fabrikvæsenet og den active Handel i det størst muelige Flor. — Med Hensyn til den politiske Frihed, der er grundet i den hele foreslaaede Statsforfatning, tilføies kun nogle Bestem-

møder, der nærmest gaae ud paa, at regulere Stemmeretten.

I det Holstein i Slutningen af Udkastet endnu engang henpeger paa det engelske Folks Statsforfatning, som han, under Udarbejdelsen har havt for Øie — udtaler han med Varme gjentagende det Ønske: „at det ædle norske Folk maae blive lige saa frit og selvstændigt som det engelske — det vil da blive ligesaa kraftigt og lykkelig.“

Holstein besørgede derefter dette Udkast i behørig Affskrifter, som foran bemærket, opsendt til Norge, sidst i Marts 1814. Skjøndt det kom for seent til at kunne bekyndtgjøres ved Trykken, førend Forsamlingen i Eidsvold begyndte sine Forhandlinger, blev det dog ei liggende upaaagtet eller ubenyttet. Et Bidnesbryd, det hæderligste og troeværdigste, som kan gives, er følgende Brev til Holstein fra Regenten selv, dateret Ladegaardsøer d. 29de Juni 1814. Det lyder saaledes: „Hr. Grev Holstein til Holsteinborg!“ „Jeg skylder Dem megen Tak for den „Godehed, De havde, at oversende mig saa vel udarbejdede „Ideer til Grundtrækkene for en Constitution, hvilken Folkets „Repræsentantere til den Tid just vare beskæftigede med at „udarbejde. De vil udi den nu fuldendte og i Trykken udgivne Constitution, som jeg har den Fornøielse at oversende Dem, finde mangen ved Erfaring prøvet Sandhed, som De benævner, deri optaget — og at den i det Hele bærer Præget af Fædrelandssind, langt fra herskesyg Indflydelse eller Particaand. — Med Erkjendtlighed skal jeg „paastjønne den Deeltagelse, som mine Venner i Danmark vil yde mig og Norges den gode Sag.“

„Christian Frederik.“

Dg denne Deeltagelse havde Holstein, ved det for-
 anførte Skridt, hvorledes man saa end vil bedømme det,
 lagt for Dagen; han følte sig levende henreven af Lyst til,
 at virke for det, han troede at være det Rette og Sande,
 fremkaldt af Begivenhederne, grundet i Nationens Trang,
 som i en ædel og høimodig Fyrstes Hjertelag til at møde
 samme med Velwillie. Han saae denne Fyrste — hvormeget
 Høistfamme end kom til at opoffre, hvormegen Misgjendelse
 han end maatte udsætte sig for af Datidens forskjellige
 politiske Partier, som mueligen ogsaa af Fremtidens —
 friemodigen at lægge Haand paa Bærket, og han tilbød og
 saa sine Kræfter til, at arbejde med paa samme. Kun
 fra dette Synspunkt maae hans Deeltagelse i
 Norges Unliggender og Brindsens Foretagender
 bedømmes, ellers vil den faae Udseende af en
 utidig Indblanding.

Imidlertid tog Sagerne i Norge en uheldig Bending,
 Holsteins Ønsker og Forhaabninger ganske modsat. Neppe
 var Constitutionen af 17de Mai antaget, og den 19de besvo-
 ret af den nye Konge; neppe Indtoget holdt i Christiania
 den 22de, og det under en saadan Jubel og almindelig Glæde,
 at der i faae Timer samlede 50,000 Rdlr. der stillede til
 Regjeringens Disposition, da traf et frygteligt Uveir op paa
 den nordlige Horizont. Med lynsnar Hurtighed vendte
 Carl Johan tilbage fra Nederlandene og indstibede
 sig d. 25de Mai i Travemünde til Sverrig, fulgt af
 Regimentet „Royal Suedois.“ Der taltes om, at stærke
 Stridskræfter skulde trækkes sammen fra svensk Side og om
 mægtig Understøttelse fra Rusland. Endnu sørgeligere
 løb Efterretningerne fra England; Karsten Anker,
 som var sendt derhen fra Norge, for at underhandle, til

kun til Svar, at England maatte opfylde sine Forpligtelser med Hensyn til Sverrig. Denne Erklæring gjentoges ved den engelske Agent J. P. Morris, som d. 5te Juni ankom til Christiania. Den 30te næstefter ankom de allieerede Magters Gesandter — fra østerrigsk Side Generalmajor Steigentesch, fra russisk Side Grev Drloff, fra engelsk Side Hr. Forster og fra preussisk Major Martens. Disse Affendte erholdt Audienz d. 1ste Juli; Kongen svarede paa deres Andragende, at han kun kunde nedlægge Kronen i Folkets Hænder, som havde betroet ham den, og forlangte derfor Afgjørelsen opsat til et overordentlig Storthing. Fæstningernes Besættelse af svenske Tropper, som Gesandterne havde forlangt som Betingelse for den af Kongen foreslaæede Vaabenstilstand, indrømmedes derimod ikke; flere Underhandlinger, der atter begyndte, førte til Intet, og d. 18de Juli brød Krigen ud. Dens Gang og Følger ere bekjendte nok.

Ifølge Conventionen til Moss blev et overordentlig Storthing sammenkaldt til d. 7de October og Christian Frederik nedlagde her den norske Krone, og overgav derpaa d. 10de s. M. en Deputation af Storthinget, der indfandt sig hos ham paa Ladegaardsøer, Afkaldsdocumentet. Samme Dag indskibede han sig paa den norske Brig Allart; men opholdtes formedelt Modvind til d. 26de October, da han afsjelede fra Frederiksværn paa den danske Brig Boruholm.

Holstein havde fulgt Begivenhedernes Gang med spændt Deeltagelse, og navnlig havde samme knyttet sig til ethvert af Regentens Skridt — og hans Person, som han af ganske Hjerter var hengiven. Neppe erfarede han derfor dennes betænkkelige Stilling, førend han og søelte sig breven til, at ile til ham. Først i October

indstibede han sig i Bisserup Havn ved Holsteinborg paa en lille Jagt, ført af Skipper Nis Jørgensen fra Ærøe, som han havde fragtet, til Norge. Efterat have landsat Grevinden i Nyeborg, fortsatte han Reisen allene. Han havde en høist besværlig og farefuld Overfart, formedelst Læk og vedvarende stormende Vær. Han landede i Lyngsøer, men gik strax derfra til Borsgrund, hvor han forlod Skibet og opholdt sig hos Kammerherre Løvenskjold i 2 Dage. Derfra gik han til Laurvig og saa til Frederiksværn, for at oppebie Prindsens Komme. Høist samme forblev imidlertid kun en eller to Dage i Frederiksværn — og gik d. 26de October, som foran nævnt, ombord paa Briggen Bornholm, Capt. Kaas, for at vende tilbage til Danmark. Holstein fulgte med paa samme Skib. Hjemreisen var besværlig, formedelst Storm af Sydøst. Efter 10 Dages Fart naaede Skibet Aarhuus; her forlod Holstein Prindsen og vendte over Land tilbage til Holsteinborg.

At Holstein, ved denne besværlige og farefulde Reise, kun har villet lægge sin inderlige Hengivenhed for Prindsens Person for Dagen, er klart; han opfyldte, hvad hans Hjerter tilskyndede ham til, uden videre ængstelige Hensyn. Prindsen erkjendte og det troefaste Sind, der saaledes kom ham imøde, og vedblev stedse, at nære den velvilligste Deeltagelse for Holstein *);

*) Ikke allene fortsattes det begyndte Forhold, men knyttedes end fastere; de corresponderede jevnlig, meddelte hinanden deres Tanker over vigtige Sager og Spørgsmaal, der angik Statens Vel, og bevarede Hjerterne aabne for hinandens Glæder og Sorger. „Gud velsigne Dem.“ — kjære Grev Holstein! bedder det saaledes i et Brev dateret Sorgenfrie d. 2 Dec.

en Følelse, han, som Konge ogsaa har bevaret for hans efterladte Familie.

Den Friemodighed, som Holstein viste ved sit Forhold til Norges Auliggender og dets Regent, fremtraadte i hiin critiske Periode, med samme Bestemthed, ved en og anden Leilighed, hvor han følte sig opfordret til at tale og handle — og det, uden nogensomhelst ængstelig Beregning over, hvorledes hans Skridt vilde blive bedømte eller hans Ord optagne paa høiere Steder.

Som et Beviis herpaa kan nævnes en allerunderdanigst Forestilling, som han indgav under 27de August 1814, og hvori han androg paa en Modification af det ved Placaten af 11te s. M. gjorte Paabud, ifølge hvilket der skulde udredes 1 Rbdlr. 42 Sk. N. B. pr. Tde. Alger- og Engs-Hartforn og 69 Sk. pr. Tde. Skov- og Møllestylds Hartforn i Danmark til Betaling for en Deel Slagteqvægs Anskaffelse, og en Deel Kornvarers Transport til de i Hertugdømmet Holsteen liggende russiske Troppers Forsyning. Holstein skildrede, uden Overdrivelse, Landmandens trykkende Stilling, som Følge af de vorende Forskud paa Skatterne,

Septbr. 1824 — „fordi de har gjort min Fremtids Vel til „Gjenstand for deres hjertelige Bønner; ved at see dem bøn- „hørte, vil jeg endnu fastere føle mig forbundet til mine præs- „vede Venner paa Holsteinborg; hvis Sindelag jeg „aldrig skal aflade at paastjønne.“ Og i et Brev af 24de Septbr., Aaret derefter: „Hr. Greve! De kjender noksamt „mit Vennskab for Dem, for at vide, hvor kjært det er mig „paa min Fødselsdag at modtage Deres Lykønskning. Jeg „skjønner vist paa alle de Prøver paa Deeltagelse og Hengig- „venhed, som De allerede har givet mig, og jeg veed, at det „hos Dem aldrig bliver ved Ord, naar De kan handle, som „Deres adle og varme Hjerte tilskynder Dem.“

ved Udredelsen af tvungne Kornleverancer, og supplicerede, i det han henstillede sit Andragende til Majestæten alvorlige Overveielse, enten om en Formildelse eller Udsættelse, i Henseende til de anførte Bidrags Erlæggelse. Andragendet blev af Kongen sendt til Rentekammeret; Ansøgningen bevilgedes vel ikke, hvorimod Kammeret ved Skrivelse af 10de Septbr. s. A. søgte at oplyse Indsenderen om Nødvendigheden af den skete Benge-Udskrivning, hvor trykkende den end maatte være for Landmanden, da intet andet Middel havde været at finde, for at afvende den Fare for Staten, som vilde have været en Følge af, at lade en talrig fremmed Hær mangle den nødvendige Underholdning. En Fremgangsmaade, der var ligesaa hæderlig for Kammeret, som den godtgjorte, at Holstein med Sindighed og Besejdenhed, og ei ubesøiet havde nærmet sig Thronen.

Efter Skilsmisfen fra Norge droges Holsteins Fædrenelandsfind ganske hen til den tilbageblevne Deel af den danske Stat, og sammes Fremtids Skjæbne. Ingen dansk Borger har vist med varmere Hjerte fulgt Frederik den 6te til Congressen i Wien, end han gjorde det; Ingen, med større Deeltagelse end han, ledsaget den troefaste Konge i hans Kamp for Danmarks Uafhængighed, under de vanskelige Forhold, der var en Følge af den uheldige Alliance med Napoleon. Med hvilke Følelser, han tænkte paa den fraværende Landsfader, derom vidner et blandt hans Manuscripter fundet, heelt udarbejdet, Forslag til en Festligeholdelse af Frederik den 6tes Hjemkomst — der, med Anbefaling af forskjellige Folkefester, nærmest havde til Hensigt, at vække „den nationale Forsvarsaand, som

udgjør en Stats fasteste Støtte og sikreste Værn.“ Som Dagen til Fødselighedens Holdelse foreslog Holstein d. 20de Juni, til Grundring om Stavnsbaandets Løsning. At han ved denne Leilighed ogsaa havde Sind til at opoffre, og give sin Skjærv, sees af en Skrivelse, der er vedføjet forannævnte Forslag, og stilet til et Selskab — sandsynligviis det kongelige Landhuusholdningselskab — med Anordning om, paa hans Begne, at udsætte en Præmie af 100 Specier for en Afhandling, som fuldstændigen angiver de Midler, hvilke en Chef af Land- eller Søe-Staten kan anvende, for — uden Skade eller Standsning for den active Militairtjeneste — at danne sine Undergivnes Sjæleevner og Legemskræfter til en større og gavnligere Virksomhed for Fødelandet, saavel for den Tid, de staae i Tjenesten, som ogsaa for den, de træde tilbage i deres borgerlige Stilling. Jeg anfører det her nævnte Forslag kun som et Vidnesbyrd om, hvorledes Holsteins Patriotisme søgte at indflaae enhver Vei, hvor han troede, at kunne gavne; thi at der skete noget videre Skridt til Forslagets Realisation, er mig ikke bevidst. — For Holstein var ogsaa den videre personlige Deeltagelse bleven en Umuelighed; netop ved Kongens Hjemkomst fra Wien 1815 faldt han i en heftig Nervefeber, der i flere Uger bandt ham til Sygeleiet, og i længere Tid afholdt ham fra hans sædvanlige Forretninger. Først d. 18de Juli, da hans ældste levende Søn, den nærværende Lehnbesidder Grev Ludvig v. Holstein fødtes, kastede han Stokken, ved hvilken han som Reconvalescent vaskede omkring, af Glæde over det gode Budskab, og hans fuldkomne Helbredelse fulgte snart derpaa. — Han kunde nu igjen, med fornyede Kræfter, offere sig til sine vante Sysler; han drog sig imidlertid ved Omstændighederne igjen, mere og

mere, med sine Tanker og sin Stræben, hen til Løsningen af de store Spørgsmaal, som beskjæftigede Tidsalderen.

Med den almindelige Fred, der efter Napoleons Fald vendte tilbage, kom og Fredens Frugter; et nyt commercielt og industrielt Liv begyndte at røre sig. Den største Enighed viste sig i de Skridt, de forbundne Magter gjorde; man viste Sammenhold og Fasthed i de Forholdsregler og Bestemmelser, der toges, for at consolidere Freden. Imidlertid var Virksomheden ovenfra meest af en reen diplomatisk-politisk Natur; man lagde ei saa megen Vægt paa Brugen af blot moralske Kræfter, og de tilsvarende Former, og saaledes skete det, at de Ideer om Statens Grundvold og Endemaal, om Legitimitet, om politiske Garantier osv., der havde gjort sig gjældende mod Enden af forrige Aarhundrede, — efter den lange Kamp, og de store Omvæltninger, — igjen kom frem, skjøndt hos de Fleste under en anden Skikkelse — og det i Modsatning til de Anskuelser, som Seierherrerne i deres store sluttede Forbund havde bekjendt sig til. Skjøndt derfor den politiske Opgave syntes løst, og de allierede Magter holdt Verdensherredømmets Tømme med maadeholdne Hænder, og Alting igjen syntes, at reise sig efter Faldet, og ordne sig efter de heftige Rystelser, saa sporedes der dog ei nogen ret almindelig Glæde, eller Tilfredshed med de Forholdsregler, som bleve tagne. Fordringer, der allerede vare bleve lydelige i Aarene 1813 og 1814, gjentoges end stærkere i de følgende. Overalt sporedes nye Gjæring; Partierne traadte skarpt mod hinanden. Nogle sluttede sig med eensidig Hyldest til det legitime Princip, som det havde bestaaet, tildeels nantastet, før den franske Revolution; Andre skjændte

de ved denne vundne og i Omløb komne Anstuelser deres udeelte Bifald. Der opstod tvende store Partier, den vakte Trætte udbredte sig til fjerne Verdensdele, og afstedkom heftige Reactioner, Uroeligheder, Oprør og Krige; Tidsaanden fattes i en voldsom Bevægelse. — Hvorledes Holstein var bleven berørt af samme i Begyndelsen, har hans Deeltagelse i de norske Anliggender tilstrækkeligen viist. Inidtlertid var han, som forhen allerede bemærket, ingenlunde et Barn af Revolutionen, eller en blind Tilbeder af dens Grundsætninger. Den politiske Catechismus-Artikel om Folkesuverainitet, og alle deraf uledede Postulater, var hans Anstuelser og Ønsker fremmed. Forsaavidt en Misbilligelse heraf hører til, for at hylde det legitime Princip, var Holstein streng Legitimist; af demokratiske Drømmerier, og revolutionaire Elementer var hos ham intet Spor. Men paa den anden Side havde Holstein alt for mægtig følt sig greben af de Spørgsmaal, som bevægede Tiden; han kunde ei træde tilbage, han dreves fremad; Spørgsmaalenes hensigtsmæssigste Løsning vedblev at beskæftige ham. Hovedgjenstanden for hans Tanke og Stræben, Maalet for hans Ønsker, var og blev derfor dette, at ogsaa det danske Folk maatte erholde en sikkrere Garantie for sine Rettigheder, end den, der blot laae i Kongens Personlighed, en Garantie, der skulde begrundes saaledes, at den blev uafhængig af den enkelte Magthavers Vilkaarlighed, fort han vilde „en repræsentativ Forfatning.“ Dog, ligesaa lidt, som han vilde have den fremkaldt ved nogen voldsom Reaction, ligesaa lidt — vilde han have den begrundet ved noget Magtsprog fra Folkets Side. Hvad han til sit Ønskes Opnaaelse ansaae for det bedste Middel, var en frievillig Overenskomst fra begge Sider, Regentens

som Folkets. En saadan Forfatning var ham et Ideal. Han bekendtgjorde sine Tanker herom i en lille Opsats, der er indrykket i Kieler Blätter (5te Bind 2det Hefte 1818) og har til Overskrift: „Ueber die Mittel und Wege, eine verschwundene Volksvertretung wieder herzustellen.“ Den indeholder hans daværende politiske Troesbekjendelse; interessant er Sammenligningen mellem denne lille Afhandling og hans senere Skrift „om de raadgivende Provinzialstænder“ — mange af de Anskuelser, han i dette vedkjendte sig, findes allerede i hiint; den ledende Hovedtanke er den samme.

Holstein gif, som allerede nævnt, ud fra den Idee, at en repræsentativ Forfatning burde være grundet paa en fælleds frievillig Overeenskomst, mellem Regenten og Folket, og det saaledes: at Repræsentationens Organisation blev givet af hiin og anerkjendt og modtaget af dette, som en sikker Garantie for dets Rettigheder. Han føelte imidlertid, at denne Idee maatte have meget imod sig hos de Fleste, og han forsøgte derfor, efterat have motiveret sine Anskuelser, at møde de Indvendinger, som kunde gøres ham. Han tager først Hensyn til dem, som kunde hentes fra Statsomvæltningen i Danmark 1660, der kunde synes, at maatte affrække Enhver fra en saadan Tillid til Fyrstens Person. Hertil svares: at den Brug, den danske Regjering havde gjort af Magten, der ved hiin Omvæltning var bleven lagt i dens Haand, havde mere tjent til at bryde de gamle Bænker end paalægge nye, og mere beskyttet, end undertrykt det frie Ord, og maatte saaledes snarere styrke hiin Tillid, end svække den. Dernæst gaaer Forfatteren over til, at omtale den Inconsequenz, der kunde synes at ligge i den opstillede Grundsætning, — nemlig: paa den ene Side ei at tiltroe Fyrsten, at

han kan regiere allene til Alles Bedste og derfor attraae en Folkerepræsentation — og paa den anden Side overlade Anordningen heraf ganske til Fyrsten, uden Folkets Medvirkning. Inconsequenzen er imidlertid kun tilsyneladende, og den derpaa støttede Indvending mod Forslaget, maae derfor, efter Forfatterens Mening, bortfalde, naar man ei sætter Hovedmaalet for Repræsentationen smaaeligen, i Opnaaelsen af denne eller hiin øieblikkelige materielle Fordeel; men derimod i Fremkaldelsen af „den Mand, der skal oplive ethvert „i Sandhed frit og ædelt Folk, og tilintetgjøre „enhver egenlystig Stræben, ved Hensyn til det „Heles Vel.“ — Fastholdes dette, da er Repræsentationens første Form ei det Vigtigste; om den endog er noget mangelfuld, der er alligevel et Organ tilstæde, gennem hvilket Enhver, der har erhvervet sig sine Medborgeres Tillid, kan udtale sig og vække Interesse, Liv og Deeltagelse for Fædrelandets Vel. „Dog — siger Forfatteren videre — „skulde disse Forhaabninger være for sangvinske, saa fører en „anden roeligere Betragtning os til samme Resultat. Vi „ville — i det vi ønske os en Forsatning, ikke være revolutionaire, vi ville med Ærbødighed anerkjende de bestaaende „Indretninger og Rettigheder. Bistnok kunne mange af disse „være til Skade, men det er det, vi ved Repræsentationen „netop ville underkaste en skarp Prøvelse, og da, naar de „ere befundne saa, udtale Forkastelsesdommen over dem. Den „attraeede Forsatning kan, for det første Dieblik, kun vedligeholde Alt i de bestaaende Forhold, kan umuelig strax opdække alle Mangler, eller affkaffe alle Feil; saaledes, at „ville storme løs, det var at fornye den franske Revolutions „Misgreb; vi vilde reformere Alt og tilsidst udrette vi dog „Intet.“

Forfatteren vil en gradviiis Udvikling; kun at Draganet for en frie Forfatning er tilstæde, kun Anden skabt, der skal tale og virke gennem samme, saa ville alle Ufuldkommenheder efterhaanden hæves; uden revolutionaire Storme, der som oftest kun efterlade Udelæggelsens Spor, og det rette Statsliv i Tidernes Løb bedre og bedre begrundes, alt, som Intelligenzen og Almeenaanden vinder i Omfang og i Kraft. Derfor opstilles kun 4 Punkter som nødvendige for, at en Folkerepræsentation kan begynde sin Virksomhed: a) En almindelig Repræsentation b) Tale- og Trykkefrihed — den første isærdeleshed for Folkets Repræsentanter c) Foreløbig Stadfæstelse paa alle nu gjældende Forhold og Love, men og fuldkommen Frihed til, paa den repræsentationsmæssige Wei, ei allene at foreslaae, antage eller forkaste enhver tilkommende Lov for borgerlige og statsrettlige Forhold, men ogsaa at prøve de bestaaende Love og derved gjøre de fornødne Forandringer d) Repræsentationen maatte det gjøres umueligt, selv at tage Regjeringsmagten i Hænderne.

Kun saameget attraaer Holstein, med det Ønske, at det maae komme som en frie Gave af Landsfaderen; „intet Tab var at befrygte, kun Gevinst at haabe — ingen ængstelig Undersøgen, ingen anstødelig Tilbagevisen; kun taknemmelig Modtagelse er muelig, og et Haab, der berettiger til „det Høieste.“

At Holsteins 1818 yttrede Ønske ei hørte til de tomme, der aldrig skulde realiseres, viste Forordningen af 28de Mai 1831.

Det kunde synes, som om Holstein i de bevægede Aar fra 1812 til 1818 har været ubestemt, vaklende ja inconsequent i sine fremsatte Ansøuelser af Tidens store Spørgsmaal og den Maade, paa hvilken de bedst kunde løses. **Hou**

begynder med Forslag, der tildeels gaae ud paa gjennemgribende Reforme af det Bestaaende, og indskrænker sig senere til saa moderate Fordringer, at hvo, som ei er af en alt for eenfaldig konservativ Retning, i det mindste maae kalde dem billige. Imidlertid er denne Vælsen og Inconseqvenz i Holsteins politiske Anskuelser i hiin Periode, i det mindste, hvad Hovedpunktet angaaer, mere tilsyneladende, end virkelig. Gjennem hans Forslag, saavel de, med hvilke han fremkom, i Anledning af Regjeringsforandringen i Norge, som de, der findes i den sidstnævnte Afhandling, gaaer den ledende Grundanskuelse: at en Reform af det Bestaaende kun kan være legitim, naar den fremgaaer af en fælleds Overeenskomst — en saadan besynderlig, i hvilken Regenten med Velvillie møder Folkets billige Ønsker, og virkelige Trang, og giver hen, hvad Garantien for det Heles Vel kræver. Han vilde ikke forstyrre det Legitime, ingen selvtagen Ret, der kun sætter Vilkaarligheden paa Thronen, og gjør Papiirs-Constitutioner, som Ingen følger. Han vilde det Reale og Sande, og søgte det paa den Vej, han ansaae for den bedste, den gjensidige Tillids Given, og Tagen. Og denne Grundanskuelse er det, vi — som foran antydet — ville træffe 13 Aar efter i hans Skrift „om de danske raadgivende Provindsialstænders Væsen og Betydning.“ — At han, med Hensyn til Detaillen af sine Forslag, og de specielle Forandringer i Administrationen m. v., han anbefalede, er bleven paavirket af de ultra-liberale Ideer, der i den Tid, som nu, i Skrift og Tale søgte at gjøre sig gjældende, er vist, men ei at undre over hos en ung Mand i hans første politiske Gjæringsperiode; at han, ved roeligere Overveielse, senere har modificeret mange af sine tidligere Baastande, er naturligt, at han træder modera-

tere frem 1818, da mange Storme havde lagt sig, end 1814 i den heftigste Omvæltningstid, er let begribeligt. Inconsequenz, i Ordets fulde og ubetingede Betydning, viste han derimod ikke, han var intet vaklende Rør; i Hovedsagen bevarede han et og samme Standpunkt.

Samme Aar forannævnte lille Afhandling kom for Lyset, fik Holstein Leilighed til, for en Deel at virke saaledes, som han havde ønsket og foreslaaet, og det under Forhold og Bestemmelser, som netop vare baserede paa den af ham opstillede Grundanskuelse, med Hensyn til en friere Udvikling af Statsstyrelsen. Han blev nemlig af de Valgcommitterede, som, ifølge det kongelige aabne Brev af 6te April 1818 skulde udnævne de første Repræsentanter for Nationalbanken, valgt til Bankrepræsentant og Valget ham communiceret ved en Skrivelse fra Cancelliet af 28de Mai samme Aar. Nationalbanken skulde være et Institut, grundet paa den gjensidige Tillids Given og Tagen; saaledes betragtedes det af Holstein; med denne Anskuelse tiltraadte han og Deeltagelsen i Bankbestyrelsen.

Danmarks Pengevæsen var, under mange uheldige politiske Conjunctioner, bleven forvirret og navnlig derved, at Regjeringen ei tidlig nok kunde beslutte sig til Paabud af de høiere Afgifter, som de voxende Statsudgifter gjorde fornødne — men foretrak at dække dem ved Papiirpengenes Forøgelse. Følgen her, som i andre Stater tidligere, blev den, at Papiirpengene med lynsnar Hurtighed tabte deres Værdie, saasnart man mærkede, at der intet Forhold mere var mellem den circulerende Mæsse og Realisationsfondet. — For at standse dette Dunde, som dagligen forøgedes, udkom

Forordningen af 5te Januar 1813, ved hvilken der blev givet Seddelmassen en Basis, som uden Tvivl maae ansees for den solideste, som en Stat kan give, og et Institut blev grundet, der vel ikke kunde gjøre nogen øieblikkelig Virkning til det Bedre, men hvis fortsatte Operationer, i Fremtiden, maatte kunne tilveiebringe store Resultater.

Saa umiskjendelig denne Anordning nu end vidnede om det alvorlige Duffe, at standse Seddelmassens fordærvelige Forøgelse, og sætte Statens Pengevæsen paa en fast Fod, saa var den dog forbunden med saa stærke Indgreb i den Enkeltes Bøe og Vel, krævede saa betydelige Opoffrelser af den Enkelte, og foranledigede saa voldsomme Rystelser, at det nye Institut ei fandt stor Tillid, hvortil og Forandringen med Speciesbanken ei bidrog lidet. Den første Publication af Rigsbankens Foundation virkede derfor næsten intet til at forbedre Sedlernes Værdie, og en fluctuerende Cours var endnu i en Række af Aar, det blivende Døde, til Manges Udælgelse.

Først, da Bankens fortsatte Operationer, under en dygtig og kraftfuld Bestyrelse, beviste Mueligheden af Opnaaelsen af det tilsigtede Maal, begyndte man at faae Dinene op for den sikkre Grundvold, der nu var lagt for Danmarks Pengevæsen, og Tilliden vorte, som Tiden nærmede sig, da Banken, ifølge det aabne Brev af 30te Juli 1813 skulde gaae over til, at blive en Nationalbank, et privat Institut, under Interressenternes Overbestyrelse.

Holstein, hvis Overbeviisning det var, at en Stats Kraft og Virksomhed, for en stor Deel, beroer paa et velordnet Pengevæsen, havde derfor, lige fra Begyndelsen af, fulgt det nye Bankinstitut med Interesse; han deelte ingenlunde den saa stærkt fremtrædende Uvillie mod samme, var

ikke nogen lidenskabelig Dommer før Tiden, men oppebiede roelig den videre Udvikling, og traadte nu, efterat være kaldet, med Lyst og Iver ind i Bankens Bestyrelse, men og med den Dmmyghed og Beskedenhed, der altid var Grundtrækket i hans Character, ved ethvert vigtigt Foretagende, enhver vigtig Beslutning. „Saa hædrende“ skriver han i sit Svar til Cancelliet — „den Tillid, hvormed jeg bæres, er „for mig, saa maatte dog Betragtningen af de Egenskaber, „en Bankrepræsentant bør have, foranledige Tvivl hos mig, „om jeg, uøvet i offentlige Forretninger og ubekjendt med „Bengevæsenets vanskelige Administration, vil kunne svare „til Fædrenelandets billige Forventninger. Dog byder en „hellig Pligtfølelse mig at prøve, om jeg ved en fast og ærlig „Billie og et retskaffent Forhold i den nævnte Stilling, vil „kunne gavne mit Fædreneland. Under den Forudsætning „derfor, igjen at kunne vorde entlediget, naar jeg, under „Forretningernes Gang skulde komme til den Erkjendelse, at „jeg ei værdigen kan opfylde den mig anbetroede Post, med- „deles herved Tilstaaelse for Modtagelsen af det paa mig „faldne Valg.“

At Detroien af 4de Juli 1818 og Reglementet af 27de Juli 1818, som Grundvolden for den nye Banks Existens og Administration, først lagde Beslag paa Holsteins Dpmærksomhed og Virksomhed, er begribeligt. Han stræbte efter bedste Evne, at skaffe sig en klar Indsigt i alle de Forpligtelser, der ved Grundloven vare paalagte, og de Rettigheder, der ved samme vare tilstaaede; ingen af de forskjællige Administrationsbrancher undgik derfor hans Dpmærksomhed; han søgte at sætte sig ind i Detaillen af Alt. Ved sin Indtrædelse i Repræsentantskabet fremkom han derfor med flere vigtige Spørgsmaal, paa hvilke han ønskede den forenede Besty-

relses Svar, saameget mere, som Detroiens 14de, 19de, 22de, 23de og 24de §§ selv syntes at opfordre hertil, i det de overlade Udskilligt til Bankbestyrelsens nærmere Bestemmelse. Disse Spørgsmaal, der nærmest angaae Anvendelsen af Bankens Indtægter, efter Uddrag af Renter og Administrationsomkostninger, og berøre flere væsentlige dikhørende Punkter, vidne baade om Holsteins daværende Iver, som tiltrædende Repræsentant, som om et ret klart Blik over Pengeværnets Tilstand, og de bedste Midler til at ordne det. Han foreslaaer, i Forening med de fremsatte Spørgsmaal, meget strænge Regler til Jagttagelse, ved Bankens eventuelle Udlaan, fraaader Optagelsen af Capitaler som Indlaan, og anbefaler en billig, og saavidt Forholdene tillade det, liberal Fremgangsmaade ved Disconteringen. Slutteligen anbefaler han endnu, paa det indstændigste Dffentliggjørelse af Bestyrelsens Forhandlinger og viste saaledes ogsaa heri, hvor langt han i sine Anskuelser var forud for Tiden.

„Jeg kan ei tilbageholde“ siger han — „at yttre et „Ønske, hvis Realisation, efter min Overbeviisning vil være „en af de sikreste Garantieer for Opfyldelsen af de Forpligtelser, der paahvile Repræsentanterne mod Bankens Interressenter, som mod Nationen, og det er Publiciteten. Den „er i mine Tanker den bedste Basis for offentlig Tillid og „Credit; den er den rette Wei, paa hvilken en Repræsentant „kan vise, at han kjender, elsker og opfylder sin Pligt, det „eneste Middel til, at befrie Forsamlingens Medlemmer for „et Ansvar, som omfatter deres hele borgerlige Agtelse. Ledet „af disse Motiver kan jeg ei undlade, at gjøre den forenede „Bankbestyrelse det Forslag, ikke allene ved Trykken udførligen „at bekjendtgjøre den Status af Activa og Passiva, som af „Rigsbanken overleveres til Nationalbanken, men ogsaa, at

„udnævne en eller to Repræsentanter, hvis Pligt det skal
 „være, paa en, for et Institut som Banken, værdig Maade,
 „at sørge, navnlig efter hvert Quartals-Mødes Afholdelse, for
 „Bekjendtgjørelse af alle Repræsentationens Forhandlinger og
 „de Beslutninger, som tages. At de dertil udnævnte Re=
 „præsentanter maatte have frie Afbenyttelse af Forhandlings=
 „protocollen og dertil hørende Bilage, synes en Selsfølge,
 „ligesom ogsaa Collegialtidsenden synes det meest pas=
 „sende Blad for det, som saaledes skal bringes til offentlig
 „Kundskab. „Maatte“ — slutter han — „vore Forhand=
 „linger give Vidnesbyrd om en samvittighedsfuld og heldig
 „Dylydelse af vort Hverv.“

Holstein moverede altsaa allerede 1818 hvad der først partielt kom istand 1835.

Saaledes tiltraadte han sin nye Virkefreds som Bankrepræsentant; at Detroi og Reglement kunde vorde mere end et dødt Bogstav paa Papiret, var ogsaa hans Opgave fra først af. Hans Bestræbelser lod man og i den daværende Bestyrelse — i det mindste for en Deel — vederfares Ret, og navnlig gav en nu høitbetroet Statsmand *), som var blandt de første Repræsentanter, sit Bifald til flere af de Forslag, Holstein gjorde, for at fremkalde og consolidere en indgribende Virksomhed fra Repræsentanternes Side; ligesom

*) „Ogsaa jeg“ — skriver denne i et Brev til Holstein af 3die August 1818 — „tilstaaer villig, at det forekommer mig, „som om Detroi og Reglement paa sine Steder ikke ere saa „klare og eenfoldelige, som man kunde have ønsket.“

Dg paa et andet Sted i samme Brev: „Skriftelige Medde=
 „keller af sine Tanker, angaaende hvad der formenes at burde
 „tages under Deliberation i Repræsentantsmøderne, er vistnok den
 „retteste Maade til at bringe Sagerne i Ventilation, og have
 „Beviis for, hvad man har andraget.“

Holstein fra sin Side benyttede denne Mand's store Indsigt og klare Blik i Alt, hvad der angik Pengevesenets Administration, og taknemmelig modtog de Raad, den Eldres større Erfaring gav.

Dette viste sig fornemmeligen under Deeltagelserne i Forhandlingerne, angaaende de hensigtsmæssigste Midler til, at forbedre Coursen og holde den i Stadighed, og de herfra udgaaende Forslag om en anticiperet Seddelinddragelse, hvilket hørte til et af de vigtigste Momenter i Holsteins Virksomhed, som Bankrepræsentant, hvorfor vi først ville omtale samme.

De skadelige Følger af Coursens Valten, og det selv efter den 1ste August 1818, blev Maret derpaa stedse føleligere, og det saae ud til, at den ved Affattelsen af Forordn. af 5te Januar 1813 antagne Supposition, at Coursen, ved Indultens Ophør skulde være pari, ganske vilde slaae fejl. Der viste sig desuden det Særsyn, at der, uagtet der var en, den fornødne Circulationssumma, langt overstigende Masse af Repræsentativer, saa var der dog, under en Cours af 250, samme Mangel paa disse, som under en Cours af 500 til 600, noget som kun kunde forklares af Coursens Ustadighed, og den deraf følgende Handel med Repræsentativer, som Bærer, istedetfor at de skulde være brugte som Penge. I de sidste Maaneder af Maret 1818 havde Coursen endnu en vedvarende Tendents til at forværre sig, og det var ei uden ved særdeles Foranstaltninger, at det hindredes, at Qvartalscoursen, ved Maret's Ende, ikke blev sat høiere. Det syntes da ret, at være paa Tiden, med fornyet Anstrængelse fra Bankens Side, at fremme af al Magt Inddragningen af Rigsbank-Repræsentativerne og Sølvfondens Forøgelse, for saaledes at consolidere Repræsentativernes Værd.

styrke Opinionen, og derved give hele Pengevesenet større Fasthed. Man var derfor ogsaa i Bankbestyrelsen alvorlig betænkt paa, i denne Henseende at gjøre de fornødne Skridt; Spørgsmaalet blev kun, ved hvilke Midler Banken kunde og burde fremme en yderligere Inddragning af dens Sedler, end den ved Octroien udtryffeligen befalede.

Flere Forslag *) udarbejdede med stadig Hensyn til Con-

*) Der fandtes blandt Holsteins Papirer Afskrifter af 5 forskjellige Forslag til en anticiperet Seddel-Inddragelse, sandsynligviis samtlige udarbejdede af daværende Repræsentanterne. Jeg har gjort mig bekendt med deres Indhold, men da jeg naturligviis er en høist incompetent Dommer over slige Gjenstande, indskrænker jeg mig blot til at bemærke, at samtlige Forslag grunde sig paa meget nøiagtige Beregninger, ligesom enhver væsentlig Punkt i samme vidtløftigen er motiveret. Det første Forslag gaaer ud paa: at en Association af 500 Actiehavere skal træde sammen med Nationalbanken, for at bidrage til en forøget Seddel-Inddragelse, indtil Coursen er stadig ved 200 eller 212. Med 11 Millioner kunde dette Siemeed opnaaes — forudsat at det Beløb, som Banken er pligtig aarlig at tilintetgjøre, andrager 840,000 Rbd. Sedler. Hver Actiehaver forpligter sig i 72 Maaned — hver Maaned, saalænge Coursen staaer over 212 — at indbetale 200 Rbd. — er for 500 — 100,000 Rbd., som hver Maaned tilintetgjøres, foruden de 840,000, som aarlig skulle opbrændes — dog fradrages først Renterne 6 pCt. til Interessenterne. De indbetalte Bidrag staae uopsagte i 6 Aar; i det 7de og 8de Aar afbetales, ved Hjælp af Erstatningen fra Finantserne, 840,000 Rbd. — 400 Rbd. pr. Actie, der stiger, saaledes at i det 24de Aar Resten afbetales med 1200 pr. Actie. Interessenternes Bidrag, ialt 7,200,000 Rbd. og Bankens Overskud i 6 Aar udgjør 11 Millioner — Det andet Forslag gaaer ud paa, at der istedetfor en successiv aarlig Inddragning, ved Anvendelse af de $\frac{2}{3}$ Dele af Hæftelses-Renterne, der i 10 Aar vilde beløbe 9 Millioner — disse strax optages ved Laan til 5 pCt., opsigelig fra Bankens Side, uopsigelig fra Creditors. Til Rente og Capitalafdrag anvendes 900,000. Den forøgede Bekostning ved denne Inddragelsesmaade maatte erstattes af Finantserne derved, at det tillades Banken at have $\frac{2}{3}$ Dele af Hæftelsen saameget desto længere. Indlaanet aabnes

junctionerne, bleve indleverede; blandt disse tildrog sig et af daværende Amtmand i Sorø, Geheimeraad Stemann, under 7de Februar 1819, indsendt Forslag Holsteins Opmærksomhed, fordi det, efter hans Mening, ikke allene sluttede sig nøie til Detrioen, dog uden at hænge sig i dens Bogstav, men ogsaa nærmest viste hen paa de Hovedmidler til Pengevæsenets Consolidering, som Detrioen angiver — navnlig Sølvfondens Forøgelse. Som medvirkende Middel hertil anbefalede: Nøiagtighed og Strænghed i Inddrivelsen af de resterende Bankrenter, og hurtige og kraftige Operationer, hvor Conjunctionerne aabnede Udsigt til at formere den disponible Valuta.

Holstein, der ligesaa klart som nogen Anden af Repræsentanterne indsaae de skadelige Følger af en fluctuerende Cours, var deri enig med Forfatteren af de, til dens Forbedring, indgivne Forslag — at man maatte anvende alle de Midler, som stode i Bankens Magt for at opnaae Maalet. Kun var det hans Anskuelse, at en successiv, men dog kraftig og omfattende Seddel=Inddragelse var at foretrække for pludselige og voldsomme Operationer, der vel kunde bevirke Coursens øieblikkelige Forbedring, men ligesaa snart igjen overlade den til dens Skjæbne,

paa 3 à 4 Maaneder. Som bekjendt blev dette Forslag — med nogle Modificationer — antaget, og Laanet af 4de Februar 1820 kom istand. Ifølge det tredie Forslag skulde Banken negociere et Laan af 2 Millioner Species til 5 eller 6 pCt.; det Halve uopsigelig i 6 Aar og derhos anvende aarlig 820,570 Rbd. af dens Hæftelser til Renter og Afdrag, som fuldføres i 6 Aar; Proponenten mener, at dermed 5 Millioner Sedler kunde indløses. Det fjerde Forslag lægger et Indlaan til Grund af 4 Millioner Sedler, hvoraf svares 2½ pCt. Renter i Sølv og Capitalen betales tilbage i Sølv, aarlig med 7½ pCt.

uden at kunne forhindre dens Stigen. Han havde desaaarsag flere Gange moveret denne Sag i Møderne og allerede i September 1818 bragt den paa Bane, idet han androg paa, ved de forhaanden værende Midlers nøiagtige Anvendelse, og navnlig ved Indkjøb af Banco at søge at afværge Cours-Fluctuationen. Da han imidlertid senere saae, hvorledes Coursen i 1819 blev ledet til pari, uden at der i de der-værende Conjuncturer var mindste Garantie for, at den kunde holde sig — men langt rimeligere vilde stige til fornyet Odelæggelse, førtes han efterhaanden over til en anden Mening, og gik ind paa den Anskuelse: at det vilde være til Gavn for Landet, som for Banken, ved overordentlige Opoffrelser at forbedre Coursen og holde den paa et fast Standpunkt. Han prøvede desaaarsag sine Kræfter paa, i Lighed med hvad der var skeet af Flere af hans Colleger, at indkomme med Forslag i denne Henseende. I et Forslag, dateret 8de Marts 1819, anbefaler han saaledes især at søge at virke paa Opinionen, ved — i Analogie med den i Oetroien saa bestemt udtrykte Befaling om Seddelinddragelsen — at fastsætte et Minimum, som aarligen skulde inddrages — ved at opfylde Oetroiens 14de § om Sedlernes Forbrænding og Publicationen derom saaledes: et de $\frac{1}{2}$ Dele af Hæftelsesrenten for Jorder og Tiender i Danmark, som i alle Tilfælde aarligen skulde inddrages, hvert Aar bleve inddragne saa tidligt, som Bankens Indtægter tillode det, og særskilt overgivne til Luerne, — og den øvrige overffyldende Indtægt (med Fradrag af de fornødne Udgifter) strax efter Aarets Regnskabs Slutning — ved fra Bankens Side, naar Coursen er pari, at vise større Tillid til dens egne Sedler, saa at den da, uden Hensyn til uuelige Forandringer, modtog dem til pari, saavel ved Hæftelsers Indbetaling som

Renters Erlæggelse — og endelig ved, uden at indlade sig mere paa Seddel-Udlaan, at anvende alle overskydende Indtægter strax til Sølvfondens Forøgelse. Subsidiariter foreslaaes: at forvandle alle Udlaan til Sølv, og endeligen, i Henhold til den i Detroiens 8de § omtalte Udstedelse af formelige Panteobligationer for Hæftelsescapitalerne, at benytte disse Obligationer til Salg for at indkjøbe Banco, dog ei til større Beløb end en Million. Man vandt derved en disponibel Capital, der kunde anbringes til 4 à 5 pCt., istedetfor en uopsigelig, der vel svarede høiere Renter, men der ei i den Grad, som den disponible, kunde virke til at vedligeholde Sedlernes Værdie.

Sagen var imidlertid af den Bigtighed for Holstein, at han, jo mere den nærmede sig sin Afgjørelse, prøvede paa at indflaae andre Veie for at naae Maalet. Efterat have gjort sig nøie bekendt med alle indkomne Forslag, udarbejdede han endnu tvende, der efter al Sandsynlighed ere blevne indleverede til Repræsentantskabet. Det første, dateret 12te Decbr. 1819, forudsætter, at man vil indskrænke sig til at holde Coursen paa 250, for siden, alt som Seddel-Inddragelsen fridder frem, at nærme sig pari, og gaaer derpaa frem efter følgende Plan, grundet paa Realisation ved Sølv — dog saaledes, at den skeer ved Barrer.

Planen var denne: Ved Ombytningen af Rigsbankens Sedler med Nationalbankens maatte der foranstaltes udfærdiget 3 Millioner i Li-Rigsdalersedler, istedetfor 3 Millioner 595,000, som hidtil havde existeret af dette Slags Sedler. Det maatte videre ved Ombytningen iagttages, at disse Sedler, saavidt mueligt, fordeeltes i Provindserne, og naar Ombytningstiden var forløben, maatte Banken erklære disse Sedler realisable mod Sølvbarrer, saaledes at den for

12 Stykker af dem eller 120 Rbd. Sedler, hver til 10 Rbd., vilde give en Barre af 5 Mark fint Sølv.

Saa velmeent nu end denne Plan var, saa vil det dog strax sees, at den var knyttet til Forudsætninger, som let kunde slaae feil, og overhovedet afhængig af saamange extraordinaire Omstændigheder og specielle Præcautioner, at den kun lidet kunde anbefale sig til videre nøiagtig Undersøgelse af Repræsentanterne. Holstein føelte det ogsaa og udtaler sig derover i et Postscriptum; hvad der imidlertid, efter hans Mening, kunde forskaffe den nogen Opmærksomhed, var den skrækelige Muelighed, som var for Døren, at Coursen, som ved det kongelige Statslaan af 1819 var dalet til pari og igjen senere steget til 300, endnu kunde stige derover, og saaledes, ved fortsat Fluctuation, udbrede vedvarende Ødelæggelse.

Det andet Forslag gaaer ud paa at sætte Banken istand til, i en vis Række af Aar at forsøge Seddel-Inddragelsen. Det forudsætter, ligesom flere af de foranævnte, at en Seddel-Inddragelse af 9 Millioner var fornøden, og at Banken dertil kunde anvende 900,000 Rbd. Sedler aarlig. Forfatteren antager desuden, at kunne realisere sin Plan med langt mindre Bekostning for Banken og Landet, end Tilfældet var med nogen af de allerede forelagte — derved, at Inddragelsen skeer successive i 5 Aar, istedetfor i 1 Aar. Hans Idee er korteligen denne: Femhundredede Actionairer tiltræde en Association, og love, hver i 5 Aar aarlig at betale 1000 Rbd. Sedler hver Termin — udgjør for hver Termin 500,000 Rbd., som strax brændes, og i 5 Aar for hver Actionair 10,000 Rbd., altsaa for 500 Actier ialt 5 Millioner. For hver Actie betaler Banken fra Modtagelsesterminen en Rente af 4 pCt., og i det 6te Aar begynder

Banken at afbetale aarlig paa Capitalen. Er en Rente af 4 pCt. ei tiltrækkende nok, saa kan tilføies Løfte om en Præmie, ved Tilbagebetalingen af den sidste Deel af Indskuddet. Erstatningen for Bankens, ved denne Operation, forsøgede Udgifter, maatte, ligesom foreslaaet var i de andre Planer, bestaae i en forlænget Nydelse af de $\frac{1}{3}$ Dele af Hæftelses-Renterne for Jorder og Tiender. Rentebeføstningen ved hele Operationen vilde andrage et Beløb af 1,221,193 Rbd. og hele Capitalen — hvorved, i Forening med Anvendelse af Bankens aarlige Overskud — 9 Millioner vilde indløses i 5 Aar, kunne afbetales i 12 Aar.

Efter al Sandsynlighed blev der imidlertid ikke taget nogen videre Notits af dette Forslag, og Bankbestyrelsen kom i Mødet den 27de Januar 1820 overeens om, alene at holde sig til de 4 forannævnte Planer, af hvilke derefter, som bekiendt, Planen Nr. 2 blev antaget, der gif ud paa at effectuere den extraordinaire Seddel-Inddragelse ved et 5 pCt. Laan. Holstein, der yndede en forsøget succesiv Inddragelse, og desuden var af den Mening, at man var gaaet for hurtig til Værks, uden nøie nok at have drøftet de indleverede Planer, afgav intet Botum ved dette Møde, men indsendte det skriftelig Dagen efter. Han udtaler sig i samme paa det alvorligste for Anvendelsen af mindre bekostelige Midler end de, man troede at burde tage sin Tilflugt til. I Analogie hermed foreslaaer han som Modification af den antagne Plan, foreløbigen at modtage Sedler paa den Maade, at man for 250 Rbd. Sedler gav Obligation paa 200 Rbd. rede Sølv, for hvilke da, efter samme Renteforhold, kunde loves 6 pCt.; ved dette Middel vilde man, indtil Coursen var forbedret til 250, kunne inddrage Sedler med samme Rentebeføstning, og derimod kun paadrage Banken $\frac{1}{3}$ Deel

af den Gjæld i rede Sølv, som blev en Følge af uforandret Anvendelse af den antagne Plan. Tillige antyder han en Deel yderligere Bestemmelser — som maatte være at iagttage ved Udførelsen — saavel med Hensyn til Indbetalingen af Laanet som Afdraget. For den Muelighed, at Operationen kunde virke en altfor pludselig Coursforbedring, indstiller han, at Bankdirectionen maatte bemyndiges til, at forkorte Termi-
nen for Indlaanenes Modtagelse. Slutteligen foreslaaer han, ved Indstillingen til Kongen angaaende Planens Realisation, tillige at andrage paa, at Qvartalscoursen, istedetfor at be-
regnes efter de 4 sidste Postdages Speciescours, maatte
vorde beregnet efter Sedlernes Cours mod Banco i det hele
forløbne Qvartal, hvorved det Tal, som ved den anticiperede
Seddel-Inddragelse vil opstaae, ved Forffjæl mellem Sølv og
rede Sølv, rimeligviis meget vilde formindskes.

I Forbindelse med disse Bestræbelser for en heldig
Løsning af det vigtige Spørgsmaal om Midlerne til Cour-
sens Forbedring og Consolidering, henvendte Holstein ogsaa
sin Opmærksomhed især paa saadanne Gjenstande for
Bankbestyrelsen, der hermed stode i nær Berøring; især søgte
han at fremkalde aldeles decisive Bestemmelser om følgende
Punkter: a) Hvad der skulde henlægges til Sølvfondens
Forøgelse b) Hvad anvendes til Seddelinddragelsen c)
Hvor stor Laanefonden burde være, og endelig d) Hvormeget
der til daglige Fornødenheder og uventede Udbetalinger skulde
være i Casen. Han indkom desaaarsag under 28de Novbr.
1819 med en Forestilling, der i det Væsentlige gaaer ud paa
følgende Bestemmelser: a) At til Sølvfondens Forøgelse skulde
henlægges alt det, som indbetales paa Hæstelserne b) At
til Seddel-Inddragelsen skulde anvendes alt øvrigt, som flyder
i Casen, Actieindskuddene iberegnete c) At Laanefondet

som den 30te October 1819 var opvoret til 5,671,447 Rbd. Sedler og til 1,646,494 Rbd. Sølv, foruden 551,596 Mk. Banco, efter Detroiens 14de § ei burde foreges, ei engang med Kenterne; hvilke derimod, forsaavidt de ei behøvedes til Administrationsomkostninger og andre Udgifter, burde henlægges til Inddragelsen d) At Bestyrelsen burde normere en Sum til Bankens daglige Fornødenheder og uventede Udbetalinger, hvortil 500,000 Rbd. maatte antages tilstrækkelige.

Foranlediget af Spørgsmaalet om Udlaan i faste Eiendomme, med hvilket Directionen indkom til Repræsentantskabet under 28de Juli 1819, afgav Holstein den 6te Aug. s. A. en Betænkning, der i det Væsentlige gaaer ud paa, at Banken som Nationalbank, navnlig, formedelt de locale Bankeligheder for en i Hovedstaden værende Autoritet, at komme til nælægtig Kundskab om langtfraliggende Eiendommers sande Værdie, ei burde indlade sig paa directe at afgive Prioritetslaan, men derimod, i Overensstemmelse med den i Detroiens 57de § givne Tilladelse, sørge for Oprettelsen af Filialbanker i hver Provinds, og foranstalte, at det, blandt mere, blev disse Filialers Bestemmelse at afhjælpe den Trang til Laan i faste Eiendomme, som saa almindeligen føeltes, og at derfor to eller tre af Repræsentanterne maatte vorde valgte til som Committee at udarbeide og inden en vis Tid forelægge Bankbestyrelsen en Plan til disse Filialbankers Indretning. Propositionen søgte han at motivere ved følgende: at Udlaanene efter Detroiens 3die, 4de og 5te § nærmest indskrænkes til Handelsstanden, hvor Omsætningen gaaer hurtigere end ved Udlaan paa faste Eiendomme — at Banken selv kun tør bevilge Udlaan paa 6 Maaneder, der ei kunde blive andet end et Palliativ for Laanetageren — at den ubehagelige Omvei ved indirecte Laan paa Panteobliga-

tioner som Hypothek kunde undgaaes og directe Laan bevilges — at Laanenes Tilbagebetaling bedre kunde sikkes, og disse hensigtsmæssigere anvendes — tilmed troede han i Reglementets 15de §, der forudsætter, at directe Laan paa faste Eiendomme kunne blive tilstaaede — at finde en yderligere Hjemmel for det af ham Anførte.

At Repræsentanterne i en saa viid Udstrækning, som mueligt, maatte kunne opfylde deres Hverv, og ved alle de Midler, der ved Detroi og Reglement vare dem aabnede, fyldestgjøre deres Kald, var hos Holstein en saa levende Attraae, at han, hvor han troede at opdage Mangler i Forretningsgangen, med Friemodighed paapegede dem. „Da Nationalbankens Repræsentanter“ — hedder det saaledes i et Forslag af 7de Januar 1819 — „efter Detroiens § 34, „i det mindste skulle forsamle sig hvert Fjerdingaar, „og efter Reglementets § 37 ved hvert Qvartals Udløb „nøie skulle gjenngaae Kasse-Extracten, Ballancen „af Bankens Hovedbøger og den summariske Forklaring over „det Væsentlige, der i de forløbne 3. Maaneder er foregaaet, „— og da det tillige er indlysende, at den befalede Nøiagt- „tighed, ved en saa vigtig og vidtløftig Forretning, ei kan „iagttages, naar Repræsentanterne, strax efterat have hørt „det Forelagte oplæst — i samme Møde derover skulle afgive „deres Decision, saa foreslaaes, at følgende Bestemmelser for „Fremtiden maatte iagttages som Regel ved alle Qvartals- „møder: „Repræsentantmødet afholdes paa en Eftermiddag „inden den 15de i Maaneden efter Qvartalets Udløb. Di- „rectionen oplæser her den i Reglementet § 27 befalede „summariske Forklaring, samt Kasse-Extracten og Ballancen og „de, efter § 39 til Bøgernes Conference udvalgte tvende „Repræsentanter afgive Forklaring over deres Forretning,

„hvorefter baade disse to Repræsentanter og Directionen
 „tilføie de mundtlige Dplysninger, som de ansee tjenlige, lige-
 „som de og strax besvare de Spørgsmaal, som Noget af
 „Repræsentanterne skulde gjøre dem over det Oplæste. Der-
 „efter henlægges baade Extracten og Ballancen samt den
 „summariske Forklaring i Forsamlingsværrelset de følgende
 „Dage, og Enhver af Repræsentanterne har frie Udgang til
 „at eftersee disse Papirer, hvorefter Repræsentanterne allene
 „have et Møde den 3die Dag om Formiddagen, for at
 „meddele hinanden deres Tanker om de sidst oplæste Do-
 „cumenter og afgivne Forklaringer, i hvilket Møde man da
 „tillige kommer overeens om de Grindringer, Repræsentan-
 „terne, efter den gjorte Indberetning; finde sig beføiede til
 „at meddele Directionen, hvorpaa samme Dags Eftermiddag
 „hele Bestyrelsen holder et Møde, hvori Directionen, i
 „Overeensstemmelse med Voteringen, erholder Svar paa de
 „forelagte Spørgsmaal, og tillige communiceres de vedtagne
 „Grindringer.“

Videre hedder det i dette Forslag: „Da det naturlig-
 „viis, indtil nærmere Bestemmelse aftales, beroer paa Di-
 „rectionens Forgodtbesindende, hvorledes Extracten, Bal-
 „lancen og den summariske Forklaring skulle affattes, og
 „samme Hensigt dog er at give Repræsentanterne de Dp-
 „lysninger om Banken, som disse maatte ønske, saa hen-
 „stilles, om det ei maatte ansees hensigtsmæssigt at meddele
 „Directionen et Schema *), med Anmodning om, derefter i

*) Holstein udarbejdede et saadant meget detaillerede Schema, der i 21 Hovedrubricer angiver de væsentligste Poster, hvor-
 over Extract-Dplysninger maatte ønskes, saasom Hæftelsesvels-
 bet, Actie-Subscriptionen, Indlaan og Udlaan, Seddelgjeld.

„„hvert Qvartal at indrette Extracten, Ballancen og den
 „„summariske Forklaring, dog at Repræsentanterne derved til-
 „„lige forbeholde sig i Fremtiden, naar de skulde holde det
 „„for tjenligt, at forandre og forøge Schemaet, saaledes som
 „„de til enhver Tid ansee det for meest hensigtsvarende og
 „„passende. Isærdeleshed erindres herved, om det ei maatte
 „„ansees for rigtigt at paalægge det, ifølge Patent af 4de
 „„Juli 1818 oprettede Bankinstitut i Altona ligeledes, til
 „„de for Bankdirectionen bestemte Qvartalsterminer, at ind-
 „„sende Kasse-Extract, Ballance efter Hovedbøgerne samt
 „„Indberetning om det i Bankinstituttet Passerede i de tre
 „„sidste Maaneder. Ligeledes kunde Repræsentanterne vel
 „„ønske qvartaliter og særskilt Forklaring over Finantsernes
 „„extraordinaire Udlaan, som af Banken skulde administreres.““

— Dgsaa til Brug ved det aarlige Bankregnskab udkastede
 Holstein en Form, han ansaae for fatteligere end den
 hidtil brugte; han indleverede dette Udkast tilligemed sine
 Bemærkninger til det 6te Bankaars Regnskab; hvorvidt der
 er bleven tagen noget videre Hensyn til Udkastet, veed jeg
 ei; at det er bleven indsendt, kan jeg slutte mig til af et
 Brev fra Holstein til Bestyrelsen, dateret 22de Jan. 1820.

Man vil af de her fragmentarisk meddeelte Efterret-
 ninger om Holsteins Virksomhed som Bankrepræ-
 sentant, nogenlunde kunne slutte sig til, at hans Deelta-
 gelse i Bestyrelsen ikke har været af nogen blot nominal
 Art. Havde han end ikke den specielle Kundskab til de for-
 skjællige Brancher af Bankadministrationen, og ei Indsigt nok
 i de locale Forhold, og tog han derfor vistnok oftere Feil i

Obligationsgjæld, Hypotheker, Deposita, Activer i Verker og
 Obligationer, Rente-Indtægter, Tabs- og Bindens-Conto,
 Omverlingscomptoirets Conto m. v.

sine Forslag, var for sangvinist i sine Forhaabninger og for theoretisk i sine Ansuelser, saa havde han dog Klarhed nok til at see, hvad der var Bankens rette Hovedformaal, og Kraft og Friemodighed nok til at fremhæve dette overalt i sin Tale og Handling, som Medlem af Bestyrelsen. Han holdt stedse fast ved den liberale Grundsætning, at Repræsentantskabet ene og allene burde have Nationens Løb og Interesse for Die, og at Interessenternes Fordeel, i Collisionens Tilfælde, ei kunde komme i Betragtning, hvor Nationens Interesse burde fremmes. Et Kræmmer-Compagnies lave og snævre Synskreds var han hævet over. At røgte sit Hverv med Samvittighedsfuldhed og Nidkærhed, og gjøre sig sine Medborgeres Tillid værdig, var her, som overalt, hans Stræben — hans Maal, for hvis Opnaaelse han ei skuede noget Offer. Bistnok skal da Ingen med Grund kunne gjøre ham det Vidnesbyrd stridigt — at hans Virksomhed som Bankrepræsentant er udgaaet fra et hæderligt Sindelag, knyttet til en alvorlig Stræben og en utrættelig Flid.

Imidlertid stødte hans opoffrende og nidkjære Virken ogsaa her paa Misgjendelse og en ei ringe Modstand — og navnlig blev hans Forhold til den daværende Formand, Statsraad Zeuthen til Tølløse, ved sammes Fremgangsmaade mod ham under Modererne, ei af de behagelige. Den nærmeste specielle Grund hertil, eller vel endog enkelte foranledigende Facta, kjender jeg ikke. Sandsynligt er det imidlertid, at Holsteins Barme og Iver her, som ved saamange andre Leiligheder i Livet, har mødt hiin kolde Fornemhed, der overseer og afviser enhver Stræben, der gaaer en selvstændig Vej — men netop saaledes meest krænker og forbit-

trer *). Holstein, der var besteden nok til at bære og tie saalænge mueligt, men paa den anden Side følte sig fortrædiget og krænket i sin Virksomhed, troede nu, at det var paa Tiden, at han burde udtræde af Forhold, i hvilke hans Nærværelse ei kunde gavne længere. Han tilskrev desaaarsag under 14 Febr. 1820 Formanden om, at ville foranstalte et nyt Valg, da han ønskede sig entlediget, og denne hastede ogsaa saameget med at blive sin Collega qvit, at allerede ved Mødet den 17de Februar Grev Danneskjold-Samsøe blev valgt til Holsteins Eftermand, hvilket Dagen efter blev ham communiceret, og hans Virksomhed, som Medlem af Bankbestyrelsen, ophørte saaledes.

*) Det Anførte finder tildeels Medhold i følgende Brev fra Holstein til den daværende Bankcommissair, Cancelliepræsident v. Kaas, dateret den 16de Febr. 1820, i hvilket han udtaler den egentlige Grund til sin Udtrædelse af Repræsentantskabet. „Deres Excellence vilde tillade mig“ — hedder det — „herved skyldigst at anmelde, at jeg har anmodet Hr. Statsraad Zeuthen, ved det til den 17de ds. berammede Møde, at foranstalte Valg foretaget paa en nye Repræsentant, da jeg ønsker at blive entlediget. — Meget vilde det smerte mig, om D. Er. kunde troe, at jeg dertil havde bestemt mig, enten fordi jeg frygtede Reisens Besværligheder eller Bekostning, eller fordi nogle af Bankbestyrelsens Beslutninger ikke vare overeensstemmende med min Overbeviisning, hvilket i Sandhed ei kunde formindste min Attraae at arbejde i det mig overdragne Hverv. For at forebygge enhver Misforstaaelse i saa Henseende, er det, jeg herved tilstaaer D. Er. at den Udfærd, som Formanden, Statsraad Zeuthen, ideligen har tilladt sig imod mig, har bestemt mig til at udtræde, da jeg haabede, at Valget af en anden Mand, for hvis personlige Character eller Stilling i Staten, Hr. Statsraad Zeuthen havde mere Agtelse, vilde forstaaene Repræsentantskabet for de Ubehageligheder, som saa ofte have fundet Sted. Med o. s. v.“

En anden Leilighed for hans rastløse Stræben efter at virke til Fædrelandets og Medborgeres Gavn — vare de Forsøg, der bleve gjort til Oprettelsen af en Creditforening og dermed forbundne Amortissements Kasse for Bestidere af Landeiendomme. Forsøg, sige vi; thi desværre realiseredes Planen ikke, men Holsteins Deeltagelse i Sagen er et Vidnesbyrd for hans patriotiske Sindelag, som ei bør forbigaaes.

Under Krigen vare, ved Papiirpengenes Fald, alle Realiter, følgelig ogsaa faste Eiendomme, stegne. Denne Stigen var imidlertid ikke virkelig eller positiv, men alene relativ til Papiirpengene. Af Eiendommens større relative Værdie, fulgte en større Credit, og deraf igjen en høiere relativ Gjæld, der, ved Papiirpengenes Forbedring, blev en høi positiv Gjæld. Denne Gjæld blev endnu besværligere derved, at Laanehjælpen af offentlige Kasser sarnedes, og at Eiendommene havde tabt saa betydeligt af deres virkelige Værdie. Naar disse Aarsager bortryddedes, vilde det Unde, en høi Eiendomsgjæld medfører, betydeligen formildes. Ved Laan i almindelig Form vilde det ei opnaaes. At retablere Eiendommens Værdie og amortisere al besværlig Privatgjæld, var det Formaal, som maatte havees for Die, og til dette Opnaaelse maatte tillige en frievillig Creditforening antages bedst at kunne føre.

Disse og lignende Hensyn fremkaldte hos Holstein det levende Ønske om en saadan Creditforenings snarlige Oprettelse, og han indsendte desangaaende et Andragende til Finantsministeren*).

Den nærmeste Følge heraf var, at da det kongelige

*) Det findes aftrykt i „den oecanomiske Correspondent“ for 1819, Nr 3 og 4

Statslaan af 1819 var negocieret og en Committee nedsat, som blev befaleet at gjøre Forslag om Maaden, paa hvilken den laante Sum kunde anvendes, indgif Finantsministeren tillige med en allerunderdanigst Forestilling om partielle Creditforeningers Oprettelse for Sjælland og Fyen. Da denne fandt Hs. Majestæts allernaadigste Bifald, resolverede Allerhøiøstamme under 6te April 1819, at han med særdeles Velbehag vilde ansee det, om en Creditforening for Eiendomsbesiddere kunde bringes istand, og at i saa Tilfælde en Summa af 600,000 Rbd. Sølv skulde anvises denne Forening, under Bilkaar, at samtlige Godseiere i bemældte Provinds overtog en solidarisk Forpligtelse. Denne Resolution communiceredes Holstein, som den, der havde taget Initiativet i Sagen. Han lod strax Resolutionen bekendtgjøre i Sjælland, ved Circulairer til Vedkommende og vedlagde Statutterne *) for en Creditforening til nærmere Overveielse. Dernæst indbød han de Herrer Godseiere i Sjælland, som ønskede, at denne eller en lignede Forening maatte komme istand, behageligen at ville møde i Kjøbenhavn den 14de Juni i Lerches Gaard i Rentekammerets

*) Disse Statuter vare, efter Indledningen at dømme, udarbejdede af Holstein ene, ligesom de ved hans Forsorg bleve trykte og omsendte. De bestaae af 8 Hovedafdelinger, nemlig: om Foreningens Hensigt — Foreningens Grundfikkerhed — om Op-tagelsen i Foreningen — Regler for Indlaan — Regler for Udlaan — Regler for Taxationen — almindelige Regler for Administrationen — om Generalmøderne — om Personalet ved Bestyrelsen; samtlige detaillerede Bestemmelser optage 50 §§. At udtale en Dom over Statuter, der aldrig traadte i Kraft, vilde være lidet passende — kun saameget kan bemærkes, at de ligesaameget synes at vidne om Iver for Sagen, som at udgaae fra særdeles liberale Grundsetninger, og tage nsie Hensyn til de daværende Forhold.

Locale sammesteds, for at aftale og bestemme det Nærmere, samt hvilke Forandringer i Statutterne, der maatte anses nødvendige og gavnlige.

Holsteins Plan stødte, som tænkeligt, snart paa Modsigelser og flere ikke uvæsentlige Indvendinger bleve gjort mod samme; offentlig hævdede sig ogsaa en Stemme derimod (i Kjøbenhavns Skilderie Nr. 41, 1819); imidlertid havde Planen allerede funden saamegen Gjenklang, at den berammede Forsamling i Kjøbenhavn fandt Sted. Holstein aabnede Forhandlingerne, ved nærmere at udvikle Anledningen til Mødet. Af samme fremgaaer, at Holstein, strax efterat være communiceret foranmeldte Resolution, har anmodet Finanzministeren, gennem samtlige Amtmænd, at indhente Godseiernes Betænkning over Sagen — at han, efterat Ministeren ei dertil var at formaae — som Privatmand lod udgaae foranmeldte Circulaire med tilføiede Statuter. Under besæden Forudsætning af at hans Forslag havde mange Mangler, fremlagde han for Forsamlingen en Udsigt over de hidtil oprettede og i Udlandet bestaaende Creditforeninger, for at sætte de tilstædeværende Godseiere bedre istand til at vælge det Rette — og udvikle derefter det Dnskelige som Nødvendige i Foreningens Dpretelse, ligesom han paapegede flere Omstændigheder, der syntes at ville fremme Sagen, saasom Hans Majestæts erklærede Belvillie for samme, og den daværende lave Disconto i Hamborg. At en Committee vilde blive valgt, var derfor hans Forhaabning, og han sluttede derfor med, at anmode Forsamlingen om at vælge en Formand til at lede Dagens Forhandlinger.

Den nærmeste Følge af denne Forsamling var, at en Committee blev valgt, bestaaende af Holstein, Conferenzraad Schlegel og Generalconsul Tutein, og at det

blev disse Mænd overdragen, foreløbigen at gjøre de fornødne Skridt til Foreningens Organisation. En Convention blev derefter antaget som Grundlov, og et Reglement udarbejdet, der blev fremlagt ved et Møde den 17de Decbr. 1819. Denne Convention blev derefter indsendt til det kongelige danske Cancellie, med Ansøgning om Sanction. Paa Ansøgningen resolverede Hans Majestæt under 5te Juli 1820, der ved Skrivelse af 18de s. M. blev Comitteen communiceret. Ved denne Resolution blev følgende for Foreningens Existents meget væsentlige Punkter ikke bevilgede, nemlig: den begjærte Tilladelse, at maatte contrahere i Sedler — at maatte udstæde Obligationer lydende paa Ihændehaveren, og endelig den ansøgte antecipatio ante omnes; hvorimod det iøvrigt blev Comitteen betydet, at, naar disse Postter bleve tagne tilbage, og en Deel andre, mindre væsentlige, Punkter forandrede, kunde Conventionen forelægges Kongen til Stadfæstelse.

At en Resolution, som den anførte, maatte lægge væsentlige Hindringer i Veien for den projecterede Creditforeningens Drettelse, er indlysende. Der maatte ikke contraheres i Sedler, og dog havde Landet ingen anden curserende Valuta; der maatte ei udstædes Obligationer lydende paa Ihændehaveren, og dog var det alene ved den derved lettede Circulation, i Forening med det solide Pant, at Folk vilde kunne bevæges til at anlægge deres Penge, mod moderate Renter, i dette Papiir, uaffæet de Vidtløftigheder og Bekostninger, Creditor vilde bebyrdes med, ved at søge Transport. Hertil kom at Institutet var i Grunden blottet for al Retssikkerhed *); dette i Forbindelsen med foransførte Indskrænk-

*) Man havde ansøgt om umiddelbar Indstævning til Højesteret.

ninger, forbød ganske, at tænke paa noget videre afgjørende Skridt til Sagens Fremme.

Ikke desto mindre prøvede Comitteen endnu engang, om det ei var mueligt at bevirke nogen Modification i disse deprimerende Bestemmelser. *) Holstein skrev et Brev til Finantsministeren, i hvilket han først afslagde Regnskab for, hvad der hidtil var skeet; men tillige paaviste Umueligheden af, at oprette en Creditforening under de af Regjeringen reserverede Betingelser, og gjentog desaaarsag Nødvendigheden af, at Creditforeningens Obligationer bleve let circulable, ved at lyde paa Ihændehaveren, at en større Ret til Anvendelsen af Tvangsmidler, ved Udeblivelsen af Renteudbetalingen tilstodes, og endelig, at den Foreningen givne Tilladelse til, at contrahere i Sedler maatte udvides derhen, at samme, ligesom saadant ved Laan i Solv var bevilget, maatte tage 1 eller $\frac{1}{2}$ pCt. mere for Udlaan, end gaves for Indlaan. Slutteligen anmodedes Finantsministeren om, gjennem Rentekammeret og de samme underordnede Autoriteter, at ville medvirke til Sagens Fremme. Imidlertid synes fra denne Side intet at være skeet.

om Bevilling til, at der ei maatte lægges Arrest paa de i Creditkassen beroende Midler og Effecter — og om at der maatte bestemmes qualificeret Straf for Eftergjørelse af Kassens Obligationer m. v.; men Alt dette, sigtende til, at skaffe Foreningen fuld betryggende Sikkerhed, blev afflaaet.

*) Dette lykkedes forsaavidt, at man opnaaede Tilladelse til, at contrahere i Sedler, dog med den Clausul, at man ei maatte tage høiere Rente end 4 pCt. Med de øvrige Bestemmelser i Resolutionen maatte det derimod have sit Forblivende, og saaledes var saa godt, som intet endnu rundet til Planens Realisation.

Et sidste Forsøg var en fornyet Ansøgning fra Comiteen til Kongen, i December Maaned 1820, i hvilken man, næstefter at udvikle Umueligheden af, at kunne acqviescere ved den allernaadigste Resolution af 5te Juli s. A., saafremt der skulde tænkes paa, at sætte Creditforeningen i Virksomhed, gjentagende androg paa 1) at Foreningens Obligationer maatte lyde paa Thændehaveren og saaledes vorde circulable 2) at Foreningen maatte forundes Executionens-Ret til at inddrive sine Fordringer 3) at den for sine Ublaar i Sedler maatte tage 4½ pCt. Rente 4) at det gjennem de sædvanlige Autoriteter, Collegierne og Amtmændene, maatte vorde publiceret, at det var Kongens Ønske, at en saadan Creditforening til Landets Gavn og Bedste oprettedes.

Om der er kommen nogen Resolution paa denne Ansøgning, er mig ikke bekjendt, kun saameget har jeg seet af et Brev fra Generalconsul Lutein til Holstein af 23de April 1822, at Sagen allerede dengang i længere Tid havde været lagt paa Hylde, af Mangel paa Understøttelse fra den Side, hvor man meest skulde ventet det. At Mangel paa gjensidig Tillid blandt Godseierne, en Folge af de daværende mislige Conjunctioner, ogsaa har været en væsentlig Hindring for Sagens Fremgang, kan vel neppe betvivles.

Saaledes havde da Holstein og ved denne Leilighed offret Tid og Kræfter forgjæves; men kunde og her afstræde med den Bevidsthed, at han havde begyndt paa og arbeidet for en god Sag *) med redelig Villie, og at han, som Comite-

*) Saaledes anerkjendtes den foreslaaede Creditforening af Mange og navnlig viste vor nuværende Konge, som daværende Gouverneur i Fyen, en varm Deeltagelse for sammes Fremme, ei blot i Fyen, men ogsaa i Sjælland; han anstaa

ret, i Et og Alt havde paaæct sine Constituenters Løve og svaret til deres Tillid.

I Maret 1821 afbrændte Byen Drøsløv paa Grevskabet; ved denne Leilighed, som ved en tidligere Anledning i Maret 1811, da Byen Sterrede i Holstejnborg Sogn brændte, viste Holstejn ret, hvormeget hans Undergivnes Bæ og Bel laae ham paa Hjertet; selv hidrog han betydelig og ved hans ufortrødne Bestræbelser bleve de Brandlidtes Kaar, paa mange Maader, lindrede.

Af Regnskabet over det Indkomne og Udgivne sees, at ikke ringe Midler vare tilstæde; Flere af de Brandlidte fik Erstatninger i Penge, Korn og Klædningsstykker, der, efter Omstændighederne, maatte ansees for meget rigelige.

den for et Nationalanliggende og beklagede, at den ei fandt kraftigere Understøttelse. I en Række Breve til Holstejn fra 1819 til 1823 bringer han oftere denne Gjenstand paa Bane. „Den Afhandling — Hr. Greve! hedder det saaledes i et Brev af 18de Febr. 1819 — om Creditforeninger, som „skyldes deres Kundskaber og utrættelige Gavnelyst har valet „min Opmærksomhed paa denne for den danske Godsseier vigtige Gjenstand osv.“ I et Brev af 9de Mai 1819: „Statuterne skyldes Dem deres Tilværelse; jeg har anført, at de i „det væsentlige stemme med de af Dem Godsseierne i Sjælland, i Forslag bragte; De vil saaledes kun finde faae „Afsvigelser.“ I et Brev af 15de s. M. „Kan Sagen reises, vil det inderligen glæde mig, thi det vil altid vidne om „en mere valet Almeenaand.“ Correspondancen indeholder isvrigt den nøiagtigste Drøftelse af Sagen, der noksom bær Vidnesbyrd om, hvor betydningsfuld den var Begge, og med hvilken Indsigt og Klarhed, de behandlede den, for at bringe den til Modenhed. At den strandede paa en uventet Klippe, stod i ingen af deres Magt, dengang at forhindre.

Det her omtalte Tidrum fra 1813 til 1822 har ladet os see Holstein, med levende Deeltagelse at følge Tidens Bevægelser, og navnlig dens Retning til en friere Udvikling af alle politiske og borgerlige Forhold. Var hans Deeltagelse end ikke directe, ja fik den endog kun liden Leilighed til at udtale sig, og maatte han, ifølge Omstændighederne, holde sig indenfor meget snævre Grændser, og som oftest nøies med at betroe sine Tanker, Ideer og Ønsker til Papiret, den var dog saaledes, som den kom frem, et skjønt Vidnesbyrd om en frie og selvstændig Aand, der, i sin Længsel efter, at rykke Maalet for Tidens Spørgsmaal nærmere, paa en eiendommelig Maade søgte, at berede Veien dertil. Det var ikke efter uhørte Planer og luftige Theorier, at han vilde reformere *); men han vilde, at Fædrelandet, under det gamle og elskede Kongehuus, skulde sikkes en saadan politisk Tilstand, der kunde gjøre det skicket til, at udfolde alle endnu slumrende Kræfter, og bidrage til dets Lykke og Opkomst, efter de mange og haarde Slag, der havde truffen det. Det var hans faste Grundfætning, kun at fordre det Retmæssige og bringe det fornuftigviis Ønskede til Virkelighed, i den Overbeviisning, at Betsignelsen da ikke vilde udeblive.

*) Den anførte Artikel Kieler Blätter 5. B. 2. S. 1818 „Ueber die Mittel etc.“ er et Vidnesbyrd herom.

III.

1822—1827.

De vanskelige og trykkende Forhold for Landmanden, der indtraadte med Aarene 1819 og 1820, og deels var en Følge af det ustadige Pengevæsen, deels hidrørte fra de lave Kornpriser, blev og en følelig Byrde for Holstein. Dog, saa haardt den end trykkede, han bar den ikke i Forsagthed og Uvirkksomhed, men med den Kraft, som tillidsfuld Hengivenhed under den Wijsdom, der styrer alle menneskelige Anliggender, giver, og med den Deeltagelse, som en oprigtig Patriotisme fremkalder og nærer. Vidnesbyrd herom mangle ikke; saavidt det stod i hans Magt, søgte han, hvor han kunde, at raade Bod paa det Onde; imidlertid maatte han og her, efter sin Stilling, indskrænke sig til Raad og Forslag, som han kom frem med i flere Smaaeskifter, vi troe, korteligen nærmere at burde omtale.

Med Taknemmelighed anerkjendte Holstein det Gode, der foresandtes i de Forholdsregler, som bleve tagne af Regjeringen, for at ophjælpe Landmandens trykkende Kaar, og især skjønnede han paa den trufne Foranstaltning *): at Skatterne, for en Deel, kunde worde afgjorte ved Kornleverance. Da derfor Etatsraad Falck i Kiel fremstod med Indvendinger mod denne Foranstaltning

*) Ved Forordningen af 2den August 1820.

Hensigtsmæssighed *) og søgte, med flere Grunde at bestride den, tog Holstein til Gjenmæle **) og søgte at godtgjøre Nyttens og Hensigtsmæssigheden af Kornleverancer, istedetfor Contanter, under de daværende Forhold, af følgende Grunde: 1) Producentens Afgifter til Staten, naar det Yderste, han formaaer at give, skal gives, maae ei overstige Aarets virkelige Provenü; men, for at bestemme den nøiagtig, kunde vel neppe gives nogen bedre Maalestof, end Landmandens Hovedproduct, Kornet. Ere Skatterne ene normerede i Penge, og kunne saaledes, ved dalende Kornpriser, komme til at udgjøre mere, end den virkelige Provenü, saa maae Driftscapitalen angribes, en Deel af Besætningen sælges, og Besidderen saaledes blive, det næste Aar, end mindre istand til at betale. 2) Det ustabile Pengevæsen og Coursens voldsomme Omverlinger, gjorde det endnu vanskeligere, om ikke aldeles umueligt, at finde den rette Maalestof for Skatterne, naar disse allene blive stipulerede i Penge. 3) Erlæggelsen af Skatterne i Korn vilde bidrage meget til, at fremkalde og vedligeholde en bedre Behandling af Productet, og navnlig fremme en omhyggeligere Rensning, saa at det danske Korn kunde vinde et godt Rygte, og flere Kornmarkeder aabnes for Producenten, end hidtil havde været Tilfældet. 4) Kornleverancens Fortrin kunde ogsaa begrundes ved Landes geographiske Beliggenhed, der letter Transporten; og 5) Sælgeren vilde ei i den Grad, som da var Tilfældet, udsættes for Kjøberens Vilkaarlighed. — Ihvorvel nu Holstein saale-

*) . Staatsbürgerliches Magazin 1ster Band. „Sollte es wirklich gut seyn, statt der Geldabgaben Kornlieferungen eintreten zu lassen.“

**) l. c. 2 B. 1 S. p. 129 flg. „Bemerkungen zu dem Aufsätze“

des forsvarede den trufne Foranstaltning, var han ei blind for de Betænkkeligheder og Banfælsgheder, der kunde være forbundne med sammes Udførelse, ligesom det er klart af hans hele Argumentation, at han mere har betragtet Foranstaltningen som en Nødvendighedsact, end som noget, der kunde opstilles som Regel ved et velordnede Skattesystem. *)

Conjuncturerne bleve imidlertid stedse misligere og for Producenten Udsigterne stedse mørkere. Holstein, der vel kunde være bleven affrækket ved sine første Forsøg paa, at skaffe Lættelse, under de trykkende Forhold, vedblev ikke desto mindre, med forøget Deeltagelse, at virke, hvad han kunde. Mange Ideer og Planer krydsede hinanden hos ham, af hvilke vistnok flere hørte til dem, hvis Udførelse vel kunde været ønskelige, men som dog endnu langt fra ei vare forberedede nok; derimod vare der og de blandt dem, som med en mere velvillig Imødekommen fra Bedkommendes Side, vistnok havde været modne til at realiseres. En stor Deel af disse hans Planer findes nedlagte i et Manuscript, betitlet: „Tænker om Fædrenelandets nærværende Tilstand“ (August 1822).

Han handler i sammes første Afsnit fornemmeligen om følgende Hovedpunkter: om Landmandens Stilling — om Midlerne mod Capitalmangel — om Skatterne og Lættelse i samme — om flette Priser og forøget Production — og om flere Lovbestemmelser med Hensyn til Landmanden.

*) Over de væsentligste i dette Svar til Statsraad Falk omhandlede Punkter, angaaende Skatteudredelsen, havde Holstein alt tidligere tænkt alverlig; dette viser et Manuscript fra hans Haand af 10de Febr. 1820, betitlet: „et Dnske om Skatterne.“

Denne daværende sørgelige Stilling hidleder Forfatteren fornemmelig fra Forandringerne i Pengevesenet, de høie Skatter, Producternes vanskelige Affætning, og de flette Priser — og som Middel til at afhjælpe den fortrykte Tilstand og især Capitalmanglen, anbefaler han gjentagende, hvad han tidligere selv havde virket for, Drettelsen af en Creditforening efter liberale Grundsætninger. Blandt Skatterne klager han især over Bankrenten og det uforholdsmæssige Brandcontingent og paaviser dernæst, hvorledes, i Forhold til Afgifterne, Producternes Priis var sjunken til $\frac{2}{3}$ Dele af det, som den i Gjennemsnit udgjorde før Krigen, og at Landmanden, for at kunne udrede de samme Skatter, skulde sælge $2\frac{1}{2}$ Gang saamange Producter. At der, ved de paabudne Kornleverancer, var skeet noget til Lættelse, anerkjender han; men finder det dog ei tilstrækkeligt, og mener derfor, at en temporair Moderation, der virkelig kunde gjøre det mueligt, uden Skaansel at inddrive Skatterne, var en tvingende Nødvendighed. — Producternes flette Priser, der tildeels vare foranledigede ved den engelske Kornbill, og Mangel paa en fordeelagtig Handelstractat med Norge — laae, efter Holsteins Anskuelse, for en Deel, ogsaa i Producternes flette Bestaaffenhed og Behandling, hvorfor han ogsaa ansaae en gjennemgribende Reform heri for nødvendig, hvortil Stødet bedst kunde gaae ud fra det kongelige Landhuusholdningsselskab som Middelpunct, der jo nærmest havde det Hverv, at fremme Landets Production. Men, for at dette kunde skee i sin hele Omfang, med Kraft og Frugt, da vilde det være ønskeligt: at Landhuusholdningsselskabet maatte faae umiddelbart Referat i Statsraadet, og saaledes, i umiddelbar Berøring med Landets Fyrste, bane sig Vej til kraftig Understøttelse af alle

andre Statsautoriteter — at Selskabet selv, ved forøget Virksomhed, og navnlig ved fuldkommen Publicitet, hurtig Meddelelse af dets Forhandlinger, gratis Uddeling af dets Beretninger, Bekjendtgjørelser og Anviisninger — og hensigtsmæssig Anvendelse af dets rentebærende Capitaler — vilde arbejde til Maalet.

Med Hensyn til Fæsteindretningen, der af Flere var anseet, som en Hovedhindring for Agerdyrkingens Fremme, ytrer han sig usorbeholdent. Han kan ikke give Forslaget om „frie Forpagtninger“ Medhold, som han antager at ville foranledige stor Vilkaarlighed og Usikkerhed, hvorimod han ligefrem tilstaaer, at det vilde være ligemeget i Statens, som i Bondestandens Interesse, at Fæstebønderne efterhaanden, som de vandt Indsigt i et forbedret Agerbrug, forvandledes til Selveiere, eller Arvefæstere. *) Han berører ved denne Leilighed flere Ufuldkommenheder i Fæstelovgivningen, og giver Antydninger og Forslag, der nu for en stor Deel ere blevne realiserede, eller paa Veien til at blive det.

Med Hensyn til Producternes Forarbeidning og Affætning, udtaler han sig for en friere Udvikling af Fabrikvæsenet og Haandværksstanden, og anbefaler en almindelig Næringsfrihed, i Lighed med Indholdet af det preuss-

*) Allerede meget tidlig havde denne Idee foresvævet ham; saaledes havde han selv, førend han tiltraadte Grevskabet, gjort et Udkast til at realisere den — det findes i et Manuscript, betitlet: „Erster Entwurf eines Erbpachts-Kaufbriefes für die Holsteiner Bauerhöfe.“ Senere udarbejdede han et meget vidtløftigt „Forslag til Arvefæste,“ der circulerede blandt flere af Egnens geistlige og verdslige Embedsmænd til nærmere Erklæring; at der skete noget videre Skridt, er mig ei bekjendt.

fifte Regjeringsbenedict af 20de Novbr. 1810. I Forbindelse hermed paapeger han flere ønskelige Forandringer i den bestaaende Fattiglovgivning og Toldlovgivning, og gjør Forslag, der tildeels indeholde Elementer til flere af de nyeste Reformer i disse Brancher. Som en Basis for Opkomst af Handel og Fabriker henvises slutteligen paa en forsøget Deeltagelse fra vedkommende Collegiers Side — paa Nedsettelsen af Canal- og Havnepenge, paa Filialbankers Oprettelse m. v.

I det andet Hovedaffnit af Manuscriptet, der nærmest berører Embedsmændene og Provindsialbestyrelsen gjør Holstein opmærksom paa Misbrug af Embedsmyndigheden, og den i uindskrænket-monarchiske Stater blandt Embedsclassen ei saa sjældent fremtrædende herskesyge Aand, hvilken han mener, bedst blev modarbejdet, ved at indrømme, baade i Kjøbstæderne og paa Landet, Beboerne saamegen Deeltagelse i Bestyrelsen som muligt, uden at svække den Kraft, med hvilken de Bestemmelser, som Statsstyrelsen anseer for nødvendige, skulle udføres. En saadan Deeltagelse vilde desuden bedst tjene til, at fremkalde og nære et patriotisk Sind, en ægte public spirit og paa den meest hensigtsmæssige Maade, dele en Magt, der var concentreret hos den Enkelte. Han yttre sig dernæst over en bedre Control ved Embedsmændene, for hvilken Lovgivningen ei gav tilstrækkelig Hjemmel, og anbefaler som Middel en Forandring i Forordningen af 27de Septbr. 1799 § 10 og 11, saaledes, at en liberalere Publicitet, med Hensyn til Bedømmelsen af Embedsmændenes Handlinger, tillodes. Dette synes ham, saameget snarere at burde indrømmes, som Embedsmændens Afgtelse ei beroer derpaa, at han er saaledes omgjørdet af Staten i sin Embedsmyndighed, at

Ingen tør sige noget til eller om ham, men derpaa, at han opfylder alle sine Pligter saaledes, at Ingen finder Anledning til, at angribe hans Embedsførelse, saa let det end kunde udføres. England er Exempel paa, at selv den største Trykkesfrihed ei kan svække Embedsautoriteten, hvor den bruges i Sandhedens og Retfærdighedens Tjeneste. — Nødvendigheden af en saadan skjærpet Control — mener han — maatte forøges ved de daværende sørgelige Forhold, i det flere Embedsmænd vare satte under Tiltale, og andre, ved enten at skille sig selv ved Livet eller løbe ud af Landet, havde givet Tilstaaelse om deres flette Embedsførelse. Det Usikkelige i en Forandring, med Hensyn til Embedsmændenes Værneting og Rettergangsmaaden mod dem, maatte efter saadanne Erfaringer, desuden være indlysende nok. *) I Forbindelse med Foranførte yttre Holstein sin Misbilligelse over den hyppige Cumulation af Embeder hos en Person, der baade utilbørligen forøgede hans Embedsindtægter, og ei kunde andet, end skade Embedsførelsen, da meget maatte overlades til Fuldmægtige, og andre underordnede Personer. En anden Ankepost er, efter hans Formening, den, at Embedsindtægterne ei altid stod i Forhold til Embedsværdigheden, saa at en Herredsfoged ofte var bedre aflagt, end en Amtmand. Herved kommer han og til at berøre Geistlighedens daværende sørgelige Stilling, der havde sin væsentligste Indtægt i Korn, som ingen Priis var i, og dog skulde udrede, i Skatter m. v., de samme høie Pengeudgifter, som hidtil.

I det tredie Afsnit, om Statsstyrelsen, berøres følgende Gjenstande — Statsraadet — Colle-

*) Andre følte det samme — Orsted jur. Tidsskr. 4 B. 25.

gjerne — Finantsbestyrelsen og Banken — endelig, Underviisningsvæsenet. At Statsraadet maatte bestaae af Personer, uafhængige af hinanden, saaledes, at Oppositionen uden Tilbageholdenhed kan fremtræde, mener Hofstein, at være en aldeles nødvendig Betingelse for en frie, og for Regenten oplysende Discussion om Statens Anliggender. At den collegiale Form kan have meget for sig, tilstaaer han, men foretrækker dog den Administrationsform, hvor enhver Departements=Chef, paa eget Ansvar, udfører Forretningerne. Dette vilde ikke allene foranledige en hurtigere Expedition og bedre garantere Indsigt hos Bedkommende i den særskilte Branche, men og bevirke Indskrænkning i ufornødent Personale, bringe mere Eenhed og Kraft i Administrationen, og modarbejde urigtige Grundsætninger, der engang antagne i et Collegium, sædvanlig blive perpetuelle. Tillige vilde derved undgaaes det Mislige, at alt for heterogene Forretninger sammendynes under een høiere Autoritet, der ikke kan have de fornødne detaillerede Kundskaber, og derfor ei heller fremme en fuldkommen local- og sagkyndig Deliberation. En Mangel ved den collegiale Form bliver, efter hans Mening, endeligen den, at mangent vigtigt Anliggende ei nyder den Paaagtelse det bør, men ubemærket kommer i underordnede Bihjælperes Hænder, som da bestyre det, uden at staae Staten til Ansvar for: hvorledes.

Med Hensyn til Finantserne beklager han, at gjentagne store Statslaan have været fornødne, og mener, at det eneste Redningsmiddel, mod vorende Gjæld, er energiske Besparelser, i Forening med en saadan Moderation i Skatterne, at disse kunne komme ind. Til disse Besparelser hørte især — mener han — Antagelsen af faste Regler for Tilstaaelsen af Wartpenge og Pensioner, ligesom en Reduction

i Militair=Staten. Angaaende Bankbestyrelsen og navnlig Seddel=Indragningen, findes de samme Ansfoelser udtalte, hvilke Holstein, som Bankrepræsentant vedkjendte sig. — Underviisningsvæsenet betræffende, da er det hans Dnske, at samme maatte vorde underlagt en egen Autoritet, et Consistorium eller Cultusministerium, der burde have umiddelbart Referat i Statsraadet.

Denne korte Resumé af Holsteins i det anførte Manuscript fremsatte Tanker, vil tilstrækkelig lade see, hvor mange Ideer, som senere ere komne til Udførelse, der allerede dengang beskæftigede ham, og hvormange funde og gode Elementer til sukkelige Reformer, der laae i hans Planer. Har Theorien end undertiden for megen Overhaand, det klare praktiske Blik trænger dog paa flere Steder igjennem; i ethvert Tilfælde er hans varme patriotiske Sind umiskjendeligt. *)

*) Skjøndt Holsteins Tanker og Dnsker saaledes ikke dengang kom videre til offentlig Kundskab, fandt de dog — ved Meddelelse til den Fyrste, han i saadanne Anliggender saa gjerne betrøede sine Længsler og Forhaabninger — Veien til at komme Thronen nær. „Maatte jeg kun være istand til —“ hedder det i et Brev til Holstein af 28de Septbr. 1823 — „at opfylde, hvad De stoler paa, at jeg gjerne vil; men uanskeligt bliver det altid at tale og raade til det Bedste, naar man ei har den nsigtigste Kundskab om de finansielle Forhold, hvorpaa al vel drøftet Plan til Forbedring maae grunde sig; imidlertid ere der altid visse urokkelige Sandheder for Statsocconomie og Finantvæsen, som det kan gavne at kalde iminde, som ifkun Døden kan bringe til at tilføjes, men som man nødvendigviis maae nærme sig til, og holde fast ved, naar ei Staten skal gaae til Grunde.“ Og paa et andet Sted i samme Brev hedder det med Hensyn til de daværende Forhold „Dette er tilviise Forhold, der kræve usædvanlige Midler, et andet Skattesystem, og fremfor alt

Følgerne af de høist trykkende Conjuncturer for Landmanden, traadte fra Aaret 1822 frem i en stedse sørgeligere Skikkelse; Godsopbydelser og Falliter, i Forening med Salg af Eiendommene til enorm lave Priser, hørte til Dagens Orden. Uagtet Holstein havde mødt idelige Hindringer i sine tidligere Bestræbelser, for at forebygge, saavidt det stod til ham, saadanne Uderligheder, vedblev han ikke destomindre, da Nøden stedse blev almindeligere, at gjøre Sit, for at dæmme mod Udelæggelsens Fremgang. Som Privatmand havde han imidlertid ingen andre Midler, end friemodig Uttring af sine Tanker. Da hans Forsøg paa Oprettelsen af en Creditsforening vare strandede, henvendte han sin Opmærksomhed paa andre Veie, der mueligen kunde aabne sig. Saaledes fattede han Planen til Oprettelsen af „en Hjælpekasse“ for Grundeiere, der

„Indskrænkning i Udgifterne, siden Indtægterne ere saa faae og usikre; den private Credits Gjenoprettelse og Grundfæstelse; dette anseer jeg altid som Hovedsagen, men Midlerne, ved hvilke disse Formaal kunne naaes, kræve megen Eftertanke, ja Wiisdom, for at vælge rigtig.“ Saadan Deeltagelse gav Holstein Mod til end mere at udtale sig. „Deres Høiheds ligesaa gunstige, som for Fædrelandets Vel saa varmt talende Skrivelse“ — hedder det i et Brev fra samme Tid — „giver mig Mod til endnu engang at udgyde mit Hjerte for Dem, der med saamegen Deeltagelse seer Landmandens stedse tiltagende Nød, og ofte fortvivlende Stilling. Vel er det umueligt uden specielle Kundskaber til Statens Indtægter og Udgifter, bestemt at angive de Veie, man skulde følge, for at afhjælpe det Onde; men enkelte Sandheder synes dog at være indlysende, som imidlertid ikke noksom paaagtes.“ Han udvikler derefter noiere flere af de af ham, i det foransførte Manuscript, udtalte Ideer, Duffer og Anstuelser; især med Hensyn til Besparelssystemet, og Foranstaltningerne til at ophjælpe den sjunkne Credit, og forøge Affættningen af Landets Producter.

skulde træde istedetfor den tidligere foreslaaede Creditforening, og hvis Hensigt skulde være, at sikke Grundeierne for Opstiggelsen af Capitaler til 5 pCt., der rigeligen vare sikrede, ved Grundeidendommens Producter, beregnede til laveste Værdie. Som Midler til Oprettelse af denne Hjælpekasse, der skulde være almindelig for hele Landet, formener Holstein at kunne afbenyttes: Sparekassernes disponible Contanter, en Deel af Beløbet af de Summer, som, ifølge Conventionen af 1ste Septbr. 1819, bleve at indbetale fra Norge og endeligen Optagelsen af et udenlandsk Laan. Denne Plan synes imidlertid, ei at være kommen udenfor Holsteins Pult, og vi nævne den kun derfor.

Om en anden Wei, han og troede man kunde indflaae, udtaler han sig i et: „Forsøg over det Spørgsmaal, hvorledes kunne Grundeierne, hvis Eiendomme ere formeget behæftede, mindeligen forenes med deres Pantecreditorer og undgaae Godsopbydelse?“ Han gaaer, i Undersøgelsen heraf, ud fra den Grundsætning: at det hypothekariske Forhold burde forsøges forandret til et Interressentfabs Forhold, saaledes, at Debitor og Creditor kom i Fælledskab eller Sameie, noget, der allerede partielt havde sin Hjemmel i Lovgivningen (sef. Lovens 5—2—63—64, ligesaa 1—24 og især 5—10—4), og nødvendigviis, rigtig opfattet og anvendt, maatte tjene til, at hæve Misforholdet mellem Creditors Rettigheder og Debtors pecuniaire Egener. Interressentfabs-Controllen maatte i denne Henseende være baseret paa følgende Conventionspunkter: 1) En fast Ansættelse af den fælleds Eiendoms Værdie, hvorefter alle Beregninger i Fremtiden kunde rettes — hvilken Værdie imidlertid maatte fixeres til saa stor en Capital, som Eiendommen, under heldige Omstændigheder, i

Fremtiden formodedes at kunne forrente. 2) En fast Bestemmelse af den Andeel, enhver Interressent burde have i den Værdie, Eiendommen anslaaes til, hvorved de Tab og Omkostninger, som Eiendommens Realisation, i Tilfælde af Dødbud, havde medført, burde komme i Betragtning. 3) Endelig en Regulering af Forholdet til den forhenværende Eier af Godsset, for det Tilfælde, at Godssets Værdie ansættes saa lavt, at han ei bliver Medlem af Interressentskabet. Giede han Besætningen, som frie ubehæftet Eiendom, vilde det være ønskeligt, at han, naar han ei kunde blive Medinterressent, dog blev Godssets Bestyrer, saaledes, at han, for den fulde Værdie af sin Besætning og Inventarium, nød dobbel saa høi Rente, som de øvrige Interressentere fik for deres Part i Grundeiendommen. Angaaende Formen, som burde tages til Følge, ved et slikt Interressentskabs Oprettelse, da formænes den, at burde stipuleres saaledes: at Eieren udstædte et Skjøde til Interressentskabet, hvis Medlemmer i Skjødet alle bleve nævnte, og deres Interressentskabs Control tilføjet samme —, og at disse derfor lod deres Capitaler udflette af Pantebogen. Til Formen hørte og nøiagtige Bestemmelser, angaaende Fuldmagten, med hvilken Bestyreren skulde kunne handle, og endeligen angaaende Interressentskabets Ophævelse, navnlig, hvor hver enkelt Medlem ønskede at udtræde. Slutteligen omhandles de Midler, ved hvilke Regjeringen kunde fremme sliige Interressentskaber, saasom Nedsættelsen af $\frac{1}{2}$ Procents Afgiften, Oprettelsen af en Comission til at mægle mellem Pantnaver og Eieren, i Lighed med den forrige Hoveriecomission — Tilladelse til offentlige Stiftelser, i Henseende til deres Pantefordringer, at indgaae sliige Interressentskaber — Forkjøbsret for Interressenterne, naar enkelte Parter af den fælleds Besiddelse ønskes solgt —

telse i at transportere til Andre Udskriften af Skjødet, og Interressentskabs-Contracten, og Tilladelse til, at optage Laan af offentlige Kasser til et lovbestemt Beløb, paa en saadan Udskrift af Skjødet og Interressentskabscontracten, med vedføjet Antegnelse af Eiendommens Folio i Pantebogen.

Dgsaa de i dette Manuscript nedlagte Ideer bleve ei videre bekjendtgjorte, skjøndt det, saavidt skjønnes kan, var færdig til Trykken; mueligt indsaae Forfatteren tidligt nok, at han havde forregnet sig, og var gaaet ud fra Forudsætning af en saadan Belvillie og et saadant Affald paa egen Interesse hos Creditor og Panthaveren, som neppe i Almindelighed og Birkelighed vilde kunne forefindes, selv, hvor det kun gjaldt momentane Dpoffrelser.

Imidlertid blev, hvad der havde bevæget Holstein, under de vedvarende sørgelige Conjuncturer, ei ganske utilgjængelig for Publicum. I Aaret 1823 lod han trykke en Afhandling: „om Godsopbydelser og Falliter“ *) — i hvilken han, efterat have omtalt de væsentligste Punkter af den ældre Lovgivning i denne Henseende, saavel i den danske Ret, som i Romerretten, søgte at fremstille de, efter hans Anskuelse, hensigtsmæssigste Midler til, at forebygge Dpud og Falliter — samt de Forandringer, der vare ønskelige i Fremgangsmaaden ved Boernes Behandling.

Afhandlingen, der var ledsaget med nogle Bemærkninger af Tidsskriftets Udgiiver, vidner ligesaameget om Holsteins grundige Kundskaber i den ældre Lovhistorie, som den frembyder mange velgrundede Forslag, der godtgjøre Forfatterens klare Blik for de tilstædeværende Mangler, og hans Færdighed i, at behandle den saare vanskelige Materie.

*) I Juridisk Tidsskrift, 7 B. 2 H. p. 221 flg.

Aaret derefter 1824 udgav han dernæst i Trykken: „Nogle Betragtninger over Landmandens og især Godseierens nærværende Stilling og Ønsker, foranledigede ved samme,“ i hvilket han ikke med tomme og overdrevne Klager, men med det rette Præg af en roelig og grundig Undersøgelse, skildrede Landmandens trykkende Kaar og Marsagerne dertil, med ligesaamegen Fricmodighed, som Sandhedskjærlighed. Han samlede i dette lille Skrift, i hvilket han, paa en populair og grundig Maade, drøfter sit Emne, alle de Planer og Ideer, betræffende Landmandens og Godseierens Kaars Forbedring, der lige siden Tanken paa Dyprettelsen af en Creditsforening, efterhaanden vare opstaaede hos ham. At have udtømt den vigtige Gjenstand, troede han imidlertid ingenlunde; hans Hensigt var tildeels den, at foranledige Kyndigere til fuldstændigere Undersøgelser. *)

Af Fortalen til det sidstnævnte lille Skrift sees det, at ogsaa Interresser af en ganske anden Slags havde begyndt i høi Grad at beskæftige Holstein. Det lille Skrift blev nemlig solgt til Fordeel for Missionsvæsenet, og i denne Anledning udtaler Forfatteren sig i Forordet over denne Sag, med saamegen Barme, at det vel kan skjønnes, han dengang allerede for en Deel var bekendt med den.

*) Ogsaa dette Skrift fandt levende Gjenklang hos Prindsen, ligesom Holsteins tidligere private Meddelelser over Tidens sørgelige Vilkaar; i en vidtløftig Skrivelse til Holstein af 7de Febr. 1824 yttrede Høist samme sig over de daværende Forhold paa en Maade, der noksom viser, at han deelte Følelser med Forfatteren, og var enig med ham i flere af hans Anskuelser.

Overhovedet var denne Periode frugtbringende for hans Deeltagelse i saadanne Foretagender, der nærmest sigtede til Guds Riges Fremme. Allerede i Aaret 1820 havde han arbejdet med Iver for Oprettelsen af en Bibelforening for den nærmeste Omegn, og det med saameget Held, at en saadan, ved et Møde paa Holsteinborg den 2den April 1821 blev stiftet, under Navn af „Bibelforeningen for Vester-Flakkebjerg Herred og Grevskabet Holsteinborg“ og en Indbydelse blev udstædt til Districtets Beboere, der paa mange Steder fandt Indgang, og tilførte Foreningen et betydeligt Antal Medlemmer.

Oprettelsen af denne Forening var ikke hos Holstein Folgen af blotte Hensyn til almindelige Civilisationsforsøg, eller planløs Efterlignelsestlyst af de Bestræbelser for Bibeludbredelsen, som dengang rørte sig trindt i den protestantiske Verden. Den udgik hos ham fra en levende Erkjendelse af Ordets Kraft til Salighed, og fra en derpaa grundet Trang til, at meddele Andre, hvad han selv ansaae som Sandheds Vidnesbyrd til Liv og Frelse, og som en uroffelig Grund for Christnes Troe og Haab. Det var hans Overbeviisning, at de hellige Skrifter i fuldeste Omfang indeholdt alle Lærdomme til Salighed; og at Enhver nu skulde kunne faae Afgang til fuldstændig at kjende dem, blive fortroelig med dem, og til dem vende tilbage fra alle smaaelige Hverdagsbegreber, det var Maalet, han tragtede efter, og derfor lagde han og Haand paa, at skaffe et Middel tilveie, til at bringe de hellige Skrifter til hvert Huus i Omegnen; dog kun, hvor Trangen dertil sporedes. Hensigtsløs Udbredelse ifslæng var noget, der laae fjernt fra hans Tanke. For at erholde de tilforladeligste Vidnesbyrd i denne Henseende, søgte han

at vinde Præsternes Deeltagelse for sit Foretagende, og han fandt ogsaa hos de Fleste en velvillig Imødekommen, der bidrog meget til, at fremme hans Hensigt og navnlig aabne Leilighed til, at lade Skolerne og Confirmanderne faae godt af Bibelforeningens Virksomhed.

Foreningen blev, som foran nævnt, stiftet i Begyndelsen af Aaret 1821, og Holstein ledede dens Virksomhed lige til sin Død, og det med uforandret Iver, uagtet han ei sjældent stødte paa Modstand fra Sider, hvor han mindst skulde ventet det, og uagtet senere hen ei endommelige theologiske Anskuelse, — navnlig med Hensyn til Skriftens og Troesbekjendelsens indbyrdes Forhold, hvor Talen var om den rette Troesnorm, — der fik Indgang hos flere Medlemmer, og som Holstein ei kunde dele, gjorde mangent Afbræk i Foreningens Virksomhed. Hans Opmærksomhed var uafsladeligen henvendt paa enhver Leilighed, der aabnede sig, og hvorved Maalet for Foreningens Bestræbelser kunde naaes. Directionsstederne og det aarlige Generalmøde besøgte han samvittighedsfuld hver Gang, og søgte, saavidt det stod til ham, at bringe Liv i Sagen. Han styede ikke de Opoffrelser, dens Fremme krævede og bevarede en uafbrudt Interesse for den, selv, hvor han maatte kæmpe med Andres Lunkenhed og see mange af sine Skridt misforstaaede og ilde udlagte. En Udvidelse af Foreningens Virkefreds til den øvrige Deel af Øster-Slækkebjerg Herred, som ei ligger under Grevskabet — og en derved foranlediget Forandring og Omarbejdelse af Lovene, der blev vedtaget ved Generalmødet 1835, og hvorved Holstein haabede, at give Foreningens dengang aftagende Virksomhed et nyt Opsving, var et af hans sidste Foretagender, som dens Præsident.

Hans Bestræbelser for Bibelsagen i en Række af 15 Aar

blev heller ikke uden Frugt. I de 21 Aar, Foreningen har bestaaet, er ved samme bleven uddeelt henved 7,000 Exemplarer af hellige Skrifter i Øster- og Vester-Flakkebjerg Herreder, deels til enkelte Personer, deels til Skolerne, og en god Udsæd er saaledes sseet. Videre at omtale Frugterne af Foreningens Virksomhed, ligger udenfor menneskelig Competence. Er der sørget for Udbredelsen af det guddommelige Ord, saa er det Øvrige Aandens Gjerning hos den Enkelte; at efterspore hans Veie i Menneskehjertet, og bestemme, hvad der er virket, staaer ikke i menneskelig Magt. Dagen, der skal opklare Alt, vil og opklare, hvad denne Forening, som hvad Bibelselskaberne overhovedet have udrettet. Saavist, som det er, og maae være Bibelsagens Benneres Overbeviisning, at samvirkende Kræfter til den hellige Skrifts Udbredelse have, og have havt den guddommelige Betsignelse med sig, tør de vistnok med fuld Fortrøstning haabe, at deres Arbeide ei har været forgjæves.

Som foran antydet var Holstein, paa samme Tid, han antog sig Bibelsagen saa varmt, bleven bekjendt med Missionsagen. Den Deeltagelse, han fra Begyndelsen af viste denne Sag, vorte med hver Aar, jo mere han blev bekjendt med Guds store og underlige Gjerninger i Hedningeland; og lige indtil sin Død vedblev han, med uafbrudt Nidkærlighed, at virke for det evangeliske Missionsværk. Man kan sige med Sandhed, at han var Een af de Første, der fremdrog Missionsagen af den uskyldte og sørgelige For-glemmelse, i hvilken den havde henlagt her i Landet, siden Midten af forrige Aarhundrede.

For at sætte Læseren ind i Holsteins Virksomhed for denne Sag, anseer jeg det for rigtigst, da Sagen selv desværre endnu for Mange hører, om ei til de ganske ube-

fjendte, saa dog til de tvivlsomme, man lader staae ved sit Vord — ganske korteligen at forudskikke nogle almindelige Bemærkninger.

Missionsværket, som det har sin faste Grund i Herrens Ord Matth. 28, 19. 20, er ligesaa gammelt, som Kirken selv. Kjærligheden for, og Lysten til samme, har derfor og historisk documenteret sig, som en integrerende, uadskillelig Deel af den levende christne Troe, der navnlig i Perioder, hvor Længslen efter et inderligere og kraftigere Liv i Gud lod sig fornemme, fremtraadte som en Trang til, ogsaa at meddele dem, som stode udenfor i Mørke og Dødens Skyggebale, Lyset og Livet, Freden og Glæden, som varer evindelig. Missionsværket er saaledes ikke andet, end en fortsat Dpfyldelse af Herrens eget udtrykkelige Ord, fremkaldt og realiseret ved det Troens Liv, der er gaaet gennem Kirken, snart i stærkere, snart i svagere Uttringer, snart fremtrædende i større og vide Kredse, snart indskrænkende sig til faae og ringe. Saaledes viste det evangeliske Missionsværk *) sig, ved sin Gjenoplivelse, i Slutningen af forrige Aarhundrede og Begyndelsen af dette, først i England og senere i Tydskland, Holland og den franske reformerte Kirke. Et nyt evangelisk Liv var vaakt, navnlig mærkedes det, efter Tilendbringelsen af de store Krige, den franske Invasion havde foranlediget. De ødelæggende Elementer, der laae i det attende Aarhundredes Dpflysning, begyndte at jagtne i deres fortærende, nedbrydende Kraft, og en nye livsopvækkende Retning begyndte at gjøre sig gjældende, begyndte at opbygge fra Grunden af, hvad

*) Jeg kalder det saa, som den protestantiske Kirkes Egen-
dom, til Forskjæl fra den catholske Kirkes Foretagender.

der laae hen, som nedbrudt og øde. Et nyt Tidsrum for Pædagogiken i videste Omfang var brudt frem, fra hvilket ogsaa Jvren for Opdragelsen af Hedningenes vanskundige Millioner gik ud. Flere christelige Selskaber dannede sig efterhaanden i England*), der alle havde den nærmeste Hensigt, at lade Evangeliet forkynde for Hedningene. I Maret 1816 oprettedes Missionselskabet i Basel og den der siden saa blomstrende Missionskole, og dette Exempel efterfulgtes paa andre Steder, i og udenfor Tydskland, med vorende Kjærlighed for Sagen, saaledes, at der nu, foruden 11 Missionselskaber i England, findes et i Holland, et i Frankrig, to i Schweiz, et i Danmark, et i Sverrig, fem i Nordamerika og fire i Tydskland, tilligemed en stor Mængde mindre Foreninger, der alle arbeide for det samme store Maal. — Under en saadan vorende Deeltagelse for Missionsagen, vilde det have været forunderligt, ja mod al Analogie med Kirkehistorien, om ei Sagen, der ret egentligen bevæger sig paa det christelige Livsgebeet, havde mødt heftig Modsigelse, ja aabenbar Modstand. Men dette skete, ogsaa heri viste Missionsagen sig tydeligen, som Herrens og Kirkes Sag. Det var ei blot Fjender og Modstandere af den Slags, hvis Ubændighed og Overdrivelser lader forraade flette Hensigter og flette Vaaben — saasom Jesuiten Dubois, og Marinecapitainerne Duperrey og Rozebue**), men det var ogsaa Saadanne, der under Foregivende af, at modarbeide de Forkeertheder og Udseielser, som enhver i

*) Jeg nævner kun: Church Missionary Society; London Missionary Society; Baptist Missionary Society; Wesleyan Missionary Society.

**) Den Første i sine „Breve over Indien;“ de tvende Andre i Beskrivelserne af de af dem commanderede Sydsøe-Expeditioner.

religiøs, som politisk Henseende, stærkt bevæget Tid fører med sig, ogsaa optraadte mod det uvelig vaagne Missionsliv, hvilket de fremstillede som Frugten af en falsk pietistisk Retning, som et Foster af overspændte og umodne Ideer, ja som en reen Partiesag, et Sectvæsen, der ei allene ikke burde gives Medhold, men ogsaa alvorligen modarbejdes. Denne Modstand gif desværre mangent Sted ud, selv fra de øverste kirkelige Autoriteter, og det var derfor ikke, uden gjennem en alvorlig Kamp, at Missionsagen banede sig Vej. Enhver, der slog sig til Ridder paa Pietismen, skjød og en Pæl af mod Missionsagen, og Navnet Missionair og Missionsforening var nok, til at gjøre mistænk for Pietisme og Sværmerie. Men saavist, som Kampen mod Missionsværket i dets rette Skikkelse, ei var andet, end en Kamp mod Christendom og christeligt Liv selv, kunde Udfaldet ikke være, eller længe forblive tvivlsomt; det viste sig ogsaa, og det selv hurtigere, end Sagens Benner havde turdet haabe. Under Kampen klarede det sig mere og mere, at Missionsagen var Kirkens Sag, og at den, som saadan, havde Herrens udtryffelige Bud for sig, og herlige Forjættelse med sig. Det klarede sig, at den, som Troens frie Sag var Kjærlighedens frie Værk, og den Betsignelse, som fulgte Missionsvennernes første Foretagender i Hedningeverdenen, var det stærkeste Vidnesbyrd om, at Tiden var der, at Sagen skulde trænge igjennem — ligesom, at den seirende vilde nedslaae den Hær af Indvendinger, som Modstanderne bragte paa Kamppladsen. Det blev, alt som de nyere Missionsforsøg fik deres Historie, steds mere indlysende, at Missionsvæsenet var en stor, menneskekjærlig, over alle politiske, hierarkiske, nationale og mercantile Interesser hævet Anstalt, der udvidede sin Virksomhed over Jordens beboede Ægne; en Anstalt, hvor

til Planen ei var lagt paa Jorden, — der ei var kaldet til Liv ved Aftale, langt mindre ved menneskelig Tvang og Befaling; men kun bestaaer i og ved Frihed; en Anstalt, der, skjøndt den koster store Summer, dog ei har Fonds eller Grundeiendomme, men ene voxer og trives ved Kjærligheds frie Gaver, der bringes, som villige Offre til Herren paa Menneskeheden's Altar. Den er grundet denne Anstalt, paa nye fremtraadt i skjon og herlig Skikkelse, og kan ei ophøre, thi den hører til Guds evige Kjærligheds fremadskridende Bærk i Christo Jesu, til Verdens Frelse.

Saaledes betragtede ogsaa Holstein Missionsagen, og fik, stedse mere og mere, klart Blik for dens Herlighed, som for de hellige Forpligtelser, den, med Hensyn paa samme, paalægger Enhver, som bær Christi Navn. Allerede i længere Tid havde han beskæftiget sig med den Tanke, at virke for Missionen; hvorledes han imidlertid skulde begynde det, derover var han endnu ei paa det Reue med sig selv; Dnske og Længsel var der; det gjaldt kun en god Begyndelse.

Da kom i Aaret 1822 nuværende Præst i Gartow i det Hannover'ske Hr. J. Freytag, født i Rabeberg, som Huuslærer til Holsteinborg. Denne Mand, der i længere Tid havde studeret Theologie ved Universitetet i Berlin, og havde sluttet sig til den Retning, Kirkehistorikeren Neander angav, var der bleven vel bekendt med Missionsagen. Ved oftere at bivaane Gudstjenesten i den lutherske Kirke, kom han i noiere Berøring med denne Menigheds Præst, den gamle, værdige Fänike. Denne havde, understøttet af den sidst afdøde Konge af Preussen, allerede i Aaret 1800 oprettet et eget Missionsseminarium i Berlin, fra hvilket flere udmærkede Elever udgik; jeg behø-

ver blot at nævne Missionair Karl Guglaff*) i China. Ved Forbindelsen med Jänicke blev Freytag ogsaa bekendt med Seminariet og de unge Menneſker, ſom der bleve dannede, og fik derved en levende Interesſe for Miſſionsſagen. Hans Eſterretninger om det chriſtelige Liv, han i Berlin var bleven berørt af, og navnlig hans Eſterretninger om Miſſionsværket og dets Fremgang fandt Gjenklang paa Holſteinsborg og man forenede ſig ſnart der, til at virke for ſamme. Imidlertid var Sagen ogsaa paa andre Steder kommen i Gang; Aaret iforveien (1821) havde den elſkelige og nidkjære Paſtor B. F. Rønne i Lyngbye ſtiftet et lidet Miſſionsſelskab, under Navn af „det danſke Miſſionsſelskab,“ der, uagtet det af Flere, hvem en ſaadan Forening nærmest maatte være velkommen, med Fornemhed overſaaes og ignoreredes, vel endog bedømtes ſom en pietetiſt Caricatur — dog vandt mange Deeltagere blandt Lægfolk, der ſluttede ſig til Rønne og den Sag, han talte for. Holſtein var blandt diſſe og ſøgte at virke, efter Rønnes Raad og Anbefaling. Derved henvendtes hans Opmærksomhed forſt paa Grønland og i flere Aar**) underſtøttede han paa det kraftigſte den duedige og nidkjære Miſſionair Kragh i Egedesminde, med hvem han vedligeholdte Correſpondance. Hvorledes han ſenere optraadte i en mere directe og ſelvſtændigere Virksomhed for Miſſionsſagen, ſkulle vi længere hen igjen omtale, for da tillige at fremſtille, hvorledes Holſteins chriſtelige Livsudvikling ſtod i nøie Berørelſe med denne hans Virksomhed for Guds Riges Udbredelſe.

*) Født i Pyriß i Pommern 1803.

***) Fra 1823—1828.

Ved disse nye Interesser blev Holsteins Opmærksomhed for hans nærmeste Virksomhed ikke i mindste Maade svækket; tværtimod vidste han saa faare vel, ved enhver nye Interesse, for hvilken han blev vundet, at anvise den en saadan Plads, at den ei afdrog ham fra hans egentlige Kald, eller standsede hans sædvanlige Arbejder.

Med Hensyn til Skolevæsnets fik saaledes hans Virksomhed en nye Gjenstand derved, at den indbyrdes Underviisningsmethode, anbefalet og understøttet af Regjeringen, begyndte at gjøre sig gjældende, netop i denne Periode fra Aaret 1820. Holstein var ingenlunde forud indtaget mod Methoden; han havde, som en oprigtig Ven af Skolevæsnets, gjort sig tilstrækkelig bekendt med samme, som med enhver nye Underviisningsmethode, og kjendte nøie den Fremgangsmaade, der var brugt ved dens Indførelse og første Afbenyttelse; men hans Ønske var og blev bestandig det: at den ei maatte vorde befalet. Han erkjendte dens gode Sider; men vilde kun, at dens Afbenyttelse skulde overlades det frie Valg, og at den, hvor den afbenyttedes, uden bindende Regler, skulde kunne modificeres efter Børnets individuelle Lær. Han misbilligede desaaarsag stærkt de Skridt, der bleve gjorte, for at skaffe Methoden Indgang i saamange Skoler, som mueligt — og udtalte sig herover, som over Methoden i Almindelighed i en lille Afhandling *), han nedskrev i Aaret 1821, men, som han i Haab om, at man vilde komme til større Klarhed, naar den første Storm noget havde lagt sig, ei dengang lod komme i Trykken.

*) „Er det gavnligt, at en Underviisningsmethode befales?“

At han, uagtet disse Betænkeligheder ved Methodens Indførelse, ingenslunde unddrog den sin Dmærksomhed, derom vidner hans Censur over de afholdte Examina, i hvilken han indflettede hyppige og meget træffende Bemærkninger, med Hensyn til den Anvendelse af Methoden, han havde forefundet, ligesom han ved denne Leilighed ogsaa gav mange fortræffelige Vink. Saaledes omsendte han under 9de April 1826, til Gjennemlæsning blandt Skolecomissionernes Medlemmer „nogle Bemærkninger over den indbyrdes Underviisningsmethode, foranledigede ved Foraarsexamen i Grevskabets Skoler 1826“ — hvilke indeholde en paa Erfaring, og stræng Selviagttagelse, grundet Dom over flere Enkeltheder af Methoden. Dens meest fremtrædende Værd finder han i Skrive-skolen, hvorimod dens Anvendelse, saavel i den staaende som siddende Regneskole, ikke forekommer ham at indeholde stor Garantie for, at Børnene virkelig lære at regne. I Læseskolen antager han, at en hensigtsmæssig Anvendelse vil kunne udrette meget, og giver med Hensyn herpaa mange fortrinlige Raad, om hvis Gavnlighed han, ved stadig Dmærksomhed paa Brugen af Methoden i flere Skoler, havde overbevist sig. Udenadstavnning, ved Siden af Tabellernes Brug, anseer han saaledes for aldeles nødvendig, naar man ei vil gaae Glip af en fast og correct Boglæsning. Indskrænkning i den Tid, et Barn bruges til Monitor, anbefaler han ligeledes, da det, ved at anvendes forlænge hertil, vil gaae tilbage, og tabe en Deel af den kostbare Skoletid. Slutteligen kan han ei noksom indsfærpe Lærerne, at der fra deres Side kræves den største og kraftigste Medvirkning, naar Methoden ei skal synke ned til en reen død Mechanisme. — Man vil see af disse faae Antydninger af det nævnte Circulares Ind-

hold, at Holstein ikke eensidig fastede Brag paa Methoden, tværtimod skjænkede han den fuld Opmærksomhed. Han vilde kun, at den skulde ledes paa en sundig og forstandig Maade, indenfor dens Grændser. — Hans senere Forhold til Methoden, navnlig i Anledning af dens forcerede Indførelse, ville vi længere hen faae Leilighed til at omtale.

Skole-Examina vedblev han at overvære personlig, saavel om Foraaret som om Efteraaret, naar ei særdeles Forretninger kaldte ham andetsteds. Ia mangan Gang vidste han, selv at overvinde denne Hindring, og sad heller oppe en Deel af Natten, eller arbejdede i de tidligste Morgentimer, end at han skulde nødes til, at udeblive fra Examen. Han var derhos i høi Grad precis, og det fastsatte Klokketallet blev nøie overholdt; han lod aldrig vente paa sig. Med uafbrudt Anstrængelse fulgte han Examins Gang og søgte, at faae en saa detaillerede Oversigt over sammes Udfald, som mueligt. Saaledes gennemgik han selv hver enkelt af de skriftelige Udarbejdelser af Børnene i øverste Klasse og gjorde dem opmærksomme paa Feilene i Stilen og Orthographien. Hans Taalmod ved disse Leiligheder var beundringsværdig.

At han, ved med saadan opoffrende Udholdenhed at deeltage i Skoleexamina, ei allene maatte vinde Lærernes Tillid, men ogsaa blive sat istand til, at kunne afgive en vel motiveret Dom over Underviisningens Tilstand og Børnernes Fremgang, er klart. Med Indsigt som med Friemodighed udtalte han sig derfor over de ved Examina i Særdeleshed og Skolebesøg i Almindelighed vundne Erfaringer.

Saaledes hedder det i et Circulaire af 24de April 1824:

„Første Gang hørte jeg i Mar i Menstrup Skole, hvorledes det Nye Testamente der benyttes ved Undervis-

„ningen. Børnene havde læst Lucas's Evangelium, og „det 12te til det 15de Capitel blev under Examen gjenne- „gaaet med Børnene paa en Maade, hvormed Skolecomis- „sionen var fuldkommen tilfreds. Jeg nægter ei, at det fore- „kommer mig meget ønskeligt, om Skolebørnene bleve bekjendte „med de vigtigste Steder af Biblen, og lærte allerede i Sko- „len, at læse de hellige Skrifter med Udfrygt. Men da „jeg ei overseer de Vanskeligheder, som ville møde herved, „tillader jeg mig at foreslaae, til Lettelse, et Udvalg af en- „kelte Stykker. At der i denne Samling toges stadigt Hen- „syn til Kirkeaaet og at Børnene saaledes i Skolen bleve „forberedede til de kirkelige Fester, forekommer mig ogsaa me- „get ønskeligt; ligesom det ei vilde være af Veien, at idet „mindste Confirmanderne bleve bekjendtgjorte med Kirkesikke- „nes Betydning, saaledes, at de ei skulde deeltage i dem af „Bane, men med Bevidstheden om deres Hensigt og Bestem- „melse.“

Den Opmærksomhed, med hvilken han havde fulgt Exa- minationen i hver enkelt Disciplin, i de forskjellige Skoler, fremlyser ogsaa af følgende Bemærkninger i samme Circulaire: „I Henseende til Regningen havde især Børnene i Høve „Skole erhvervet dem en udmærket Færdighed i at udregne „vanskelige Exempler paa en let og hurtig Maade, ligesom „de ogsaa der, saavel som i Taarnmark havde bragt det „vidt i Elementerne af den mathematiske Geographie, „uden dog at have en Globus. I Henseende til Skriv- „ningen var saavel den correcte Orthographie, som den „fuldkomne Reenlighed i Skrivebøgerne, i Forening med en „tydelig Haand mig særdeles behagelig i Menstrup Skole. „Særdeles correct og orthographisk skrev ogsaa Børnene i „Taarnmark, Øvstemark og Rude Skoler. Den

„grammatikalste Underviisning var særdeles fremmet i Men-
 „strup Skole; og i Rude den geographiske og historiske.
 „I denne sidste Skole var Underviisningen i Naturhisto-
 „rien særdeles god, og saaledes indrettet, at der toges sta-
 „digt Hensyn til Agerdyrkningen. Ved Sangøvelserne
 „maae Spjellerup Skole især berømmes, som og Skaf-
 „terup og Dvislemark Skoler, i hvilken sidste Skole
 „Sangen nu er bragt videre, end i nogen anden af Grev-
 „skabets Skoler; firstemmige Sange udførtes der, uden Læ-
 „rernes Hjælp. Gid en saadan Sang maatte blive alminde-
 „ligere i vore Kirker.“ — „Betræffende Skolegangen, da
 „havde den været særdeles god i Rude, Dvislemark og
 „Spjellerup Skoler. Unskeligt var det vistnok, om der
 „blev anvendt kraftig Multering strax i de første Uger,
 „efterat Bløiefrierne vare forbi, hvilket forhaabentligen vilde
 „forebygge Tvangsmidlers Anvendelse i den følgende Tid.“

Man vil af det Anførte kunne bedømme, med hvilken
 sjælden Opmærksomhed, at Holstein vedblivende fulgte
 Skolevæsnets Gang paa Grevskabet. — Hans Copiebog til
 Breve og Circulairer Skolevæsnets angaaende, som han førte
 med den største Nøiagtighed og Udførlighed, indeholder en
 Mængde Data, til Beviis for, hvad han i denne Retning
 virkede.

Den samme Iver og Nidkærhed, han viste ved Skole-
 examina og Skolebesøg, viste han og ved de anordnede Sko-
 lecomissionsmøder. Da det vilde have været uover-
 kommeligt, maaned ligen at reise omkring til Overværelse
 af Skolecomissionsmøderne paa de forskjellige Steder, saa
 havde han, som vi tidligere allerede have anført, arrange-
 ret det saaledes, at der hvert Kvartal holdtes et Sko-
 lecomissionsmøde for Grevskabets samtlige Skoler.

Qvartalsmøder og de dermed forbundne Conventer under Holsteins Præsidium fortsattes til Gavn og Glæde for Deeltagerne.

„Jeg tænker med Glæde“ — siger et Dievidne *) — „paa disse Conventer; thi der var Liv og Broderaand for „Skolefagen. Vor ædle Præsæs meddeelte, hvad der af nyt „og betydningsfuldt var udkommen for Skolefaget, saavel i „Indlandet, som Udlandet, og var uudtømmelig i at fremsætte „Forslag til nærmere Overveielse. Gjenstande, der vare bragte „paa Bane i et af de forrige Møder, bleve atter foretagne „og discuterede. Smaa Afhandlinger indleveredes, og bleve „efterhaanden oplæste og gennemgaaede, hvortil knyttede sig „mangen livlig Samtale. Kort sagt — der var Broderaand „og Liv.“ — Og dette Liv udgik for en stor Deel fra Skolepatronen, der med Liv ledede Forhandlingerne, og stedse havde nye og interessante Gjenstande, at forelægge de Forsamlede **).

*) Udsæde Skolelærer G. Birch i Haarsløv „Kort Skildring „af Brev Holstein, som Skolepatron, oplæst ved Conventet „paa Fiurendal d. 25de Juni 1836.“

***) Desværre har jeg ikke forefundet noget videre om de Forslag, der oftere af Holstein bleve fremlagte til nærmere Overveielse. Af et Manuscript, der er overskrevet: „Forslag og Forespørgsler ved Skolecommissionsmødet d. 26de Septbr. 1825“ — sees, at han arbejdede paa, at vække hos Skolelærerne, og gennem dem, hos Almuen Sands for alle communale Anliggender, ved Affattelsen og Udgivelsen af særskilte Sognekroniker. Af et andet Manuscript fra Holsteins Haand, der indeholder Onsker og Forslag, betræffende Seminarierne, og som sandsynligviis ogsaa har været fremlagt ved et af Conventerne, fremgaaer ret tydeligt, den store Betydning, han tillagde Skolelærerstanden, og hvorledes, med Hensyn paa samme, intet laae hans varme Hjerte nærmere end, at Skolelærerens Dannelse maatte werde saaledes, at han baade kunde

Disse Conventer, der vistnok virkede til stor Betsignelse, fik senere, foranlediget ved Omstændighederne, en anden Stikelse, som vi paa sit Sted nærmere skulle berøre.

Aften-skolerne og i Forening hermed Haandgjærningsskolerne fortsattes ligeledes i denne Periode ved Holsteins Understøttelse, og den Opmærksomhed, han vedvarende stænkede dem. Af en Indberetning om disse Aften- og Arbejdsskoler for Vinteren 1822 og 1823 kan sees, at Haandgjærning øvedes i 12 af Grevskabets Skoler; i nogle en Aften ugentlig, i andre 2 à 3, i nogle endog hver Aften. Der var ansat 12 særskilte Lærere, der underviste i Kurveflætning, Forfærdigelse af de forskjællige i en Landhuusholdning brugelige Redskaber — af Træskoer m. v. — videre i Hamparbejde, Strikning, Spind og anden Haandgjærning;

og vilde virke med Betsignelse. Hans Tanker i denne Henseende gik ud paa Oprettelsen af et Institut, i hvilket de fortrinligste Børn fra de bedste Skoler kunde blive anbragte i deres 12te eller 14de Aar, for at nyde en practisk Uddannelse for Skolelærerembedet, saaledes, at de i enhver Henseende bleve stikede til, at leve og virke blandt Almue. I dette Institut skulde de forblive, indtil de, saavidt Mennesker kunde bedømme, vare stikede til, med Kraft, men og med Sagtmodighed og Enfoldighed, at prædike Jesum Christum ved Lære og Levnet, og indtil de legemligen vare øvede i, med Dygtighed at udføre de vigtigste af de Arbejder, som høre til Landalmuens Beskjæftigelser. Dervaa skulde disse Seminarister gaae til deres Dagværk, hvor Leilighed aabnedes dem, og i Skolen tage Børnene ved Haanden, for at gribe Forældrene ved Hjertet, og i Christi Kjærlighed vare for begge et Mønster, baade i deres jordiske Sysler, søm i Stræben og Tragten efter Guds Rige. — Efter al Sandsynlighed har den zelleriske Armeneschullehrer-Anstalt i Weüngen her foresvævet ham. Hans Tanker, Ønsker og Forslag med Hensyn til Seminarierne laae saaledes i dette Gne: „ora et labora.“

ganste i Overensstemmelse med den første Indretning af disse Skoler paa Øreskabet (vid. foran S. 31 og 32). Beføstningerne herved udrededes, som hidtil af Holstein; han skænkede det Fornødne baade til Lys og Brændsel. Efter Beregning over Omkostningerne for den forannævnte Vinter, androg den første Post allene 50 Rbdlr. Dette, i Forbindelse med de Materialier af Hamp, Hør, Blaar, Besgekjæoler, Vidier, Holstein lod levere, medførte ei ubetydelige Udlæg, men, kun Sagen kunde gavne — da gjorde Patronen ei stor Beregning over Opoffrelserne ved samme. Af en anden Indberetning fra Aaret 1822 til 1823, der schematisk opgiver den Arbeidendes Navn og Opholdssted — Alder — hvad han har lært — hvor han har lært — hvad han har forfærdiget — sees, at Skolerne have været flittig besøgte af Ungdommen, navnlig den mandlige, fra det 16de til det 28de Aar, og at ei ubetydeligt Arbeide, især Volskredskaber, er bleven forfærdiget. Ethvert Arbeide blev, ved Vinterunderviisningens Ophør, efterseet af Patronen, og i Rubrikken: „hvad den Arbeidende havde forfærdiget“ — tilføiede han sin Dom over hvert enkelt Stykke, og uddeelte derefter Præmier til de Flittigste og Dygtigste. Om Hensigtsmæssigheden og Gavnligheden af disse Skoler kan vel ei næres Tvivl, og de ere derfor kun et fornyet Vidnesbyrd om den ædle Skolepatrons utrættelige Omfjorg for Alt, der angaaer Ungdommens Dannelselse, og dens Anbringelse til, hvad der er nyttigt og godt.

Aaret 1825 gav Holstein nye Leilighed til, at aflægge Prøve paa de Følelser af Fædrelandsfind og Mennekkelighed, der stedse med nye Kraft fremtraadte hos ham, hvor

det gjaldt at yde Hjælp i Nød og Fare. Den rædselsfulde Nat mellem den 3die og 4de Februar havde bragt Jammer og Elendighed over Tusinder af Beboerne paa Rigets Bestkyster. Holstein behøvede ei nogen udvortes Opfordring, for at komme i Bevægelse; allerede førend Bekjendtgjørelsen fra Regjeringen angaaende Collecter m. v. udkom, havde han, ved en udstædt trykt Indbydelse, der indeholdt detaillerede Efterretninger om Ulykken, sat Sagen i Gang i sin Kreds, og tilfrev desangaaende den i Husum nedsatte Committee sidst i Februar. Af et Brev fra Committeeen til Holstein dateret 4de März sees, hvor virksom han allerede havde været, og da denne, ved en senere Skrivelse af 22de s. M., bifaldt hans Forslag, at sende det Indsamlede directe til Friederichsstadt, saa afgik Skipper Johan Nissen fra Bissrup Havn derhen med en heel Ladning af alle muelige Fornødenheder til de haardt Betrængte. Denne rige Ladning fra en enkelt Egn, samlet ved en troefast Mennekesvens Bestræbelser, blev med megen Taknemmelighed modtaget af Committeeen, og Dwittering for samtlige Materialier og Esfecter, efter specificeret Fortegnelse, under 19de April udstædt af Committeeens Medlemmer, Raadmændene Stuhr og Woldsten. Ladningen blev af Borgere og Landmænd, i og omkring Friederichsstadt, frit transporteret til sit Bestemmelsested Husum, hvor Uddelings-Committeeen havde sit Sæde. — Efter det af Holstein i Trykken udgivne Regnskab sees, at der var bleven affendt 112 Tdr. Rug, 180 Tdr. Byg, 3 Tdr. Værter, foruden flere Kister med Klædningsstykker, Lærred, Badmel, Uld, Hør, Sengeklæder, samt en Deel Boehave. De indkomne Pengebidrag bleve afleverede til vedkommende Sognepræster, for, tilligemed Kirkecollecterne, at indsendes til Provsten. Saameget virkede en eneste Mand

nidskjære Jver i en kort Tid og i en lille Omkreds; hvad han selv gav, det ved han, der seer i Lødom. — Et andet Træk i denne Retning bør ei heller forbigaaes. Da den vedholdende Tørke i 1826 foranledigede Misværet og Dyrtid, foranstaltede Holstein et Udsalg af Kornvarer, tildeels i raac, tildeels i formalet Tilstand — hos Skolelærer Abildgaard i Taarnmark, hvor den trængende Huusmandsclassen i Vinterens Løb, til høist moderate Priser, kunde kjøbe sine vigtigste Fornødenheder. Saavidt vides blev og Anstalten flittigen benyttet og der folgtes for mellem 4 à 500 Rbdlr. Paa samme Maade hjalp han og ved at træffe Foranstaltning til, at Huusmandskonen i hiin Vinter forsynedes med Spind, og andet Arbeide.

Jubelaaret 1826 kom, og hilsendes af Holstein med en troende Christens hele Glæde og Deeltagelse. Han stod dengang allerede paa et Standpunkt, hvor han baade klart erkjendte Christendommens Værd, og ligeledes føelte sig drevnen til, at udtale sin Erkjendelse. Han gjorde det ogsaa i et lille Skrift betitlet: „Om Menneskets Trang til den ved guddommelig Aabenbaring os meddeelte christelige Religion,“ der blev trykt uden Forfatterens Navn i det poppste Officin, men da det vrimlede af Trykfeil, ei kom i Boghandlen, og kun privat uddeelt. Dette lille Skrift, der er udgaaet fra en levende Overbeviisning om Christendommens Guddommelighed, er i Grunden et apologetisk Forsøg, der, uden at fremsøre noget nyt, især tiltaler ved den Ydmyghed og ubetingede Tillid til Dregets Vidnesbyrd, der stedse blev det Charakteristiske i Holsteins religiøse Retning. Et savnes i dette lille Skrift og

det er, at Artiklen om Forsoningen ei er det Fremtrædende, Forfatteren henviser mere til den formørkede Forstands Trang til Lys herovenfra, end til den fordærvede Villies Trang til Forløsning fra Trældommens Nag, og den angstede Samvittigheds Trøst i ham, formedelst hvem den ene kan spørge med Friemodighed: hvo vil anklage og hvo vil fordømme? Skriftet ender med disse Ord: — „Prøver „derfor redeligen mine Medchristne! ved at lade Livets Ord „forædle eders hele Sind, og I ville da erkjende, at ydmyg „Bøn og Tillid til Gud fremmer vor aandelige Erkjendelse „mere, end stolt Tillid til egne Grandskninger. Have I „prøvet dette, da kunne I dømme“ — og angiver saaledes Forfatterens egentlige Hensigt med den lille Bog.

Et andet ligesaa talende og hæderligt Vidnesbyrd for Holsteins christelige Overbeviisning og de Følelser, der, ved Jubelaarets Anbrud, gjennemtrængte ham, var det, at han ved Aarets Begyndelse udsatte en Præmie af 100 Rbdlr. Sølv for Løsningen af en historisk-psychologisk Priisopgave: *) „Om Troen og dens Folger.“

*) Priisopgaven, som blev bekjendtgjort — uden Nævnelser af Præmiegiverens Navn — i theologisk Maanedsskrift af Grundtvig og Rudelbach 4 B. p. 1, lyder saaledes: „Der udsættes en Præmie af 100 Rbdlr Sølv for det bedste historiske Overblik af Nordens ti christelige Secula, som paa den meest fyldestgjørende Maade viser: hvorledes det christelige Princip mere eller mindre har havt Indflydelse paa Nordboens, ved Historiens mærkværdigste Træk, udtalte Dannelselse. Saavidt mueligt maatte herved tages Hensyn paa Indvendingerne mod Troens Kraft til at fremtræde i det udvortes Liv, og mod den logiske Rigtighed af Slutningen fra en Tidsaands udvortes Virkninger til det indvortes Troes Liv, som har fremkaldt denne Tidsaand, saa det blev klart, hvorvidt den engang opvakte Sandheds-Erkjendelse har Kraft til

Det vil kunne sees af Opgavens væsentligste Punkter, at Holstein, i det han fremsatte den, har været ligesaa fuld af det Haab, at Jubelaaret vilde fremkalde et nye Livsrøre i Kirken i Danmark, som gjenmemtrængt af den Overbeviisning, at et historisk Tilbageblik i Historiens Aarbøger vilde være en mundgaaelig Betingelse for en christelig Livsanskuelse, og den rette Burdering af den nærværende Tid. Og vistnok er det klart, at kun et saadant historisk Speil tilfulde kan belyse Troens egentlige Betydning, og Forhold til den Enkeltes, som til hele Statens Liv, gennem de christenede Generationers Række — og at derfor den fremsatte Opgaves Løsning unægteligen ogsaa var den værdigste Gjenstand, som i det store Jubelaar kunde beskæftige en christelig Forfatter, der med et opladt Bie for Historiens og Kirkens Betydning, forbandt en levende, ved mangesidig luttret Tænkning næret Jagttagelsesaaend. Thi det er afgjort — som Holstein i de indledende Ord til Opgaven udtrykker sig — „at de store historiske Træk ere homogene med hvad der forekommer i det indvortes Mennekeliv“ og at ligesom fra en Side betragtet, i christelig Forstand, Menneket er Maalet

„at bemægtige sig, saavel det hele Mennekte, hos hvem den er „vaagnet, som især det hele Samfund, hos hvilken den er „bleven levende.“ — „Afhandlingen“ — hedder det videre — „som kan være affattet i det danske, tydske eller latinske Sprog, „bedes indsendt, inden Jubelaarets Slutning, forsynet med „Motto og Forfatterens Navn i en forseglet, med samme „Motto betegnet Billet, til Redactionen af det theologiske „Maanedsskrift, som i sin Tid vil udbetale Præmien, naar to „udenlandske sagkyndige Dommere, efter Anmodning, have afgivet deres Kjendelse; hvorefter enhver Forfatter beholder frie „Disposition over sin Afhandling.“ Opgaven var dateret den 1ste Januar 1826.

for Alt, saaledes findes paa den anden Side dette Normalmenneskes Lineamenter og Signaturer fuldstændigen udtrykte i Historien, betragtet fra det christelige Standpunkt.

Som Holstein, uden Navns Nævneelse, havde udstædt Indbydelsen og overladt Redactionen af det theologiske Maanedsskrift, at gjøre de videre fornødne Skridt til Planens Realisation, saaledes sørgede ogsaa de, hvilke dette Hverv var overdraget, saa nøie for, at Præmiegiverens Anonymitet, efter hans eget Ønske, bevaredes, at intet derom nogenstunde er bleven releveret, og ligeledes har været mig aldeles ubekendt, indtil jeg fandt Beviserne mellem Holsteins Papirer. Præmien blev deponeret i Banken; Holstein havde ingen videre for Redactionen bindende Betingelser opstillet, men kun foreslaaet Professorene Meander og Tholuck, dengang begge i Berlin, til Dommere. Efterat han imidlertid var bleven gjort opmærksom paa de Banskeligheder, det vilde føre med sig, at vælge disse Mænd til Censorer, indgik han paa Dr. Rudelbachs Forslag, istedetfor dem, at vælge Professorene Hersleb og Stenersen i Christiania.

Desværre gik den christelige Hædersmands Indbydelse upaaagtet hen*), hvilket vel for en Deel hidrørte fra, at Tiden var for kort til den vidtomfattende Opgaves Løsning. Vel bekendtgjordes senere i „Schleswig-holsteinische Provinzialberichte“ en Prolongation til Udgangen af 1827, men uden Følge. Skjøndt imidlertid Holsteins Plan saaledes ikke blev udført, er den dog et nyt Vidnesbyrd om

*) Provst Callisen i Rendsborg yttrede i Marts 1827 leilighedsviis, at han maatte antage, at en Præst i hans Nærhed arbejdede paa Opgaven; men senere hørtes intet videre herom.

hans alvorlige christelige Sind, som den havde været et værdigt Minde om Jubelaaret, hvis den fyldestgjørende var bleven realiseret.

Af andre Planer og Forslag, som Jubelaaret fremkaldte hos Holstein, maae vi her nævne et Forslag til Forbedring i Geistlighedens Aaar *). Samme gik —, næstefter at paavise, hvormeget Landsbyepresten var bebyrdet, og hvor uforholdsmæssig store hans Skatter vare paa lige Hartkorn med Bondens —, i det væsentlige ud paa, at formindste det Trykkende i Bankrenterne, ved Indløsning af Hæftelserne formedelst et 4 pCt. Laan, som skulde foranstaltet af Regjeringen. Man seer, at han og her i Tankerne har anticiperet en Plan, som man nu, skjøndt kun partielt — til nogen Løttelse for Geistligheden, søger at gennemføre. Overhovedet var Holstein en saa oprigtig Ven af Lærerstanden i Almindelighed, at han ikke lod nogen Leilighed gaae forbi, hvor han troede, at kunne virke noget til dens Gavn. Som en saadan Leilighed ansaae han Jubelaaret. Tidligere havde han og med Hensyn til denne Gjenstand udarbejdet en Plan, der gik ud paa Tiendens Overdragelse, mod en fast Refusion — men som han selv indsaae det Umodne i, og derfor lagde hen.

En nye Instruction for samtlige Kirkeværgere paa Grevskabet, ved hvilken der blev tagen de omhyggeligste Hensyn til Kirkebygningernes Vedligeholdelse **); Forslag til Kir-

*) Findes i Kjøbenhavns Skilderie for 1825 Nr. 87 Spalte 1385—1395.

***) Som Eier af et betydeligt Kirkegods — til Grevskabet høre 14 Kirker — sørgede overhovedet Holstein altid samvittighedsfuld for Kirkebygningernes Vedligeholdelse og Forskjønnelse; han opgav heller en og anden Byggeplan.

tesangens Forbedring, Contract med Grevskabets Læge, ifølge hvilken denne forbandt sig til, mod Godtgjørelse af 1 Tde. Byg aarlig af en Gaard, og i Forhold af de mindre Steder, uden videre Udgift for Bedkommende, at yde dem, i paakommende Tilfælde, den fornødne Lægehjælp; — disse og andre gavnlige Foranstaltninger bleve tildeels fremkaldte ved, tildeels iværksatte i Jubelaaret.

Med dette Aar begyndte han en egen Krønike for Grevskabet, i hvilken han nøiagtigen optegnede alle Begivenheder, Forandringer m. v., der kunde antages at have Interesse for Grevskabets tilkommende Bestdere. Med hvilket Sind og Tændens Krøniken blev begyndt, og senere fortsat, fremgaaer af følgende Indgangsbord. „Aaret 1826“ — hedder det — „var for Danmark udmærket ved Høitideligholddelsen af den 1000aarige Jubelfest for Christendommens Indførelse i Landet. Dette Aar synes derfor ogsaa skiftet

en og anden Reparation ved sine egne Beboelsesleiligheder, end at han skulde lade Kirkebygningerne mangle det mindste. De vare derfor altid i den skønneste Stand, og modtog fra Holsteins gavmilde Haand mange extraordinaire Gaver. Saaledes gav han til flere Kirker Lamper indrettede som Altarllys til Brug ved Communionen; tvende Kirker fik Orgler og nye Altartavler; flere forsynedes med nye Messeskåder; til fire Kirker skjenkede han skønne Kander til Vinen ved Communionen, hvilke han lod komme fra England, og der see ud, som massive Sølvkander. I Besynderlighed henvendte han sin Opmærksomhed paa Kirkegaardene. Han skjenkede saaledes ikke allene Holsteinborg Sogn, der før havde maattet lade sine Liig begrave i Bensløv — en egen Kirkegaard; men han lod og flere Kirkegaarde paa en hensigtsmæssig Maade beplante og forskønne, og opmuntrede Sognebeboerne, paa alle Maader, til at vedligeholde deres Begravelsessteder. Enkelte Kirkegaarde forsynedes med Tavler, hvorpaa der vare passende Bibelsprog, til at ophænge i Træerne ved Gangene. Ideen hertil havde han taget fra den skønne Kirkegaard i Dverndrup i Fyen.

„til, i samme at begynde en Krønike, der, som alle gode Forretagender, bør indledes med Bøn om Guds Betsignelse, og ligger ingen os her nærmere end denne: „at Krøniken aarlig mere og mere maatte indeholde Bidnessbyrd om, at Guds Rige, hvortil for 1000 Aar siden den første Grund blev lagt i Landet, fastere og fastere maatte boe i Sind og Hjerte hos alle Egnens Beboere.“

Under 25de Mai 1826 udnævntes Holstein til Ridder af Dannebrogen. Han modtog dette Beviis paa kongelig Raade med de oprigtigste Forsætter, at vise sig samme værdig, noget han i det til Ordenscapitelet, efter Bedtægterne, indsendte curriculum vitæ udtaler med ligesaa megen Hengivenhed for Kongens Person, som med friemodig Bekjendelse af, hvad han ansaae for, at være den sande Ridders Hverv og Hæder.

Vi have atter fulgt den Forevige paa knudrede Veie, og seet ham, under trykkende og vanskelige Forhold; men vi have og seet ham stikke sig i Tidens Vilkaar med Hengivenhed under Forsynets Førelser, og bære Byrderne med ligesaa megen mandhaftig Tillid, som han ved velvillige Bestræbelser søgte at gjøre dem saa taalelige for Andre, som mueligt; hans Smaaeskifter og Forslag i denne Periode fra 1822 til 1827 havde jo nærmest denne Hensigt. Vi have dernæst seet ham, selv greben af Ordets og Troens Kraft, at fremtræde i Virksomhed for Guds Riges Fremme i Huus og Skole, i Fødelandet, som blandt Hedningenes fjerne Slægter; kort, at bane Veie, hvor han kunde, for den Herre, hvis Samfund han i Jubelaaret, mere end nogenstunde før, blev sig bevidst. Hans Liv ligger saaledes for os i sin herlige

Udvikling og — til Herrens Ære være det sagt — i det vi følge denne Udvikling videre, ville vi see, hvorledes hans Liv, som det vandt i Troe, og dermed i Kraft og Dygtighed i alle Retninger, modnedes det ogsaa mere og mere til en Høst med Glæde, til herlig Seier, efter Kampens Stund.

IV.

1827—1832.

Den sidste Dag i Jubelaaret blev for Holstein ret en Glædesdag; hans anden nulevende Søn Christian fødtes den 31te December 1826, og Nytaarsdagen samlede Familien til Priis og Tak for dette nye Beviis paa Herrens Miskundhed. Dog var Glæden ikke uden Bekymring; Barnet var yderst svagt, og med bange Forventninger saae Forældrene Udgangen imøde. Dog Herren lagde sin Velsignelse til den omhyggelige Pleie, og efter nogle Maaneders Forløb udviklede Barnet sig synligt i Væxt og Kræfter.

„Det christelige Jubelaar sluttede med en guddommelig „Velsignelse for mig“ — siger Holstein i denne Anledning mod Slutningen af Grevskabets Krønike for dette Aar — „i det Aarets sidste Dag bragte mig en lille Søn, der dob-
belte opfordrer mig til, at ende Aaret med Taksigelse, og med
Haab at begynde det nye.“

Dg han begyndte det med Haab; thi han begyndte det med fornyet Iver, til at virke og gavne i den Kreds, som Forsynet nærmest havde anvist ham. — Det var vistnok derfor ei efter hans Dufte; men efter Omstændighederne en Nødvendighed, at han fratraadte Patronatet for flere af Grevskabets Skoler. Et Circulaire fra Amtsskoledirectionen af 21de Januar 1827 indskjærpede blandt andet Overholdelsen af den Lovbestemmelse, at der skulde holdes maanedlige Skolecommissionsmøder. Da det var en Umuelighed for

Holstein at overvære alle disse Møder i de forskjellige Skoler, og han dog ei gjerne vilde lade møde ved nogen Anden, fratraadte han Patronatet i flere Sogne; men tabte derved ingenlunde Skolernes Tary af Sigte, eller løsrev sig fra den hidtil saa gavnlige Forbindelse med Skolelærerne.

Et Vidnesbyrd for det Første var Drettelsen af et eget gymnastisk Institut for samtlige skoleføgende Drengene paa Grevskabet, der ved et meget hensigtsmæssigt og liberalt Reglement for Underviisningens Gang, og Deeltagelsen i samme, aabnede Skolecomissionerne den ønskeligste Leilighed til, at faae Børnene grundigen underviste i alle befalede Dveller, lige til den høieste Grad. Holstein anviste to Localer, til Bequemmelighed for Drengene med Hensyn til Veilængden, et paa Holsteinborg og et paa Fiurendal. Han lønede paa egen Bekostning en meget duelig Lærer, og anskaffede ligeledes paa egen Bekostning samtlige Underviisningsapparater, ja selv Skoe og hensigtsmæssige Beenklæder. Et nøiagtig indrettet Schema, der i hver Underviisningstime blev at udfylde af Læreren, satte Institutets Stifter istand til, at bedømme Underviisningens Gang, Børnenes Fremskridt og den Flid eller Skjodesløshed, med hvilken Underviisningstimerne besøgte. Flere Skolecomissioner toge med Glæde mod det gjorte Tilbud.

Et Vidnesbyrd for det Andet var dette — at han fra den Tid, at Dvartalsmøderne ophørte, og han fratraadte Patronatet for flere Skoler — traf den Foranstaltning, at han en Gang om Aaret, sædvanlig mellem Juul og Nytaar samlede Grevskabets samtlige Skolelærere hos sig paa Holsteinborg og tilbragte der Dagen med dem, under gjensidige Meddelelser, sigtende til Skolevæsenets Tary og Fremme. Han selv var, efter flere

Deeltageres eenstemmige Bidnessbyrd den Dag, over al Maade oprømt og meddelende, og mødtes ogsaa i Skolelærernes Midte med den almindelige Anerkjendelse, at han var deres sande Ven, som Skolens troefaste og utrættelige Belgjører. Ved betydelige Gaver af Bøger, Kort m. v. til Skolebrug, godtgjorde han vedvarende sin usømindskede Interesse.

Et særdeles Beviis herpaa, som paa dette Sted maae omtales, vare hans Bestræbelser for Skolevæsenets Opkomst i Bendsløv Sogn. Ikke allene bidrog han til, at den derværende affældige Skolelærer C. Lerche 1827 blev entlediget — og ved Opoffrelser, han, som Patron gjorde, fik det godt paa sine sidste Dage (døde 1841 — 95 Aar gammel), men han sørgede ogsaa for, at Skolen fik en dygtig Lærer i den talentfulde N. Sørensen, hidtil Skolelærer i Brandrup paa Laaland. Dog dette var ikke nok for hans opoffrende Velvillie; da samtlige Skolebygninger vare temmelig forfaldne, og dertil uhensigtsmæssigen indrettede, opførte han, paa egen Bekostning, en nye grundmuret Skolebygning med tilsvarende Udlængder, der androg for ham en Bekostning af over 1,600 Rbdlr. Den 28de Octbr. 1828 blev den nye Skole indviet af Sognepræsten, hvorpaa Patronen stod frem, og efter en kort Bøn talede til de forsamlede Sognebeboere over 1 Krøn. 29, 5. „Hvo er villig til at fylde sin Haand i Dag for Herren.“ Efterat have omtalt Beboernes Assistance med Kjørfler og Gangdage — der det Aar havde været dobbelt besværlige, formedelst andre offentlige Arbejder — gif han over til, med stor Klarhed og Hjertelighed at vise dem, hvorledes det nu ret gjaldt om, at fylde sin Haand for Herren. Skolebygningerne vare færdige, men det Bæfentligste stod nu tilbage; Arbejdet i Skolen og Frugten af Arbejdet. Her skulde de vise det, om de vilde fylde Haan-

den for Herren, ved at arbejde Haand i Haand med Læren til Børnenes Bært i Herrens Tugt og Formaning. „Ja en Slægt skulle I være med at opdrage“ — sagde han — „en Slægt, som kan lære tidlig at søge og finde Herren, en Slægt, som kan trachte efter hans Rige, med vorende Flid og Alvor; en Slægt, som kjender Herren og vandrer for ham i Troeskab, at tjene ham i Sandhed, som den, der gjør Misskundhed, Ret og Retfærdighed paa Jorden. Derom beder jeg Eder derfor, Benschløv Sogns Beboere, at I baade i Huset, som paa Marken, aarle og silde ville vaage over Børnene, at de maae vorde vel beredte til, at modtage det Evangelium og den Troe, som paa dette Sted skal indplantes i deres Hjerter.“ Hvilket herligt Vidnesbyrd af en Skolepatron, hvor venlig og kjærlig stod han ikke her i sine Undergivnes Midte, og talte med Liv og Hjertelighed om de Ting, der maatte ligge Fader- og Moderhertet nærmest. Og hans Ord faldt ei i ufrugtbar Jord; Benschløv Sogn har erkjendt og erkjender stadigen, hvad Skoleunderviisningen betyder, og hvorledes det bør Forældrene at være Medarbejdere.

I Aaret 1827 fik Holstein en mere direct Medvirking til Missionsfagens Fremme i Danmark; hidtil havde Deeltagelsen for denne Sag meest indskrænket sig til hans eget Huus og nærmeste Omgivelser; men dog været saa stor i denne Kred, at der i 2 Aar fra 1824 til 1826 var afsendt til Missionens Fremme i Grønland 320 Bddr. I Juli Maaned 1827 kom den for Missionsfagen saa nidkjære Pastor Rønne paa sine Reiser for denne Sags Skyld — til Holsteinborg. Alt længe havde man der ønsket en saadan Leilighed, for at kunne optræde paa en bestemt Maade, end hidtil, til Virksomhed for Guds Riges Udbre-

delse blandt Hedningene. Den 22de Juli samledes efter Indbydelse en stor Deel af Grevskabets Beboere paa Holsteinborg, og efterat Pastor Rønne havde udviklet Aarsagen til sit Komme, erklærede Flere af de Forsamlede sig villige til, at medvirke, efter Gyne, for Missionsagen og en Missionsforening blev derefter stiftet, der holdt sit første Møde den 30te Septbr. s. A. — i hvilket de nærmere Bestemmelser for Foreningen vedtoges, og en af Bestyrelsens Medlemmer oplæste en Beretning med kort Udstigt over, hvad hidtil var virket for Missionsagen i flere protestantiske Lande. Ved Aarets Slutning talte Foreningen 138 Medlemmer med et aarligt Bidrag af 191 Rbdlr. Foreningen, hvis nærmeste Virksomhed gif ud paa, at understøtte det danske Missionselskab i dets Bestræbelser, holdt uafbrudt, indtil Efteraaret 1833, da den forbandt sig til Et med Selskabet i Kjøbenhavn, hver tredie Maaned et Møde, ved hvilket En af Foreningens Bestyrelse talede nogle opmuntrende Ord, og en Anden oplæste en Missionsberetning. Uagtet den første Deeltagelse ei vedligeholdte sig længe, en naturlig Følge af, at Flere vare tiltraadte af conventionelle Hensyn, Anden, uden ret at vide, hvorfor — saa kan det dog ikke nægtes, at Foreningen i de Aar, den bestod, var en meget virksom Filial af Moderselskabet, navnlig i pecuniær Henseende. Et Besøg paa Holsteinborg i Juli Maaned 1828 af de Missionairer, som Committeeen i Basel s. A. sendte til Guinea, saa og et Besøg kort efter af Missionair Kragh *), efter sin Tilbagekomst fra Grønland, bidrog ei lidet til, at bestyrke Holstein i den begyndte

*) Nu Præst i Lintrup i Ribe Stift.

Birkfomhed for Missionsfagen; den videre Udvikling hører til en senere Tidspunkt i hans Liv at omtale.

En anden Sag, der i Aaret 1827 fatte Holsteins menneskekjærlige Hjerter i Bevægelse var Grækernes. Neppe var Budskabet om Slaget ved Navarino kommen ham for Dre, og neppe havde han yttret til sine Nærmeste sin Glæde over dette afgjørende Skridt af de allierede Magter, til at standse Umenneskeligheden og Blodsudgydelsen, førend han med den hele og fulde Begeistring ^{*)}, som Medfølelsen for Efterkommerne af en stor og klassisk Alder, i Forbindelse med Tanken paa Troesforvandtskabet, vakte hos ham, offentlig hos danske Medborgere talte sine betrængte Brødres Sag. Han udgav et lille Skrift ^{**}), ved hvilket han, — næstefter at møde alle de Indvendinger, som Placaten af 19de October 1822 kunde give Anledning til, med de Grunde, Hensyn til Borgerfrihed og Eiendomsrettens Hellighed gav ham, og ifølge hvilke det maatte være Enhver tilladt, at gjøre med Sit, hvad han vilde, og derfor ogsaa, af hvad han kunde undvære, at sende Understøttelse til Grækerne — paa en klar og livfuld Maade anbefalede de Betrængtes Sag, i Menneffelighedens, som i Christendommens Navn. Bankeligheder fremgaaende af politiske Hensyn søgte han ogsaa at fjerne, og banede saaledes Veien, for Danske, saa godt, han kunde, til at gjøre fælleds Sag med Grækervennen Gynard. Som et Exempel paa den Begeistring, med hvilken han talede,

*) Dens første Udbrud gjengiver et Digt fra hans Haand: „der zwanzigste October 1827.“

***) „Grækernes Sag i Danmark“ En friemodig Bemærkning af F. A. Holstein. Kjøbenhavn 1827: Solgtes til Fordeel for Grækerne.

troer jeg at burde anføre følgende Slutningsord af det citerede Skrift. „Det være mig tilladt“ — hedder det — „for-
 „teligen at samle de Grunde, som kunne bestemme vort Hjerte
 „til at yde, hvad vi formaae. Vi kaste i denne Henseende
 „et Blik paa dette Land, som ved sine Bjerge og Dale, sine
 „Skove og Søer, synes at være den yndigste Plet paa Jor-
 „den, og falde tilbage i vore Tanker, hvad der er fremspiret
 „og opvoret til Martusinders Beundring, og sammenligne det
 „frie Folk, som nogenstunde blomstrede paa Jorden, det Folk,
 „som frembragte den store Sanger Homer og alle hans
 „Helte, en Leonidas med sine Trehundrede, som vidne
 „hvad Fædrelandsfjærlighed er, en Aristides, der bevi-
 „ser, hvad Agtelse for Lovene formaaer, og en Phidias,
 „hvis Statuer endnu afvinge Eftervedencens Beundring —
 „vi sammenligne dette Folk — siger jeg — disse Mænd, disse
 „Kunstværker, Tilstanden dengang, med det nu herskende tyr-
 „kiske Tyrannie, med Paschaernes Vindesygge og Rovgjærrig-
 „hed, med den fortsatte Udelæggelse af Oldtidens uopnaelige
 „Kunstværker, og med den slaviske Stilling, hvori Tyrker-
 „nes gruesomme Fanatisme og stolte Overmod har fornedret
 „Grækerne. Naar vi da tænke paa Udelæggelsen af
 „Chios, paa Tilintetgjørelsen af Ipsara, paa Gruesom-
 „hederne ved Tripolizza og Patriarchens Henrettelse i
 „Constantinopel, da behøve vi intet videre, da kunne
 „vi ei modstaae Hjertets mægtige Drift til at hjælpe, til at
 „frelse et Folk og et Land, som vaagner af sin Fornedrelse,
 „og i den herligste Kamp for det, som paa Jorden er Men-
 „nesket det Kjæreste, for en frie Tilbedelse af Gud, for Fædre-
 „nejord og for et sikkert Samliv, under borgerlige Love, vover
 „Alt osv.“

At dette Skrifts stærke Røst fandt Gjenklang hos flere

og vakte Deeltagelse, er vist; om derimod nogen almindelig og ret virksom, vides ikke. Det for Striftets Salg indkomne Pengebeløb stillede af Comiteen — der var traadt sammen i Anledning af Grækersagen, og af hvilken Holstein var Medlem — tilligemed de øvrige samlede Bidrag, til Hofraad Gynards Disposition *).

Årene 1827 og 1828 bragte tvende Dødsfald i Familien, der vare meget betydningsfulde for Holstein. Det første var forhenværende Statsminister Grev Christian Rewentlaus Død d. 11te Octbr. 1827; det andet var Holsteins Svigermoder, Grevinde Sybille Rewentlaus Død (født Baronesse Schubart) paa Trolleborg den 21de Juni 1828. Som han i den første havde haft en faderlig Ven og Raadgiver, lige fra sin tidligste Ungdom, saa havde han i den sidste haft en troefast og kjærlig Veninde, der med uforandret Deeltagelse havde fulgt ham i Sorgens, som i Glædens Dage. Den Maade, paa hvilken disse Dødsfald i hans efterladte Optegnelser findes omtalte, vidner om den Alvor, med hvilken han betragtede enhver Begivenhed i sit Liv.

Overhovedet var han i denne Henseende en skarpt og grundig Jagttager og Intet, navnlig i hans nærmeste Kreds, undgik hans Opmærksomhed. Den nøiagtige Dagbog, han førte og den foran nævnte Krønike for Grevskabet, han begyndte med Aaret 1826, og fortsatte i flere Aar, og som indeholder interessante Details, navnlig i statistisk Henseende, ere Vidnesbyrd herom.

*) Adressavisen 1831 Nr. 162.

Denne Lyst til at optegne foranledigede Holstein til i Aaret 1829 at gjøre et Forsøg paa Udvidelsen af sin Krønike og han udgav derfor i dette Aar: „Bidrag til Danmarks Krønike for Aaret 1828“ *). I Fortalen udtaler han sig om de historiske Kundskabers Udbredelse blandt Folket, som almindeligt Dannelsesmiddel i det borgerlige Samliv — i det de efterhaanden skabe en „vox publica“ — en offentlig Mening, som bygget paa store Erfaringers faste Grundvold, er ligelangt fra en sværmerisk Phantasies sangvinske Forhaabninger, som fra Phlegmaets snævre Synskreds, der tager Magelighedens Hovedpude til Regel for det, som kan og bør skee. „Thi det er umueligt“ hedder det — „at være gennemtrængt af Historiens dybe Lærdomme, som med tusinde Tunger opmuntrer, advarer, belønner og straffer, som taler alvorligen og tydeligen for Alle, og omfatter alle Anliggender og Forhold, uden at blive greben af dens levende Billeder, uden at føle en Ahnelse om Forsynets Bestemmelse med Mennesket, uden at elske Menneskets Forædling til et høiere Formaal, uden at trachte efter en Retfærdighed, som er grundet i Guds Hellighed.“ — Iøvrigt betragtede han sin lille Krønike kun som et svagt Forsøg, der i Grunden blot vilde foranledige, at flere og vægtigere Kræfter, end hans, bleve satte i Bevægelse, til at arbejde frem paa den af ham antydede Vej, og saaledes Maalet naaes, at samle gode og brugbare Materialier for Historieskriveren i de kommende Dage.

Og heri havde Forfatteren vistnok ei været uheldig; en Mængde Materialier vare tilveiebragte især for Statistikeren.

*) Trykt paa Forfatterens Bekostning og solgt til Fordeel for en trængende Familie.

Med megen Nøiagtighed og Omhu: var dernæst Alt sammenstillet og ordnet, ligesom Betragtningen over de fra Regjeringens Side trufne Foranstaltninger vidnede om Sægtfærdighed og Friemodighed. Dette Sidste gjælder især med Hensyn til de Foranstaltninger og Anordninger, der angik Skolevæsenet og navnlig de Skridt, der skete, mod Enden af Mæret 1828, til Befordring af Indførelsen af den indbyrdes Underviisnings-Methode. Da Forfatterens Yttringer herom gave Anledning til alvorlig Modsigelse fra en af de vedkommende Autoriteters Side, og derved fremkaldtes fra Holstein en nye og yderligere Belysning af hans Anskuelse af Metboden, troe vi, at burde opholde os noget længere herved.

Krønikens Forfatter gif ud fra sin tidligere udtalte Grundsætning, at en Underviisningsmethode ei kan, ei bør befales, og da han troede i Cancellie-Circulæret af 6te December 1828, at finde Tendentsen til Indførelse af et saadant Evangelsystem, saa udtalte han sig derimod, med den Friemodighed, som kun Sandhedskjærlighed, og en Iver, som hans, for Skolevæsenets Fremme kunde give. Han fandt i forannævnte Circulæire en bestemt Modsigelse mod det, som tidligere var yttret i Canc.-Skr. af 3die Septbr. 1822, og Placat af 14de Juni 1825, og paaviste, hvorledes et saadant Skridt ogsaa stod i bestemt Modsigelse med, hvad i andre Lande, hvor den indbyrdes Underviisning var indført, var antaget —; ja, hvorledes Staten, ved saadan Fremgangsmaade, i Grunden modsagde sig selv. Det, der kunde, skulde og burde være Staten magtpaaliggende var, at Hensigten af Underviisningen opnaaes, skete det — da maatte Fordringen paa en bestemt Methodes Indførelse bortfalde. Kun burde der sørges for, at der meddeles de tilkommende

Lærere en fuldstændig Methodelære, paa det de, til enhver Underviisningsgjenstand, blandt alle bekjendte Metoder, kunne vælge den meest hensigtsmæssige, og saaledes optræde i deres Virkefreds, uden Spor af død Mechanisme. Paa den anden Side vilde, naar alle Børns Sjælevner skulde vækkes og ledes efter een Methode, nødvendigen fremkomme en Gensformighed i Conernes Udvikling, der maatte lægge stærke Hindringer i Veien for den fuldstændige Aandsdannelse. Desuden har enhver Methode sin Tid og maae vige, naar den bedre kommer; et stagnerende Forhold i denne Henseende vilde kvæle Livet og standse Underviisningens Fremgang. Med al Magt fraraadte derfor Holstein Methodens Indførelse ved Befaling, og beklagede derhos, at den menneskelige Forfængelighed i de Skridt, der vare skete fra Regjeringens Side, allerede havde læst en Befaling, og derfor med al Travlhed, oftere mod bedre Overbeviisning, hastet med, itide at sørge for sin Roes og Fordeel, ved Methodens overilede Indførelse.

Neppe vare disse vægtige Sandhedsvidnesbyrd komne til offentlig Kundskab, førend en af Methodens ivrigste Talsmænd, daværende Amtsprovst Mønster i Ringsted fremtraadte mod Holstein, til Forsvar for Metoden, og hvad hidtil var gjort for dens Udbredelse, i et eget lille Skrift *). Forfatteren havde taget til Motto Jak. 3, 17; men i hans Skrift selv findes kun faae Spor af den af ham anpriste Wiisdom; Totalindtrykket af Skriftets Læsning maae blive

*) „Skulde der virkelig hos os være gjort noget for den indbyrdes Underviisning?“ Et Spørgsmaal til Forfatteren af Danmarks Krønike for 1828. Fremsat af Dr. H. P. Mønster. Kjøbenhavn 1829.

det, at Forfatteren, som overordnet geistlig Embedsmand, og fornemste Befordrer af den omqvæstionerede Methode, har føelt sig ubehageligen afficeret, ved en saa friemodig og alvorlig Modsigelse mod sit Yndlings-thema, — som Holsteins var — og har givet denne Stemning Luft. Hovedanken mod Krønikens Forfatter var den, at han var eensidig i sin Betragtningssmaade af Methodoen, ubillig mod Regjeringens Foranstaltninger, hvorhos han tillægger ham Uttringer og Paaastande, som han ei har gjort. Istedetfor videre Gjendrivelse henwise vi paa Holsteins Svar — det indløb kort efter at Provstens Brochüre var udkommen *). Det var ved samme Holstein kun om Sagens grundige Undersøgelse at gjøre, og det var derfor dette Maal, han i Besynderlighed arbejdede hen til i sit Svar. Han omtalte og derfor kun korteligen de Invectiver i Modstanderens Skrift, der nærmest personligen berørte ham og hans Kald til, offentligent at tale med i Sagen, og afviste Provstens Beskyldning for Genstidighed og grundløst og uoverlagt Raisonnement med et Vidnesbyrd af Hans Høiærværdighed selv og daværende Major Abrahamson i deres Bærf „om den indbyrdes Underviisnings Væsen og Værd.“ I Anledning af en anonym Afhandling i Kjøbenhavn's Skilderie 1820 Nr. 25, hvis Forfatter Holstein var, og hvori han, angaaende Methodens Indførelse og Brug, ganske udtalte de samme Grundsætninger, som i sit „Bidrag til Krøniken 1829“ hedder det nemlig i ovennævnte Bærfs 2den Deel Side 287: „Forfatteren fremfører de Grunde, der bevæge

*) Svar til Høiærværdige Hr. Dr. Th. H. P. Münster paa hans Spørgsmaal: Skulde osv. af F. H. Holstein, Besidder af Grevskabet Holsteinborg. Slagelse 1829.

„ham til, at fraraade den nye Læremethodes befalede Indførelse. Det Hele er affattet i den roelige Undersøgelses Aand og Tone, og Sandhedskjærlighed udtaler sig paa en værdig Maade deri. Naar vi derfor regne denne Stemme til dem, som høretes mod den indbyrdes Underviisning, da ere vi forviisede om, at saavel Forfatteren, som vore Læsere ville see, at vi ei derfor miskjende den rene og værdige Hensigt, som fremlyser deraf osv.“ Sammenligningen vil snart sigge Enhver, hvorledes Modsigelsen i disse tvende Domme fra 1820 og 1829 skal bedømmes.

Efter en kort Berigtigelse af den urigtige Fremstilling, i Provstens Skrift, af flere Uttringer i Bidraget til Krøniken, og navnlig, efterat have afviist følgende af Modparten mod ham opstillede Gravamina — saasom, — at han misbilligede Methoden, — at han havde indbildt sine Læsere, at Methoden omfattede den hele Skoleunderviisning, — at han frakjendte Staten Ret at give Befalinger, — at han var optraadt med ubeviislige Besskyldninger mod den geistlige Stand m. v. — gaaer Holstein derefter over til Hovedspørgsmaalets Behandling. Han holder sig ved samme især til følgende Hoveddele — først, hvorledes en Stat kan gjøre for meget for gavnlige Ting, især for Underviisningsvæsnct, hvorefter han anvender de, i denne Henseende, udtalte almindelige Grundsætninger paa den indbyrdes Underviisning, samt fremhæver de særlige Grunde, der tale for, at denne Methode ei maae blive Gjenstand for et tvingende Lovbud. Hvad nu hans Argumentation i Skriftets første Deel angaaer, da dreier den sig om den Hovedpaastand, som Resultat: at Staten ikke ved Lov og Befaling kan gribe ind i den frie Aandsudvikling; at Sæder, Skikke, Metoder ei forandres ved tvingende Lovbud, men kun ved Sandhedens egen Kraft.

der gjør sig gjældende ved Udbredelsen af bedre Kundskaber; fornemmeligen gjaldt dette med Hensyn til Underviisningsvæfnet.

I den anden Deel *) gjør han, som foran nævnt, Anvendelsen af de i første Deel vundne Resultater, paa den i Danmark approberede Underviisningsmethode, og kommer derpaa, efter noiagtigen at have gennemgaaet de særlige Grunde, hentede fra Methodens selv, der tale mod dens Indførelse ved Befaling — til det Enderesultat: der er baade skeet for lidet og for meget i Danmark for den indbyrdes Underviisning. For lidet; thi der er ei sørget nok for en fuldstændig Kundskab til de forffjællige indbyrdes Underviisningsmetoder; for meget, thi de strænge Regler binde Lærerens Hænder; for lidet, thi de approberede Bestemmelser afgjøre ei Alt; men og for meget; thi man har approberet en Methode for Anvendelsen af den indbyrdes Underviisning; man har ikke indskrænket sig til almindelige Regler, men givet specielle Bestemmelser — man har til Fordeel for Methodens paalagt en Skat af 2 Rbdlr. Sølv paa alle Skolecasser — og man vilde gjøre meget for meget, dersom man befalede Methodens almindelige Brug, og ikke lod Skolelæreren nyde den naturlige Frihed, som han nyder i alle andre Stater, til at vælge den Methode, ved hvilken han troer, bedst at kunne fremme Underviisningen — og overhovedet, hvor man vilde benytte

*) Denne har, vistnok ei uden speciel Grund, til Motto følgende Ord af l'instruction de S. M. Imperiale Catharine 2de Nr. 516: „c'est un ministre bien mal-habile, qui ne sait rien Vous dire, si ce n'est, que le prince est fâché, qu'il est surpris, qu'il usera d'autorité.”

nogetsomhelst andet Motiv for Methodens Indførelse, end Sandhedens og Overbeviisningens Kraft.

Holsteins Svar, der var affattet med den Friemodighed, Bevidstheden om, at han kæmpede for en god Sag, gav ham — og desuden noksom vidnede om, at han var Gjenstandens grundige Behandling voren, og vel bevandret i den bidhørende Litteratur — vandt megen Anerkjendelse.

I Maanedsskriftet for Litteratur (3die Hefte 1830 p. 191) anbefaler en anonym Recensent den Deel af Holsteins Krønike, der fremkaldte Striden med Mønster, til særegen Dymærksomhed, og kommer, ved at gjennemgaae Holsteins Svar, til samme Resultat, som han. Fra flere Sider modtog Holstein skrifteligen — og det af Mænd, hvis store Erfaring i Underviisningsvæsenet, og klare Blik for de rette Midler til, at fremme det, til Held for Samfundet, gav deres Ord Vægt og Betydning — de hæderligste Bidnessbyrd. Man ønskede ham til Lykke med, at have begyndt og fortsat Kampen paa en saa tilfredsstillende Maade; man gratulerede ham forud til en Seier, som han ikke vilde kunne gaae Glip af. „De har glædet en stor Kreds af Læsere“ — skrev en høit betroet Geistlig — „ved i Bidragene til Danmarks Krønike for 1828, friemodigen at omtale den Maade, hvorpaa den indbyrdes Underviisning sættes i Gang, og De har erhvervet Dem nye Ret til alle oprigtige Skolevænners Agtelse, ved nu fuldstændigere at have sat det i Lys, at saa gavnlig den indbyrdes Underviisning i sig selv er, saameget skader man Methodens Gavnlighed og videre Udvikling, ved at fordre Overholdelsen af et Bogstav, som ingenlunde kan passe for alle Tilfælde, og som selv i de Skoler, hvor alle Betingelser ere tilstæde, er underkastet mange Banfælsigheder. Dgsaa den Barme, hvormed De har

„paatalt lovlig Friheds Sag i Sandheds Rige, fortjener
 „meget at paaskønnes.“ — „Det glæder mig meget“ skrev en
 høit betroet Statsmand — „at see i Deres Skrift en, hos
 „mig lange næret, Overbeviisning, med Hensyn til den
 „tvungne Indførelse af den indbyrdes Underviisningsmethode,
 „af Dem udtalt, paa en grundig og friemodig Maade. Den
 „militaire Mechanisme, der er et saa væsentligt Element ved
 „Methodens Udførelse, kan vistnok let skade, og hindre Indi-
 „vidualitetens Udvikling hos Disciplene, og hvor derfor An-
 „tallet af Skoler er tilstrækkelig, skulle Hensyn til Individuerne
 „ei tilside sættes, for at skaffe Massen fornøden Færdighed,
 „ved en kunstig Manøvre, i den mueligst korteste Tid. Om
 „og hvorledes Methoden skal anvendes bør derfor upaatalt
 „overlades til forstandige Foresattes frie Valg.“

Dg vistnok var Holsteins Vidnesbyrd et Ord i
 rette Tid, ja paa den høie Tid, og, om det ei blev et
 directe, saa var det dog et forberedende Middel til,
 at forebygge et overilet Skridt, og afvinde Bedkommende
 den Opmærksomhed paa Misgrebet med paatvungne Metho-
 der, som i en alt mekaniserende Tid let taber sig. At han,
 med sin Opposition, var sig en god og reen Hensigt bevidst,
 derfor taler noksom hans Svar til Modstanderen, som hans
 hele Færd under Striden. En god Aand besjælede ham,
 Sandhedens og Sindighedens, og han kunde ved denne Lei-
 lighed, som ved andre lignende Sammenstød i hans Liv,
 glæde sig ved det Gode, det afslagne Sandheds Vidnesbyrd
 virker og udretter i os selv, om vi end ei veed andet med
 Sikkerhed om Følgerne, end det, at det har fortørnet.

Med Undtagelse af de Stridigheder, han, som forau-
 ført, blev indviklet i med Amtsprovst Mønster, blev hans
 lille „Bidrag til Danmarks Krønike“ — modtaget

med Bevillie og Deeltagelse. Recensenten i „Maanedsskriftet for Litteratur“ *) yttre sin Glæde over det gjorte Forsøg, og bifalder den derved givne Idee; en fortjent Historiker yttrede i en Skrivelse til Forfatteren af 11te Juli 1829: „jeg haaber og ønsker, at deres Forsøg maae blive fortsat; paa denne Maade samles fortræffelige Materialier til Behandling af „Fædrelandets Historie.“ At Holstein ei oversaac Manglerne ved sit lille Værk, og villig lod sig vise til Rette, hvor han havde taget feil; derom vidner et Postscriptum, der findes bag i Svaret til Amtsprovst Mønster, hvor det med elskelig Bessedenhed hedder: „jeg benytter denne Leilighed, for at erklære, at jeg indseer, at de Bebreidelser, der i danst Litteraturtidende Nr. 36 ere gjorte mit „Bidrag til Danmarks Krønike for 1828“ ere grundede. Især har jeg med en utilgivelig Skjodesløshed læst det citerede Nr. af Collegialtidenden, betræffende Arne-Magnusens Stiftelse — og derved groveligen feilet mod Comissionen; hvilken Feil osv.“

Det patriotiske Sindelag, der udtalte sig gjennem Skriftet, gav Holstein i Fortalen et særdeles Beviis paa, i det han udlovede **) en Præmie af 200 Rbdlr. rede Sølv for den bedste Danmarks Historie fra den oldenborgske Stammes Thronbestigelse, indtil Frederik den 6tes Kroning 1815. Videnskabernes Selskab blev derhos anmodet om, at foranstalte det Fornødne til at bedømme de indkommende Priissskrifter, og at lade Prisen tilkjende den Forfatter, som, med det rigtigste Valg af Materialier, forbandt det meest levende, behagelige og hjertelige

*) 3die Hefte 1830.

**) Bidrag til Danmarks Krønike Fortale p. 7.

Foredrag — under det Vilkaar, at Skriftet blev trykt og fulgt til en saa billig Priis, som muelig.

Efterat Sagen var bleven Selskabet refereret, og Holstein derom gennem Grev Schimmelmann havde erholdt Meddelelse, med foreløbig Angivelse af Selskabets Anskuelser, forandrede han Planen derhen: at Arbeidet skulde være en historisk Læsebog, navnlig indbefattende Danmarks Culturhistorie, og indsendte derefter, sidst i Juni 1829, et herpaa grundet Andragende til Selskabet — ifølge hvilket Terminen til Indleveringen udsattes til den 28de Januar 1832. Imidlertid stodte Sagens Afgjørelse, med Hensyn til den Deedagtighed, Selskabet skulde have i Priisskriftets Udgivelse, paa flere Vanskeligheder, og ifølge en motiveret Erklæring af Hr. Justitsraad Moltbech af 4de Juni, der især fremhævede det Betænelige i: at udsætte Præmien for et populært Skrift gennem Videnskabernes Selskab in corpore — blev det i Mødet d. 3die Juli besluttet: at Selskabet, som Selskab, ikke kunde paatage sig at udsætte Opgaven, og bedømme de derefter indkommende Skrifter, da det vilde være, at gaae udenfor Selskabets egentlige Formaal. Derimod var det alle tilstædeværende Medlemmers Mening, at naar Holstein vilde vælge Priisdommere af Selskabet, — Enhver, paa hvem Balget faldt, da med Fornøielse vilde paatage sig dette Hverv. Dette communiceredes Præmiegiveren, ved Skrivelse af 4de Juli fra Selskabets daværende Secretair, Conferenzraad Orsted. Som bekjendt kom Holsteins Plan ei videre; men umiskjendelig er den rene patriotiske Tendents, der laae til Grund for samme.

Med Emanationen af Forordningen af 28de Mai 1831 indtraadte et Moment i Holsteins Liv, der senere udviklede sig paa den skønneste og elskeligste Maade, og gav hans sidste Dage en Betydning, hvorom Mindet længe vil blive bevaret hos hver oprigtig Fædrenelandsven. Hans hele foregaaende Liv havde, saa at sige, været et sig øvende og forberedende for den Virksomhed, der ved denne Forordning aabnede sig for hans kraftfulde patriotiske Aand. Det kunde da ei heller være andet, end at han, med Hjertets fulde Deeltagelse saae det første Skridt at skee til en gavnlig Reform, og med de glædeste Forventninger hilste en Morgenrøde, der tyktes ham, at bebude en skøn Dag.

Han var i hiin Periode begejstret — kan man sige; men det var en sund og klar Begejstring. Han var i sine politiske Ansuelser og Betragtningssmaader intet Barn af Revolutioner; han blev det ligeaa lidt af Julirevolutionen. Den Ild, hvilkens U. Lornsens bekjendte Piece*), som en Gjenlyd af de larmende Raab andetsteds fra, tændte i enkelte Gemytter, — fængede ei hos ham. Han holdt sig indenfor den roelige og selvstændige Betragtningss Kredss, indtil han i Forordningen af 28de Mai 1831, i Forbindelse med andre tilstødende Omstændigheder, troede at finde et bestemt Raad til, at fremtræde offentlig og dette skeep ved et Skrift**), der kun tjente til, at forøge den gode Klang, hans Navn allerede længe havde havt blandt alle oprigtige Fædrenelandsvenner.

Med et klart Blik, og en fast og velgrundet Overbe-

*) Ueber das Verfassungswert in Schleswig-Holstein. Kiel 1830.

***) Om de danske raadgivende Provindsial-Stænders Bæsen og Værd. Af F. A. Holstein. Slagelse 1831. 2den Udg. Kjøbenhavn 1832.

viisning gif han til sit Arbeide. Han modsatte sig ikke Bevægelsen, han følte, at det var en Daarfskab at gjøre det; men han søgte, at give den den Retning, den burde have, for at blive Spiren til noget Godt og Varigt, i det han søgte at vække og befæste Folkets Tillid til den frievillige Gave, Souverainen tilbød.

En saadan Bevægelse, som den, der længe forberedet, fremtraadte ved Begivenhederne 1830, er altid, i større eller mindre Grad blandet med Sværmerie; men ogsaa med Sandhed, hvori netop dens Kraft ligger, ligesom dens Svaghed, og de opløsende og forstyrrende Elementer, i Sværmeriet. Den maae derfor gives et passende Spillerum, og Fædrelandsvennen kan da roelig lade den have sin Gang. Han skal slutte sig til Sandheden, og behøver da ei at frygte Bildfarelsen. Ingen Sværmer er ganske uden Sandhed, men i det denne angribes, forstærkes Bildfarelsen. Det blotte Sværmerie, uden nogen Sandhed, har slet ingen Kraft. At forene sig med det Sande, og dermed Sunde og Kraftige i Bevægelsen, istedetfor afmægtig at opponere, eller forsøge paa, at tvinge med Magt, og dermed kun arbeide sig selv imod — det var derfor ogsaa Holsteins nærmeste Opgave. Det gjaldt da kun om, at paavise det rette, fressende Middel til, at læge de Smerter og Savn, som fælted, og stille de Længsler, som udtalte sig. Holstein fandt dette i den kongelige Gave, i Institutionen af de danske raadgivende Provindsialstænder, og han sluttede sig med et taknemmeligt Hjertes hele Hengivenhed til samme, og det saameget mere, som den beroede paa Grundsætninger, han allerede tidligere havde tilegnet sig, og vedkjendt sig som de rette og sande for Institutionen af en repræsentativ Forfatning, nemlig den gjensidige, tillidsfulde Given og Tagen fra Fyrstendens

og Folkets Side. Med denne Erkjendelse, og denne Overbeviisning udtalte han sig i sit Skrift, og det tillige med det Haab, at, hvad der var givet, ogsaa, som et kraftigt lægende Middel, efterhaanden skulde standse den forkeerte Retning af den politiske Bevægelse; thi den forsvinder efterhaanden, hvor et offentligt Liv i Ret og Frihed udvikler sig, og de ubesøiede, hvirvlede Skraalere og exalterede Raadgivere bringes lidt efter lidt til at tie, hvor Mænd tør tale, og Sandheds Kraft gennem Sindigheds Ord gjør sig gjældende.

Sjøndt et Skrift af den Natur, som Holsteins „om de danske Provindsialstænder“ maae antages, deels endnu at være i Manges Grindring, deels let tilgængelig for de Fleste, der interessere sig for hans Liv og Virksomhed, saa troer jeg dog, at en kort Angivelse af de i Skriftet udtalte Anskuelser, og eiendommelige Paastande her har sit rette Sted.

Hovedhensigten ved Skriftet var, som allerede antydet, at fremme et nøiere Bekjendtskab med, og en større Anerkjendelse af Institutionen, og dermed en større Tilid til den. En Bihensigt med Skriftet var et Forsøg paa, at berigtige de af Hr. Professor David *) fremfattede Paastande angaaende Grundbetingelsen for Valgbarheden. Begge troer jeg, at Holstein opnaaede paa en temmelig tilfredsstillende Maade, uagtet den ærede og hæderlige Modstander, han derved provocerede**), ikke har villet indrømme det, i det mindste ei det Sidste.

*) I hans Skrift „om de preussiske Provindsialstænders Væsen — og i Anmeldelsen deraf i Maanedsskriftet for Litteratur 3die Aarg. 3die H. S. 263.

**) Sendebrev til Grev F. N. Holstein (i Anledning af hans Skrift om de raadgivende osv.) fra Dr. C. G. N. David, Professor. Kjøbenhavn 1832.

Holstein begynder med en historisk Indledning, der vistnok ikke hører til de udtømmende, men dog giver et ret klart Overblik over de Begivenheder, der fremkaldte, og fulgte Forandringerne i Danmarks politiske Institutioner, siden Midten af det 17de Aarhundrede.

Han viser, hvorledes en ganske anden Aand gjorde sig gjældende i 1831, end den, som herskede i 1660; en Kjendsgjerning, som Europas Culturhistorie imidlertid tilstræffeligen forklarer. At Danmarks Konge havde forstaaet Tidens Fordringer, og søgt, at komme dem imøde ved Forordningen af 28de Mai 1831, var ham et glædeligt Forbud paa en heldig og frugtbringende Udvikling, og Forbedring af Statsforholdene i Danmark — og han knytter derfor de bedste Forhaabninger til det Skridt, der fra Regjeringens Side var sleet, saameget mere, som der var givet, hvad der, under de tilstædeværende Omstændigheder, kunde gives, og der i Forordningens Bud desuden laae rige Elementer, til at fremkalde hos Landets Borgere den Modenhed, der behøvedes til, at løse den Opgave, der var bleven dem givet.

Efter disse indledende Ord, der tildeels ogsaa udtalte et taknemmeligt Hjertes Følelser for en Konge, der frievilligen havde givet saa Meget, gaaer han over til at udvikle Institutionens Bæsen og Værd. I Henhold til de i Indledningen til Anordningen angivne Hovedformaal for den nye Institution, dreier denne Forfatterens videre Udvikling sig især om de Midler, ved hvilke disse Formaal bedst kunne opnaaes. Det er ikke at nægte, at, i det Holstein optræder som en meget ivrig Apologet for Forordningens Bestemmelser, det da undertiden faaer Udseende af, at han kun holder sig indenfor de affstukne Grændser, uden tilstræffeligt Hensyn til flere af de da gjældende Anskuelser, og billige

Ønster om Modificationer og Forandringer, som allerede vare udtalte fra flere Sider, og tildeels af vægtige Stemmer. Dette synes imidlertid kun saa ved en flygtig Gjennemlæsning af hans Skrift, hvorimod det ved næriere Drøftelse, vil vise sig, at det ei er saa, og at han, langt fra at bevæge sig med Gensidighed, indenfor sine egne Betragtningers og Meningers Kreds, tværtimod tog alle nødvendige Hensyn til Andres. Den polemiske Deel af hans Skrift, rettet mod Professor David, er tilstrækkelig Bidnešbyrd herom. — At en Anordning, der saa ganske er bygget paa den Grund, Holstein allerede tidligere havde vedkjendt sig som den rette for Institutionen, i den Grad maatte tiltale ham, og sætte ham paa et saadant Standpunkt som dens Apologet, at han let kunde komme til at oversee dens Mangler, er i øvrigt ei saameget at undre over.

Den første Punkt, Holstein berører, er Provindsinddelingen og det med Erkjendelse af, at den rigtige Bestemmelse var tagen, i det, at det fastsattes, at Stænderne skulde være Provindsialstænder. Han optraadte saaledes mod det temmelig exalterede Ønste om en Nationalrepræsentation; en, om ei andet end indirecte Opposition, der syntes at maatte ligge ham nær, hvor Talen kun var om raadgivende Stænder, og ved hvilken det mere gjaldt om, at de tilforladeligste Localkundskaber vare tilstæde, selv om der i Forsamlingernes Votering, formedelst Adskillelsen skulde finde mærkelig Uoverensstemmelse Sted — end om en, ved en samlet Repræsentation, fremkonstlet Uoverensstemmelse i Beslutninger, der ei havde Præg af, at være grundede paa Kundskab om Landets Tilstand og Lærø, og derfor ei kunde tages til Følge.

Med Hensyn til Tiden, antager Forfatteren, at Be-

stemmelferne i Forordningens 7de § vare hensigtsmæssige, og at et Tidsrum af 2 Aar, mellem hver Forsamling, vilde være det meest passende. At nye Valg skulde foregaae ved hver Session anseer han for ønskeligt, men betænkte neppe, hvor meget det vilde standse og hindre Forretningernes Gang, naar nye og uvante Medlemmer ved hver Session skulde træde ind. Endeligen vil han, at Kongen, naar Valgene ei vare faldne paa duelige Subjecter, burde kunne opløse de indkaldte Provindsialstænder, og begjære nye Valg foretagne. At dette imidlertid mere vilde skade end gavne, ja i høi Grad være uhenigtsmæssigt, gjorde Prof. David ham i det foranmeldte Skrift med Rette opmærksom paa, i det en saadan Bestemmelse vilde kunne foranledige mange Misgreb, — og en anticiperet Dom over den valgte Stænderforsamling kunn tjene til, at svække den gjensidige Tillid mellem Regjeringen og Folket.

Den tredie Punkt i Holsteins Undersøgelse angaaer Valgbeføielsen. I denne Punkt optraadte han i Modsigelse med den af Professor David i hans Skrift „om de preussiske Provindsialstænder“ opstillede Grundsætning: „at nemlig alle Statens Existent's betingende Interesser burde repræsenteres.“ Holstein derimod holdt fast ved Forordningens Basis: at Grundbesiddelse skulde være udelukkende Betingelse for Valgbarhed og Valgret, fordi han deri saae den sikreste Garantie for, at den ene fælleds store Interesse — nemlig Fædrelandets Vel, ei vilde tabes af Sigte, eller komme til at træde i Baggrunden for personlige, og mindre Samfunds Interesser. Stemmernes Uafhængighed troede han og paa denne Maade bedst sikret. — At der ei maae gjøres større Fordringer med Hensyn til Valgbarhed, var Holsteins bestemte Mening. Jo strengere Betingelserne

vare for Valgrettens Udøvelse, og jo større Garantie selve Vælgerne frembyde for deres Valgs Godhed, desto mere overflødig, og som en Følge deraf, fordærveligere vilde enhver yderligere Indskrænkning af Valgbarheden blive. — Embedsmændenes Valgbarhed opponerede Holstein imod, ligesom han i Bureaucratiet overhovedet saae et af de meest fjendtlige Elementer for den nye Institution. At han i denne Opposition mod Embedsmændenes Valgbarhed, for en Deel, har været paavirket af flere bittere Erfaringer, han selv har havt, er rimeligt.

For Valgenes Umiddelbarhed udtaler han sig paa det Bestemteste; ligesom ogsaa Forhandlingernes Offentlighed i ham har en ivrig Talsmand, dog saaledes, at han mere henviser Offentligheden til Pressen, end til de aabne Dørre.

Et vigtigt Afsnit af Skriftet er det, som handler om en til Tidernes Lary svarende Municipal- og Communalforfatning, der tillige fremstilles, som det bedste Dannelemsmiddel for vordende Stænderdeputerede. Sagen er behandlet paa en fortrinlig Maade, med Sag- og Localkundskab, og afgiver et nyt og hæderligt Beviis for, hvor klart og grundigt Holstein tænkte over offentlige Anliggender, og hvor vel begrundet hans Kald var til, at tale med om samme.

I det Hele blev Holsteins Roes som politisk Skribent vel begrundet ved hans Skrift „om de danske raadgivende Provindsialstænders Væsen og Værd.“ Det blev læst med Deeltagelse og Interesse, og oplevede i kort Tid tvende Oplag. Et Beviis mere for den Deeltagelse, det vakte, ligger i det forannævnte Modskrift af Professor David, — i hvilket denne hæderlige Skribent søgte, at klare og motivere sin Uoverensstemmelse med Hol-

stein i Hovedpunkten: om Grundbesiddelsen, som absolut Betingelse for Valgret og Valgbarhed — samt tillige at fremstille sine øvrige afvigende Anskuelser i andre af Holstein fremhævede Punkter — men i øvrigt med al Paaskjønnelse af hans Sandhedskjærlighed, Friemodighed og Competence til at have Stemme i Behandlingen af en saa vigtig Gjenstand, som den nye Institution, lod hans Bestræbelser vederfare vedborlig Ret. I den anden Udgave af sit Skrift svarer Holstein paa Professorens Sendebrev, og giver, næstefter at berigtige flere Enkeltheder, et yderligere Forsvarsindlæg for de af ham i Skriftet opstillede Grundsætninger, og det med en Uforbeholdenhed, der ikke i mindste Maade kunde lade hans agtede Modstander, eller nogen velvillig Læser af hans Skrift, uvis om, hvilken Farve, han bar, af hvilken Aand han talede, og at det kun var ham om at gjøre, at vække levende Deeltagelse for den bebudede Institution.

Herom var i Grunden ogsaa kun en Mening; „Et Skrift af denne Bestaaffenhed“ — yttrede en Hædersmand *) — „saa frit og saa human, er et Lyseglimt i det Lands Litteratur, hvor det fremstaaer, og byder den høieste Agtelse for Forfatteren, skjøndt man ei i Et og Alt deler hans Meninger og Anskuelser.“ I Litteraturtidenden 1832 Nr. 6—9 gav afdøde Professor J. Møller en fordeelagtig Recension af Skriftet, tilligemed det ved samme fremkaldte Sendebrev af Professor David. „I Blätter für litterarische Unterhaltung“ (April 1832) findes det ligeledes anmeldt. Endeligen optraadte i Maanedsskriftet for Litteratur (2det Hefte 1832) en anonym Recensent — der senere har vilst

*) Afdøde Oberst Ischering. Kjøbenhavnsposten Nr. 289—1831.

sig at være Hr. Cand. jur. Dr. la Lehmann — med en temmelig udførlig Recension, der vel udtaler, med Hensyn til flere væsentlige Punkter, Anskuelser, der ere aldeles afvigende fra Holsteins, men dog anerkjender det Fortjenstlige i Skriftet, og i det Hele aander Agtelse og Belvillie for Forfatteren, „hvis hæderlige Exempel“ — Recensenten ønskede — „esterlignet af ret Mange.“ Kun et Sted synes Hr. Lehmann at være Forfatteren meget nærgaaende, ja, paa en vis Maade, spottende at udlade sig over flere af hans, af Hjertet udtalte, Uttringer — og det er der *) , hvor han omtaler de Steder i Indledningen til Holsteins Skrift — hvor denne vedkjender sig det, som Hr. Lehmann siger „Særegne og Eiendommelige“: at der i Institutionens Væsen ogsaa ligger en „christelig-patriotisk“ Tendents. Uttringen om den „patriotiske“ Tendents lader Hr. Lehmann endda passere, ja finder endog samme træffende betegnet, hvorimod Forbindelsen med det christelige Element slet ikke synes at tiltale ham. Forfatterens Paastand søger han i dennes Forkjærlighed for „et theosophisk System“ — kalder den „et Hjernesvind, hvis Conseqventser han ei vil „belyse med Logikens ubarmhjertige Fakkell“ — beklager — „at selv en saa fornuftig Mand, som Grev Holstein kan „lade sig føre saavidt af hiin ulyksalige Stræben.“ Og hvad er det nu Alt, hvorover Hr. Lehmann gjør saa store Dophævelser, intet andet end den Sandhed: at den friere Udvikling af Statsforholdene kan, og skal, venlig slutte sig til Christendommen, for at denne kan meddele hiin sine oplivende og fornyende Kræfter, og hiin igjen gjøre Sit, for at fremme dennes Maal; det er den gjensidige Bærelsvirkning.

*) Maanedsskriftet l. c. n. 169.

mellem Kirken og Staten, Holstein berører. Havde Hr. Lehmann kun lidt nærmere overveiet Forfatterens Uttringer, og med mere Sindighed fulgt hans Tankegang, da vilde hine ei staaet for ham, som „theosophiske Producter“ eller denne som „en Labyrinth af Hentydninger og Anelser,“ ei heller hans Paastand om: en „christelig-patriotisk“ Tendents i selve Institutionen, som hørende med til Institutionens Væsen — som et „Hjernesvind.“ Selv en Christen i Oprigtighed, staaende med sine Betragtninger paa en sikker historisk Grund, øsende sine Erfaringer af Historiens Vidnesbyrd, kunde Holstein ei andet, end udtale sig, som han gjorde, og knytte det patriotiske Element paa det nøieste til det christelige, og deri see en Garantie for den skønneste og herligste Udvikling af alle Forhold i Staten. *)

Foruden den Deeltagelse for Holsteins Skrift, der offentlig blev lagt for Dagen, modtog han ogsaa privat fra flere Sider Bevidnelse om den Interesse, med hvilken Bogen var bleven læst. „For Oversendelsen af deres Afhandling om „de danske raadgivende Provindsialstænders Væsen og Værd“ — skriver en høi Haand, under 10de December 1831 —

*) At Hr. Lehmann ikke har kunnet forstaae dette fra sit Standpunkt, er vel forklarligt; men derfor burde han dog ikke saa afgjort opkasted sig til Dommer over det Udtalte. — „Grégoire est un niais“ — „il veut christianiser la révolution“ — sagde Bourdon de l'Orne (Moniteur An 2. Nr. 57. p. 229) om den fromme, troende Henry Grégoire i Conventet 1793 — fordi Grégoire selv en Christen søgte overalt at bringe christelige Elementer ind i den begyndte Statsforandring. Jeg kom til at tænke paa denne Uttring om denne fortræffelige Wands Stræben — der, ligesom Holstein har været mig en faderlig Ven — i det jeg saa Hr. Lehmanns, i Grunden ligelydende, Dom om Holsteins Stræben i denne Retning.

„er jeg Dem meget forbunden og jeg har læst samme med
 „megen Interesse. Deres umiskjendelige Formaal, at frem-
 „stille denne Institution som gavnlig og heldbringende i dens
 „Følger, naar dens Bestemmelse ret opfattes, bør erkjendes
 „af Enhver, hvad enten man deler Deres Anskuelse, eller i
 „visse Dele afviger fra samme. Ligeledes kan det kun an-
 „sees for gavnligt, hvad De angiver som en Hovedhensigt
 „med Skriftet, at fremkalde flere offentlige Meningsyttringer
 „om dette saa vigtige Emne, angaaende hvilket det vilde
 „være allerbeklageligst, om der i Folket vistes Ligegyldighed.“
 — Et andet Sted i Brevet hedder det: „Communalvæsenet,
 „som De i Tillægget omhandler, lader vist meget tilbage at
 „ønske, saameget mere, som en dygtig og erfaren Repræsenta-
 „tion egentligen skulde grunde sig paa dette og udgaae der-
 „fra; men hos os bliver det omvendt, Communalloven bliver
 „nok en af de første Gjenstande, som bliver at forhandle med
 „Stænderne. Jeg haaber vist, at Grundsætningen: Selvbe-
 „styrelse med mueligste Frihed, kun under Control, bliver an-
 „taget, og da vil Manden, udgaaende fra den mindre Kreds
 „til den større, først ret udvikle sig.“ — „Vi ville haabe“ —
 hedder det mod Slutningen af Brevet — „at Provindsial-
 „stænderne ret ville svare til Kongens landsfaderlige Hensigt,
 „og til Folkets Forventninger, om ei strax, da Alle ere uvante,
 „i at skifte sig i de nye Forhold, saa dog snart, naar Erfa-
 „ringer vindes — og begge ville vi virke til dette Formaal.“

At Holsteins Skrift netop arbejdede til dette For-
 maal, er klart, og at det ei har været uden gode Følger er
 ligesaa vist. Det udkom paa en Tid, da det gjaldt om,
 baade at vække Interesse for den nye Institution, og give
 denne Interesse en god og sund Retning. Af dem, som i
 Hovedstaden havde viist nogen Sands for en politisk Gjen-

føddelse, syntes en Deel at have fundet Forordningen af 28de Mai utilfredsstillende; en Misnoie, som fra flere Sider, navnlig gennem en exalteret Journalistik, blev næret. Det var derfor godt, at en agtet Stemme søgte at overbevise Folket om, at det tilsyneladende Lidet, i Grunden var Meget. Holstein frygtede ei heller for, at gjøre Sagen til Gjensstand for offentlig Forhandling. Han havde det Haab, at de, som gav Forordningen, tilfulde vidste, hvad og hvormed de gav, og at der fra den Side ei kunde være nogen Fare for, at aabne en Discussion, som stillede Fordelene af Forordningen, og de af samme nødvendigen flydende Conseqventer i det klareste Lys. Og en saadan aabnedes ved Professor David's Sendebrev til Holstein, en Discussion der var lige hæderlig for Begge, da den førtes paa den roelige og stundige Betragtning's Wei.

Angaaende Controverspunktet i Discussionen med Professor David, da talte vistnok Meget for Holsteins Paaastand, at det ei var gavnligt, at Provindsstaaendernes Medlemmer valgtes efter Cathogorier, eller efter Samfundets forskjellige Interresser. Det var ham imidlertid jo ingenlunde imod, at disse Interresser virkelig blev repræsenterede, men da han saae dette realisabelt *) ved det opstil-

*) Saaledes kunde Capitalformuen deels finde sig repræsenteret i et stort Antal af Grundeiere, deels let forvandle sig i Grundeiendom, og saaledes faae Stemme. De commercielle og industrielle Interresser kunde finde deres Organ i de Deputerede fra Kjøbenhavn og de øvrige Kjøbstæder, hvis Velstand i det Hele er baseret paa Handel og Industrie. De videnskabelige Interresser endeligen kunde finde sig repræsenterede ved de Deputerede fra Universitetet, Sørøe Academie og andre videnskabelige Instituter, der som Gods- og Grundeiere ere valgdygtige.

lede Princip: at kun Grundeiendom giver Ret til at vælge og vælges, holdt han med Bestemthed fast derved, og gif derfra ud, i sin hele Fremstilling af Institutionens Væsen og Værd.

Kun to Interesser vare, efter det opstillede Princip i sin strænge Conseqvenz, berøvede deres egentlige Organer i Stænderne; de geistlige og egentligen kirkelige. For at bøde herpaa reserveredes Kongen Ret til, at udnævne enkelte Deputerede. At denne Reservation imidlertid kunde misforstaaes — som om Kongen vilde sikke sig Majoriteten, og at den kunde blive farlig — og det derfor vilde været ønskeligt, at en reel Garantie mod de muelige Misbrug kunde være givet, synes Holstein at have overseet. Man kan derfor neppe billige den mere udstrakte Betydning, i hvilken han tog denne Reservation, og endog udviklede den som et Gode, i det Kongen, ved den, kunde corrigere og supplere de Misbrug og Omisstoner, som Balgmændene i enkelte Districter kunde gjøre sig skyldige i. Denne Reservation var og er vistnok et upopulairt Punkt i Forordningen, og da man ei kan nægte, at den kan misbruges, havde det vistnok været det Retteste af Holstein, naar han i sit Skrift herover vilde beroelge Gemytter, at han havde fremstillet ommældte Reservation, indskrænket til et saa snævert Omfang, som mueligt.

Noget særegent ved Skriftet, vi ei kunne undlade at bemærke, er dette, at Forfatteren slet ikke berører det, at der i Forordningen ei blev taget Hensyn til det aristocratiske Element i Staten. At Grunden til denne Taushed laae i Stands-Delicatesse, eller Hensyn til bestaaende Fordomme, kan neppe antages. Snarere har Forfatteren meent, at den adelige Godsseiers, Majoratsbesjdderens Interesser allerede

vare tilstrækkeligen garanterede derved, at han jo som Grundbesidder havde Udgang til at vælge og vælges; og har saaledes overseet det Eiendommelige i Majoratsherrernes Interesser, og at deres historiske Grund og Vedvarenhed gennem Slægter giver dem en Nüance, som de andre Grundeieres Interesser ikke have. Disſes Interesser ere ofte momentane, hine permanente; deraf opstaaer allerede en Divergenz i Meninger, der, naar Spørgsmaalet er om gennemgribende Reforme, vil foranledige, at Massen af Grundeiere ikke vælger Majoratsherren til Deputeret og de arvelige og permanente Interesser, som ei er hans allene, men Statens — med andre Ord det egentlige principe conservateur, maae savne sin Talsmand i Stænderne. Det havde derfor vistnok været at ønske, at denne Sag ikke var bleven forbigaaet af Holstein med Læshed, men at det netop af ham, hvis Sandhedskjærlighed var Borgen for den største Upartiskhed, var bleven drøftet: om ei Lehnbesidderne havde burde været gjort uafhængige af de øvrige Grundeiere, om man ei burde tillagt dem Virilstemmer, og om ei derved det aristocratiske Element havde faaet en passende Plads, og hiint principe conservateur sit naturlige Forsvar. — Hensyn til dette aldeles nødvendige principe er det, som nærmest har foranlediget disse sidste Bemærkninger om et Savn, af en eiendommelig Natur, i en Lehnbesidders Skrift om Stænderne — og ikke noget som helst andet Hensyn, enten Dulle om en egen Forrettighed for Aristocratiet, eller Attraae, at Adelen skulde repræsenteres som Corps.

For iøvrigt vil Holsteins Skrift, som hidtil, bevare sin Hædersplads i Institutionens Historie.

Striden med Amtsprovst Mønst er foranledigede Holstein til nærmere Undersøgelse af, hvad der kunde gøres, for at sikre Underviisningsmetoderne i Almueskolerne en stadig Fremadskriden, til større og større Fuldkommenhed. Han gik ud fra den Overbeviisning, at en kraftfuld opvaagnet Bestræbelse for Methodelærens Forbedring, uidentvisl var et af de vigtigste Kjendetegn paa et fremadskridende Skolevæsen, og at navnlig i Danmark, hvor der ei mere stredes, om Almuen skulde modtage Underviisning eller ikke — og hvor Midlerne til Almucns Underviisning rigeligen vare tilstæde — der maatte den levende Deeltagelse for Skolevæset ogsaa vedvarende fremtræde i det Spørgsmaal: hvorledes undervise vi Almuen paa den bedste Maade? Et nyt Forsøg til at besvare dette Spørgsmaal, med Henviisning paa en nye Methode var hans Bog om Chor-Underviisningen*), der ligesaa meget vidnede om Forfatterens vedvarende Interesse for Skolevæset, som om hans allerede prøvede Dygtighed til, at give modne Forslag med Hensyn til samme. Hovedfordelen ved den foreslaaede Methode skulde være den, at Læreren paa een Gang kunde sysselsætte en Samling af Børn, som staae paa et Trin. Dette søges beviist ved Anvendelsen af Methoden paa Læsefakolen, hvorfra Overgang til Brug af Methoden ved Regne- og Skrivefakolen vilde være let, for den tænksomme Lærer, efter den Kundskab, han har til Børnens Faaeevne. Ved Læsefakolen vilde Fordelen være den: at Børnens Øren og Taleorganer uddannes til, rigtigheden at opfatte, og igjen rigtigheden

*) Chor-Underviisningen anvendt paa Indenadslæsningen i Almueskolerne. Et Forslag til Sagkyndiges Prøvelse. Slagelse 1831.

at gjengive Lyden; at Børnenes Opmærksomhed uafbrudt vedligeholdes, ved den fortsatte Afveksling mellem den Enkelte og Choret, og at en levende umiddelbar Berørvirkning vil finde Sted, mellem Læreren og Børnene. Er nu derved en fast Boglæsning opnaaet, kan Methododen bruges som Hjælpe-middel ved den øvrige Underviisning. En Vanskelighed ved Methodens Anvendelse var, efter Holsteins egen Forme-ning, den, at den nederste Klasse maatte inddeles i to og undertiden i tre Afdelinger, og at to til tre Bihjælpere vilde være fornødne, til hvilke imidlertid kun de første Elementer af Underviisningen burde betroes. En tilsvarende Lections-tabel gjør Sagen end mere anfsuelig. Hvorledes nu end det gjorte Forslag bedømmes, saameget er vist, at det kan anvendes, og anvendes med største Held, hvortil Flere end jeg have været Vidne i Benschøvs Skole, og der med Glæde iagttaget det Liv, den Orden og Correcthed, Metho- dens Anvendelse, i en duellig Lærers Haand, formaade at fremkalde. Bistnok kommer det ved denne, som ved enhver anden Methodes Anvendelse, meget an paa Læreren's Indi- vidualitet.

En bevæget Periode af Holsteins Liv have vi nu gennemgaaet, en Periode, i hvilken han ret egentligen — kan man sige — fremtraadte af sit hidtilværende Incognito, og blev en Gjenstand for den offentlige Opmærksomhed, som Forfatter af „Bidraget til Danmarks Krønike“ som Forsvarer for loblig Frihed i Almueunderviisningen og Emancipation fra Methodetvang, og endelig som Forfatter af Skriftet: „om de danske Provindsialstænder.“ Navnlig ved dette sidste fik hans Navn en forøget god Klang hos alle Fædrelands- venner, og man saae op paa ham, som en Mand, af hvem

Fædrelandet, ved Indførelsen af den nye Institution, kunde vente meget. Men netop under disse Omstændigheder fremtraadte ogsaa Holstein i sin hele elskelige Personlighed. Han gik selvstændig sin egen Vej, hvor oprigtig Fædrelandsfjnd og Sandhedskjærlighed kaldte ham; det var ham ei om at gjøre, at tage Partie for eller imod, langt mindre, at være en Talsmand for en eensidig conservativ, eller en eralteret liberal Retning i Politiken; han vilde kun, hvad Tidsaanden med Billighed kunde fordre, og hvad Fædrelandets Lærø krævede. Om han blev dadlet eller roest ved sin Optræden, gjorde intet Udslag i hans Anskuelse; han vidste at bære Daddel med Resignation, og Roes med Ydmyghed og Beskedenhed. Saaledes udviklede sig hans Virksomhed i hiin gjærende Tid paa en skjøn Maade, ja den blev ham ret egentligen en Forberedelsestid for det Hverv, der blev ham til Deel i hans sidste Leveaar; et Hverv, til hvis hæderlige Udførelse imidlertid hans hele tidligere Liv havde aabnet de bedste Auspicier.

V.

1832—1836.

Deeltagelsen i de offentlige Anliggender — hvortil Holstein havde gjort et saa bestemt Stridt, ved Udgivelsen af Skriftet: „om de danske raadgivende Provindsialstænders Væsen og Værd“ — lagde fra Aaret 1832 mere og mere Beslag paa hans Virksomhed, og vi gaae nu over til en Periode, der, som den hører til en af de mærkeligste i hans Liv, saa viser den os netop ogsaa, hvilken sjælden Kraft og Dygtighed han formaaede at udvikle, hvor kun Leilighed dertil gaves ham.

Den første, og for ham saare betydningsfulde, var hans Indkaldelse til at tage Sæde i Raadet af de erfarne Mænd, som i Begyndelsen af Aaret 1832 bleve convocerede, for at udarbejde og nedlægge allerunderdanigst Betænkning, angaaende den nærmere Regulering af den ved Anordningen af 28de Mai 1831 bebudede stænderske Institution. Skjøndt han efter sin Stilling i Staten, og den almindelige Agtelse, han nød, neppe kunde have været forbigaaet ved denne Leilighed, er det dog rimeligt, at hans Skrift om Provindsialstænderne har forøget Regjeringens Mening om hans Capacitet, til at tage Sæde i Raadet, og saaledes end mere bestemt Kongen til, at indkalde ham. Ingen gif vistnok heller med redeligere Billie og samvittighedsfuldere Forsæt til det anbetroede Hverv, end han. Til den fastsatte Tid indfandt han sig i Kjøbenhavn, for at opfylde sit betydnings-

ningsfulde Comissorium. Detaillen af hans Virksomhed i Raadet hører, efter Omstændighederne, til de ubekjendte Ting; selv yttrede han sig aldrig derover. Efter Enkelte af de Tilstædeværendes Forsikringer skal han oftere have talt med Held, navnlig skulle nogle Slutningsord af ham, i en af de sidste Sessjoner, have fundet megen Gjengang og Deeltagelse.

Uagtet der nu saaledes ei kan gives nogen videre documenterende Fremstilling af Holsteins Virksomhed i de erfarne Mænds Raad, saa er hans oprigtige Fædrenelandskærlighed, der saa ofte stod sin Prøve, Borgen nok for, at han med ligesaamegen Friemodighed, som Troestab og Samvittighedsfuldhed har stræbt at opfylde det Hverv, som Kongens Tillid havde overdraget ham.

Efter sin Hjemkomst fra Hovedstaden paabegyndte han en historisk Undersøgelse*), angaaende den indre Udvikling af Statsforholdene i Danmark siden Kielerfreden. Desværre kunde han kun begynde, til Fortsættelse levedes der ham, ved overhaandtagende Forretninger, ingen Tid; men, hvad han fik bragt paa Papiret vidner, ligesaa meget om den fortsatte, ja forøgede Dymærksomhed, han stænkede den nye Institution, og de glade Forventninger, med hvilke han saae dens Iværksættelse imøde — som om et troefast Hjertes Hengivenhed for den Konge, der under mange og haarde Prøvelser for Land og Rige, var voret fra Aar til Aar i Folkets Kjærlighed. Vel maae det tilstaaes — efter Manuscriptets Gjennemlæsning, at Holstein vistnok har seet

*) „Beiträge zur Geschichte der inneren Entwicklung des Königreichs Dänemark in der Periode vom Kieler-Frieden (14ten Januar 1814) bis zur Grundlegung der beratenden Provinzialstände, durch die Verordnung vom 28ten Mai 1831.“

flere af de indre Begivenheder i Danmark, i forannævnte Periode, i et altfor fordeelagtigt Lys, og derved ei kunnet bevare den fulde Upartiffhed ; men Værd og Betydning, saavel for Historikeren, som Fædrenelandsvennen vilde Skriftestupaatviseleligen have havt, hvis det var bleven offentliggjort.

Hvad der især har foretvævet ham ved Uarbejdelsen af dette Manuscript, angiver han i Indgangsordet. „Ist es „gleich erst die Nachwelt, welche mit dem unbestrittenen Anspruche auf Unparteilichkeit über den angegebenen Zeitabschnitt das Urtheil aussprechen wird, so wäre es doch unverantwortlich, wenn man wegen der Besorgniß, Begebenheiten unserer Zeit nicht vollkommen aufzufassen, es ganz unterliesse, und unsern Nachkommen die Erzählung der Begebenheiten unsrer Zeit, mit dem Urtheile, wie wir solche, unter den gegebenen Verhältnissen, mit sorgfältiger Berücksichtigung der Zeit, die ihnen vorherging und die ihnen folgte — betrachtet haben — vorenthalten wollte. Wir sollten uns lieber den Berichtigungen unsrer Zeitgenossen preisgeben, während die lebendige Erinnerung noch Viele in den Stand setzt, gegen uns zu zeugen, und so der kritischen Nachwelt mit dem historischen Material, zugleich das Zeugniß der verschiedenen Ansichten unsrer Zeit hinterlassen, um daraus ein um so gründlicheres Urtheil zu fällen.“

Man vil heri finde omtrent de samme Motiver udtalte, som i Fortalen til Danmarks Kronicke for 1828.

Meget betegnende for den Opgave, Holstein, ved foranførte historiske Undersøgelser, vilde løse — hedder det videre hen i Indgangsordet: „Die Geschichte der inneren „Entwicklung Dännemarks in diesem Zeitraume, hat dazu „auch ein ganz besondres Interesse, durch den Gegensatz, „worin sie mit der Geschichte dieser Zeit vieler andern Län-

„der steht, einmal durch die Stabilität ihrer Institutionen,
 „während die Beweglichkeit der Verwaltungsgrundsätze als
 „charakteristisch in so vielen andern Staaten hervortritt, dann
 „aber auch besonders, durch die entgegengesetzte Richtung,
 „welche die gegenseitige Zuneigung zwischen Fürst und Volk,
 „die auf innere Ueberzeugung gegründete Anhänglichkeit des
 „Volkes an sein Haupt, die man wohl als Barometer des
 „Volkwohls betrachten kann, — gerade in diesen Jahren in
 „Dänemark und in vielen andern Ländern nahm. Denn
 „so wie es unläugbar ist, daß der Enthousiasmus für viele
 „deutsche Fürsten, so wie die Beherrscher von Preussen und
 „Rußland während des deutschen Befreiungskrieges am meisten
 „gesteigert war, und sich, seit der Zeit, in vielen dieser Län-
 „der von Jahr zu Jahr mehr verlor, bis endlich die Juli-
 „revolution die traurige Veränderung der Gesinnung in manchen
 „deutschen Ländern aufdeckte, — so hatte dieses Barometer
 „des Volkwohls, gerade zu der Zeit des Kieler Friedens,
 „aus sehr begreiflichen Ursachen, hier seinen niedrigsten Stand,
 „und hob sich dann allmählig mit jedem Friedensjahre mehr
 „und mehr, so daß Friederich der 6te nicht allein im vollen
 „Besitze der Liebe ist, mit der ihm die ganze Nation, wäh-
 „rend er als Kronprinz das Wohl des Landes leitete, an-
 „hing, sondern, daß man auch mit Recht behaupten kann,
 „daß kein König des Oldenburger Stammes sei so allgemein
 „von allen Ständen des Landes geliebt gewesen, als es
 „Friederich der 6te sei.“

Om Maaden, paa hvilken han havde tænkt sig, at
 skride frem i sin Undersøgelse, udtaler han sig mod Slutnin-
 gen af Forordet saaledes:

„Die Geschichte der inneren Entwicklung dieses König-
 „reichs glauben wir für diesen Zeitabschnitt am deutlichsten

„darstellen zu können, wenn wir erstlich eine Geschichte der wichtigsten Personal-Veränderungen in den höchsten Behörden mittheilen, darauf die Geschichte der wichtigsten Gesetzgebung folgen lassen, und dann die Geschichte der dänischen Litteratur in ihren merkwürdigsten Erscheinungen entwickeln.“

Man vil see af det Anførte, at Skriftet var hensigtsmæssig anlagt, og bebudede Behandlingen af interessante Punkter, det er derfor desto mere at beklage, at Omstændighederne ei tillode en videre Udførelse.

Ikke mindre end Statsforholdene fremkaldte Landboeforholdene i denne Periode, da saamange reagerende Kræfter fattedes i Bevægelse, Holsteins virksomme Deeltagelse.

De Fremskridt, Agerdyrningen havde gjort efter Krigen og vedvarende gjorde, fulgte han med fornyet Interesse, og det blev stedse hans Ønske, hvor kun Leilighed tilbød sig, at virke for, at en for Landets Opkomst saa vigtig Sag kunde vinde den Deeltagelse, som var fornøden, naar man ei skulde blive staaende paa Halvveien. Han ventede i denne Henseende meget — saavel for det større som mindre Agerbrug — af en kraftig Associationsaand, der kunde fremkalde en kraftig Samvirken, ledet ved gjensidige Meddelelser af de rundne landoconomiske Erfaringer — og neppe havde han derfor, efter sin Hjemkomst fra Forsamlingen i Kjøbenhavn, igjen fundet Noe og Tid, førend han alvorligen tænkte paa, at foretage et afgjørende Skridt, for at fremme foranførte Formaal. Han udarbejdede derfor et Udkast til en Indbydelse til Landmanden i Sorø Amt — at tiltræde en Forening, for at fremme landoconomiske Formaal. Indbydelsen, som han derefter lod circulere i Efteraaret 1832.

vandt strax Deeltagere, og Flere af Amtets hæderligste Godseiere og mindre Jordbrugere, foruden en Deel Embedsmænd, saavel geistlige, som civile, tegnede sig, som tiltrædende Medlemmer. Den nærmeste Følge heraf var Dyprettelsen af Sorø Amts Landoeconomiske Selskab i Aaret 1833, til hvis Præsident Holstein blev valgt.

Hans første Omfarg gif ud paa, at Selskabet, jo før jo heller, kunde træde i Virksomhed, og det lykkedes ogsaa ved den kraftige Bistand, han fik af Flere af Medlemmerne. Denne Virksomhed udbredte sig snart, til de forskjelligste Brancher af Landoeconomien. Ikke allene henvendte Selskabet sin Opmærksomhed paa alle væsentlige Forbedringer i det egentlige Agerbrug, og Forøgelsen af Productionen, ved Anbefalinger af hensigtsmæssige Driftsplaner, og Forædling af Dvagracen; men ogsaa Havevæsnets, Industriens og Huusflidens Fremme var en særdeles Gjenstand, for Selskabets Bestræbelser. Ved aarlige Præmiepleininger, Forsærdigelse af nye og hensigtsjvarende Avlsredskaber, Bortlodning af forædlede Creaturer, Anlag af Planteskoler, Præmier for Producter af Huusflid, og navnlig Vinteraften Arbejder m. v. søgte man, at arbejde for Selskabets Formaal. Det vilde naturligtvis være for tidligt, videre at give nogen Bedømmelse af et Selskabs Virksomhed, der kun har bestaaet i faae Aar, og ikke har havt faae Banfæligheder at kæmpe med; vi have derfor maattet indskrænke os til Anthydninger, der imidlertid vistnok, ligesaameget tale for Holsteins rastløse Virkelyst, hvor han kun troede, at kunne gavne, som for de Mænds nidkjære Deeltagelse, der sluttede sig til ham. At Holsteins Plan har fundet Efterlignere, og at dens Realisation var noget, Tiden krævede, derom vidne flere senere opstaaede Foreninger, med lignende Tendentis, saasom Præsident

Amts landoekonomiske Selskab, Landboeforeningen for Rishenhavns Amt o. fl.

Den Auerkjendelse, som Holsteins Stræben, ved Oprettelsen af et landoekonomisk Selskab for Sorø Amt og hans Virksomhed for dets Larv og Fremme havde fundet, udtalte Hædersmanden Etatsraad G. de Neergaard ved Selskabets første Generalforsamling, kort efter Holsteins Død, paa en for den Bortgangnes Minde værdig Maade *).

*) „Det er dem Alle kun alt for vel bekendt — mine ærede „Herrer“ — sagde Taleren — „hvorfor jeg i Dag skal forsøge paa, at lede vore Forhandlinger; De har Alle, derom „er jeg overbevist, med smertelig Deeltagelse erfaret, at vi ved „Døden have mistet vor dyrebare, vor elskede Præsident, Stifteren af vort Selskab, Sjælen i al vor Tragten og Stræben. „Ikke blot vi maae føle hans Savn, men Kongen har tabt „en af sine høitbetroede, sine meest hengivne Uundersaatere, Fædrelandet den virksomste, den meest uegennyttige Borger, den „engere Kreds af Medborgere, mellem hvilke han levede, den „beredvilligste og retskafneste Raadgiver og Ven — hans „skjønne Besiddelser skulde savne den erfarne og „virksomme Godsbestyrer og Velgjører. Hvad mig „personlig angaaer, da har jeg nydt saamange og saa store „Beviser paa den Bortgangnes Godhed og Velvillie, at jeg „ikke, uden den inderligste Veemod, kan tænke paa den pludselige og uventede Skilsmisse. Hans Minde skal stedse være „mig i kjær og dyrebær Erindring. Ligesom det er Trang „for vore Hjerter, at skænke vor bortgangne Præsidents Minde „en Kjærlighedens og Taknemmelighedens Taare, saaledes er „det Pligt især for os, der i vor Midte have seet det lysende Exempel, han var for sine Medborgere, med „redelig Hu at stræbe efter, at ligne ham.“ Imod Slutningen yttrede Taleren endnu: „i det jeg derfor skal gaae over „til de Forretninger, som have samlet os, vil jeg med Tak til „Forsynet, der lod os lære en saa reen og elskelig Sjæl at „kjende, af Hjertet ønske og bede, at den Kjærlighedens og „Samdrægtighedens Aand, som Alle have kjendt og æret hos „den Bortgangne, maae hvile over dette Selskab, og besjale

Ogsaa Hesteavlens Fremme og Forbedring vakte den Tid tildeels Holsteins Opmærksomhed og han gjorde i Begyndelsen flere Skridt, for at vise sin Deeltagelse. Saaledes er han — saavidt vides — Forfatter af „Bemærkninger i Anledning af Indbydelsen til Stiftelse af et Selskab til Hesteavlens Fremme.“ *)

Han blev Medlem af dette Selskab og bivaanede ogsaa Væddeløbene, iagttog imidlertid en juste milieu mellem de to Hovedpartier. Iøvrigt har han nok kun havt en momentan Interesse for Sagen. Idetmindste indførte han ingen Forbedringer hos sig selv, skjøndt hans Marstall, der var langt fra at høre til de mønsterværdige, i høi Grad trængte til en Grundreform.

Paa samme Tid, Holstein med saamegen Iver søgte, at virke for Agerdyrkingens og Landoeconomiens Fremme, ved Oprettelsen af foranmeldte Selskab, blev hans Virkekyft for Almeenvættet, for Alvor henvendt paa en Plan, der længe havde været en Gjenstand for hans stille Overveielse, og hvis Udførelse han, ved flere Leiligheder, oftere havde ønsket, men stedsse ved uventede tilstødende Hindringer var bleven afholdt fra, og det var Oprettelsen af „et Institut til fattige og forsømte Børns Opdragelse til gode Agerdyr-

„ethvert af dets Medlemmer, da vil, ved Forsynets Bistand, „vort Formaal opnaaes, vore Bestræbelser trives.“

*) Maanedsskrift for Hesteavl Mai 1832 S. 209—246. Bemærkninger i Anledning af Overkammerherre Hauchs Tale ved den viborgske Væddekjørsel 3 B. S. 193 flg. — ere derimod af hans Broder — afd. Kammerherre, Grev Holstein paa Newerstorff.

tere." — Allerede i Mæret 1826 var denne Plan saavidt moden hos ham, at han tænkte paa, at indbyde sine Medborgere til, at understøtte ham til dens Udførelse og gjorde i denne Henseende et Udkast*), som han først havde besluttet, at offentliggjøre ved Trykken, men imidlertid paa Grund af, at han, fra sin Side, endnu ei kunde gjøre bestemte Tilbud, holdt tilbage. Han gik i dette Udkast ud fra Tanken paa — efter de Forbilleder, han kjendte, Johannes Falk i Weimar, Grev von der Necke paa Düffelthal, Zeller i Beüngen, Fellenberg i Hofwyl — ogsaa i Danmark, at aabne et Tilflugtssted for forladte og trængende Børn, hvor de, under en christelig Opdragers Veiledning, kunde dannes til, baade at blive Borgere i Himlen og nyttige, dygtige, brugbare Mennesker paa Jorden; deres Uddannelse for et evigt Maal skulde gaae Haand i Haand, med deres Uddannelse for det jordiske Kald. At han dengang nærmest tænkte paa de Børn, som enten selv, formeddelt Lovovertrædelse havde lidt borgerlig Straf, eller hvis Forældre hensad i Straffeanstalterne, angiver han i Udkastet paa det tydeligste; hvorledes han i denne Henseende modificerede og tildeels forandrede sine Anskuelser, fremgaaer af Planens Udførelse.

Institutet vilde han i det Væsentlige have grundet paa Landoeconomisk Virksomhed og det skulde saaledes, for en Deel, tillige være et Agerdyrkningsinstitut, i Lighed med det fellenbergske i Hofwyl.

Imidlertid havde Planen dengang ingen videre Frem-

*) . Andeutungen und Wünsche über Errichtung einer Rettungsanstalt für verwahrlosete Kinder in dem dänischen Staate" — med Motto: ora et labora.

gang, men blev henliggende i Holsteins Pult. Dog havde han derfor ei opgivet den, og i Aaret 1829 gjorde han igjen nogle forberedende Skridt til dens Udførelse; men heller ikke endnu var Tiden kommen til, at realisere den, navnlig af den Grund, at Holstein ei kjendte Nogen, som han med Tillid kunde betro Bestyrelsen af et saadant Institut. Aldrig saasnart derimod aabnede Herren ham Udsigter hertil, førend han, uden stor Betænkning paa, hvorfra Midlerne til Anlægget skulde komme, lagde Haand paa Værket.

Dette skete i Efteraaret 1832; da blev det ham klart, baade, hvor Institutet skulde anlægges og hvo der skulde være dets Bestyrer.

Allerede i flere Aar havde det vrist sig, at det, ifølge kongelig Confirmation af 29de October 1811 oprettede Hospital paa Fiurendal ikke svarede til sin Hensigt. Ingen føelte det mere end Holstein selv, og ligesaalidt som han, med den ham egne Ydmyghed og Oprigtighed, dulgte for sig selv eller Andre, at den hele Stiftelse havde været bygget paa urigtige Forudsætninger, og ei heller administreret uden mange Misgreb, ligesaa klart saae han, at Tiden var der, til at gjøre en gennemgribender Forandring, der ei kunde reduceres til ringere, end ganske at ophæve Hospitalet. Dette besluttede han sig-til, og vandt saaledes i den gamle Hovedbygning paa Fiurendal, hvor Hospitalet havde været, et rummeligt Locale til sit nye Institut. En Fordeel herved var ogsaa den, at der i den kongelige Confirmation paa Hospitalets Oprettelse, blandt andet var indført den Bestemmelse: „at Stiftelsen kunde modtage, og skulde sørge for de Børns „fysiske, moralske og borgerlige Opdragelse, der betroedes til „Fattigvæsnets Forsørgelse.“ Følgen heraf var nemlig den, at Holstein, i Genhold til denne Bestemmelse, kunde op-

rette en egen Skole for Børnene og lade dem undervise, ved en egen dertil beskiftet Lærer, uden videre Forpligtelse for dem at besøge Sogne skolen, eller uden videre Control fra Autoriteternes Side, end den, der er befalet med Hensyn til de Børn, som nyde privat Underviisning. Ved mødte Sagen, ved Institutets Oprettelse, nogen Indsigelse og flere Banskkeligheder, men ved en Indstilling fra Districtsprovsten Hr. Monrad og Fiurendal Skolecomissions Erklæring, bleve disse Banskkeligheder hævede.

Neppe var Localet for Institutet fundet, saa fandtes og Manden, hvem Holstein med fuld Tillid kunde betro dets Bestyrelse. Det var Hr. Institutbestyrer Stephansen fra Aalborg. Holstein havde ei søgt denne Mand, han førtes ham ind af Herren. I længere Tid havde Stephansen omgaaedes med den Plan, at blive en Pleiefader for fattige og hjælpeløse Børn, netop efter de Grundsatninger, og paa den Maade, Holstein i det Væsentlige hylde. Han havde gjort flere Skridt, for at komme i denne Stilling; men hidtil forgjæves. Nu hørte Holstein om Stephansen gennem daværende Pastor Brammer *) i Søndsted, og Bekjendtskabet var da snart gjort; gjensidige Onsker mødtes. Først corresponderede man i nogen Tid om Sagen, men da sliq Maade let fører en Sag, der kræver nøie Overveielse, og dog hurtig Bestemmelse, i Langdrag, besluttede Stephansen sig til, i Efteraaret 1832 selv at reise til Holsteinborg, for at træffe nærmere Aftale og, om mueligt, endelig Afgjørelse. Ved Efteraarsexamen i Bønslov Skole, først i November 1832 saaes Holstein og Stephansen første Gang, i det den Sidste paa Veien

*) Nu Biskop over Laalands-Falsters Stift.

fra Corsøer til Holsteinborg tilhædvigviis kom ind i Skolen; men skjøndt de ei før havde seet hinanden Ansigt til Ansigt, var det dog, som et Par gamle Bekjendtere mødtes, saa fortroelige vare de med hinandens Ønsker, saa begejstrede af en og samme Plan. Strax efter Examen tog de samlede til Holsteinborg, og nu blev hele Eftermiddagen og det Meste af Natten anvendt til, at udarbejde de foreløbige Bestemmelser for Institutets Organisation; det blev derhos i Herrens Navn og med Tillid til hans Betsignelse, besluttet, at det skulde tage sin Begyndelse det paafølgende Foraar. Ved gjensidig Opoffrelse blev dette mueligt; Holstein var villig til at forstrække det Fornødne til den første Indretning, foruden at han gav Locale og Jordtillæg, tillige med den gamle Hovedgaardshave, og et andet betydeligt Areal Havejord; ligesaa paatog han sig, at gjøre alle Forandringer og Indretninger i Localet paa sin Bekostning. Stephansen, paa sin Side, forlod med sin fortræffelige Hustru en meget indbringende, og fordeelig Stilling i Aalborg, for at tage mod det Mindre, og Ringere, der gav dobbel Møie og Arbeide; — med den største Velvillie bragte han derhos flere ei ubetydelige Offre, for at bringe Planen, jo før jo heller, til Modenhed, og saaledes lykkedes det ved fælleds Bestræbelse, at lade Institutet tage sin Begyndelse til den bestemte Tid.

Det traadte da, efter Bestemmelsen, i Virksomhed i de første Dage af Mai Maaned 1833, og blev saaledes en nye og yndig Blomst i Brudekrandsen paa Holsteins Solvbryllopsdag den 4de Mai 1833. *)

*) En Dag, om hvilken Digteren i Sandhed kunde sige og deeltagende Hjertes med Sandhed synge:

I Overeensstemmelse med den senest lagte Plan, der afveeg fra den første Idee i flere Punkter, lød Bekjendtgjørelsen om Institutets Oprettelse paa „et Institut til fattige og forældreløse Børns Opdragelse til due-lige Agerdyrkere“ eller, som det end mere betegnende heed: „en Stiftelse for de Børn, hvis Skjæbne nægtede dem et Familieforhold — hvori de kunde gjøre Erfaring om det Baand, som christelig Kjærlighed knytter mellem Forældre og Børn.“

De specielle Bedtægter for Institutets Bestyrelse bleve ogsaa affattede, med navnlig Hensyn paa dette Hovedformaal —, og for de Børn, som indfattes for Fattigvæsenets Regning stipuleredes en Betaling af 5 Ldr. Rug aarlig for Børn fra 9 til 12 Aar, og 4 Ldr. Rug fra 12 til 14 Aars Alder.

Der begyndtes med et Antal af 10 Børn, Piger og Drengene af forskjellig Alder, som anbragtes paa Institutet, dels paa Fattigvæsenets, dels for privat Regning.

I Tidens Løb da og oprinder
 For Udlinger en Høitidsdag,
 Da Jorden blaaner af Kjærminder
 Og Bøgen toner Brudeflag,
 En Dag, som den Solbryllupsmorgen
 Vi hyde rørt velkommen her,
 Med Glædesbud til Holsten-borgen
 Med Krands for stille Herrefærd

Ia, Egtepar i Adelskjæde
 Alt gjennem fem og tyve Aar;
 Hver Daad forrente sig med Glæde,
 Hvormed I lindred' bange Aar.
 Det vore, hvad I planted' troelig,
 Som Pilen sat ved Balkens Rand,
 Og blomstre, naar I slumre roelig,
 Som Hjerteskud i Livets Land.

Begyndelsen var saaledes slet; men man havde mange og væsentlige Bønsøgeligheder at kæmpe med, dog Stifterens faste Tillid til ham, der gjør langt over det, vi bede og forstaae, og Bestyrerens og hans Hustrues opoffrende Kjærlighed og Selvfornægtelse overvandt dem mere og mere, og ved det første høitidelige Aarsmøde for Institutets Belyndere, i Junii Maaned 1834, kunde Bestyreren i sin Beretning glæde de Forsamlede, med flere tilfredsstillende Vidnesbyrd om den Fremgang, i hvilken Anstalten befandt sig. Samme betegner han i denne Beretning gjentagende som en saadan, der ei var bestemt allene for vanartede Børn — skjøndt den og villigen aabnede sine Døre for disse — men nærmest for den Faderløse og Forladte, og udtaler ved samme Leilighed det Haab, at de Børn, som vare af en bedre Natur, og som vorde Stiftelsen antroede, kunde virke ved deres Exempel paa de Andre, og disse komme til at føle, hvor godt det er, at være i gode Menneskers Samfund. „Skulde derimod“ føier han til — „Stiftelsen friste den Skjæbne, at det kun blev saadanne forskudte Børn, som ingen andre ville have, den fik at opdrage, da vilde dens Byrde jo blive tung, og Udfigterne for dens Virksomhed ikke de bedste.“ I Lighed hermed udtalte Stifteren sig i de indledende Ord, med hvilke han aabnede Mødet.

Denne tunge Byrde blev imidlertid for en Deel snart paalagt Stiftelsen, og ikke allene dens oprindelige Bestemmelse saaledes noget forandret, men Forstanderen fik forøget Arbejde og som en trofast, hjærlig og omhyggelig Huusfader nye Sorger at kæmpe med. Ifølge et Forslag fra den i Kjøbenhavn sammentraadte Committee til at grundlægge „en Anstalt for moralsk fordærvede Personer og især den oppvørende Ungdoms Forbedring“ — besluttede nemlig Hol-

stein sig til, at optage paa det Fiurendaler Institut 12 Drengene fra Kjøbenhavn af dem, Committeeen havde antaget sig. Enkelte af disse Drengene havde allerede været under Tiltale, eller vare opdragne med flette og fordærvelige Exempler for Die; en Tilvært af denne Natur gjorde naturligtviis den for Institutet satte Opgave end vanskeligere at løse. Stifteren fælte det ogsaa, men troede dog ei, at burde afflaae Committeeens Forlangende, skjøndt han naturligtviis derfor ikke ganske vilde fravige sin oprindelige Plan. I sit Svar til Committeeen bestræbte han sig derfor, at sikke Anstalten dens Selvstændighed og eiendommelige Bestemmelse, frie fra enhver anden controllerende Indflydelse end den, der var og maatte blive en nødvendig Følge af Committeeens Forhold til de Børn, som for dens Regning anbragtes paa Fiurendal, grundet paa den Tillid, som burde have sig til Bestyrelsen og til Stifteren, som dem, der havde det nærmeste specielle Overopsyn med Institutet. Som en Hovedbetingelse for denne Vedligeholdelse af dets Selvstændighed fremhævede Holstein især den Punkt, at Institutets Størrelse og Udvidelse aldrig burde overskride det Maal, som tilstæder at vedligeholde et Familieforhold — noget, der deels var aldeles nødvendigt, naar Bestyrelsen skulde beholde den rette Indflydelse paa Børnene, deels laae i Tingenes Natur; — navnlig da, naar Forstanderen meest skulde være selskabsat med fordærvede Børn, vilde det være absolut fornødent, at hans Virksomhed ikke, ved en altfor stor Mængde af Børn, adspalttedes. Holstein normerede derfor Børneantallet til 40. Til denne Hovedbetingelse knyttede Holstein en Deel specielle Bestemmelser angaaende Børnenes Alder, Antagelse paa Institutet, Afgang med frie gjensidig Opsigelse fra Institutets, som Committeeens Side og angaaende

Betalingen, der blev bestemt til 30 Rbd. i Indskud og 30 Rbd. aarlig Contingent. *) Comiteen gik ind paa Holsteins Forslag og sendte først 4 Drengene og derefter flere indtil det foransførte Beløb af 12, der alle bleve optagne, paa de opgivne Betingelser.

I den første Tid udviklede Institutet sig da efter den oprindelige Plan, og Børnenes Tidsanvendelse deelttes mellem Markarbeidet, Værkstedet og Skolen, og ved den selvfor nægtende Kjærligheds Dpoffrelser, saavel fra Stifterens, som Forstanderens og hans Hustrues Side, syntes det ogsaa, som vilde Institutet kunne vedblive at være det, hvad det, efter den oprindelige Plan skulde være; — heller ikke kan der paapeges nogen bestemt Afvigelse fra samme, og enhver billig Jagttager maae tilstaae, at der blev gjort, hvad der efter Omstændighederne kunde gjøres, for at fremme Institutets Formaal, og løse den satte Opgave. Imidlertid kan det paa den anden Side ikke nægtes, at der, som foran nævnt, ved de Børns Optagelse, der sendtes fra Comiteen, kom forstyrrende Elementer ind i Udførelsen af den oprindelige Plan. Meget blev blandet sammen, som ikke hørte sammen; og den Eenhed, der skulde være i den nærmeste Bestyrelse, maatte derved nødvendigviis lide. Der kom desaar sag Lider, hvor det virkelig ei var let at sige, hvad Institutet egentlig var, om en fellenbergsk Anstalt eller et Bai-

*) Naar betænkes, at hvert Barn, efter det noieste Dverflag, uden deri at beregne Forstanderens Løn, Skatterne og Afgifterne af Torderne, Localets Vedligeholdelse, Børnenes Klæder, Udgifterne for Læge og Medicin, Føkkeløn m. v., hvilket Holstein altsammen selv bar — kostede 26 à 27 Rbdlr. aarlig, saa er det indlysende, baade at Betalingen var sat saa lavt, som mueligt, som ogsaa, at de Dpoffrelser, Holstein gjorde for Institutet, vare betydelige.

senhuus for fattige og forladte Børn, eller en Opdragelsesanstalt for moralsk-fordærvede Børn. At dermed den enkelte virksomme Mand's Kræfter bleve splittede ad og svækkede, i det der lagdes Beslag paa samme, i forskjellige Retninger, er begribeligt, og det er derfor forklarligt, hvorledes den opoffrende Kjærlighed og Belvillie, der altid blev sig selv liig, saavel hos Stifteren, som Forstanderen, kun høstede sparsomt efter Udsæden, og hvorledes man ofte har maattet bære saare bittere Erfaringer. At et og andet Misgreb, i Tidens Løb, har bidraget Sit dertil, vil ikke kunne nægtes; saaledes den Bestræbelse, som dog navnlig, først efter Stifterens Død, gjorde sig gjældende, at arbejde hos Børnene paa en saakaldet Opvækkelse. Derved fik Flere, saa god og velmeent end Hensigten kunde være, kun noget Udvortes paahængt, der vel heed Christendom og christelig Livsyttring, men som, ved deres Udtrædelse i Verden, hurtig igjen faldt af, og kun alt for tydeligt viste, at Ordet ingen Rod havde slaaet i deres Hjerter, medens, paa den anden Side, Uddannelsen for deres tilkommende Stilling i Borgersamfundet heller ikke havde vundet store Fremskridt ved denne forcerede Anstrængelse, at gjøre dem til opvakte Christne. At vænne Barnet strængt til Tugt, Orden og Flid; jo før jo heller praktisk at uddanne det, er vistnok det Første; ogsaa saaledes maae det vise sig, at Loven maae være Tugtemesteren til Kristus. Veien banes nemlig saaledes bedst, for de omskabende og fornyende Livskraft, som Guds Mand, gennem en sund, christelig Underviisning, meddeler, og jo mere disse Kræfter udvikle sig, desto mere vil og det Liv fremgaae, der ikke raver og vakler, naar Fristelsens Storme komme, men staaer urokket paa Klippen, som er Kristus.

Jøvrigt afholder jeg mig fra enhver videre Dom over

et Institut, der, uagtet alle Dpoffreller fra Stifterens Slæde, og al Troeskab og Nidkjerhed fra Bestyrerens, har havt, i det Decennium, det har virket, og har endnu, større Hindringer at kjæmpe med, end man skulde troe og formode.

Det er bekjendt, at det, efter Stifterens Død, er bleven flyttet fra Fiurendal til Gaarden Hjortholm i Førsløv Sogn, hvor det, ved betydelige Dpoffreller af Stifterens Enke og Søn, blev udvidet og bær nu hans Navn, nemlig: Holsteinsminde, hvilket det og i Sandhed er, og give Gud mere og mere maae vorde, til Vidnesbyrd om, giennem mange Slægter, hvad den Kjærlighed formaer, der ei søger sit Eget.

Forbindelsen, Holstein traadte i med Comitteen i Kjøbenhavn, ved Dptagelsen af flere kjøbenhavnske Børn paa Fiurendal, foranledigede fra sammes Side en Indbydelse til ham, at tiltræde den som Medlem. Her, som overalt, hvor han troede, at kunne gavne, betænkte han sig et længe, men gav sin Indvilligelse, uagtet de Byrder og Besværligheder, som dermed fulgte, navnlig ved Reiser til Møderne i Kjøbenhavn. Ikke længe efter, at han var indtraadt, blev der lagt Beslag paa hans virksomme Deeltagelse — Comitteen fattede nemlig den Beslutning, for egen Regning, at indrette et Institut „for moralsk fordærvede Børn“ og overdrog Udførelsen til Holstein, der i denne Henseende havde udarbejdet et fuldstændigt Forslag. Efterat have kjøbt en Gaards Jorder i Flakkebjerg mellem Slagelse og Holsteinborg, fik han videre det Hverv, at lade hensigtsmæssige Bygninger opføre og træffe alle fornødne Foranstaltninger, til den første Indretning. Med Sjælden Iver udførte han det ham overdragne Hverv, og Alt var færdigt og fuldendt i et Aar — men han skulde ei have den

Glæde, at see dette Institut i Gang; først en Maaned efter hans Død ankom den valgte Forstander Hr. Møller fra Aalborg.

Holstein tænkte imidlertid ei blot paa, at qvæle det Unde, hvor dets Frugter alt var kommen tilshyne; han vilde og at det skulde qvæles i Spiren hos Barnet, og længe før Asyl for Smaaebørn her i Landet paatænktes, havde han udarbejdet et Forflag til Drettelsen af saadanne Anstalter, som Forebyggelsesmidler mod Barnets tidlige Fordærvelse.*) Dette Forflag, der baade bær Præg af hjærlig Omhu, for at frede om Børnealderen, som af Kundskab til den rette Maade, Barnet i sin tidligste Alder skulde behandles paa, ved den første Underviisning, blev imidlertid henliggende som Manuscript; hvorvidt det som saadant har været meddeelt Andre, veed jeg ikke; trykt blev det ei.

Ligesaa meget som det politiske, fremkaldte det religiøse og kirkelige Livs Udvikling Holsteins fulde Deeltagelse i den sidste Periode af hans Liv — en Følge, deels af hans egen indre Udvikling i denne Retning, deels af, at de daværende kirkelige og religiøse Bevægelser, for en Deel, concentrerede sig netop i den Egn, hvor han levede, og blandt Menneſker, med hvilke han stod i nær Berøring.

Som det aandelige Liv overhovedet, saa var det religiøse isærdeleshed, hos Holstein — Guds Naade og

*) Ja han gjorde selv, skjøndt efter en indskrænket Maalestok et Forsøg med et Asyl i Høve Sogn, alt i Aaret 1814. Det bestod ved hans Understøttelse, og bestaaer endnu, til Gavn for de Smaa, og Glæde for Forældrene.

Mands Kraft være derfor priset — i stadig Fremvæert. Erkjendelse og Troe var hos ham bleven Et; thi Erkjendelsen aabnbarede sig hos ham i det Liv, der, som det udgaaer fra Troen, saa bær det umiskjendeligen dens Mærke. Vilde vi sammenligne Holsteins christelige Livsudvikling med nogen anden bekjendt Mands, da ligger ingen Paralel os nærmere end den med Hermann August Francke. Holstein øste af denne Mands Skrifter, som han, efterat være bleven bekjendt med dem, gjorde til sin jevnlige Lectüre, de første tydelige Begreber om, hvad et Troens Liv var. Han føelte sig, jo mere han trængte ind i Franckes Liv, og Virksomhed, mægtigen dragen til, at arbejde for det samme Maal, som havde været Dpgaven for denne Mands Liv, men forstod da ogsaa tillige, at det kun var paa den samme Selvfornægtelsens Bei, at Maalet kunde naaes. Skjøndt det nu saaledes med Sandhed, kan siges, at Læsningen af Franckes Skrifter ganske særdeles har bidraget til, at give Holstein Lys og Klarhed over Christendommen, saa var han dog alt for frie og selvstændig til, at blive staaende indenfor de Grændser, som for en Deel vare affstukne ved Franckes Retning, og det Giendommelige ved hans Skole. De vakte Længsler, den alvorlige Spørgen og Søgen førte ham derfor snart til Wiisdommens og Kundskabens rette Hovedkilde, og han blev tidlig en flittig Bibellæser, noget han siden saa uafbrudt fortsatte, at han regnede Læsningen af et bibelsk Afssnit blandt sine bestemte daglige Bessjæftigelser. Hans christelige Livsudvikling blev saaledes en ganske frie, ledet ved Ordet, og Mændens Kald og Raad gjennem Ordet. Det lykkedes ham paa denne Bei, efterhaanden at afryste de Baand, hvori hans Anskuelse af Christendom, nærmest, paa Grund af hans rationalistiske Opdragelse, havde været til-

dede. De Prøvelser og alvorlige Livserfaringer, der Tid efter anden faldt i hans Lod, tjente end mere, i Forsynets Haand, til at fremme det hos ham begyndte Mandens Værk, og bringe det til Modenhed. „Bed Herrens kjærlige Førelser, ogsaa paa tornefulde Veie, aabnedes hans ydmyge Sind, der stedse fandt Trost og Styrke i Guds Ord og Bønnen, sig altid mere og mere for Christendommens Sandheder — og da den Sjæl, som oprigtig anraaber Herren og søger ham, aldrig staaer stille paa Helliggjørelsens Bei, men gaaer frem i det ene Fornødne, saa vorte ogsaa hans christelige Dverbeviisning, og der udviklede sig hos ham efterhaanden det Liv i Troen, der blev en Kilde til Velsignelse for ham selv og hans nærmeste Kreds.“ Saaledes yttrede — tilfældigviis i en Samtale over denne Gjenstand — sig den, som dagligen stod ham nærmest, om hans indre Livs Gang og Udvikling, og hos Enhver, der havde den Lykke, at staae ham nærmere, og selv har lært, at arbejde for det ene Fornødne, maae disse Uttringer finde den fulde Gjenklang. Det var en stille Vært, og dog en Vært under de alvorligste Kampe paa Hjertets Enemærker, en Vært under Mandens Tugtelse og Prædiken; men derfor modnedes den og kjendeligen til en velsignet Høst. Det blev hans Livs skjønneste Opgave, at bekjende det Navn, i hvilket han selv havde fundet Fred og daglig fandt Fred; han kom derhen, at han i Sandhed kunde sige: „jeg skammer mig ikke ved Jesu Christis Evangelium, thi det er en Guds Kraft til Salighed for hver den, som troer.“

Alt en Mand med saameget indre christeligt Liv, og dertil med en glødende Følelse for Ret og Sandhed, ikke kunde blive en ledig Tilskuer ved Tidens religiøse og kirkelige Bevægelser, eller en ørkesløs Jagttager i en gjærende Periode,

er let at begribe for dem, som selv ere grebne af den christne Troe. *) Da derfor de skarpe Modsetninger, med Hensyn til Troe og Christendom, der i længere Tid vare traadte op mod hinanden i Skrift og Tale, ogsaa begyndte at udvikle sig i hans Nærhed, optraadte han og i Skrifterne, som

*) I Dagen Nr. 145 — 1836 hedder det efter en Anmeldelse fra Aarhus om Holsteins Død: „man har bebreidet „den ædle Hedengangne, at han, paa en mindre passende „Maade indgreb og deeltog i de religiøse Bevægelser, som „netop i hans Egn have deres Arnested; men Alle ere enige „i, at udlede Alt, hvad han ogsaa i denne Retning foretog „sig, af de reneste Bevæggrunde“ (sic!) — Og vistnok var det en Bebreidelse, der blev ham gjort, snart taust med et fornem Skuldertræk over, at han vilde indlade sig paa, at gjøre fælleds Sag med Folk, man, mildest talt, maatte kalde utidige Tyrere — snart aabenbart, med Beklagelse af, at en Mand, som Grev Holstein ogsaa kunde lade sig henrive af en Mand, „som vanstaber det religiøse Liv i alle dets Yttringer.“ Men, hverlidet, at saadanne Bebreidelser betyde, der snart beroe paa fuldkommen Uforstand paa Troens Livsyttringer, snart hidrøre fra en fuldkommen Indifferentisme for det Mandelige, det ved Enhver, der har Interesse for Guds Riges Komme, og mindes, hvilken Vægt, Herren lægger paa sit Navns Bekjendelse for Verden. Kun derfor, om Holstein havde været af de blinde Tyrere, der i Fremfusenhed kun gaae ud paa, at saare, ødelægge og nedrive, og der ubesindigen slaae løs, uden at bryde sig om andet, end at forkægte deres egen Sag, da havde Bebreidelsen vistnok været retfærdig: „at han paa en mindre passende Maade osv.“ — men det var saa langt fra, at han bragte fremmed Ild paa Herrens Altar, at han meget mere, paa det omhyggeligste, søgte at undgaae ethvert Ekin af, at arbejde for Andet — ved sin Polemik, som ved sin øvrige Deeltagelse i de religiøse Bevægelser —, end Herrens Ære og christelig Sandheds Seier. En roelig Betragtning af Forholdene og Holsteins Fremgangsmaade vil noksom kunne overbevise enhver retsindig Sagtager om, at ligesom hans Deeltagelse var begrundet i Sandhedskjærlighed, saa var hans hele Færd ogsaa ganske det Modsatte af den, der zelotisk kun afstedkommer Forvirring og al ond Handel.

Kjæmper for sund evangelisk Lærdom, og da nye reagerende Kræfter vaagnede, hvor før havde været Dødsstillehed, saa sluttede han sig med et varmt og oprigtigt Hjertes Deeltagelse til Bevægelsen og Alt i samme, han ansaae for at være af Sandhed, uden dog i mindste Maade at tage Partie for Noget. Sagen selv, som Herrens var ham det Vigtigste; Livet i hans Navns Bekjendelse, det, han søgte at frede om; hans Væ, det han søgte at kæmpe for.

Hans første Forsøg i den kirkelige Polemik fremkaldtes ved den i Maret 1833 mellem Pastor Bastholm i Slagelse og Pastor P. Fenger i Slotsbjergbye udbrudte Strid, foranlediget ved Førstnævntes Angreb i Slagelse Avis paa en af Sidstnævnte den 2den Søndag i Fasten s. A. holden og i Trykken udgivne Vacanceprædiken. Stridspunktet var Forholdet mellem Troe og Dyd.

Holstein, der baade forstod, hvor Hr. Pastor Bastholm egentligen vilde hen, og havde Klarhed nok til, at maale hans Tale om Troe og Dyd med det rette Maal, optraadte i et Sendebrev til Bastholm med en Apologie for det kirkelige Begreb om Troen, og da Bastholm, i sit Svar, med Udflugter omgik Sagen, foranledigedes Holstein til i et eget lille Skrift*), nærmere at udvikle samme, og yderligere at klare Forholdet mellem Troen og Gjerningerne. Det lykkedes ham ogsaa, med Stringents at føre Beviset for, at Pastor Bastholm ei havde fattet det rette Begreb om Troen, i det han med Ordet „Troe“ forbandt et Begreb, som slet ikke har hjemme i den christelige Terminolo-

*) „Nogle Bemærkninger i Anledning af Hr. Pastor og Ridder Bastholms Svar paa mit Sendebrev i den vestjællandske Avis Nr. 33 for d. A. eller „„ om Troen og Gjerningerne““ af F. A. Holstein. Kjøbenhavn 1833.

gie, men staaer i aabenbar Modsigelse med, hvad Christus og hans Apostle forstaae ved Troen, og hvad den augsburgske Confession forstaaer derved. Overhovedet frembyder Holsteins Skrift en klar og grundig Udvikling af Hovedpunktet.

Jøvrigt deeltog Holstein ikke videre directe i Kampen, og lod senere gjorte Invektiver mod det af ham Fremførte ubesvarede, i den Formening, at han havde sagt, hvad der burde siges, til Sandhedens Ære og Bekjendelse.

Hvor lidet det overhovedet var ham om hans Person at gjøre, hvormeget derimod om Alt, hvad han ansaae for det Rette og det Sande — hvor frie og selvstændig han selv stod, hvor fjernt fra ethvert Partivæsen, det viste han noksom i sit hele Forhold til den christelige Livsrøre, som siden Aaret 1829 mere og mere gav sig tilkjende i Holsteinborg Egnen. Vi skulle forsøge at fremstille dette Forhold, der har været underkastet, til forskjællige Tider, de forskjælligste Domme af Venner og Modstandere — med den Upartiskhed, Sagen kræver.

Man har været af den Formening og tildeels er det ogsaa — om ei directe, saa indirecte antydet*), at Holstein skulde have lagt an paa, at fremkalde en Opvækkelse paa Grevskabet og at han formeligen skal have indkaldt opvakte Bønder fra Fyen, navnlig R. Ottesen, for at sætte Sagen i Gang. Det er imidlertid saa langt fra, at han har villet fremkonstle noget Liv, eller gjort Mine til, at constituere de saakaldte gudelige Forsamlinger, at han meget mere, paa det alvorligste, advarede mod ethvert Forsøg i denne Retning.

*) Historiske Oplysninger om de gudelige Forsamlinger i Fyen og Sjælland. Nordist Kirketidende 1835. Nr. 2 og 3.

Han kjendte alt for nøie Aandens Veie, og Forelser med Mennekehjertet til, at han skulde ville søge det vækkende Kald, og de omstændende Kræfter andetsteds, end hos den Aand, der hvor den kommer, skal overbevise Verden om Synd, Retfærdighed og Dom. Han byggede ei paa Mennekeligt og Dygtighed, eller paa selvgjorte Foranstaltninger til Opvækkelse, men ene paa Ordets Kraft, og Aandens Virkninger gjennem Ordet, der udfoldede sig for ham i Herrens Forjættelser. — Og saa gjerne han end derfor saae Livet omkring sig, og glædede sig, ved dets Uttringer, og saa ivrig han end bidrog Sit til, at den sunde Lærdom kunde lyde i Kirke og Skole — saa lagde han dog Sagen roelig i Herrens Haand, som til sin Tid lader Frugt fremgaae af Udsæden og oppebiede taalmodig hans Time, der giver tidlig Regn og sildig Regn til Vært; men lovede sig derimod ikke noget af forcerede Bestræbelser, eller Stormløb, paa egen Haand, paa de Dødes Rige. Det Sande i Sagen med R. Ottensens Boesættelse paa Grevskabet Holsteinborg er dette: at denne Mand, uden videre directe Foranledning fra Holsteins Side kom til Grevskabet og ligeledes uden nogen som helst directe Opfordring af denne, søgte Fæste paa en Gaard i Bensløv, som imidlertid strax blev ham overdraget, da han var anbefalet som en dygtig og paalidelig Mand, og Holstein, ved tidligere at gjøre hans personlige Bekjendtskab, havde faaet særdeles Tillid til ham.

Ligesaa lidt imidlertid, som Holstein havde foranstaltet nogen Opvækkelse fremkaldt, ligesaa lidt gruede han for den, eller vendte den fornem Ryggen, da den fremtraadte. Han havde alt tidligere yttret sig *) som

*) Nogle Oplysninger af Grev F. A. Holstein til Recensenten i Maanedsskriftet for Litteratur 2. Aarg. 3. S. 1830.

en varm Talsmand for al muelig Frihed i Udviklingen af religiøse Bevægelser, hvilke han ansaae for ligesaa nødvendige som gavnlige. „Da det er vist“ — siger han i forannævnte Dplysninger — „at Religionen hos en stor Masse ikke har det Liv, den Indflydelse paa deres Sindelag, som burde findes, saa maae man af Hjertet ønske det religiøse Liv en større intensiv og extensiv Kraft. Vel sandt, Guds Rige kommer ei ved udvortes Gebærder, men er indvortes i Mennesket; men jo vanskeligere det er at kjende, hvad der er i Mennesket; desto nøiagtigere burde man prøve, desto omhyggeligere vogte sig for en ubetinget Fordømmelse, desto mere burde man glæde sig, hvor de udvortes Tegn synes, at tilkjendegive en sand christelig indvortes Bevægelse.“ Og, som han tænkte og talte, saa handlede han og i denne Henseende. Neppe var derfor Budskabet om et Livsrøre paa Grevskabet kommen ham for Døre, førend han med al Glæde og Belvillie kom dem imøde, som fluttede sig til samme, og kun ønskede, at Alt maatte udvikle sig i Sandhed og Oprigtighed, og tage en saadan Retning, der virkelig kunde kjendes, at være en ægte christelig. Han var en troefast, ærlig Ven af det sunde Troesliv; det var kun det Sygelige, Skjæve og Eensidige han frygtede og advarede imod. At Saadant ei kan udeblive i en Gjæringsperiode, hvor mange og forskjellige Kræfter sættes i Bevægelse, hvor den menneskelige Forfængelighed og Stolthed saa gjerne griber Leiligheden, for at spille en Rolle, og figurere paa denne eller hiin piquante Maneer, det vidste han, men derfor var han og strax rede til, at advare og paaminde, hvor han ansaae det fornødent — og denne Nødvendighed udeblev ei længe.

Det vakte Liv fremtraadte nemlig snart, under en be-

stemt Skikkelse, i de saakaldte Conventikler eller gudelige Forsamlinger, der bandede sig i Lighed med de syenske, og udvidede sig efterhaanden mere og mere. Heri var imidlertid endnu intet, der i mindste Maade kunde foruroelige; flige Forsamlinger ere meget mere en ganske naturlig Følge af den vakte Røre; Liv søger Liv; det maae meddele sig; det maae vore, styrkes og befæstes. Dette var ogsaa Forsamlingernes naturlige Oprindelse i Eggen omkring Holsteinsborg, uden mindste influerende Medvirkning fra Holsteins Side. Man trængte til gjensidig Formaning, Belærelse og Raad; man vilde leve med hinanden, som Lemmer paa et Legeme, gjennemtrængte af een Aand; man følte Længslen efter et virkeligt Troessamfund. Denne Hensigt foresvævede vistnok de første Deeltagere; til denne Hensigts Opnaaelse benyttede de dem af fælleds Sang, Bøn, Ordets Betragtning, navnlig ved Læsningen af Luthers Postille og dernæst Samtale over det Læste og Hørte, for at klare det for Erkjendelsen og gjøre det ret anvendeligt for Livet. Saalænge Forsamlingerne bevægede sig indenfor disse Grændser, der baade ere de naturlige og de rette — gif Alting i Roelighed og Orden. De stode, indenfor disse Grændser, midt i Kirken, i det rette Forhold til den. Man holdt fast ved det kirkelige Lærebegreb, besøgte flittigen den offentlige Gudsdyrkelse, annammede Sacramentet i Fælledsskab med den øvrige Menighed, uden at anmasse sig nogen Dom over Andres Værdighed eller Ikke-Værdighed, man anerkjendte Læreembedets Autoritet, og Ordinationens Betydning, samt Retmæssigheden af den udvortes Kaldelse ved Kirkens Foresatte. Der var overhovedet blandt de første Deeltagere en Ydmygheds og Sindigheds Aand kjendelig, der lovede det bedste Udfald af den begyndte Bevæ-

gelse og der var blandt dem flere høist beskedne og elstelige Menneffer, hvis hele senere Færd ogsaa har godtgjort: at det kun var dem om at gjøre, i et venligt og nøie Samfund med Kirken, at vise sig som dens rette funde Lemmer.

Men snart kom fremmede og forvirrende Elementer ind i den oprindelige gode Masse; det begyndte Livsrøre maatte ei have Lov roelig at udvikle sig; Folk fik Haand med i Hanken, som man ret af Hjertet havde maattet ønske fjernede derfra; Personer trængte sig ind og opkastede sig til Ledere og Førere paa en Maade, at deres Ledelse og Førelse langt mere skadede end gavne, saa begavede de forresten kunde være. Disse Enkelte, der kun hørte sig selv tale, og saae sig selv virke, tillagde sig stor Betydning og Vigtighed, ja holdt sig for Sjælen i den hele Røre; — og i Sandhed, der hører en stor Grad af Idmyghed til, for ei at forstenes til en Forsamlings=Pave, da denne Pave har sit egentlige Sæde i det hovmodige Hjerte. Ved deres prædominerende Personlighed førte de det høitroste Ord i Forsamlingerne, og fremkaldte i samme, som i den hele Bevægelse en Oppositionsaand, og en Utilfredshed med de bestaaende kirkelige Forhold, der kun tjente til at lede Forsamlingerne bort fra deres oprindelige Bestemmelse; de blev hævede over deres relative Betydning, og tillagte en absolut Værd.

De forrykkedes saaledes for en Deel *) fra deres oprindelige Standpunkt; mangen Deeltager vilde gaae sin egen

*) Her menes kun Forsamlingerne i Holsteinborg Eggen; om dem, som andetsteds holdtes, kan Taler her ei være, saa meget mindre, som Holstein ei stod i Berøring med dem.

Bei. Bevægelsen fik hos Flere en fremmed Charakter, der separerede og maatte separere, og det især, jo mere den Ensidighed fik Overhaand, at fremstille Deeltagelsen i Forsamlingerne, som et nødvendigt Criterium for Livet, som et Kjendemerke paa dets Værd og Fremgang.

Lederne vilde dertil organisere og gestalte Alt efter deres Hoved, og det frie Samfund kom snart i Vaand, som Mange vel ei mærkede, men som virkelig vare der. Forsamlingerne tabte saaledes mere af den lyse Skikkelse, i hvilken de vare fremtraadte. De bleve flere Gange, — istedetfor frievillige Sammenkomster af faae ligesindede Brødre til fælleds Bestyrkelse i Troen — store convocerede Generalmøder, aftalte Rendezvous, ved hvilke denne eller hiin interessante Personlighed vilde lade sig høre, eller denne og hiin Dags Begivenhed af kirkelig Natur skulde debatteres. Paa denne Maade bleve de oftere en Tumleplads for theologiske Disputer, og navnlig kom de da gjængse Spørgsmaal om Troesbekjendelsens Forhold til Skriften m. v., og flere dermed sammenhængende Undersøgelser, paa Bane.

Sager af en anden Natur bleve tagne med, naar andet Stof ei havde — saaledes agiteredes man i lang Tid af den bekjendte Sag med Ole Bertelsens Kone i Haarsløv *), ligesom ogsaa Enkeltes private Anliggender og Forhold ei sjældent bleve fremdragne, og efterat være behørigt gennemgaaede, afgjorte og bedømte. — Dog ogsaa større Sager af en virkelig kirkelig Betydning udgjorde i længere Tid en staaende Artikel i Forhandlingerne, saale-

*) Nordisk Kirketidende 1836 Nr. 18—22.

des: den preussiske Regjerings Forhold til de ikke unerede Lutheraner, og Forslaget om Sognebaandets Løsning her i Danmark. Behandlingen af den første Sag, der imidlertid ei manglede, af Bedkommende at blive udmalet med de forreste Farver, og fremstillet med en Gensidighed, der kun omtalte Misgrebene fra Regjerings Side, men ei dem fra Lutheranernes, tjente ei til stort andet, end at vække og nære Bitterhed mod den preussiske Regjering, og navnlig den sidst afdøde Konge Frederik Wilhelm den 3dies Person, der af Enkelte endog blev fremstillet i sit Forhold til Lutheranerne, som en anden Nero.

— Med Hensyn til Forslaget om Sognebaandets Løsning, da fremkaldte og dette, dog fornemmelig ved Enkeltes Bestræbelser, en særdeles Bevægelse blandt de Dpvakte, der foranledigede overordentlige Møder, og endte med en Ansøgning om Sognebaandets Løsning, forsynet med et betydeligt Antal Underskrifter. Dog denne Sag ville vi nærmere komme til at berøre, ved at omtale Holsteins Forhold til de Petitionairer, som senere ved ham, gjennem Stænderne, androge paa Sognefrihed. Saameget ville vi her kun bemærke, at Sognebaandsagen, saavelsom de foransførte og flere andre, ved den Maade, paa hvilke de bleve tagne af enkelte Ledere af Forsamlingerne, og gjorde til Gjenstand for Forhandlinger i samme, bidrog til, at føre Forsamlingerne bort fra deres egentlige Bestemmelse, og ind paa et polemisk Gebeet, hvor der ei var noget Udbytte at vente for det egentlige christelige Livs Fremvart. Og dette har ogsaa stadfæstet sig hos flere daværende Deeltagere, der vedblive, at gaae frem paa denne Vej, i det de antog, at Livet bestod i en saadan vedvarende Opponenen og Polemiseren. Følgen heraf blev nemlig, at man tog fat paa Kirkelæren selv, og paa engang

fornam man Røster, der hævede sig mod Læreembedets og navnlig Ordinationens Gyldighed, mod BARNEDAABEN m. v. Flere saakaldte reisende Troesbrødre, hvoriblandt selv nogle fra Norge, gjorde deres til, at forvirre Begreberne hos de exalterede Gemytter. *) Saaledes avledes og næredes et Sindelag, der ei kunde bære gode Frugter. Man strebes om Troen, istedetfor at være i Troen; raisonnerede over Ordet, istedetfor at bære sig under Ordet, var hurtig til at dømme Andre, men langsom til at dømme sig selv. De Sindige og Idmyge, som Gud være lovet, var det større Tal, saae det Forkerte heri og trak sig tilbage. Adskillelse og Uenighed viste sig; Partier dannedes og der var megen gjensidig Bedømmen og Dmtale; man saae paa hverandre med mistænksomme Bine. **) Som Enkelte efterhaanden gik videre, aabenbaredes endeligen Hjerternes Raad, og vi behøve ei at nævne videre end Gjendøberiet, for at godtgjøre, hvor mange og farlige separatistiske Elementer, der efterhaanden havde indsneget sig.

At søge Grunden til denne Wildfarelse, og andre lignende Abnormiteter i den vakte Livsrøre selv; og navnlig i dennes Uttring — „de gudelige Forsamlinger,“ vilde imidlertid være ubilligt, ja uretfærdigt. De have, i og for sig, en vis historisk Character, et historisk Stempel; de

*) En Folge heraf var og den: at Enkelte fik Lyst til samme Omstakken, og forsomte som reisende Prædikanter deres lovlige Næringsvei.

**) Meget træffende betegner en anonym Referent af det religiøse Livs Tilstand i Sverrig denne Uenighed og Trætte blandt dem, et brøderligt Sind skulde omflynge ved følgende Ord: „sie heißen sich zwar nicht wie die Raben, aber pikten sich wie die Tauben im Taubenschlag“. Evangel. Kirchen-Zeitung 1843. Nr. 11.

høre i deres rette Skikkelse til de kirkelige Phænomener, der ei ere Skabninger af Tilfældet; de ere ei heller, i og for sig, et Værk af Menneſkepaafund, men betingede af Guds Riges Udvikling paa Jorden. Hvor derfor Forsamlingerne ei ere fremkonſtede, hvor de fremſtaaer, ſom Udtryk af et virkelig Liv, ſom allerede er tilſtæde, hvor de knytte deres Traade til dette Livs Rødder, og faae Ro og Fred til, at udvikle ſig under den ſtorſt muelige indre og ydre Frihed, der kan viſtnok ingen oprigtig Kirkens Ven af dem frygte nogen virkelig Fare for Kirken ſelv; thi de forblive i den, bundne til den, med ſtarke Baand; de ere Kirkens lydige Foſterbørn; de godtgjøre deres relative Værd, men anmaſe ſig ikke nogen abſolut Betydning. Med andre Ord, Deeltagerne anſee ei Deeltagelſen ſom et ubedrageligt Kjendemerke paa Naadestanden, og fraſjende ei den, ſom ei deeltager, hans Værd ſom Chriſten. De ære den Enkeltes ſtille Liv i Herren, og anerkjende ſammes høie Betydning, i det de erkjende det, ſom Betingeſe for Samlivet; de lade Guds Aand blæſe rensende og forfriſkende gjennem deres Hjertes, men give ſig ei hen til Baſuner for Partiegjængeres Paafund, eller til Orgelpiber for fremmede Toner, der indblæſes dem af ſelvgjorte Prædikantere, ſom ei ſtaaer paa anden Grund, end deres egen indbildte Storhed og Dygtighed; de lægge ei an paa, at gjøre Rumor eller Dpſigt; men ſøge kun, at være i det ſtille, uforfrænkkelige Væſen, der er koſtelig for Herren.

Det vilde da viſtnok være ligesaa ſtridende mod hiſtorisk Sandhed, ſom mod Billighed og Retſærdighed, at ville fremſtille de gudelige Forsamlinger, i og for ſig, ubetinget ſom Planteſkoler for Separatiſme, Sværmerie og vildfarende Lærdomme, ſom Næringsmidler for aandeligt Gøymod og

Fjendskab mod Kirken, eller som en Kilde til Immoralitet, ved de affondrede blandede Sammenkomster af begge Kjøn. Bildfarelse og Smitte af denne Natur avles ikkun i Forsamlingerne, forsaavidt Spiren dertil allerede er tilstæde hos den Enkelte, og Skylden for Bildfarelserne og disses Udbredelse ved Forsamlingerne, maae derfor hvile nærmest paa den Enkelte og ei paa disse, uden forsaavidt de blindt gaae i den Enkeltes Ledesbaand.

Og saaledes avledes, næredes og udbredtes ogsaa det Falske og Forkeerte ved Forsamlingerne i Egnen af Holsteinsborg. Det var, som foran antydet enkelte prædominerende Personligheder, der bragte fremmede og skadelige Elementer ind, og forvirrede Gangen og Udviklingen; noget, der bliver klarere, ved den roelige Betragtning af, hvad Forsamlingerne vare, saalænge de vare frie fra Indflydelse udenfra, hvad de bleve, da denne Indflydelse gjorde sig gjældende, hvad de tegne til at vorde, efter igjen at være emanciperede fra det Nag og de Baand, der bleve lagte paa deres indre Frihed, og efter igjen med Tillid, at have sluttet sig til troefaste og nidkjære Kirkens Lærere.*)

*) Hvorlidet overhovedet de enkelte daværende Ordførere og Ledere af Forsamlingerne vare skikkede til, at give det vakte Liv en sund og god Retning, Hold og Fasthed, har ogsaa deres senere Færd og Liv noksom viist, der har været en Kjæde af Omstiftninger, ja man kan sige magiske Forvandlinger af Meninger og Anskuelser, ledsagede af uhyre Inconsequenzer. Snart hævede man de ved Pastor Grundtvig fremtraadte theologiske og kirkelige Anskuelser til Skyerne, snart gik man vældig løs imod dem. Snart stod man i Spidsen for Petitionairerne om Sognebaandets Løsning og satte Himmel og Jerd i Bevægelse, for at opnaae det — senere tordnede man derimod i Skrift og Tale, som et Middel til, først ret at gjøre Pre-

Hvad der ogsaa tjente til, at give Forsamlingerne og Livet, der ved samme skulde fredes og næres — en falsk eller rettere sagt sygelig Retning — var en Anskuelse, der gjorde sig gjældende hos enkelte, ellers velmenende Befordrere af Sagen — nemlig den, at Forsamlingerne deels skulde tjene som et Opvækkelsesmiddel, deels afgive et Vidnesbyrd mod den vantroe Verden, ved det eienommelige Troesliv, de repræsenterede. Derved fik de for det Første en Charakter, som slet ikke historisk tilhørte dem, og bleve gjort til et Slags Omvendelsesinstituter med staaende Poenitentstaler, der dreiede sig uophørlig om et og samme Thema, i en og samme Kreds — istedetfor at være Sammenkomster for Troende til fælleds Bestyrkelse, ved gjensidig Meddelelse og Paamindelse, under Bøn og Sang og Læsning. Saaledes vandt og flere — aldeles uskiftede Talere i deres Omvendelsesiver Raaderum, der ved deres, i et bestandigt Kredslob — under idelige Gjentagelser, blandede med adskillige Kraftudtryk, sig bevægende Foredrag, undertiden fik Syn af, at de forrettede et Banens Værk, der ei kunde tjene til stort andet, end trætte

sterne til Paver og bluedes ei ved, at fremstille Sagens ædleste Talsmænd, som blinde Eftersnakkere af Pastor Grundtvig og Magister Lindberg. Snart var man den devoteste Conservativ i Politiken, senere vilde man reformere og reagere i alle Retninger. At et saadant vaklende, sig selv omtumlende Liv ei egnede sig til at lede Bevægelsen, men kun maatte indvirke skadeligt paa den, behøver vistnok ei videre Beviis. Det var Udværter, der ei hørte det rette Liv til; men tidligere eller sildigere maatte affondre sig; og det er skeet. Flere af disse vaklende Personer ere efter mange Ekjæbner landede i Gjendsberiets Favn. Enkelte, der stod i Spidsen for Forsamlingerne, satte aldrig deres Fod mere deri, eller have overhovedet mere Omgang med Deeltagerne.

dem selv og Andre. — Og dernæst blev, ved den foranmældte Anskuelse: at Forsamlingerne skulde afgive et Vidnesbyrd mod den vantroe Verden, ved det eiendommelige Troesliv, de repræsenterede — et eget Slags Afsondrings-system indført og en Mængde Eiendommeligheder proppede ind i Troeslivet, som slet ikke hører dertil, saasom fuldkommen Afholdenhed fra Dands, Kortspil og andre Adiophora — en Afsondring, som kun tjente til at nære Hovmod og Egenretsfærdighed hos En og Anden, der satte en særdeles Fortjeneste i, at afholde sig fra selve tilladelige Fornøielser, og meente allerede, at have overvundet Verden, medens den maaskee paa andre Maader med sin hele Magt boede i ham.

Af denne korteligen skizzerede Tilstand af den religiøse Bevægelse i Egnen af Holsteinborg, siden Aaret 1829, vil det være let at fatte, at Holsteins Indblanding i samme hverken hørte til de upassende eller utidige Skridt*). Han stod i nærmeste Berøring med Deeltagerne; hans Stilling, som Godseier og Overøvrighed paa Grevskabet gjorde dette Forhold endnu betydningsfuldere; det christelige og kirkelige Standpunkt, han indtog, blev ham ydermere en Opfordring til, at gøre, hvad der stod i hans Magt, for at give Opvækkelsen en god Retning, og saaledes føelte han sig fra flere Sider opfordret til, at træde frem. Dette skete imidlertid ingentunde, ved nogensomhelst Brug af verdslig Magt, der laae i hans Haand; han havde en altfor dyb Respect for Samvittighedsfrihed til, at han skulde have grebet saa forfærdelig feil, at ville ved Magtsprog og Evang dæmpe en Røse af aandelig Slags. Han misbilligede derfor ogsaa altid ethvert saadant Forsøg af Andre, og

*) Dagen Nr. 145—1836.

ansaae det navnlig for et stort Misgreb, at Præsten ei allene modsatte sig det vakte Liv, men endog, uden tvingende Nødvendighed, besværede den verdslige Dyrighed, baade med Klage over Forsamlingerne, og Opfordring til at straffe og mulctere Deeltagerne. Han holdt fast derved, at kun Aand burde sættes mod Aand, aandelige Bildfarelser og Afvigelser bekjæmpes med aandelige Baaben, og det saaledes, at man, under Kampen overlader Sandheden selv, at forskaffe sig Seier, efterat have beredet den Veien.

Da han optraadte, kom han derfor kun, som en faderlig Ven og Raadgiver, med sandt Brodersind, med Anerkjendelse af det Samfundsbaand, der, uagtet Forskjælligheden i flere væsentlige Punkter, ved en Troe, et Haab, en Daab og en Herre knyttede ham til Deeltagerne i Forsamlingerne. Med Sandhedsord, ikke, uden efter længere indvortes Kamp, med et bestemt Vidnesbyrd, ikke uden længere og moden Overveielse, ubekymret om, hvad Verden eller Troesbrødre vilde sige dertil, kun med Overbeviisningen, at han ei kunde eller turde vie længere, udtalte han sine Anskuelser, sine Raad, sine Ønsker og Forhaabninger i et eget lidet Skrift *) — der ledsagedes af et Aftryk af Forordningen af 13de Januar 1741, og Cancellie Skrivelse af 7de Septbr. 1824 til Biskoppen over Fyens Stift — disse Tillæg, dog neppe i nogen anden Hensigt, end for at gjenkalde Bedkommende, at der fra Statens Side ei var lagt noget saa utaaleligt Nag paa Deeltagerne i Forsamlingerne, at de ligesom skulle føle sig tvungne til, for Samvittighedens Skyld, at overtræde de gjældende Anordninger.

*) „Nogle Ord til Christendommens Venner paa Grevskabet Holsteinborg.“ Af F. N. Holstein. Kjøbenhavn 1834.

I Skriftet selv — som han indleder med følgende forbringsløse Forord: „der ere Tider, hvor det kan være vigtigt, at bringe visse christelige Sandheder i Grindring; og „det er Grunden, hvorfor jeg lader trykke disse Ord, som jeg beder den christelige Læser at overveie. Maatte de finde „Indgang i Hjerterne“ — gaaer han ud fra de Punkter, i hvilke han antog, at Deeltagerne i Forsamlingerne feilede, og i hvilke det Skjæve, Forkerte og Gensidige i den vakte Livsrøre meest syntes at fremtræde.

Han berører saaledes først den ulmende Ringeagt for Lærerstanden, der vel nærmest fremgik af overspændte Ideer om de Christnes almindelige Præstedømme — og at man, blandende det Objective og Subjective sammen, ei vidste at skjelne mellem det almindelige Kald til en præstelig Slægt i Christo Jesu og det særegne til Læreembedet i hans Kirke. Smidlertid havde der og indblandet sig nogen personlig Animositet mod denne og hiin Præst, som enten forekom dem, ei at prædike det rene Guds Ord, eller, som ikke yndede Forsamlingerne; en Animositet, som nærvedes ved Enkeltes ivrige Bestræbelser. Holstein mødte disse Afvigelser fra en oprindelig god Retning, med at henvisse paa den af Gud indførte Orden og det Skriftmæssige i en egen beskiftet Lærerstand, samt ved at minde Vedkommende om, at naar de hos nogen som helst beskiftet Lærer skulde finde deres Samvittighed besværet, da aabnede der sig Leilighed, paa mange andre Maader at tilfredsstille Trangen til Ordets Hørelse og Læsning.

Det andet Punkt han berører, er Spørgsmaalet om, hvad der meest kan gavne og baade Livets Værd og Fremme; enten de store Forsamlinger, paa hvilke man lagde saa overordentlig Vægt, eller de mindre, som kun bestod af Faæe. Holstein erklærede sig **ve-**

tinget for den sidste Slags, der egnede sig mere til christelige Meddelelser og Samtaler, som ret egentligen høre Forsamlingerne til, og skulle udgjøre et væsentlig Element i samme — og overhovedet, ved den større Fortroelighed, der kunde herse, frembød rigere Leilighed til gjensidig Advarsel og Paamindelse i Kjærlighed, og derved til sand Opbyggelse; medens de første, der almindeligviis vare convocerede, mere tjente til at give Leilighed til og Næring for alle de Abnormiteter, der svække og nedbryde Livet.

Det tredje Punkt, Holstein i sit lille Skrift omtaler, er Sagen om Sognebaandets Løsning, som dengang satte alle Gemytter i den heftigste Bevægelse. Han erklærer sig vel ikke ubetinget mod Sagen, men anseer dog Baandets Løsning som mindre nødvendig, og i det mindste høist betænkelig; ligesom han mod Slutningen advarer mod enhver overilet udvortes Adskillelse selv af det, som ved en indvortes forskjellig Overbeviisning er adskilt. Iøvrigt hører, som alt forhen bemærket, den nærmere Fremstilling af hans Forhold til Sagen, til Skildringen af hans Virksomhed som Ständerdeputeret, i hvilken Egenkab han havde det formelige Hverv, at forelægge Ständerne et Andragende om samme.

Af det her Antydede vil man vel kunne slutte sig til: hvilket Holsteins Forhold var til den vakte Livsrøre, og de ved samme fremkaldte Forsamlinger, noget, der for den upartiske Lærer vil blive end klarere, ved selve Gjennemlæsningen af Skriftet. Han var ikke mod Livet i dets rette Skikkelse, i den sunde, gode Retning, i hvilket det først fremtraadte, frit og uhildet af fremmed Indflydelse. Han yndede det, hvor det vedblev at holde sig i et venligt og oprigtigt Samfund med Kirken, hvor det viste sig i

digheds og Ydmygheds Klædning, hvor det gjorde sig gjældende som et sandt Troesliv.

Det var kun det *Abnorme*, de skadelige, forstyrrende Elementer, han arbejdede mod, det var kun de forkeerte Enkeltheder, han vilde have bort, for at Livet selv, desto friere, kunde udvikle sig. Vistnok maae man tilstaae, at hans lille Skrift har flere svage Sider — at det ei er frit for en og anden og det isinefaldende Inconsequenz, at flere Paastande ei med fornøden Stringents ere beviste, at de Udveie, han aabner for dem, som føle sig trykkede af Sognetvangen, ei ere tilstrækkelige, og de Midler, han foreslaaer til at raade Bud paa det Onde, ei altid praktisk anvendelige, ligesom, at flere Dele af Skriftet savne det Hold og den correcte Gjennemførelse af Tankerne, som havde været ønskeligt. Men det vilde og skulde ei heller, efter Forfatterens Mening være et *Mønsterskrift*, eller noget afgjørende, afsluttende *Botum*. Det var udgaaet af et bekymret, meget bevæget og deeltagende Hjerter, opstaaet midt under den stærkeste Gjæring; det var ikke andet, end et venligt og hjærtligt Raad til dem af Grevskabets Beboere, som deeltog i Forsamlingerne; en mild advarende Røst. Saaledes fremtraadte det, beregnet kun paa den nærmeste Kreds — saaledes ønskede Holstein ogsaa, at det skulde modtages, og kun fra denne Side betragtes af dem, for hvilke det egentligen var skrevet. Men det blev ganske anderledes modtaget; ja man kan sige det havde en ganske uventet Virkning, der allermindst var grundet i den Hensigt, i hvilken Skriftet var udgivet. Det skulde være et berøveligende Ord, og det ophidsede og forbittede; det skulde være et venligt Raad, og blev betegnet, som en formelig Anklage og Beskyldning, det skulde være et Fredens Bud og blev en Løsen til Strid. Flere, selv meget kompetente

Dommere, fandt at Holstein havde gjort et Misgreb, ved Offentliggjørelsen af sit lille Skrift — og ønskeligt havde det været, om Een eller Anden af disse, med Noelighed, havde udtalt sig over Sagen; Berigtigelser og gjensidige Meddelelser kunde da fundet Sted, og de væsentligste Stridspunkter klaret sig, til et tilfredsstillende Resultat; men man taug, om enten af conventionelle Hensyn, eller af hvilken anden Grund, vides ikke. Derimod opløstedes der fra en anden Side et Ramasfrig, som om Holstein med Ild og Sværd vilde ødelægge Forsamlingerne og det vakte Liv. Hr. Skolelærer N. Sørensen traadte offentlig frem. *) Ved at udrive løst og fast af Holsteins Skrift og rangere det paa sin Blis, og ved et eget Slags Consequenzmagerie synes han, triumpherende at have opløst Skriftet i lutter Selvmodsfigelse, og tilintetgjort det, i det han paastod, at det tilintetgjorde sig selv. Men det hntes kun ham og hans Beundrere saa; hvo der, med roelig Betragtning af den omqvæstionerede Sag, sammenligner Grev Holsteins Skrift og Hr. Sørensens Svar vil finde, at, medens hiint, der indeholder mangan, ved Erfaring grundet og beviist Sandhed, beholder sit Værd, som et, om end ikke i Alt tilfredsstillende, Vidnesbyrd til rette Tid, vil dette, som et Product af en heftig Sindsstemning, ei have anden Betydning, end den, som ligger i den ephæmere Sensation, det vakte. — Til samme Tid stillede ogsaa Hr. Magister Lindberg sig i Marken mod Holsteins Skrift. **) Hr. Lindberg begyndte strax med den

*) Nogle Ord til Heibaarne Hr. Kammerherre, Grev F. N. Holstein eller Svar osv. Ved N. Sørensen. Kjøbenhavn 1834.

**) Om Grev Holsteins nyeste Yttringer om de Christne og deres gudelige Forsamlinger. Nord. Kirket. Nr. 42. 1834.

Paastand, hvis Urigtighed for den, der kun nogenlunde kjendte Forholdene var dobbelt isinesaldende: „at Greven i sit Skrift var optraadt mod de Christne, han for havde taget i Forsvar og Beskyttelse,“ og videre hen: „at Greven for havde været begejstret for Forsamlingerne, vel endog ventet overdrevne Frugter af dem, men nu paa engang var fremtraadt med en saadan Tale om dem og mod dem, at man skulde troe, at de Christne paa Grevskabet Holsteinborg virkelig havde gjort sig skyldige i de Forkeertheder og Galsskaber, han advarede mod.“ Saaledes gjorde Hr. Lindberg Holsteins Skridt næsten til et Trafald, og til en formelig Anklage mod de Troende, og hans Bog til et Vidnesbyrd om, hvilken Bendekaabe Holstein var, i det han, istedetfor sin tidligere Begeistring for Forsamlingerne, nu stod dem imod. Med hvorliden Ret, at slige Paastande nedlægges, troer jeg i det Foregaaende tilstrækkeligen at have viist, skjøndt jeg ikke nægter, at et og andet Sted i Holsteins Skrift, som foran antydet, ei allene maatte give Anledning til Misforstaelsler, men og til besøiet Anke. Holstein svarede Hr. Lindberg, som Skolelærer Sørensen, ved et Tillæg, han udgav til sit lille Skrift; men det var kun at gyde Olie i Ilden; ikke uden Skyld fra Holsteins Side, der i sit Svar ikke var Herre nok over sig selv, til at bekjæmpe den Sindsstemning, han ved Angrebene var sat i, hvorved han tillige kom til, at gjøre sine Modstandere Beskyldninger, som ei strængt kunde bevises. *)

*) Saaledes, naar han i Tillæget gjør Hr. Lindbergs Ubefaling af Eegnebaandets Løsning, og samtlige Raad med Hensyn til Udførelsen heraf — til „revolutionaire“ Forslag og siger: „at han i dette Stykke prædiker en Frighed, som ligner

Jøvrigt anser jeg det ei fornødent, videre her at indlade mig paa Detaillen af en Strid, der tog en saa bitter og smertelig Bending, som vistnok kunde være undgaaet, naar Hr. Lindberg, mindre henrevet, end han var, af de gudelige Forsamlinger, med roeligere Blik havde betragtet den vakte Livsrøre i sin Begyndelse og senere Udvikling, og ved egen grundigere Undersøgelse af Forholdene havde vundet en selvstændig Døm, istedetfor i sine Beretninger, at slaae sin Lid til de Efterretninger, der, under den største Gjøringsperiode bleve ham tilstillede, fulde af eensidige Domme, ufuldstændige Referater af Andres Ord og Uttringer, og udsmykkede Historier. Ingen har vistnok mere end han selv smerteligen maattet erfare, *) hvormange forvirrende Elementer, der efterhaanden havde indsneget sig i Forsamlingslivet og der virket skadeligt, indtil det lykkeligviis affondrede sig, og Udsigterne aabnedes til en friere og bedre Udvikling; Udsigter, der heller ikke have skuffet; men bebude de ønskeligste Resultater, som tildeels allerede ere vundne, og der ogsaa inderligen vilde have glædet Holstein, hvis han havde oplevet dem.

I denne kirkelige Gjøringsperiode, Holstein kjæmpende gennemgif, fandt han imidlertid ogsaa Leilighed til, paa fredeligere Veie, at virke for Guds Riges Fremme; noget, der ogsaa mere tiltalte ham. Han blev nemlig efter Pastor B. Nønnes Død i Maret 1833 — ved Forbindelsen af den Holsteinborger Missionsforening med

„Jakobinernes Frihed og gjør Tilværelsen af enhver, hvilken, somhelst Kirke umuelig.“

*) See Nord. Kirketidende 1836. Nr. 18. Col. 286 flg. v. a.

det danske Missionselskab — valgt til dettes Præsident, og tiltraadte derved en Virksomhed, der var ham meget kjær. Han begyndte ogsaa strax, med den største Iver at tage sig af Sagen. Det Første, han foretog sig var, at foranstalte Udgivelsen af et Organ, hvorigiennem Selskabets Bestyrelses Medlemmer, og Missionsvenner kunde udtale sig, angaaende Sagen og give Efterretninger om dens Fremgang. Dette skete ved „det danske Missionsblad“ hvis Redaction først overdroges til Pastor Rønne i Høve, og som upaatvilelig, under hans Redaction, saavelsom under de senere af afdøde Pastor Oldenburg og Selskabets nuværende Formand Hr. Lic. Fenger har bidraget Sit til, at udbrede Kundskab om Missionsagen og nære Interressen for den. Holstein var en meget virksom Medarbejder, og leverede flere interessante Artikler.

Dernæst henvendte han sin Opmærksomhed paa en nye Organisation af Selskabets Virksomhed og bragte nye Love i Forslag. Men allerede her viste det sig, at der hører mere til, end en blot Overensstemmelse i Troens Fundamentalartikler, for at ordne og befæste en bestemt Missionsvirksomhed, og med samlede Kræfter naae Maalet. Flere af de daværende Medlemmer af Selskabets Bestyrelse, saa enige de end vare med Præsidenten i Henseende til Troens Grund, havde, deels af confesionelle Hensyn, deels, formeddelt forffjællige kirkelige og theologiske Anskuelser, en ganske anden Mening om Nutidens Missionsvirksomhed, og den Maade, samme burde drives paa, end han. Han yndede den engelske og tydske Missionsvirksomhed og vilde tildeels have Lovene ordnede, efter den der gjældende Norm. Dette fandt ingen Gjenklang hos Størstedelen af de øvrige Bestyrere, og gav Anledning til, at Forhandlingerne om

Lovene traf sig i Langdrag; og deels derved, deels og af den Grund, at man, efterat Lovene vare vedtagne intet Svar kunde opnaae paa en allerunderdanigst indgiven Ansøgning om deres Stadfæstelse, og en formel Anerkjendelse af Selskabet fra Regjeringens Side — standsedes Lovenes Offentliggjørelse saaledes, at de først udkom trykte efter Holsteins Død.

Denne Dissents i Ansøelserne af den rette Missionsvirksomhed, hvorom Vidnesbyrdene ogsaa fremtraadte offentlig *) — i Forbindelse med de Hindringer, som collegiale Forhold lagde i Veien, virkede hemmende paa Selskabets Forretagender, standsede mangen Plan, efter at den knap var fattet, og de tagne og protocollerede Bestemmelers Opfyldelse maatte udsættes, fra det ene Møde til det andet, uden at det dog kom til noget Resultat. Imidlertid gjorde Holstein sit Muelige, for at bane Selskabet Vej til selvstændig Virksomhed. Han indledede personlig en Correspondance og Forbindelse med de fornemste udenlandske Missionselskaber, og samlede fra dem Meddelelser, der kunde være gavnlige for den begyndende Missionsvirksomhed i Danmark. Han gjorde Alt, for at gøre Sagen bekjendt i Fædrelandet, og lod udgaae Indbydelse til dens Understøttelse. Han bivaanede og ledede samvittighedsfuldt, saavel Directions-, som Generalmøderne, uden at lade sig afholde, ved de længere Reiser til

*) Simonsen Nord. Kirket. 1835. Nr. 46 og især 1834 Nr. 17. I øvrigt er Stedet ikke her, videre at udvikle Sagen eller prøve Grundene for og imod de forskjellige Ansøelser. Frugten af Arbeidet taler bedst for, at Englænderne, Tydskerne og de franske Protestanter ei have taget saa meget fejl i deres Missionsvirksomhed. Hvor mangelfuldt end meget kan være begyndt og udført; store og herlige Ting er og stete i de sidste Decennier.

Hovedstaden, eller andre Besværligheder. Med megen Flid udarbejdede han sine Foredrag til Generalmøderne, og glædede Forsamlingen ved sine livlige Meddelelser, og Troens gode Bekjendelse, han afslagde. Overalt, hvor han kun troede, at der kunde aabne sig en Leilighed for Selskabets Virksomhed, var han strax tilrede med Forslag, og gjorde de fornødne Skridt til, om mueligt, at see dem realiserede. Saaledes foreslog han Anlægget af en egen Mission i Serampore og en Forøgelse og Udvidelse af den trankebarske Mission, og indledede i denne Henseende de fornødne Forhandlinger, saavel med de herværende Autoriteter, som med den kongelige Regjering i Trankebar og Directionen for de frankiske Stiftelser i Halle; men intet Resultat blev bevirket. Senere tænkte han paa, om ikke Selskabet kunde overtage den af Missionscomiteen i Basel anlagte Mission paa Guineakysten og skrev desangaaende til Basel; men ei heller dette reüsserede. Angaaende en Udvidelse af Missionen i Grønland, navnlig ved Oprettelsen af et eget Seminarium i Landet selv, for at danne Følkelærere af de Indfødte, gjordes ogsaa under hans Præsidium de første Skridt; men Sagens videre Forhandling trak sig i Langdrag og har endnu ikke ført til noget.

For enkelte Personer, der ønskede at træde i Missionens Tjeneste, viste han sig meget deeltagende og søgte, efter bedste Skjøn, at befordre deres Dnskes Opfyldelse. Saaledes kom han med opoffrende Kjærlighed tvende unge Hinduer indse, ved Navn Ignatius og Josva, der begge, i Begyndelsen af Aaret 1836 ankom til Kjøbenhavn, for at uddannes til Missionens Tjeneste, og ved deres Ankomst her, da de ingen anden Tilflugt havde, henvendte sig til Missionsseks-

bet om Understøttelse. Da Selskabets Bestyrelse imidlertid ikke troede, at kunne gaae ind paa deres Begjæring, antog Holstein sig allene de to unge Mennesker, lod dem komme til Holsteinborg og sørge de faderligen for dem; navnlig, ved at anbringe dem hos en duelig og erfaren Skolelærer i Nærheden af Sorø. Deres Fremtid og videre Uddannelse beskæftigede meget hans Tanker, og selv i hans sidste haarde Sygdom var deres Anliggende blandt dem, han særdeles sysslede med. Efter Kongens Billie bleve disse unge Menneskers Opdragelse senere overtaget af Missionscollegiet, der tilsidst anbragte dem paa Seminariet i Jøenstrup, som de i Aaret 1841 forlod, for at vende tilbage til Ostindien.

Af det Anførte vil det sees, at Holsteins Virksomhed som Præsident for det danske Missionselskab, tildeels kun har været forberedende, en Følge af de daværende Forhold, der langt fra vare gunstige for en egen selvstændig Virksomhed. Men hans Udholdenhed og Midsjærthed for Sagen er derfor ei mindre fremtrædende; uagtet de daarlige Udfigter og de Hindringer, der stillede sig i Veien, tabte han intet Dieblisk sin Interesse for den; ihvorvel han paa den anden Side følte sig smertelig afficeret, ved ikke at kunne virke, som han ønskede.

Den samme Iver, der besjælede ham for Guds Riges Udbredelse i Hedningeverdenen, — besjælede ham og for dets Befæstelse i Hjemmet. Til de Bestræbelser, han i denne Retning, ved flere Leiligheder, lagde for Dagen, hører og et af ham i Aaret 1833 paabegyndt Opbyggelseskrift*), der

*) Den aandelige Morgendrik for christelige Sjæle — eller udvalgte Stykker af Biblen med tilføjet Forklaring osv. Kjøbenhavn 1834. Første Hefte.

nærmest var bestemt til Morgenandagt, og skulde indeholde en Betragtning — paa hver Dag i Aaret — over bibelske Afsnit, med tilføjet Forklaring og Psalmeverb. Hensigten, nemlig at lette danske Christne Brugen af det guddommelige Ord til Morgenandagt, inden Sindet abspredtes ved Dagens Syssler, var fortræffelig, og en vel lykket Udførelse af samme, og Udgivelsen af en Andagtsbog af dette Slags, vilde have udfyldt et længe føelt Savn i den dansk-afetiske Litteratur; — men Holstein var ikke Arbeidet voren; han føelte det selv, i det han begyndte og udtaler sig derover i Fortalen til 1ste Hefte. *) Ei allene Titlen var mislykket; men for en Deel Bogen selv. De valgte Afsnit fulgte vel Kirkeaaaret; men Valget var dog ei sseet med det rette Skjøn; Udviklingen var ofte løsrøven fra Texten, og det Parænetiske sluttede sig atter ikke noie nok til det Didaktiske. Det var ofte kun Aphorismer uden Plan og Orden; Sproget var ei correct og Gjentagelser, i Forbindelse med det Heles Gensformighed, viste noksom, at Arbeidet var over hans Kræfter. Imidlertid har det lille Skrift ogsaa flere gode Sider, og navnlig fremtræder i samme det ydmyge Sind, den dybe Følelse af den menneskelige Svaghed og Syndighed, og paa den anden Side den Tillid, Friemodighed og Glæde i Troen, der udgjorde Forfatterens indre Livs Kjærne. Arbeidet fortsattes ei længere end til Betragt-

*) „Jeg har det Haab“ — siger han — at værdigere christelige Mænd ville forbinde sig med mig, for at fuldende dette Arbeide, og tvivler ei paa, at Bogen vilde vinde derved, om Fleres Behandling af udvalgte Bibelstykker bevarede den for den Gensformighed, hvortil een Forfatters Aandsretning let forfalder. Imidlertid osv.“

ningen paa d. 29de Febr., og ophørte med Udgivelsen af første Hefte.

Ligesom Holstein havde været blandt de Første, der med levende Deeltagelse havde modtaget Forordningen af 28de Mai 1831, og i Skrift og Tale lagt det for Dagen, hvilke skjønne Forhaabninger, — han knyttede til den bebudede nye Institution; saaledes vedblev han ogsaa, jo mere Tiden nærmede sig, da Institutionen skulde træde i Kraft, at virke, hvad han kunde, for at forberede den en god Plads i hver dansk Borgers Hjerter, for at vække og vedligeholde Interesse for den. Liv og Bevægelse var ham her ligesaa nødvendig og kjærkommen, som paa det religiøse og kirkelige Gebeet; kun, at Livet selv var sundt og godt, og Bevægelsen ei blotte Luftspring, eller af en fremkonstlet, efterabende, støiende, Dypstg vækkende og dog kun illusorisk Natur. Han satte derfor ikke Livet, det rette og sande politiske Liv i nogen som helst bombastisk Uttring, allermindst i politiske Associationsgilder, under Præsidium af denne eller hiin Notabilitet, eller i haranguerende Taler, og Applauser til piquante Tirader. Han ansaa saadant, saaledes, som det undertiden kom frem, under en temmelig carrikeret Skikkelse, mere for en fremkonstlet Efterligning af engelske clubs og meetings — eller, hvor det dog havde Udseende af, at være lidt alvorligere meent — mildest talt, som anticiperede Foranstaltninger, der ikke vare ret grundede i den nationale Følelse og Charakter, eller i en virkelig følt Trang, og kun kunde have nogen Betydning, under en virkelig udviklet constitutionel Forfatning. Heller ikke søgte han Midlerne til Almeenaandens Opblivelse i en exalteret Journalistiks Bestræbelser, skjøndt han paa den anden Side saalidet frygtede denne, og dens videre fa-

delige Indflydelse, selv i dens meest frivole Skikkelse, at han endog med et Slags Misnøie saae paa enhver prohibitiv Foranstaltning, for at standse Pressens Misbrug.*) En

*) Han yndede overhovedet med Hensyn til Pressen den størst muelige Frihed, og var imod ethvert Forsøg paa, at indstrænke samme, fra hvilken Side det end kom. Da derfor Selskabet „for Trykkefrihedens rette Brug“ stiftedes, saae han, uden at ahne dets videre Udvikling, ikke uden stor Mistillid paa dets første Skridt, og antog Selskabet kun for et selvgjort og egenmægtigt Tribunal i Landens Rige, der vilde byde og herske, med samme Dommermyndighed paa sin Viis, som Politicensuren efter den Magt, Loven hjemler den. Han gav sine Tanker og Følelser i denne Henseende Luft i et med megen Humor skreven Stykke, betitlet: „Allerærbødigst personligen af „Pressens Misbrug“ fremlagt Selvforsvar, mod det hvivise Selskab til sammes Undertrykkelse, hvori det klarligen bevises, hvor gaunligt det vilde være, om den i den litteraire Verden forventede nye Communallovgivning, fremdeles sikrede „Pressens Misbrug“ Borgerrret i Danmark.“ Det var betegnet med følgende Motto:

„Naar Følelsen, mens den i Bryttet gjærer,
 „Snart søger Kamp, snart foretrækker Flugt,
 „Tilbyder den, saa tidt, en tidlig modnet Frugt,
 „Som Dagens Morgenlys botesmelter som Chimærer“
 „Bellhaven“

var ogsaa bestemt til Trykken; men blev, formedelt indtrufne Omstændigheder, tilbageholdt af Forfatteren og kom saaledes ei for Lyset. Af et Par Steder, jeg skal tillade mig at anføre af Manuscriptet, vil det let kjendes, hvad Holstein vilde, og hvilke Betæneligheder, han havde, ved Selskabets Oprettelse. I Anledning af Selskabets Bekjendtgjørelse hedder det saaledes: „Budskaabets hyperbolisk-sangvinste Indklødning fraregnet — er dog saameget bleven klart for mig (Pressens Misbrug personificeret indføres talende) — at I, efterat have erkjendt, det duede ikke, naar Regjeringen vilde tage sig Ret til, at skjelne mellem Pressens Brug og Misbrug, nu, efter Centralisations- regjeringsmaadens Regler, ville forene eders Viisdom, for at befrie Regjeringen fra det vanskelige Hverv, og sætte Eder selv paa Dommerstødet, omstraaled af Lærdommens Alt indhyllende, og Alt formaaende Damp, for, bedre end Regjerin-

roelig Udvikling var ham kjærest; en gradvis, men sikker Fremadskriden, det var Maalet for hans Ønsker og Bestræ-

„gen, at føre Censorseptret, og med den Gnevælde, som er
 „en sikker Følge af den vigtige Beslutning, at give al dansk
 „Wiisdom kun en eneste Mund, at styre og regjere paa Litte-
 „raturens Mark, saa at enhver Tanke om min Tilværelse skal
 „blive tilintetgjort.“ Byggende ikke saameget paa Selskabets
 anpriiste Tolerance som paa Grundføtningen „audiatur et
 altera pars” begynder „Pressens Misbrug” derpaa sit Selv-
 forsvar. I denne Apologie hedder det blandt andet: „Mon
 „den danske Litteraturs Glands havde naaet sin nærværende
 „Høide, naar jeg ei havde givet et virksomt Stød hertil. Vist
 „er det, at de Personalier, hvortil jeg saa flittig har givet
 „Anledning, have været et af de meest pirrende Midler i Dan-
 „mark, til at vække Interesse for Litteraturen, og naar I
 „tale med saamegen Berømmelse om den gavnlige virkende Al-
 „meenaand, som skal fremkaldes ved den frie Presse, saa synes
 „I derved allerede at have indrømmet, at min Virksomhed
 „væsentligen vil bidrage hertil; thi hvo kunde vel formode, at
 „I under Udtrykket „den frie Presse,“ ene og allene
 „tænkte paa Pressens rette Brug; nei I maae derved nødven-
 „diggviis ogsaa have tænkt paa Pressens Misbrug; thi det kan
 „jo ei kaldes Frighed, hvor det ene Partie hersker og det
 „andet forjages.“ Et andet Sted — „Sandeligen, om jeg
 „end med den dybeste Beundring maae stue paa eders Wiis-
 „dom, og selv for et Dieblil vil indrømme, hvad jeg dog i
 „al Underdanighed forbeholder mig at benægte, at I i Sand-
 „hed forstaae, fuldkomment rigtigt, at skjelne mellem Pressens
 „rette Brug og Misbrug, saa vilde I ei kunne gjøre Eder
 „selv nogen større Skade, end, naar det kunde lykkes Eder,
 „at udrydde mig — da det vilde gaae Eder som Alexander,
 „der efterat han havde erobret det indiske Rige, blev nødt til
 „at pønske paa, hvorledes han skulde erobre Naanen.“ Aftr
 et andet Sted hedder det meget betegnende: „Et litterairt
 Aristocratie, en Arcopagus litteraturæ universalis er ei me-
 „get at vente af for Litteraturens Fremme. Jeg synes, at
 „Ordet Liberalitet ei passer sig godt i de Nænds Mund, som
 „antage, at have Pavenes Ufeilbarhed i deres Midte; og skulde
 „mine ærede Dommere ikke troe at være i Besiddelse af et
 „Arcanum, som kan sikke dem for, at begaae Feil, saa maa-

belfer. At arbejde herfor med Troeskab og Sindighed paa de Beie, som allerede vare aabnede, og med de Udsigter for Die, som vare virkeligen forhaanden, ansaae han for sin Pligt, og for enhver Patriots Pligt, som føelte Kald dertil. Det var det Liv og den Deeltagelse, han anbefalede ved sit eget Exempel. Han gif saaledes selvstændig den rette Bei mellem det lunfne Partie, der betragtede det Skete med Indolents, og det Belovede med Ligegyldighed — og det exalterede Partie, der kun tænkte paa radicale Omvæltninger og holdt sig selv for kaldet til at spille Hovedrollen. Langt fra at lægge Hænderne i Skjodet, eller i magelig Roeppeie, hvad Tid og Omstændigheder vilde bringe, var han, paa det alvorligste, betænkt paa, at forberede sig selv og, saavidt ssee kunde, Andre paa at møde den første Stænderforsamling med den Kjarlighed, den Deeltagelse og de Forventninger, som den bebudede Institution gav Grund til. Ligesom han derfor ved sit Skrift „om de danske raadgivende Provindstænderes Væsen og Værd“ gav et af de første Stød til Almeenaandens Oplivelse, og Deeltagelse for Institutionen, saa for sømte han ei heller senere, at nære og vedligeholde samme, ved de Midler, han dertil ansaae for de tjenligste.

Overbivist om, at et sundt offentligt Liv og en ægte

„staaer jeg, at de og bør indrømme mig Ret til, ogsaa at „udbrede feilagtige Meninger, og gjøre det i en Skikkelse, som „ikke er støbt i Æsthetikens Jernformer.“ Af de her citerede Steder vil det kunne sees, hvorledes Holstein betragtede Selskabets Bestræbelser, og hvormeget han yndede den størst muelige Frihed. At han, hvis han havde oplevet Selskabets senere Udvikling, havde betragtet det med andre Dine er vist; men vist er det ogsaa, at Selskabet, ved sin første Dræden, gav ei liden Anledning til, at befrygte, hvad Holstein udtalte.

patriotisk Virksomhed maatte grundes paa en solid Intelligenz, og at Almeenaandens Dplivelse ingen stor Betydning havde, naar den ei ledsagedes af en tilsvarende Dannelse, der kunde træde ind i Livet, efter Enhvers Forhold, Kalb og Stilling, henvendte han i denne Forberedelsesperiode mellem Forordningen af 15de Mai 1834, og den første Stænderforsamling, sin særdeles Opmærksomhed paa den høiere Underviisnings, og de dermed forbundne Anstalters Tilstand. Sine Tanker og Erfaringer med Hensyn herpaa havde han besluttet at offentliggjøre, og udarbejdede derfor tre forskjellige Artikler, nemlig: „om de offentlige Examina“ — „Aphorismer over Hjælpemidlerne til den høiere Dannelse i Fædrelandet“ og „om Begrebet af almindelig Dannelse.“ Disse Artikler hindredes han imidlertid fra — navnlig ved sine overhaand tagende Forretninger — at lægge den sidste Haand paa, og de bleve saaledes henliggende i Manuscript, uden at komme til videre offentlig Kundskab. Intentionen med Foransførte nævnes ogsaa kun her, for at give et Beviis mere paa, hvor alvorlig og vedholdende hans Tanker, og hele indre Stræben var beskæftiget med Gjenstande, han troede at staae i nærmere Berøring med Udviklingen af det offentlige Liv i Almindelighed, og Provindsialstændernes Institution isærdeleshed.

Dette udtalte sig end stærkere i tvende Artikler *), som virkelig bleve fuldførte, og bekendtgjorte ved Trykken; han behandlede i samme Spørgsmaal af den største Betyd-

*) Bemærkninger foranledigede ved Grosserer Nathansons Skrift om Danmarks Handel osv. Dansk Ugeskrift Nr. 54 — 1833 og Nr. 58. 1833.

ning; Spørgsmaal, hvis nærmere Drøftelse baade forudsætter en levende Interesse for Statens og Fædrenelandets vigtigste Anliggender, som og velgrundede statsøconomiske og camera-listiske Kundskaber. Holstein godtgjorde begge Dele ved sine tvende Artikler, der, saavidt sees kan af Redactionens Skrivelser til ham, ikke allene af samme bleve optagne med Glæde — men ogsaa fandt en stor og deeltagende Kreds af Læsere.

Begge Artikler ere skrevne i Brevform. I det første Brev behandler han fornemmeligen Spørgsmaalene om Handelen — i Besynderlighed Punkterne, betræffende Udførslen, Landets formeentligen tiltagende Velstand — Productionen — Landmandens Tilstand, — for at bane sig Vej til at klare, hvorvidt med Sandhed det Resultat kan opstilles, som Hr. Mathansons Skrifter synes at ville gjøre gjældende, at nemlig en farlig Crisis var overstaaet, og den finansielle Sygdom læget. — Ihvorvel han nu i Almindelighed udtaler sig gunstig og vel for gunstig om Hr. Mathansons Skrift *) — ihvorvel han dernæst, og det med temmelig paafaldende Inconsequenz, udbryder p. 276 l. c: „Jeg maatte sandeligen læse det flere Gange efter, inden jeg troede mine egne Dine, og begyndte at aandre friere, da jeg saae, at her var talende Beviser for, at vor Handelscriis var overstaaet 1820, og, at et nyt Liv, en saare glædelig Fremmskriden var begyndt siden den Tid, saa at vort Statslegeme sandeligen gaaer sin Helbredelse imøde“ **)

*) Noget han selv tilstaaer — efterat have læst Hr. Professor Davids Recension af Skriftet i Maanedsskr. for Litteratur 4de Aarg. 11te Hefte og 5te Aarg. 1ste Hefte vid. Første Brev p. 275 i Anm.

**) Dette Udbrud, der vistnok staaer i Modsatning med det Næst-

— saa antager han dog, at Hr. Nathanson har skildret Tiden i det Hele med altfor lyse Farver. Navnligen bestrider han de af ham opstillede Resultater, med Hensyn til Productionens Forøgelse, og dens Følger, og søger at godtgjøre, deels at vi i denne Henseende endnu staae langt tilbage for andre Lande, deels, at den vundne Forøgelse i Productionen endnu langtfra ikke har læget alle de Saar, som Pengeomvæltningsperioden tilføiede Landmanden. Det Første documenterer han — hvad Kornproductionen angaaer, ved Sammenligning med Preussen, hvad Smør- og Ostproductionen angaaer ved Sammenligning med Holland og viser, at for at finde Exportationen af Landets Producter tilfredsstillende, er det ei nok at vide, at disse forøges; men man maae endvidere have Visshed om, at de Midler ere forøgede, hvoraf den større Production skal fremkomme — hvortil navnlig Creaturholdet maatte henføres. — Den anden Paastand beviser Holstein deraf, deels, at Besidderne af Landeiendomme endnu vare betyngede af betydelige Prioriteter, og manglede Driftscapital, deels, at Landeiendommene endnu stode i saa lav en Priis — hvorpaa flere paafaldende

tat, Holstein senere kommer til, som og med enkelte andre Yttringer i samme Brev f. Ex. p. 284 „oprigtig talt kan jeg endnu ikke være af den Mening, at vor Crisis saaledes er overstaart“ — hidrører imidlertid upaatvivlelig fra Følelsen af, at man i Bedømmelsen af Handlens virkelige Tilstand — og dertil referere sig Holsteins Ord — gik ud fra en feilagtig Maalestok, i det man sammenlignede Perioden under den nordamerikanske Krig med den nærværende, — og saaledes gjorde ubillige Fordringer, i det man vilde have Forhold tilbage, som kun ved særdeles Omstændigheder vare fremkaldte, — og spille en Rolle i Verdenshandlen, som under den nordamerikanske Krig; men derimod var blind for den Tingenes Vending til det Bedre, som allerede var indtruffen.

Exempler anføres. Resultatet bliver: at den indtraadte betænkkelige Crisis langtfra kunde siges; at være overstaaet og at Grosserer Nathansons Skildring vel klinger brillant; men ofte er uden tilsvarende Virkelighed. *) — Artiklen selv vidner om den Noagtighed og Omhu, med hvilken Holstein, i Forbindelse med det, paa de fleste Steder fremtrædende funde og klare Blik over Sagerens saunde Tilstand, har behandlet sin Gjenstand; hans Argumentation er i det Hele stringent, og hans Resultater tildeels byggede paa vigtige Præmisses, og gyldige Beregninger. Kun enkelte Steder synes han, at være noget vaklende og uklar i sin Beviisførelse; saaledes, naar han (l. c. p. 282) sammenligner 1825 og 1831 (et meget godt med et meget slet Udførselsaar) saa feer man vel, at det ei er hans Mening, derved at ville godtgjøre, at Productionen er aftaget; men vel, at man ikke af Udførslen kan slutte til Productionen; — det forekommer imidlertid, at saadant Exempel vel kan omstøde de Beviiser, der hentes fra Sammenligning af enkelte Aar; men ikke dem, der uddrages af forskjellige Aarrækker, hvoraf hver f. Ex. indeslutter 10 eller 20 Aar; thi ved disse vil Indflydelsen af Veiriget, og de øvrige tilfældige Omstændigheder forsvinde — og det skjønnes da ei rettere, end at naar en Sammenligning mellem saadanne Rækker viste en Tilvært af Udførsel i det Hele, maatte Productionen ogsaa være forøget, forudsat, at Befolkningen ikke var aftaget. — Iøvrigt var Artiklen heldig udarbejdet, og for Læsere, der ikke blive staaende

*) Saaledes, naar Hr. Nathanson anfører Assurancesummernes Stigen i Kjøbenhavn som Vidnesbyrd for Stadens tiltagende Velstand — saa viser Holstein, at der ved det forøgede Byggerie dog ei gjøres stort andet — end vedlige- holde Hovedstadens Bygninger.

ved Overfladen, har dens Publication vist været meget belærende.

Det samme gjælder ogsaa om den anden Artikel — eller det andet Brev, i hvilket Forfatteren, næstefter at optræde som Apologet for Grev Schimmelmanns Finantsbestyrelse mod de af Grosserer Nathanson gjorte Udsættelser, og næstefter ved denne Leilighed — tillige at berøre Grev Godsthe Moltkes Fortjenester, ved at adskille Statsgjalden fra de øvrige Finantsanliggender, og paaafsynde Rigsbankens Conversion til en Nationalbank. — gaaer nærmere ind paa det Spørgsmaal, om Banken, ved den 1818 foretagne Forandring, virkelig blev uafhængig af Finantserne, et Spørgsmaal, han mener at burde besvares, ikke efter Detroiens Ord, men efter Erfaringen, og navnlig Bankens Operationer. Det er Læseren allerede bekendt af Fremstillingen af Holsteins Virksomhed som Bankrepræsentant, at han var mod Laanet af 4de Februar 1820. Denne Ansøelse var han senere fravegen. I det han derfor yttre sig enig med Hr. Nathanson, og roser den Friemodighed, med hvilken han badler den Maade, paa hvilken foransøgte Laan blev optagen, anfører han denne Operation, netop som et Beviis paa, at Banken ikke var uafhængig af Finantserne, og ikke satte Priis paa, at være det, ligesom han endnu antog, at Seddel-Inddragningen kunde været iværksat paa en langt mindre bekostelig Maade, og langt hensigtsmæssigere, end ffete. En anden sørgelig Følge af Operationen, som var gaaet uden om de i Detroien hjemlede Midler — var, efter Holsteins Mening, den, at Coursen for hurtig forbedredes, og blev fluctuerende. Han havde heller seet Opgaven løst, ved Optagelsen af et udenlandsk Laan.

At Holsteins Dom om Banken in casu er afgivet

med fuldkommen Upartiffhed, kan imidlertid neppe antages; at han vilde det — er ei at betvivle; men om han kunde det, efter de tidligere Forhold, som Opponent i Bantrepræsentationen netop mod foranførte Laan, er et andet Spørgsmaal. Hans Bemærkninger om Banken og navnlig angaaende Laanet af 4de Februar 1820, ere ikke i Alt grundede. Netop det, at Banken forkastede den første Plan til Laanet, fordi den da skulde have paataget sig det for egen Regning, som ogsaa den Bestemmelse, at Banken skulde holdes skadesløs, noget Holstein omtaler som en kongelig Benaadning — synes netop at vise, at Banken var uafhængig. Ligejaa har det jo og viist sig, at denne anticiperede Seddel-Inddragelse har foranlediget en fastere Cours — omtrent 250 — hvortil den fra 320 succesivv dalede og holdt sig saaledes, med ubetydelige Variationer, til Midten af 1824.

Regjeringens Operationer ved det wilsouske Laan af 1825 har derimod ganske Holsteins Bisald, og han beklæger kun Manglen paa Oplysning om, hvorledes den Deel af Laanet, som ei medgif, til at indfrie de to foregaaende Laan, blev anvendt. Ligeledes savner han Beroeligelse over Spørgsmaalet om Ballancen, mellem Statens Indtægter og Udgifter, og udtaler sig, ved denne Leilighed, ret kraftig for Offentlighed i Finantsbestyrelsen, for at have det Elør, som hvilede over samme, men søfter dog ei, at Provindsialstænderne strax skulle prøve deres Kræfter paa at løfte det. „Lad os først faae en god Communalorden“ — siger han — „lad den oplive et kraftigt Borgerind, og naar Danmarks Borgere først have en levende Glæde i, at yde frivillige Bidrag til offentlige Foranstaltninger i Communerne, som de selv bestyre — naar de have faaet Begreb om Ban- skelighederne ved offentlig Administration — da synes det

„først at være Tid, at gjenneagaae det Budget, som det be-
 kjendte aabne Brev lovede, og som vor Regjering vist vil
 „meddele, inden Stænderne samles, der dog neppe strax vil
 „kunne have en velgrundet Dom over de enkelte Postor.“

Disse tvende her omtalte Breve documentere da noksom,
 hvor alvorligt og vedholdende Holstein beskæftigede sig
 med Spørgsmaal, der stode i nærmeste Berørelse med hans
 tilkommende Virksomhed, som Medlem af de raadgivende Pro-
 vindsstænder, og hvor alvorligen han forberedte sig til, at
 overtage et Hverv, hvis Betydning Jagen mere levende kunde
 føle end han.

Jo mere derfor Tiden nærmede sig, at Valgene af
 Medlemmer til den første Stænderforsamling skulde afholdes,
 desto mere udfoldede han Beviserne paa den Deeltagelse, det
 begyndende Værk havde fundet hos ham. Med den største
 Beredvillighed aabnede han saaledes sit Holsteinborg for
 Valghandlingen for det ottende District af de mindre
 Landeieendomsbesiddere, der fandt Sted i September Maaned
 1834, og modtog med Gjæstfrihed Medlemmerne af Valg-
 comitteen i de Dage, Valget foregik. Da dette var sluttet,
 og Resultatet bekjendtgjort, indbød han de tvende Valgte til
 sit Bord, hvor han, i Dervedelse af Valgcomitteen, og
 andre Tilstædeværende, udbragte de Valgtes Skaal med liv-
 fulde og begejstrede Ord, der tilfulde vidnede om, hvor helligt
 den Deputeredes Kald var for ham.

Paa samme Tid udnævntes Holstein til kongelig
 Deputeret i den forestaaende Stænderforsamling; at han,
 efter sine Anstuelser, heller havde naaet denne Plads ved sine
 Medborgeres frie Valg, maae og kan med Grund antages.
 Imidlertid modtog han den kongelige Udnævnelse med de
 samme Følelser, som han tidligere modtog Kaldet i Maret

1832 til at tage Sæde i de erfarne Mænds Raad; det var ham kun om at gjøre, ved samvittighedsfuld Opfyldelse af sine Pligter, men og ved friemodig Afbenyttelse af alle de Midler og Rettigheder, Institutionen gav ham ihænde, at vise sig Kongens og Fædrelandets Tillid værdig.

Fra nu af var derfor ogsaa hans Tid — saavidt den levedes ham fra andre nødvendige Forretninger, optaget ved den omhyggeligste Forberedelse paa hans Indtrædelse i Stænderne. Overbeviist om, at det i denne Henseende vilde være af stor Bigtighed, at conferere med Andre om de Gjenstande, man i Besynderlighed maatte ønske fremdragne, ved den første Forsamling, og at Eenhed i de væsentligste Punkter vilde bidrage til, bedre at samle og ordne Kræfterne — samt i den Formening, at Flere deelte med ham Lysten og Trangen til gjensidig Meddelelse — bestræbte han sig for, at bringe et eller flere forberedende Møder istand, saavel af de større, som mindre Landeieendomsbesidderes Deputerede. Han gjorde sine Colleger, de Herrer Etatsraad C. de Neergaard til Gundersløvholm og Capitain Sandholt til Bibyegaard bekendt med sin Plan, og da de vare enige med ham, udstædtes af disse Tre en Indbydelse til samtlige Deputerede for Landeieendomsbesiddere i Vestifsterne, at samles til et overordentligt forberedende Møde. Holstein, fra hvem det første Stød til denne Sammenkomst var udgaaet, tilbød med sædvanlig Gjæstfrihed at modtage samtlige Herrer paa Holsteinborg, og da Indbydelsen mødtes med Velvillie og Tilbudet af de Fleste blev modtaget, berammedes Mødet til først i Januar Maaned 1835. Holstein havde først tænkt paa, at holde Mødet i Kjøbenhavn; men dette realiseredes ikke, formedelst en Anden af de kongelige Deputeredes Betænkkeligheder, der hæder

ikke senere bivaanede Mødet paa Holsteinborg. Dette var imidlertid, efter Omstændighederne, meget talrigt; selv fra Fyen, Laaland og Falster vare flere tilstæde. Holstein aabnede Forhandlingerne med et klart og livligt Foredrag, i hvilket han, næstefter at fremhæve Betydningen af det vigtige Kald, de Forsamlede havde modtaget som Deputerede, gik over til, nærmere at udvikle Hensigten af Mødet; nemlig den, ved gjensidig Meddelelse og Udveksling af Ideer og Ansættelser, at arbejde derhen — ved den første Stændersforsamling, at bringe Landeieendomsbesiddernes, paa specielle Erfaringer, byggede Ansættelser og Forslag i det rette Forhold til det Almindeliges Vel, og hele Fædrenelandets Lyve. Det absolut Vigtige og Nødvendige maatte skjælnes fra det relativt Gavnligt og Ansætteligt — da, ved en Sammenblanding heraf, og ved Misforståelse af, hvad Landet meest og nærmest trænger til, ellers let Forslag vilde fremkomme, der enten maatte forkastes som umodne, eller i det mindste af Nationen vilde blive betragtede med mistænksomme Øine, fordi de eenfaldigen kun vare beregnede paa en enkelt Stands Fordeel; Følgen heraf vilde blive, paa den ene Side, liden Hæder for Forsamlingen; paa den anden, Tabet af Folkets Tillid. Et Middel til at undgaae saadanne Klipper — var: ikke at anfætte sine egne Erfaringer for høit. I denne Henseende udtalte Holstein sine Ansættelser med den ham egne Selvsforuægtelse og Beskedenhed. „Vel bør“ — heed det i hans Tale til Forsamlingen — „de specielle Erfaringer af, hvorledes „Godseierens Vel bedst kan fremmes — vi medbringe til „Provindstalsstændernes Forsamling, komme Landet til Nytte, „men ikkun da gjøres gjældende, naar Godseierens Fordeel „tillige er Landets, og staaer i Samklang med de andre Stænders sande Interesser.“ Han byggede paa saadan Grund-

fætning sin Anbefaling til de forsamlede Godseiere, med Maadehold at benytte den dem tilstaaede Propositionsret, og kun komme frem med saadanne Forslag, der kunde finde Sympathie hos Folket — men ei med saadanne, der kun alt formegget vilde forraade, at de vare Stands- og Fractions-Dusker.

„Den, som gaaer den modsatte Vej“ — sagde han — „har neppe rigtigens beregnet raadgivende Stænders politiske Vægt, som kun have deres Kraft deri, at de betragte Statsstyrelsen fra en folkelig Synspunkt, og ikke attraae andet, end hvad hele Folket vilde ønske, naar det var hævet til den Landsdannelselse, at det kunde opfatte Statssamfundet i sin Hæelhed.“

— Det sammenkaldte Møde vilde han derfor ei heller, i mindste Maade, at skulle betragtes som en Afsondring af en særskilt Valgclasse, til særskilte Interressers Drøftelse; men snarere som en Forening til, end mere at concentrere Kræfterne, til at virke fornemmeligen for det, i hvilket alles Interresser skulle samles, Fædrenelandets Ære og Lykke. Enhed og Samdrægtighed var et Maal, de i denne Henseende nærmest maatte have for Æie. Disse Principer anvendte han især, hvor han i sit Foredrag kom til, at berøre Forholdet mellem Godseierne og de Godset tilhørende mindre Jordbrugere, og hvor det især gjaldt om, at forene begge Parters Interresser, uden Spor af egennyttige Hensyn, hvorfor han og netop til dette Møde havde indbudt Flere af de Deputerede af de mindre Landeieendomsbesidderes Valgclasse. — Efterat han endeligen havde udtalt sine Anskuelser, med Hensyn til den rette Form af de i den forestaaende Stænderforsamling indgivende Forslag, hvilken han vilde have reguleret i Overensstemmelse med Forordn. af 15de Mai 1834 § 68 og 71, slutter han sit Foredrag med det Ænske: at Dagens Forhandlinger maatte tjene til at styrke Enhver af de For-

samlede i, at gaae Udførelsen af det dem paalagte Gjerning imøde, med udeelt Kjærlighed til Fædrelandet, ledsaget af det oprigtige Forsæt, med uegennyttig Stræben og redelig Flid, at arbejde for det store patriotiske Formaal, den nye Institution, viste hen til. — At Forsamlingen forlod Holsteinsborg med disse Følelser, kan neppe betvivles; Forhandlingernes Detaille og de nærmeste Resultater af Mødet er mig derimod ikke bekendte.

Skjøndt Holstein ansaae forberedende Møder, som det her omtalte, at være af stor Bigtighed, med Hensyn til den første offentlige Sammenkomst af Provindsialstænderne, og derfor baade havde ønsket og haabet, at den fra ham udgaaede Impuls maatte have givet Anledning til flere saadanne Møder, gjorde han dog ei senere noget videre Skridt i denne Henseende, men indskrænkede sig til, at anbefale Andre, at forsøge det. Fra ethvert Foretagende, som paatog sig en offentlig Charakter, og fik Udseende af en anticiperet Afgjørelse af de Gjenstande, som hørte under Stændernes Forum, afholdt han sig derimod strengt. Da der saaledes, i Begyndelsen af Maret 1835 samlede Underskrifter for en Petition om, at ingen Forandring i Trykkefriheds=Anordningen maatte werde foretaget, afviste han ikke blot med Bestemthed enhver Deeltagelse i denne Petition, men tilraadte ogsaa Andre, ei at befatte sig med at give Underskrifter, i det han ansaae dette Foretagende for ubetimeligt, og Sagen kun at egne sig til Forhandling i Stændersalen. Overhovedet stod det hele Petitions= og Adresssevæsen af den Slags i Miscredit hos ham, da han vidste, hvor tankeløst ofte Subscriptionen ffete, og hvorledes Mængden lod sig henrive af Diebliffets forkeerte Enthousiasme, til at give en Underskrift, som han siden føelte sig for svag til at

soutenere, og derfor nødtes til, at afbede med et bødferdigt „pater peccavi.”

Med Undtagelse af en temmelig udbredt og lærerig Correspondance, angaaende Landets Interresser og flere af de Gjenstande, man maatte antage, at ville komme under Dvæstion ved den første Stænderforsamling — som han førte med enkelte Deputerede — stod han den øvrige Tid af Aaret 1835, indtil Stænderforsamlingens Åbning, tildeels ganske isoleret, men beskæftigede sig desto ivrigere, ved Læsning og Studium, at samle sig et godt og brugbart Forraad for den sig nærmende Arbeidstid i Provindsialstænderne. Den Kundskab, han havde til den ældre statsoeconomiske og cameralistiske Litteratur, den Opmærksomhed, med hvilken han agtede paa ethvert nyt og betydningsfuldt Skrift i disse Fag, det hurtige og dog tilstrækkelige Overblik, han vandt ved Gjennemlæsningen, var ham her til stor Gavn og Lettelse. Faae maaskee have med saadan Samvittighedsfuldhed forberedt sig, som han gjorde det. Faae været saa berigede, som han var det, med de Kundskaber, der vare nødvendige, for at have en velgrundet Mening angaaende mange af de Sager, der vilde komme under Behandling. Og hvad han vidste, var ikke en uordentlig sammenskrabet Masse; det var samlet ved Flid, ordnet ved længere fortroelig Dngang, og saaledes blevet hans Eiendom, i Ordets egentlige Betydning. Han kunde derfor optræde selvstændig i Anskuelser og Domme, og idealiserede han end Et og Andet, navnlig i sine Propositio-
ner i Forsamlingen, og derfor, hvor Virkeligheden var ham imod, maatte træde tilbage, saa var der dog ikke hos ham noget Spor af Bakken, Raadvildhed og Ubestemthed, og hans „ja“ og „nei,” hans „pro” og „contra,” hans hele Votering holdt sig frie for enhver fremmed Indflydelse.

Saaledes forberedet imødesaae han med Længsel Aabningen af den første Stænderforsamling, og indtog, da Tiden kom, sin Plads i samme, med den glødende Fædrenelandskærlighed, der var ham egen, og med den Fylde af Lyst og Iver, der boede i hans varme Hjerte. At slaae sig til noget vist Partie, derpaa var der ingen Tanke hos ham. Skjøndt mere liberal end konservativ, optraadte han derfor ingenlunde som Oppositionsmand. Han ansaae det overhovedet for falst, at ville bestemme en Stænderforsamlings Værd og Betydning, efter den større eller ringere Opposition, der i samme gjør sig gjældende. Han antog Opposition for velgørende, ja nødvendig, for at Stænderne ei skulde overlæve sig selv, og for at Regjeringens Skridt derved kunde faae en vis Eindighed og Forsigtighed. Fuldkommen Seier for Oppositionen forekom ham derimod skadelig, fordi den lammer Regjeringens, og dermed Statens Kræfter, og fordi Oppositionens Fordringer, efter deres Natur, ofte er noget ganske Ubestemt, noget, der gaaer i det Fjerne, uden Ende. Han var overhovedet langt fra at mene, at Stænderne kunde skabe gyldne Aar, saa meget mindre, som Folket ofte ligner Hypochondristen, der aldrig er tilfreds, men ideligen klager, om han saa er sund eller syg. Enhver Statsforfatning grunder sig paa Historie; skal den med alle sine Mangler forvandles med et Trylleslag, saa maatte en nye Historie tage sin Begyndelse, nemlig Revolution; at begjære saadant eller indlede det, ansaae han ikke blot for uforstandigt, men og for samvittighedsløst. Han yndede en roelig Udviklingsgang af Stændernes Virksomhed; det var Summen af hans politiske Troesbekjendelse; om han med den ansaaes for en oplyst Folkeven, eller devot Konservativ, var ham ligemeget; han jagede overhovedet ikke efter Popularitet.

Charakter bar som offentlig Charakter, under hans Deeltagelse i Stænderforsamlingen, Præg af Indsigt og Redelighed, og dette Kjendemærke svigtede ham aldrig i de Retsfindiges og Forstandiges Dom.

I det vi nu gaae over til, fortælligen at skildre hans Virksomhed som Stænderdeputeret, er det en Selvfølge, at vi nærmest maae holde os til de Sager, hvor han optræder enten som Medlem af nedsatte Comitteer eller som Proponent selv; thi, ihvorvel han, formedelst sin levende Interesse for Institutionen, deltog i Discussionen af mange flere Sager, end dem, med hvis Behandling han ex officio havde at gjøre, vilde det blive en altfor vidtløftig Detaille, ogsaa, med Hensyn til disse, at fremstille og karakterisere hans Deeltagelse, selv, om det af hans Papirer kunde oplyses, ved hvilke Leiligheder han ellers havde talt, og hvorledes han havde udtalt sig.

Med glad Erkjendtlighed for den givne Institution, sluttede han sig til Takadressen, der ganske udtalte hans Følelser; kun fandt han, at en væsentlig Punkt ei var berørt, og det var den, at Regjeringen strængt havde afholdt sig fra enhver Indflydelse paa Valgene — noget, som den kongelige Comissarius i sin Abningstale med Rette havde gjort opmærksom paa, og som derfor saameget mindre burde have været savnet i Adressen. Denne Afholdenhed var for Holstein en stærk Garantie for Regjeringens oprigtige Hensigter med den givne Institution, og han ønskede kun, at denne Afholdenhed maatte forblive et lysende Exempel for Frederik den 6tes Efterfølgere, og navnlig for enhver dansk Embedsmand, hvem det, efter Embedets

Medfør tilfaldt, at lede Balgene, paa det, at enhver Machination kunde blive fjernet fra samme.

Vi ville først nu berøre hans Virksomhed i Forsamlingen som PropONENT, og derefter som Medlem af de forskjellige Comittees, i hvilke, han blev valgt, til at tage Sæde.

Som PropONENT fremtraadte han første Gang i Mødet den 14de October *) med et Forslag om Neger-slavernes Friegivelse paa de dansk-vestindiske Der og en derpaa grundet Petition til Regjeringen, i denne Henseende at træffe hurtige og energiske Foranstaltninger. De væsentligste Motiver til dette Forslag findes anførte i Stændertidenden paa det citerede Sted, og vidne noksom for, at Forslaget, fra Holsteins Side, ikke var greben ud af Lufsten, eller bygget paa udførlige Theorier, men derimod var fremgaaet, under moden Overveielse af de bestaaende Forhold. Det var saa langt fra, at han vilde krænke Plantageeiernes Rettigheder, at han meget mere i dette Punkt anbefalede, at tage alle muelige Hensyn. Men paa den anden Side følte han levende Slavernes timelige og aandelige Nød, og var saa gjennemtrængt af Anerkjendelsen af deres medfødtte Menneskerettigheder, at han umuelig kunde andet, end paa det varmeste tale deres Sag, og andrage paa deres Emancipation, selv, hvor denne syntes, at komme i stærk Conflict med den Enkeltes Interesse, og formeentlige Retskrav. Hertil kom, at han ansaae enhver Tøven i denne Sag, som en Forkleinelse af den Hæder, Danmark allerede havde erhvervet sig i Behandlingen af Slavespørgsmaalet, saameget mere, som England fra 1ste August 1834 — ved Slavernes fuldkomne

*) Stændertidende 1835—1836. Col. 45—47.

Friegweise — havde vundet saa betydeligt et Forspring. Med en Nidfærhed og Friemodighed, der karakteriserede ham som en værdig Efterfølger af Wilberforce, havde han derfor sin Røst, og gjentaktede Forsamlingen, at navnlig nu var Diebliffet til at handle, nu da det friske Minde om, hvad der var givet ved Ständerinstitutionen maatte opfordre Enhver til at ønske, at der blev gjort noget, for at sikkre Negernes borgerlige Tilstand paa de dansk vestindiske Der.

„Behøver jeg at sige mere i denne hæderlige Forsamling,“ — hedder det saaledes — „for at vække denne Deeltagelse, end at minde om: at disse Negre, eller deres Forældre med Magt ere tagne fra deres Venner og Frænder i Afrika, lænkebundne ere førte over Havet til en fjern Verdensdeel, og der ere solgte for Benge, for at arbejde som Trælbyr for deres Eiere, uden at have Ret til at forandre noget i deres Stilling, som ene beroer paa Plantagebestidernes Dispositionsbret, der kun er indskrænket ved faae Lovbestemmelser.

„Skal jeg minde de ærede Deputerede af Bondestanden, som vi med Glæde see i vor Kreds, om den lovløse Tilstand, hvorunder den danske Bondestand sukkede, inden Forordningen af 8de Junii 1787 ordnede Retsforholdene mellem Jorddrotten og Bonden — og Forordningen af 20de Junii 1788 tilintetgjorde Stavnsbaandet, og saamange andre Skridt, der gjorde den trælbundne Bonde til en selvstændig Statsborger. Nei, jeg behøver intet Ord mere, for at gjøre det ønske levende i denne Forsamling, at ogsaa de sorte Brødre, som leve med os, under samme Konge, maatte nyde de Borgerrettigheder, som beskytte hvert Menneffe for Bilkaarlighed, som give ham Udgang til at virke for hans egen og Families Belfærd.“ Paa et andet Sted hedder det med ligesaamegen Varme „Derfor kunne vi som Nationens

„præsenterere kun da være tilfredsstillende, naar vi sene, at
 „der med Kraft virkes derhen, at intet Menneske paa dansk
 „Grund kan lide af Medborgeres Overmagt, men at Alle
 „nyde lige Ret for, lige Beskyttelse af Lovene, saavidt det
 „danske Scepter naaer, og hæderligt vilde det være for Dan=

„marks Provindsialstænder, at aflægge Vidnesbyrd om, at
 „det er deres Attraae og Nationens Ønske.“ — For imidler=

tid at bringe Slaverne Frihedens fulde Betsignelse, vilde
 det, efter Holsteins Forslag, ei være nok, at forskaffe og
 sikkre dem borgerlige Rettigheder; men man maatte ogsaa være
 betænkt paa, at skaffe dem den Dannelselse, der kunde gjøre
 dem skikkede til, at nyde Friheden, og han foreslog derhos
 tillige en nye Organisation af Underviisningsvæsenet
 paa de vestindiske Der, samt, at der i denne Henseende
 maatte aabnes en frie Concurrency for Menneskeveennen,
 hvorved Maalet, ved Kjærlighedens forenede Kræfter, lettere
 og hurtigere vilde naaes.

At Forslaget fandt Gjenklang hos Forsamlingen, vil
 neppe kunne betvivles; imidlertid saae Proponenten sig foran=

lediget til, at tage det tilbage, da den kongelige Commissarius
 havde tilkjendegivet ham, at Regjeringen allerede havde ind=

ledet forberedende Skridt til en nyere Bestemmelse af Rets=

forholdet, mellem Plantageeierne og Slaverne i Vestindien.
 Det var Holstein kun om Sagen at gjøre, ikke om sin
 personlige Medvirking ved samme, og derfor traadte han
 gjerne tilbage, hvor Regjeringen helst selv greb Initiativet.

Det næste Forslag, Holstein fremkom med, foredrog
 han Forsamlingen i Mødet den 22de October; det gik ud
 paa, at de Communal=Anliggender, som hidtil vare
 betroede, enten til Amtmændene allene, eller til dem, i Fore=

ning med Amtsfattigdirectionerne, fremtidig skulle overdræ=

ges Amtmanden i Forening med et Amts-Communer a a d. *) Forsamlingen besluttede, at lade Forslaget prøve ved en Committee. Motiverne til dette Forslag, der findes meddeelte in extenso i Stændertidenden **) vidne nofsom for, hvilket sundt, praktisk Blik, Holstein havde med Hensyn til Communalvæsnet i Almindelighed, hvor noie han kjendte Forholdene, hvor klart han vidste at fremhæve de Mangler, som burde søges afhjulpne, ved at samle, saameget som mueligt, alle paa Erfaringen grundede Kræfter til Bestyrelsen af de communale Anliggender. Committeeen, uagtet den i flere Punkter divergerede fra Proponenten, erkjendte fuldkommen, at Forslaget var af største Vigtighed, og at det indeholdt brugbare Materialier til Organisationen af Communalbestyrelsen paa Landet — men troede imidlertid dog ei, da for Tiden at kunne anbefale det til Udførelse, væsentligen dog af den Grund, at Regjeringen havde givet Tilsagn om Meddelelsen af et Udkast til en Communalanordning for Landet. Holstein, der, ligesom ved sit første Forslag kun havde det almindelige Bedste for Øie, og ei satte en tom Ære i, at fremtvinge noget paa den af ham angivne Wei, naar Maalet, paa anden Maade, kunde naaes, tog i Mødet den 8de December sit Forslag tilbage. Uagtet han saaledes ei blev den, der satte Sagen i Gang til Udførelse, har han dog den Fortjeneste, med Friemodighed at have udtalt sig over en af de vigtigste Gjenstande for Stændernes Virksomhed, ligesom han og ved denne Leilighed viste, hvorledes han med Reformer, der længst vare modnede i hans Tanker,

*) Stændertidende Col. 60. 61. 330. 331.

**) Col. 545—566.

traf sammen med Fordringer, hvis Gyldighed ingen Fædrenelandets sande Ven kunde nægte.

I Mødet den 10de December forelagde han Forsamlingen et Forflag, *) som gik ud paa: „at Stænderne skulle ansøge Hans Majestæt om, ved den kongelige Bankcomissair at henlede Bankens Opmærksomhed paa flere Punkter — Bankens Regnskaber og Bestyrelse betræffende.“ Han gik ud fra den Forudsætning, at det maatte være Bankens Actieeiere kjært, at erholde en større Offentlighed, med Hensyn til Bankens Bestyrelse, da de ei kunde see deres billige Forventninger tilfulde tilfredsstillende, ved det Bankregnskab, som aarligen trykkes. Især fremhævede han følgende Punkter, som trængende til næriere Oplysning, nemlig: de betydelige Restancer af Hæftelsesrenter, Afregningen mellem Banken og Bankinstituttet i Altona, Overtagelsen af Rigsbankens usikre Fordringer, Omkostningerne ved Bankens Administration og Seddefabrikationen. Da en med Bankbestyrelsen fortroelig Deputeret gav Oplysning over alle disse Punkter, bevidnede Proponenten ham vel sin Tak for de interessante, og tilfredsstillende Meddelelser, men fandt sig dog ei foranlediget til, at tage sit Andragende tilbage; sat under Afstemning afvistes det imidlertid med 26 mod 28 Stemmer. Den i Stændertidenden meddeelte Detaille af Bankregnskabet til 31te Julii 1834 vidner imidlertid om den Opmærksomhed og Deeltagelse, med hvilken Forslaget mødtes, om det end ikke fandt almindelig Consents.

Tvende andre Forflag, som ikke bleve fremlagte, men vistnok oprindeligen vare bestemte dertil, angik, det ene: Af-

*) Stændertidende Col. 351—362.

hjælpsningen af nogle Ufuldkommenheder ved Underretterne, det andet af større Omfang og Betydning: Bestyrelsen af Landets Anliggender ved dets høieste Autoriteter. De, i det første Forslag paapegede Ufuldkommenheder henføres til følgende: at Retten administreres af en eneste Mand, eftersom Stokkemændenes og Meddomsmændenes Virksomhed, som oftest, kun er nominal — at Dommeren ei har faste Indtægter, — at Jurisdictionegrændserne ei paa en passende Maade ere bestemte. Den første Ufuldkommenhed, der kan foranledige Feiltagelser og en vilkaarlig Fremgangsmaade, og desuden er Skyld i, at Retten savner meget af den Værdighed og Anseelse, den burde have, mener Holstein bedst at kunne hæves, ved at sørge for, at Dommeren fik Assessorer, der ei figurerede i Retten, som nominelle Assistentter. Paa en eiendommelig Maade foreslæaer han dette udført ved en Slags combinert Districtsret, der skulde bestaae af de 3, hiinanden nærmest boende Justitsbetjente og verelviis, hver 8de Dag, holde sine Sessioner i en af de til Districtet hørende Jurisdictioner, saaledes, at den Justitsbetjent, i hvis Jurisdiction Retten holdtes, var Justitiarius og de tvende andre Assessorer; den yngste tillige Skriver. Jurisdictionens Beboere vilde ei tabe derved, og fik ei heller længere Bei til Tingstedet. — Den anden Ufuldkommenhed, der let kunde give Anledning til ulovlig Sportulering og Cassedefecter, møder Holstein med det Forslag, at Retsbetjentene skulde indbetale alle Sportler, imod at erholde fast Gage, normeret efter Gjennemsnittet af, hvad Embedsportlerne i de sidste 10 Aar havde indbragt. — Den tredje Ufuldkommenhed antager han, kun at kunne hæves, ved en nye Inddeling af Jurisdictionerne, hvorved disse kunde blive bedre arronderede

— og navnlig en total Forandring indtræde ved Skiftejurisdictionerne, der ofte i et og samme Sogn kan være deelt mellem 4 a 5 Personer. At de af Holstein i Forslaget paapegede Ufuldkommenheder, i Virkelighed ere det, kan vist ei nægtes; om de af ham proponerede Midler til deres Afhjælpning vare de rette og praktisk anvendelige, derom havde han vel selv ikke nogen afgjort Mening; men det var navnlig dette Spørgsmaal han havde ønsket drøftet af Forsamlingen. Hvorfor det ei skete, er mig ubekjendt; mueltigen har han ei anseet Forslaget selv modnet nok, til at fremlægges.

I det andet Forslag *) gaaer han ud fra det Synspunkt, at Enhed i Landets almindelige Bestyrelse er en af de første Nødvendigheder, naar Statsøiemedet skal kunne opnaaes. De forskjællige Gjenstande, som komme under Behandling, maatte derfor ei beroe paa det enkelte Regjeringscollegiums Votum, under hvis Næsfort de nærmest høre, men deres endelige Afgjørelse fremgaae, som Resultat af de forskjællige Collegiers samlede Statsviisdom, efter tilstræffeligen at være prøvet, ved fælleds Discussion. Allerede i Ordonnancen af 4de Novbr. 1660, om det Geheime=Statsraad, syntes en saadan Forening af samtlige høieste Autoriteter til et Centralcollegium at være tilsigtet, og den, inden den sidste Krigs Udbrud, anordnede Finantscomittee syntes ogsaa at have denne Bestemmelse. Det ved kongelig Befaling af 19de Marts 1808 anordnede Geheime=Statsraad blev derimod ei bestemt til, at have en saadan Udstrækning; og flere Gjenstande ere, ved den kongelige Befaling af 29de April 1814, unddragne fra Stats-

*) Dateret Hoeskilde den 15de Novbr. 1835.

raadets Forhandlinger, ligesom det endelige Referat af Sagerne overdragen vedkommende Collegier, eller sammes Departementschefer. — Holstein fremhæver derefter den store Kraft og Eenhed i Administrationen, som findes i det preussiske Monarchie, og tilskriver dette, tildeels den Omstændighed, at der findes et saadant Centralcollegium*), hvor de endelige Beslutninger, efter den modneste Overveelse tages, og saaledes kunne udføres med en Kraft, der er grundet paa Bevidstheden om Sagens Modenhed. Deliberationerne foregaae ikke i Kongens Nærværelse, hvilket bidrager til, at give de friemodige Uttringer, for og imod, frit Løb og klare Sagerne paa den ønskeligste Maade. Denne Eenhed, og i Eenheden Kraft i Udførelsen, consolideres end mere, ved det saakaldte Geheime = Statsministerium, som er det øverste Collegium i Landet og bestaaer af alle Ministre, og Cheferne for de forskjellige Dikasterier og samles ugentligen, for at bringe enhver Beslutning til den Modenhed, at den kan forelægges Kongen til allerhøieste Sanction. I det nu Holstein antager, at Provindsialstænderne nogenslunde kunde træde istedetfor det i Preussen indførte Statsraad — en Parallel, som imidlertid neppe er rigtig —, saa savnedes dog endnu, efter hans Mening, et Centralpunkt, fra hvilket den Eenhed og Kraft i Landets Bestyrelse kunde udgaae, som var ønskelig.

Dette søger han at godtgjøre, ved at omtale flere Administrationsbrancher, navnlig Finansbestyrelsen, med

*) Statsraadet, der samles til visse Tider — og i hvilket Mand saavel af Civil — som Militair Staten, Professorer og Videnskabsmand, Medlemmer af Overretten og Dikasterierne og især Præsidenterne i Provindsialregjeringerne have Sæde.

Hensyn til hvilken de givne Lovbestemmelser, in specie Rescr. af 5te Januar 1813, alt havde baaet Veien til en Sammenvirken med forenede Kræfter, naar samme kun kunde faae Fremgang. At Udførelsen af dette Rescript maatte være en Begyndelse til, at consolidere denne Kraft og Eenhed i hele Statsstyrelsen, er hans Haab og Dnske, og han grunder derpaa en Deel Forslag til Forandringer i de forskjællige Collegiers Indretning, som det imidlertid vil være for vidtløftig her, videre at fremstille, saameget mere, som han selv tildeels kun betragtede dem, som løse Bink, han vel ønskede forelagt til nærmere Drøftelse af Stænderne, men ellers ikke tillagde nogen Værd, eller ansaae for afgjort realisable. „Jeg føler“ — siger han mod Slutningen — „at jeg kun har angivet Bink, som en høiere Wiisdom kunde benytte, saafremt de finde Provindsialstændernes Bisald. Jeg har ikke anmasset mig mere, end det, hvortil den seer sig opfordret, der fordomsfrie betragter Fædrenelandet, hvis Lykke og Velstand saameget beroer paa den Kraft, hvormed de høiere Autoriteter virke, hvorfor ethvert Forsøg til at nærme sig denne kraftfuldere Fremgangsmaade, turde haabe, at for tjene Provindsialstændernes Dpmærksomhed.“

Man kan just ikke sige, at Holstein som Propo-
nent havde det bedste Held, hvilket hidrørte, deels fra den særdeles Omstændighed, at hans væsentligste Forslag allerede vare anticiperede af Regjeringen selv, deels derfra, at for de andre Veien endnu ei var beredt; imidlertid vil vistnok Enhver, der følger Holstein i hans Virksomhed, som Propo-
nent, anerkjende den varme Iver og oprigtige Omhu for Fædrenelandets Vel og Medborgeres Lær, hans Forslag aande heelt igjennem.

Men, jo mere han, som Proponent, maatte føle sin

Virksomhed indskrænket, — desto mere udvidet og omfattende blev denne, hvor han, som Committee-Medlem, blev kaldet til Deeltagelse i Behandlingen af de vigtigste Sager, der kom for. Her følte han sig ret hjemme, og her udfoldede sig hans Dygtighed og Indsigt paa en skøn Maade, ligesom han offrede Committeearbejderne sine bedste Kræfter. Han valgtes efterhaanden til Medlem af 11 Committeeer; nemlig den 6te October til Medlem af Committeeen til at afgive Betænkning over det forelagte Lovudkast, angaaende „Uffsoning af Bøder og andre Pengesforpligtelser;“ den 7de October til Medlem af Committeeen til at afgive Betænkning, angaaende Lovudkastet om „Udpantningsrettens Udvidelse;“ den 16de October i Committeeen for at prøve Kammerraad Drewsens Forslag om Forandring i de bestaaende Forordninger om Friereiser; den 24de Octbr. i Matricul-Committeen; den 29de October i Committeeen for at prøve Drewsens Forslag om forberedende Skridt til Høveriets Afløsning; den 24de October i Committeeen, for at prøve Nøjsings og Steenfeldts Andragender „om Realunderviisningens Fremme;“ den 13de November i Committeeen, for at prøve Neergaards Andragende om en Forandring i Fourage-Leverancen; den 26de Novbr. i Committeeen, for at prøve de indkomne Andragender om „Landbrænderierne;“ den 10de Decbr. i Committeeen til at prøve Birchs Forslag om „Forbedring i Landsbyskolelærernes Kaar;“ den 15de Decbr. i Committeeen til at prøve Andragendet om „Dffentlighed af Stænderforsamlingerne;“ den 7de Januar i Committeeen til at bedømme Udkastet til en Placat indeholdende nærmere Bestemmelser om „Trykkefrihedens Grændser.“

Det vil heraf tilstrækkeligen kunne sees, hvilken Tid

Holstein allerede nød blandt sine Colleger, selv, førend han havde udviklet nogen Virksomhed i Forsamlingen, og hvorledes denne Tillid vorte, alt, som man blev Bidne til den Indsigt, Nidkjærhed og Friemodighed, med hvilken han optraadte under Forhandlingerne. Hvad enten, der toges Hensyn til den forholdsmæssig store Mængde af Committeeer, han kaldtes til at tage Sæde i, eller der toges Hensyn til Vigtigheden af de Sager, der vare Gjenstande for disse Committeeers Arbejde, møde vi fra begge Sider Bidnessbyrden om den almindelige Afgørelse, Holstein, som Deputeret var i Besiddelse af. Man var overbevist om, at hos ham de Egenskaber vare forenede, der kunde tjene til, at begrunde og afgive en sund Dom, et Botum med Hold og Fasthed, og derfor overdrog man ham, saameget desto heller, en saa omfattende og betydningsfuld Virksomhed, som den, at være Medarbejder, ved Udkastet til Forsamlingens Betænkning over de vigtigste Sager, som under Sessionen kom for. Hans Retfærdighed og Sandhedskjærlighed, forenet med en utrættelig Arbejdslyst, var Forsamlingen Borgen for, at den ei tog fejl, ved at committere ham. — Vi skulle nu korteligen antyde hans Forhold til de enkelte Sager, han, som Committee-Medlem havde at gjøre med.

I Behandlingen af Sagen om „Bøders Afsoning,“ sluttede han sig i det Hele til de øvrige Committee-Medlemmers Ansøgnelser, og afgav, i Forening med dem, sit Botum den 9de Novbr. At han imidlertid selvstændig havde arbejdet sig ind i Sagen, derom vidne hans Samlinger og Optegninger til dens Behandling.

I Sagen om Udpantningsrettens Udvidelse arbejdede han meget for den moderateste Anvendelse, og navn-

lig, saavidt kan sluttes af hans Optegnelser — hidrører den 4de Indstillingspunkt i Committeebetænkningen fra ham: at Restancedragerne ei maae udpeges ved Navn, naar den, ved Forordningen af 2den Junii 1830, bestemte, Udpantningen foregaaende, Advarsel finder Sted.

Med Hensyn til det af Drewsen fremlagte Forslag om en Forandring i Anordningerne om Friereiser, over hvilket Committee blev nedsat, sluttede Holstein sig som Medlem i Hovedsagen til Committeeens Pluralitet; i et enkelt Punkt, det om de egentlige Kongereiser foreslog han den Forandring: „at Keiser, som forrettes for Kongen og Dronningen med deres Suite, maatte præsteres af Proprietairer, Borgere og Jordbrugere, som have Heste, der egne sig der- til, uden Betaling, saaledes, som Hans Majestæt fandt for godt, enten i en Anordning, eller i hvert enkelt Tilfælde, gennem vedkommende Embedsmand at befale, da ingen Stand i den Henseende ønsker, at staae tilbage for de Andre;“ men Forslaget blev ei antaget. At den for Friereiserne — hvis disse ei længere skulde præsteres in natura — tilstaaede Godtgjørelse, skulde repareres, saavel paa det privilegerede som uprivilegerede Hartkorn, som tvende Committee-medlemmer havde foreslaaet, modsatte Holstein sig, i Forbindelse med de øvrige Medlemmer, i det han med dem gif ud fra den Synspunkt, at det privilegerede Hartkorns Fricægtelse, for Fricægter og Pligtreiser, beroede paa et, gennem en lang Række af Aar, sanctioneret Rettsforhold, der ei burde forandres til Enkeltes Tab og Forurettelse, hvilket vilde skee naar man, ved en Forandring af Præstationsmaaden for Byrden, vilde føre Byrden selv over paa Andre, den hidtil havde været uvedkommende.

I Forhandlingerne angaaende den nye *Matricula*

Indførelse var Holstein, som Medlem af Committeeen; ligeledes enig med sammes Pluralitet. Holstein, der tillige var Committeeens Referent, og, paa Forsamlingens Vegne, forfattede den allerunderdanigste Petition i denne høist vigtige og vidtløftige Sag, har vistnok, og det med Held offret dens Drøftelse og Bearbejdelse sin fulde Opmærksomhed, og en vedholdende Flid, da han baade havde, og maatte, efter sin Stilling, have en levende Interesse for den, og var i Besiddelse af de fornødne Data, til at begrunde en selvstændig Dom. *)

I Sagen om Høveriets Affkaffelse var Holstein som Committeeemedlem ligeledes enig med Majoriteten, og gav som Committeeens Referent, og Forfatter af den indsendende Petition, og navnlig ved sit Tilsvær til det af Minoriteten mod Majoriteten Anførte, Beviis paa, med hvilken Upartiskhed og Friemodighed, han havde behandlet en Sag, ved hvis Afgjørelse de forfjællige Interesser vare geraadede i en alvorlig Kamp, saavel i, som udenfor Stændersalen.

Som Medlem af Committeeen, der blev nedsat til, at prøve Forslaget angaaende Realskolels Dpretelse og Realundervisningens Fremme, deelte han ganske de Øvriges Botum. Da Skolevæsnets altid i høi Grad havde interesseret ham, og han selv uafbrudt havde været beskæftiget dermed, er det at antage, at han med stor Forkjærlighed for Sagen, og forsynet med rige Erfaringer, har været Medarbejder i dens Behandling og Afgjørelse.

Ved Forslaget om Forandringer ved Fourageleves

*) Flere daværende Medlemmer af Forsamlingen have og forfikkret mig — at det var især ved denne Sags Behandling, at Holstein udmærkede sig.

rancen gif Holstein som Committeeemedlem ud fra de samme Synspunkter, som Proponenten Neergaard, og afgav i Henhold hertil, med de øvrige Medlemmer af Committeeen, en Betænkning, der, saa at sige, fandt Forsamlingens eenstemmige Bifald.

I Sagen angaaende Brændeviinsbrænderierne og Forandringer i Lovgivningen herom, tiltraadte Holstein, som Committeeemedlem, i Hovedsagen Pluralitetens Formening, forsaavidt at samme gif ud paa, at der ikke i Fremtiden maatte meddeles Bevillinger til Anlæggelse af Landbrænderier, og at Afgiften af disse, saasnart see kunde, maatte ansættes lige med dem, som hvile paa Kjøbenhavn og Kjøbstædernes Brænderier, efter den i Committeeens anden Indstillingspunkt fastsatte Norm. Dog gav han, med Hensyn til enkelte Punkter, tvende dissenterende Vota, et i Forbindelse med et andet Committeeemedlem, og et alene, der findes anførte i Committeeens Betænkning, *) og vidne om den Localkundskab og Indsigt, med hvilken han behandlede Sagen.

Som Medlem af Committeeen til at afgive Betænkning om Birchs Forslag om Forbedring i Landsbyeskolelærernes Kaar, var Holstein ret i sit Element. Disse kunde ei i Forsamlingen have nogen varmere Ven end han, og Skolevæsnets Lærer ingen ibrigere Talemand; hvilket ogsaa noksom fremgik af de tvende Amendements, **) han fremsatte under Sagens endelige Behandling, af hvilke det ene, der angik Commünens Forpligtelse til at forskaffe Skolelæreren frie Boelig, blev antaget — det andet derimod om Bekjendtgjørelsen af de ledige Skolekald, forkastet.

*) Stændertidende Gl. 2343 og 2350.

**) Stændertidende 1204 og 1205.

At Holstein var en Ven af Offentlighed i Ordets fulde, men og rette og sande Betydning, derom havde hans Skrift og Tale hidtil i Livet baaren de meest umiskjendelige Vidnesbyrd; da derfor Spørgsmaalet om Stændernes Offentlighed, ved den af Hansen — under 12te Decbr. 1835 indgivne Petition, forsynet med 1227 Underskrifter — kom paa Bane, og Holstein blev valgt til Medlem af den Committee, der herom skulde afgive Betænkning, afslagde han, uden Sky, saavel under Committee-Forhandlingerne, som senere ved Sagens Discussion i Plenarmøderne, den Bekjendelse: at han ansaae Offentlighed for et Livsprincip for enhver Institution, som skal virke paa hele Nationen, og tiltraadte saaledes i Realiteten Pluralitetens Botum i Committeeen. Imidlertid var det dog ogsaa hans Formening, at Tiden endnu ikke var kommen, til at realisere det udtalte Ønske i dets hele Udstrækning, og ansaae det derfor betænkeligt, strax at andrage paa, at aabne Stændersalens Dørre for Publicum. Han gik i denne Henseende ud fra følgende Betragtninger: jo mere Historien bekræftede det, at de politiske Institutioner bør have en roelig Udviklingsperiode, naar de skulle naae Hold og Fasthed, desto betænkeligere maatte enhver pludselig Overgang forekomme; helst, hvor Folket endnu ei var modent nok, til med Klarhed og Indsigt at følge den Vej, der blev det aabnet til større Deeltagelse i Forhandlingerne over Statens vigtigste Anliggender; en Modenhed, der maatte mangle, hvor saaledes, som i Danmark, selv den communale Administration, paa faae Undtagelser nær, havde været unddraget Folkets Deeltagelse. En praktisk Philosophies funde Lærdomme viste ogsaa, at det ei var godt, at udvide sine Ønsker langt over Grændsen af det, som kunde opnaaes, da derved kun Forventninger vilde fremkaldes, der

naar de ei realiseredes eller kunde realiseres, kun vilde tjene til, at nære Misfølelse, og slappe Interressen for Institutionen, der altid bedst vedligeholdes, naar dens Udvikling følges med Roelighed, og der ei voldsomt gribes ind i samme, uden Nytte. Omsorg for Institutionens Fremme og Indflydelse maatte da afholde fra overilede Skridt, hvortil endnu kom taknemmelig Tillid til Kongens personlige Anskuelser, og hans oprigtige Ønsker, at pleie og bevare det af ham Givne. Paa den anden Side var der neppe, og kunde endnu ei heller i Stændersalen være den Summa af Intelligenz: de Kundskaber til Landets Love, Indretninger, Ressourcer, som og til de almindelige Statsprinciper, — der ei frygter, at træde frem for hvilketsomhelst Publicum. Denne Intelligenz skulde endnu erhverves; der skulde vindes parlamentarisk Taktik; Talent til, ei blot at tale, men tale til rette Tid, paa rette Maade, med tilbørlig Hensyn til, hvad Andre have sagt eller kunne sige. Protocolføringen kunde desuden trænge til, at vinde i Præcision, med Hensyn til Opfattelsen af yttrede Meninger og Klarhed i Stilen; de parlamentariske Former overhovedet blive Medlemmerne mere tilvante, at de lettere kunde bevæge sig i samme. Af disse og flere Grunde var Holstein ei stemt for, strax at aabne Dørene, hvori- mod han ganske var enig i, at der blev petitioneret om al den Offentlighed, som paa andre Veie kunde opnaaes. Hans personlige Anskuelser og Ønsker henførte han saaledes især til følgende Punkter: at Stændertidenden befriedes fra de Baand, der hidtil havde været den paalagte, for at blive et fuldkomment frit Organ, og et troe Billede af det, som forefaldt i Forsamlingen; at Embedsmænd maatte erholde Frihed, uden Mellemkomst af den kongelige Commissarius, at meddele de Deputerede Efterretninger om

offentlige Anliggender, forsaavidt de ei kunde regnes til Statshemmeligheder; at de offentlige Blade maatte faae Tilladelse til, at meddele om Provindsialstændernes Forhandlinger Alt, hvad de ifølge Presselovgivningen tør og kunne meddele. I Genhold til Anførte stillede han desaaarsag et Amendement, som imidlertid, ved den endelige Afstemning, forkastedes.

Den sidste Sag Holstein behandlede som Committeelem var det, under 7de Januar 1836, af den kongelige Commissarius, Forsamlingen forelagte Udkaft til en Placat, indeholdende nærmere Bestemmelse af Trykkefriehedens Grændser. At han var en Ven af den størst muelige Frihed for Pressen, havde han allerede tidligere vedkjendt sig, at han, som Standerdeputeret ei havde forandret sine tidligere Anskuelser, viste han, deels, ved at tiltræde Pluralitetens Botum i Committeeen, og navnlig dens principale Indstillingspunkt, deels, ved at stille et Amendement, der gik ud paa en væsentlig Modification i Straffebestemmelserne i Forordn. af 27de Septbr. 1799 § 13 og § 16, hvilket Amendement ogsaa for en Deel blev optaget, som Forsamlingens 4de Indstillingspunkt, ved Betænkningen over Lovudkastet. Han gik ud fra den Hovedanskuelse, at Tankens Uttring maatte være frie som Tanken selv, og denne Anskuelse, der gjorde, at han fandt ethvert Skridt til nye Begrændsning af Pressen høist betænkeligt, forklarer bedst den Fremgangsmaade, han lagde for Dagen, ved Sagens Behandling og Afgjørelse. Hvor Svøben truende holdes frem, der udværls ei Menneskene frie Tanker; derfor kunde ei Straffen og Tvangen indskrænktes nok, og de nødvendige Bestemmelser blive moderate nok. Det er det Stores og Nyttiges Natur i den levende som livløse Verden, ofte at gebærde sig vildt og uregelmæssigt;

vi maaae enten tage det med denne Tilgift, eller ganske undvære det; saa tænkte Holstein.

Blandt de andre Sager, hvis Behandling han vel et havde umiddelbart at gjøre med, som Comittemedlem, men, som han dog, med særdeles Interesse, deeltog i, nævne vi — blandt de kongelige Propositioner: Udkastet til en Anordning, indeholdende nærmere Bestemmelser angaaende Jurisdictionssforholdene i de Sager, som anlægges, efter offentlig Foranstaltning, til Forfølgning af Lovovertrædelser — Udkast til en Anordning angaaende Kjøbstædernes oeconomiske Bestyrelse, Kjøbenhavn undtagen — og Lovforslaget om Retsforholdet mellem Jordbroten og Fæsteren; blandt de private Propositioner: Luteins, Ulsings, Haagens og Knudtzons Andragender om Finantsvæfnet; Castenskjolds og Drewsens Forslag om Forandringer i Brandassurancen for Landbygninger, og Bruuns om Consumtionens Ophævelse.

Med Hensyn til første Udkast udtalte Holstein sig for en bedre Inddeling af Jurisdictionerne; med Hensyn til det andet, betræffende en nye Communalanordning for Kjøbstæderne, yttrede han, at han langtfra kunde finde sig tilfredsstillet ved samme, eftersom han deri savnede tvende af de allervigtigste Bestemmelser, nemlig: om det indbyrdes Forhold mellem Magistratens og de eligerede Borgeres Myndighed og Functioner, samt Bestemmelsen angaaende hvilke Beslutninger, der maatte tages af hele Borgereskabet. Han fremsatte derfor, under Sagens Discussion, flere Amendements, *) der især gik ud paa, at skaffe de eligerede Borgere

*) Stændertidende Col. 1096. 97. 1100. 1101. 1105.

en friere Raadighed, og større administrativ Myndighed, at udvide Balgbarheden osv. — hvilke imidlertid bleve forkastede, hvorimod hans Amendement til den 27de § af Udkastet *) — „ingen Afhændelse af Byens faste Eiendomme maae finde „Sted, og intet nyt Laan maae optages eller Afbetalingsti= „den for Laanet forlænges, uden at Borgerstabet er sammen= „kaldt, og ved de fleste Stemmer har erklæret sig derfor“ — blev antaget med 55 Stemmer mod 9. Han havde saaledes under denne Sag unægteligen lagt en saadan Deeltagelse for Dagen, der nøie stemte med den Grundsætning, han i sit Skrift om Provindsialstænderne havde opstillet for en Deputerets Virksomhed: at omfatte alle Interesser. Ligesaa friesindet og nidkær han var, for at fremme Interesser, der ei egentligen berørte ham som Godseier, ligesaa liberal viste han sig, hvor det gjaldt hans egne. Saaledes under Discussionen af Lovforslaget om Retsforholdet mellem Jorddroten og Fæsteren. Han tilstod her aabent: at det forelagte Forslag ingenlunde syntes ham, at svare til sin Hensigt; at det ingenlunde vilde gjøre Retsforholdet fastere; ja, at det i flere Henseender stod i aabenbar Strid med hiin tidligere Landboelovgivning, som saa omhyggelig havde værnet om Bondestanden. Han søgte, at paa vise dette, ved at gjennemgaae de enkelte Paragrapher, og fremsatte derfor principaliter det Amendement: at Forsamlingens Indstilling skulde gaae ud paa, at, istedetfor det indgivne Lovforslag, et nyt maatte blive forelagt Stænderne ved næste Møde, og deri optages flere af ham nævnte yderligere Bestemmelser, sigtende til en hurtigere Afgjørelse af Retsstridighederne, mellem Jorddrot og Fæster. Denne Hovedind=

*) l. c. Col. 1110.

stilling, med Udelabelse af nogle Punkter, tiltraadte Comiteen, hvorimod Forsamlingen, under Afstemningen, forkastede Indstillingen med 37 Stemmer mod 31. Hans subsidiære Amendements, der gik ud paa, at i paakommende Tilfælde den, i Forordningen af 28de Januar 1828 hjemlede, hurtige Retspleie maatte træde istedetfor Forlig og Udpantning — at det maatte tillades Fæsteren, selv at vedgaae Syns- og Overleveringsforretning, istedetfor den i Forordn. af 8de Junii 1787 befalede Fremgangsmaade — at Fæsteren, naar han vil conservere Fæsteret skulde stille en paalidelig Mand, til at overtage Gaardens midlertidige Bestyrelse — at Fæsteren forpligtes til fast Sædesliste — at den i Udkastets 10de § givne Tilladelse for Bonden til, selv at stille Besætning, skulde limiteres til enkelte Tilfælde, og Rentekammerets Approbation indhentes — bleve vel samtlige forkastede ved Afstemningen, men vidne dog noksom, hvor alvorligt det var ham om at gjøre, at bygge Retsforholdet mellem Drot og Fæster paa saa fast en Grund som mueligt, uden at den Enes eller Andens Rettigheder krænkedes. Kunde det end synes, som om han, i sine Amendements, mere havde taget Hensyn til Jorddrottens Lary end Fæsterens, saa var det visseligen ei af egennyttig Drift, men kun, efter den ham iboende Følelse, at Alle burde og skulle skee lige Ret.

De indkomne Andragender om Finantsvæfnet vandt Holsteins fulde Interesse, ligesom Sagen selv, i en Række af Aar, havde beskæftiget ham. At der skete et bestemt Skridt fra Stændernes Side, var ham særdeles kjær, og forekom ham aldeles nødvendigt, navnlig med Hensyn til den i Budgettet anførte Deficit, og Savnet af Forslag fra Finantsbestyrelsens Side, hvorledes samme kunde dækkes — hvilket han derfor, i Indledningen til Petitionen, havde ønsket frem-

stillet, som Hovedgrund til samme. Hans Amendements, af hvilke imidlertid intet antoges, gik især ud paa den størst muelige Offentlighed i Finantsbestyrelsen, *) og det strengeste Besparelssystem i alle Brancher.

I Sagen angaaende Brandassurancesvæfnet gav Holstein 6 forskjellige Amendements, **) hvilke gik ud paa at skaffe større Garantie for virkelig Værdie, og modarbejde de overdrevne Taxationer; med Undtagelse af et, bleve de øvrige forkastede.

Med Hensyn til Agent Bruuns Forslag om Consumptionens Dphævelse var Holstein fuldkommen enig i Hovedsagen, saavel med Proponenten som Comitteen, ligesom han fandt det billigt, ***) at Landmanden burde bære $\frac{1}{3}$ Deel af den, istedetfor Consumptionen, substituerende directe Skat. Derimod var han ikke enig med Comitteen, betræffende Fordelingen af de øvrige $\frac{2}{3}$, hvorfor han gav Forslag om 1) fra Embedsmændene paa Landet, som 2) fra Kjøbstædernes Bestyrelse, at lade indhente nærmere Oplysning om Consumptionens beløb, for derefter bedre, at kunne normere Fordelingen af den substituerende Skat, hvilket Forslag og derefter optoges i Comittees Indstilling.

Bidere at udføre Detaillen af Holsteins Virksomhed, som Ständerdeputeret, anseer jeg ikke nødvendigt, da Stændertidenden for den Session, han bivaanede, fuldstændigen gjengiver samme. Kun troer jeg, førend jeg slutter denne Periode af hans Liv, endnu at burde omtale hans Forhold til den, gennem ham, indleverede Petition om Sognebaan

*) Stændertidende Col. 1888.

***) l. c. Col. 1611.

***) l. c. Col. 2264.

dets Løsning, som imidlertid, formedelst Tidens Knap-
hed, ei dengang kunde blive foretaget i Stænderne, til nær-
mere Forhandling.

Alt, som den religiøse Bevidsthed trindt omkring i Lan-
det blev mere levende og kraftfuldere begyndte at yttre sig,
og et kirkeligt Samliv at gjøre sig gjældende, føeltes ogsaa,
ved de stærkt fremtrædende Modsætninger, end mere det Byr-
defulde ved Sognetvangen, især for Menigheden, men dog
ogsaa for Præsterne, og Trangen til, at faae det trykkende
Baand løst, banede sig baade Veie i Tale og Skrift, og
fra flere Sider blev der, saavel af nidkjære Præster, som
troende Lægfolk arbejdet paa, at faae Tvangen hævet, og
Trangen afhjulpen. Et af de mærkeligste Skridt i denne
Henseende skete i Begyndelsen af Aaret 1836, i det 7 Sog-
nepræster fra Sjællands Stift, 4 fra Fyen og 3 fra
Laalands-Falsters Stift, besluttede at indgive et An-
dragende til den roeskildske Stænderforsamling, for at
bevirke en Petition fra samme, om Opfyldelse af det Forøn-
skede. Da Andragendet, som i længere Tid havde været
overveiet paa det næieste, og indbyrdes omhandlet blandt
Bedkommende ^{*)}, var færdigt til Indsendelse, blev det over-
givet Holstein, med Anmodning om, at indlevere samme,
og gjøre for Sagen, hvad han, efter sin Overbeviisning,
kunde. Holstein opfyldte, skjøndt ikke uden flere Betænke-
ligheder, den gjorte Anmodning, forbeholdende sig, at yttre
sig nærmere over Sagen, naar den kom under Forhandling.
Saavidt kom det, som foran nævnt, imidlertid ikke, og vi

*) See Skriftet: „Til danske Medborgere angaaende et vigtigt
kirkeligt Spørgsmaal i en bevæget Tid af V. A. Fenger,
Præst. Kjøbenhavn 1836.“ Dette fortræffelige lille Skrift
giver en roelig og klar Fremstilling af Sagen.

maaе derfor nøies med, at anføre, hvad hans Papiere udvise angaaende hans Anskuelser, og den Maade, han rimeligviis vilde have taget Sagen paa, hvis den var kommen under Discussion i Ständerfalen. — Først maaе bemærkes, at Holstein aldrig havde lovet at understøtte Andragendet, ligesom, at den til ham gjorde Anmodning aldeles ikke var foranlediget, ved noget som helst Tilbud fra hans Side, men var allene grundet i den Tillid, de Andragende havde til hans Redelighed, og Samvittighedsfuldhed. Holstein var, som foran antydet, i Grunden mod Sagen, i det mindste tvivlede han paa den ene Side om Nødvendigheden af Sognebaandets Løsning, som paa den anden Side, om Hensigtsmæssigheden af de hertil foreslaaede Midler. Begge disse Punkter søgte han i Udkastet til sin Betænkning, ved Sagens Fremlæggelse, at klare efter sine Anskuelser. Han nægtede ingenlunde, at Sognebaandet, under visse Omstændigheder, maatte anses for et trykkende Baand, og paaviste tillige — hvorledes dette, paa flere Steder, allerede havde givet Anledning til meget udvidede Dispensationer, hvorved Sognefriheden her og der, i det mindste partielt, havde faaet Hævd, saaledes i Kjøbenhavn. I Henhold hertil, og navnlig, med Hensyn til den stedse stærkere udtalte Trang, antog han, at Sagen selv burde tages under Overveielse, og fortjente Forsamlingens Opmærksomhed, men ansaae det deesarsag for saa meget mere nødvendigt, at overvie de bedste Midler til Udførelsen, da det ingenlunde kunde være ligegyldigt, paa hvilken Maade Baandet løstes. — Forsaavidt derimod det indsendte Andragende gif ud paa et almindeligt Lovbud, som skulde have Sognebaandet, da kunde han aldeles ikke tilraade et saadant Skridt; han antog, at en saadan Bestemmelse ei allene vilde træde forvirrende og

styrrende ind i de anordnede, bestaaende Forhold, men i
 Almindelighed virke slappende, med Hensyn til det kirkelige
 Samfundsbaand, i det saadant vilde give det kjedelige og
 ligegyldige Sind en forønsket Leilighed til, ganske at emanci-
 pere sig efter egen Lyst — saaledes, at maaskee mangen lige-
 gyldig Præst derved ansaae sig lost fra ethvert pastoral Pligt-
 forhold til Menigheden, undtagen de, han, efter Lovens
 Bydende, netop maatte iagttage — og paa den anden Side
 vilde mange Menigheds-Medlemmer maaskee gribe Leiligheden
 til, at løse sig fra deres Sognepræst, uden at slutte sig til
 nogen anden Præst, hvilket ogsaa, formedelst locale For-
 hold kunde være meget vanskeligt — hvorved disse saaledes
 kom til, at staae udenfor ethvert kirkeligt Samfund, saavidt
 de borgerlige Love, ved enkelte Leiligheder i Livet, ei nødte
 dem, at slutte sig dertil. Dernæst frygtede Holstein for,
 at der ved Baandets Løsning, paa den attraaede Maade,
 skulde gydes end mere Olie i Ilden, og Modsatningerne end
 stærkere fremkaldes, og Anledning derved gives for begge Par-
 tier, til at gaae videre. Disse og flere andre Punkter be-
 styrkede ham i den Formening, at, ihvorvel Sognebaandet
 kan være en trykkende Byrde for Samvittighederne, og der-
 for bør lettes — saa maatte det dog ei skee ved noget
 formeligt Lovbud fra Statens Side, men derimod
 ved en mindelig Overeenskomst mellem Præst og
 Menighed, der fra Præstens Side skulde være grundet paa
 Agtelse for Samvittighedsfrihed, og fra Statens Side gives
 Medhold, forsaavidt det kunde skjønnes, at Løsningen var
 fremgaaet af en virkelig føelt Trang. Kun ved Frihed burde
 Frihed fremmes. Paa denne Maade, naar Baandet, uden
 nogen Anordning løstes, hvor det var nødvendigt, vilde ei
 allene den borgerlige Orden og Roelighed bevares, men og

Samvittighedsfriheden sikkest havde og garanteres. Den Udvei, som i Preussen var aabnet ved Erhvervelsen af de saakaldte Dimissorialbreve, bifaldt han derfor ei heller, da det tildeels ogsaa forekom ham at være en Tvangsforholdsregel.

Af det her Anførte vil det sees, at Holstein især var mod den Maade, man vilde have Baandets Løsning realiseret paa, nemlig ved et almindeligt dertil sigtende Lovbud. Heller ikke var det skjult for ham, at Sagens Realisation frembød mange administrative Vanskeligheder, hvilket og tjente til at forøge hans Betænklichkeiten. Og vist er det, at Sagens Forsvarere ofte oversaae disse Vanskeligheder, og at deres Forslag i denne Henseende vare utilstrækkelige.

En Mangel i Holsteins Anskuelse af Sagen var vistnok den, at den ei stod klar nok for ham i dens Heelhed; men, om den har staaet klarere for de Fleste af dens Forsvarere, kunde maaskee være Tvivl underkastet; i det mindste synes den Omstændighed, at Sagen, efterat være debatteret sin Tid, saa roeligen igjen er henlagt, at tyde hen paa, at den ikke har været et Livsspørgsmaal i den Udstrækning, og den Betydning, man vilde gjøre den til, ved dens første Fremtræden, og saaledes ei heller været opfattet i fuldstændig Klarhed, i det man gav den større Udstrækning, og større Betydning, end den i Virkelighed havde. Det gjælder ved dette, som ved lignende kirkelige Spørgsmaal, og Dnsfer om Forandringer, deels at ledes af Sindigheds og Klarheds Aand, deels ei at glemme, at Herrens Taalmod er vor Salighed. Meget bliver altid tilbage, som ei kan udjevnes, hverken ved Lovbestemmelser, eller Statsindretninger.

Denne Skizze af Holsteins Virksomhed i Stænderforsamlingen, mener jeg, vil være nogenlunde tilstrækkelig til, at vise, at han med Nidkærhed og Samvittighedsfuldhed, med uroffelig Retfærdighed og utrættelig Flid, beklædte den Plads, hvortil Kongens Tillid havde kaldet ham, og paa hvilken Forsamlingens Tillid overdrog ham mange af de vigtigste Sagers Behandling. Som han, fra sine tidligere Aar, med Længsel havde seet en saadan Periode imøde, som den, der opgik for Danmark ved den nye Institution, og som den hele Udvikling af hans politiske Anskuelse havde været en stadig Forberedelse, til Modtagelsen af samme, saa blev og hans bedste Tid, da Diebliffet var der, til handle, opoffret det Hverv, der blev ham overdraget. Alt var hos ham Iver og Arbejdslust; ikke sjældent modtog Forberedelsen til næste Dags Forhandlinger den halve Nat. Skjøndt hans Hjem en Gang ugentlig fordrede hans Nærværelse, og han derfor Lørdag Aften maatte tage afsked fra Roeskilde til Holsteinborg, var han dog altid Mandag Morgen betids paa Pletten, ved Begyndelsen af Forhandlingerne. Søndag Morgen, og i de næste Timer, efter Gudstjenesten, talte han med de Mange, der oppebød hans Nærværelse i Hjemmet, for at faae dette og hiint afgjort — og, naar han da om Eftermiddagen havde recreeret sig i sin Families Skjød, satte han sig om Natten Kl. 1 i sin Bogn, for at vende tilbage til Roeskilde. Saaledes gik det Uge efter Uge, hele Vinteren igjennem, uden at han nogenstunde klagede over Besværlighederne. Magelighed var ham en Pest fra Ungdommen af, Bequemmelighed var ham noget Fremmed; han tænkte kun lidt paa sig selv; et Maal holdt han desto stadigare for Die, Opfyldelsen af sit Kalds Pligter. Derfor kunde han og ende sine Functioner, som Deputeret med

vidstheden om, at have svaret til sin Konges og sine Meddeputeredes Tillid — og da Stændersalen, efter den første Session, lukkedes, gjenlød hans Navn blandt hans Medborgere, betegnet med Agtelse og Hæder. Og denne Agtelse og Hæder vil ei svinde, saalænge hans Navn mindes, og hvad Danmarks store Statsmand N. S. Drsted, der, som kongelig Commissarius, havde havt den bedste Leilighed til at kjende Holsteins Virksomhed som Deputeret, ved den næste Stændersforamlings Aabning, udtalte*), fandt vistnok trindt omkring i Danmark fuld Gjenklang.

*) „I det vi beklage Tabet“ — hedder det — „af alle disse retsindige og forstandige Mænd, dvaler Erindringen især ved „En af disse, der i hjertelig og virksom Kjærlighed til denne „Institution havde faae Lige og stod tilbage for Ingen. Ved „de Forhold, hvori han var født, rigelig udrustet med Lykkens „Gaver, var Frederik Adolf Greve af Holstein gjen- „nemtrængt af den dybe Følelse, at han kun var sat til Huus- „holder over, hvad der af Forsynet var ham betroet. Dette „var ham saaledes ikke en Adkomst til større personlig Ny- „delse, men kun en Opfordring til mere levende Virksomhed „for Menneskehedens og Borgersamfundets Bedste. At føre „Tro og Kjærlighed ind i sine Medmenneskers Hjerter, var „hans Livs Hovedstræben, men idet han indsaae, at disse, en „usynlig Verdens Kræfter, behøve en bequem Jordbund, for „at fremspire og trives i den synlige Verden, laae og hans „Medmenneskers udvortes Forhold ham paa Hjertet. I den „nye Institution, som Kongen i 1831 forjættede sit Folk, saae „han strax et herligt Middel til, — under den usvækkede Bed- „ligeholdelse af den Grundforfatning, der saalænge havde „sikkret Folket, og befordret dets Fremgang i hvad der er godt „og hæderligt — fremdeles at bevare, og yderligere at udvilde „alt dette, og han offrede den derfor, ligesaa dens Begyndelse, „den smæste Kjærlighed. Saavel gennem offentlige Skrifter, „som i det Raad, Kongen i 1832 havde sammenkaldt, til „Overtveelse af den Organisation, som skulde gives den nye „Institution, arbejdede han redelig for Institutionens hensigts- „mæssige Ordning, og senere som Medlem af denne Forsam-

At hans Gjerning fandt denne Anerkjendelse laae ikke i noget fremtrædende eminent Talent, ikke heller i nogen stærkt prononceret Hylдинг af dette eller hiint politiske Parties Anskuelser og Fremgangsmaade. — Han var begabet med en skarp Forstand, havde Lethed i at opfatte, og Lethed i at samle det Fornødne til en Opgaves Løsning, arbejdede dertil hurtig og kunde ofte, i en forbausende kort Tid, føre sine Tanker paa Papiret; men Talegaver havde han ikke, og hans Fremtræden var derfor ei omhyllet med Talentets Glorie. — Ligesaa lidt maae Anerkjendelsen søges deri, at han kæmpede efter et bestemt politisk Parties Maximer, og isort dets Farve. Han var, som oftere er fremhævet, mere liberal end konservativ; men han opkastede sig ikke, og kunde fra sit Standpunkt som Christen, ikke heller opkaste sig til Organ for noget bestemt politisk Partie. Ligesaa lidt, som han derfor stred for Absolutisme, ligesaa lidt stred han for den modsatte Yderlighed, for Udviklingen af en Statsforfatning, med alt det Paahæng af luftige Theorier, Constitutionens-Enthusiasterne ønske. Men derfor var han som Stænderdeputeret ingen farveløs juste-milieu Mand, eller svævende, vaklende og betydningsløs i sin Politik. Han ansaae det Givne, som en Helligdom, han burde omgaaes med i Urefrygt, og bruge det samvittig-

„ling, søgte han, med hjertelig Iver og Kraft, at benytte Institutionen til Kongens og Landets Bedste. Han har hverken i denne eller sin øvrige Virksomhed undgaaet den Skjæbne, stundom at gribe feil i Opfatningen af de Forhold, som han havde at behandle, eller af de Begreber, ved hvis Hjælp Midler og Diemeed skulle knyttes til hinanden; men hoi Retsindighed, levende Følelse for Alt, hvad der er godt og ædelt, gif gjennem alle hans Idrætter. Hans forklarede Mand ledsager denne Forsamling i al dens Gjerning; hans Munde vil virke veigjørende i og udenfor dette Samfund.“

hedsfuldt, at det stedse rigeligere kunde udfolde sine Frugter. Det var ham desaaarsag i hans Arbeidstid kun om at gjøre, at dette kunde lykkes. Legitimist i Ordets rette og sande Betydning anfaae han det, langt fra at fjerne Begrebet om Legitimitet fra Menneskets Tanker, tværtimod som en Opgave for sin Politik, at burde lægge sine Medborgere det rette Begreb om samme nær, at gjøre dem det legitime Princip saa kjært, som mueligt. Som et fortræffeligt Middel hertil anfaae han, og benyttede han Stænderinstitutionen, og de dertil hørende offentlige Forhandlinger; den skulde, meente han, ret først tjene til, at give Lovgivningen og Statsforvaltningen et sundt Legeme, en bestemt Skikkelse, som selv de svageste Dine kunde see; ikke, som om alle Love strax skulde blive visere og Administrationen uden Daddel; men hvad der er, kommer dog til Hvermands Kundskab, og han behøver ei at nære sin Videlyst blot med Gissninger, Forudsætninger og Drømmebilleder. — Holstein gif i denne Anskuelse af det legitime Princip, og dets Hævd, unægtelig ud fra den Grundbetragtning: at en legitim Regjering ei først bliver legitim, ved denne eller hiin Forfatning; men derved, at den virkelig er det, og som saadan træder frem for Lyset, roelig fortsættende sin Gang; thi, i det den beskriver denne Bei, documenterer den sig for de Troende, overbeviser de Vantro, hæver Tvivl, fortrænger Modpartiets Meninger, og behøver hverken at frygte Philosophie eller Speculation, hverken Journalistik eller Carbonarisme. At befæste Legitimiteten paa denne Maade, at vise hen paa dette Bærn for den, og Nødvendigheden af samme for Regjeringen, som Folkets Lykke, det var hans Opgave som Deputeret, det var den ledende Grundtanke i hans Foretagender, som Medlem af Stænderforsamlingen, som det havde været den ledende Grundtanke i

hans Skrift og Tale tidligere. Han var saaledes, gjentage vi, mere liberal end konservativ, men han var ingen Partiemand, eller Partieorgan. Han frygtede denne flibrige Skikkelse, der i sin Enthousiasme saa let antager Charakteren af Nederdrægtighed, i det den sjælden selvstændig spiller sin Rolle ud, men dreier sig snart efter Egennyttens og Fordelens Bud, og maaskee i Dag bukker for det, den i Gaar spottede, maaskee i Dag hylder, hvad den i Gaar bandlyste, maaskee i Dag kalder det hvidt, den i Gaar kaldte fort.

Især i den Retsind, Samvittighedsfuldhed og Troeskab med hvilken Holstein røgte de sit Kald, som Deputeret maae vi derfor søge den nærmeste Grund til den Afgørelse, der blev ham til Deel fra de forskjælligste Sider.

Hædret med denne Afgørelse vendte han, efter Stændernes Slutning, tilbage til sit Holsteinborg, for igjen at gaae til sine vante Sysler, og fortsætte sin — ved saa lang en Fraværelse — afbrudte Virksomhed i den Kreds, Forsynet nærmest havde anvist ham. Med ufortrøden Iver begyndte han igjen, og de skjønneste Planer beskæftigede ham; men Aftentimen var nærmere, end han troede, hans Dagværk herne de hastede mod Enden. Han medbragte til sit Hjem, vistnok nærmest som en Følge af al for stor Anstrængelse under hans Ophold i Roeskilde, Spiren til en Nerve sygdom, der, efter nogen Tids Forløb brød ud med sin fulde Magt. I Maanederne Marts og April syntes han endnu vel, men klagede dog, af og til, over Mæthed, og Slappelse. Imidlertid arbejdede han uafbrudt, ja bivaanede selv, som sædvanligt, Foraarsexaminerne i Grevskabets Skoler. I Slutningen af April føelte han sig allerede temmelig

men da han sjældent lod sig mærke med sin Upasselighed, naar det ei var høist nødvendigt, blev hans Tilstand ubekjendt for Andre. Mandagen den 2den Mai, hvor han endnu om Aftenen selv holdt en Missionsbedetime, klagede han over stærk Hovedpine og Feberfølelse. Han lagde sig Dagen efter, og blev strax meget heftig angrebet. Imidlertid ansaaes hans Sygdom, i de første Dage, kun for en intermitterende Feber, men da Tilfældene bleve heftigere, og antog en foruroeligende Charakter, saa man snart, at Faren var større, end man i Begyndelsen havde ahnet, og Greveskabets Læge Hr. Schou ønskede nu en anden tilkaldt, nemlig daværende Stiftsphysicus Dr. Leth i Næstved. Denne erklærede Sygdommen for en Nervefeber af den alvorligste Art, og snart viste sig Sprinkler. Dette var omtrent den 11te Dag efter Sygdommens Udbrud; denne udviklede, fra nu af, sin fulde Magt og Patienten blev fra Dag til Dag svagere. Endnu kjendte han dog dem, som kom til ham, men da han havde Besvær, ved at tale, tilkjendegav han det kun, ved en venlig Mine. Mandagen den 16de Mai kunde han ei tale mere, og laae hen i en bestandig Dødsighed; om Morgenen den 17de, da hans Søn, den nuværende Lehns greve, hentet ved Tilbud fra Kjøbenhavn, traadte for hans Seng, var det, som vaagne han paa nye, og man kunde see, hvorledes han anstrængte sig, for at meddele den Elskede sine faderlige Følelser og Ønsker; men det var ham umueligt at tale. Han kunde kun folde Hænderne, og fremstamme nogle uforstaaelige Ord, men han saa paa Sønnen med et Blik, i hvilket Faderhertet laae, og vi Alle, som stode om Sengen, forstode ham vel; det var Betsignelsen han gav den, som nu skulde træde i hans Sted. Fra denne Stund kjendte han, saa at sige, Ingen. Sygdommen blev stedse voldsom.

mere, og Kræfterne svandt mere og mere. Alle optænkkelige Midler bleve anvendte; men forgjæves; det dyrebare Liv var ved Enden af sin Udlændighedens Tid; den 21de Mai 1836 blev hans Dødsdag i hans Alders det 51de Aar.

Den sidste Periode af Holsteins Liv udfolder for os saa mange, og saa rige Vidnesbyrd om en selvstændig og kraftfuld Virksomhed, udenfor Kredsen af hans sædvanlige Forretninger, at der ei behøves, at søge længe, for at forstaae, at han var en Mand, som Staten kunde bruge, en Mand med lys Forstand, mangesidige Kundskaber, og dertil et varmt Hjerte, en Mand, som man derfor dobbelt maae beklage, ei at have været brugt før, ei tidligere at have været givet Leilighed til, i en høiere og mere udvidet Virkekreds, at bringe Fædrelandet Frugterne af sit Talent, sine Indsigter og vel erhvervede Kundskaber. Hvor vi følge ham i hans Livs sidste Periode, støde vi paa Beviserne for denne Baa-stand. Med Friemodighed udtalte han sig i de erfarne Mænds Raad; han beklædte sin Plads der ei med det blotte Navn, nei, han havde virkelig samlet et skønt Forraad af Erfaringer; han kunde tale, som den, der selv havde fundet, veiet og prøvet. Med Iver søgte han at virke for Landboeforholdene, ved Oprettelsen af et landoekonomisk Selskab, som en oprigtig Mennekkven at virke for de forladte Børn, ved Oprettelsen af et eget Institut til deres Forbedring og Forsørgelse. Som Christendommens og Kirkens oprigtige Ven, modsatte han sig ingenlunde de religiøse og kirkelige Bevægelser i en gjærende Tid; men han søgte kun at give dem en sund og god Retning, at det Falske kunde skilles fra det Sande, og det

Sande trives og vore til Herrens Vre, og hans Riges Fremme. Som Stænderdeputeret gif han frem i Krafts og Sindigheds Aand; troe mod Konge og Fædre- ueland, nidkjær i sin Gjerning, vedholdende i Arbeide offrede han dette hæderlige Hverv vil- lig sin Tid og sine Kræfter. Det var, som skulde netop i hans Livs sidste Aar ret kjendelig fremtræde, hvad der havde levet og udviklet sig hos ham, under et flittigt og velordnet Studium, under Kamp og Arbeide, under Higen og Stræben efter, at virke og gavne — hvad Fædrelandet kunde have haft i ham, hvis han havde beklædt en i Stats- styrelsen mere indgribende Charge; hvad det endeligen tabte, ved hans tidlige Bortgang.

Vi have hidtil for størstedelen fulgt Holstein i den Virkefreds, der laae udenfor hans private Liv — et Blik paa dette, et Blik paa hans elskelige Personlighed isærdeleshed, staaer endnu slutteligen tilbage.

„Der gives problematiske Naturer“ — siger Götthe — „som ei er noget af de Forhold vorne, i hvilke de befinde sig, og som intet Forhold derfor heller tilfredsstiller.“ Til disse hørte Holstein ikke. Han fandt snart sin Plads, og blev gjerne paa samme; hans Holsteinborg, og den Birkfomhed, Grevskabets Administration frembød, vandt han tidlig kjær. Med al sin Eiendommelighed og Livlighed, sin fremadstræbende og udadstræbende Aand, sin vorende Deeltagelse for offentlige Anliggender, forblev han der søielig og tilfreds, uden nogen uroelig Higen efter Udvidelse og Forandring. Derfor indrettede han sig ogsaa strax paa Holsteinborg, giftede sig allerede i sit 24de Aar, og da Gud

ffjænkede ham en forstandig, troefast og hjærlig Hustru, saa blev hans Hjem ham nu dobbelt dyrebart. Og denne Forfjærlighed for Hjemmet kjølnedes ingenstunde; tværtimod den vorte; det huuslige Livs stille Glæder var blandt hans høieste og bedste Nydelsler; Ingen kunde som Mand og Fader befinde sig lykkeligere end han. Efterat have fuldendt Dagens Værk, var Aftenen ganske opoffret til hans Familjes Kreeds. Han var blandt dem lutter Liv og Glæde, og Aftentimerne gif hen, under lærerige Samtaler, og opbyggelig og underholdende Læsning. Ja, saa stærkt føelte han sig bunden til sit Hjem, at han selv paa mindre Reiser, paaafyndte sine Forretningers Tilendebbringelse af al Magt, for, jo før jo hel-
ler, at være tilbage.

Men, som hans Huus var hans egentlige Hjem, saa var hans Arbeidsværelse det ganske isærdeleshed. Naar Forretninger ei kaldte ham andetsteds, fandt man ham gjerne her ved Skriverpulten paa en lille ophøiet Stoel, snart beskjæftiget med dette, snart med hiint Arbeide. Nogle Bogreoler med de nødvendigeste Haandbøger, en Sopha, hvori han imidlertid sjældent sad, men som desto rigeligere var opfyldt med Tidsskrifter og Journaler, 2 Borde og nogle Stole, hans Faders og Luthers Portraiter udgjorde det hele Meublement, der var tarveligt, som han overhovedet yndede Tarvelighed, og fjernede gjerne Alt fra sig, der var beregnet paa Pragt eller Bequemmelighed. Tæt ved hans Arbeidsstue var Grevskabets Comptoirer, saa at han hurtigen kunde conferere med Godsforvalteren, Fuldmægtigen og de øvrige Comptoirbetjente. — Han havde en staaende Dagsorden, som næse, dog uden Pedanterie blev overholdt. Den første Morgentime var viet til Bøn og Bibellæsning, og foran ham paa hans Pult, stod altid et Nye

Testamente, og et Exemplar af Brorsons Psalmer, som han yndede meget. Han arbejdede, naar han var hjemme, uafbrudt hele Formiddagen; Kl. henimod 2 gjorde han, før Spisetiden, som var bestemt til Kl. 3, en Runde paa Gaarden og i Markerne. Efter Bordet var han atter ved sit Arbejde, indtil Aftentimen Kl. 8, da han samlede med sin Familie ved Theebordet, og tilbragte da den øvrige Tid i deres Midte, indtil han gik til Ro, gjerne mellem 10 og 11, da han var meget tidlig oppe; Kl. 5 om Sommeren, om Vinteren en Time sildigere. — Nagtet denne Punktlighed, med Hensyn til Arbejdstiden, var hans Arbejdsværelse dog ingen aflukket Gremtboelig; det stod aaben for Enhver, uden fornem Anmeldelse; han havde ingen Audienztid; han var tilgængelig for Enhver til enhver Tid, og hans Bønder kunde ei beklage sig, at de maatte gaae to Gange, eller vente længe for hans Dør.

Ligeledes var han, skjøndt bunden til Arbejde, og nøie-seende med Arbejdstiden — samt nærmest indskrænket til sin Familiekreds — ingeniunde luffet for selskabelige Glæder. Han deeltog deri, naar Leilighed tilbød sig, men søgte den just ikke. Han var selv en høist venlig og underholdende Vært, og var meget livfuld i sine Meddelelser, naar han traf sammen med Saadanne, med hvilke han kunde samtale over Gjenstande, der vare ham af Vigtighed og Betydning.

Blandt andre selskabelige Udspredelser yndede han især Musik, og tog i yngre Aar, som Dilletant, selv Deel i Udførelsen af samme. Store Selskaber og Gjæstebud var han derimod slet ingen Ven af, og som han selv ikke, uden den største Nødvendighed, arrangerede Dincer hos sig, kom han ogsaa ifkun nødvendig i denne Anledning til Andre; han saae deri kun en Forøvelse af Tid og Penge. — Spådsretourne i

Have og Skov var en af hans bedste Udspreddelser; med barnlig Glæde nød han da Naturens Skønheder. Han søgte ei langt borte eller ved kostbare Midler Bederqvægelsen efter Arbeidet; han fandt den rigeligen i sin nærmeste Kreds, fordi han forstod, med Noisomhed og Takfælgelse, at afbenytte, hvad Forsyuet havde betroet ham.

Som Poesie og Historie hørte til hans Yndlingsmaterier, saa blev og den poetiske og historiske Litteratur, og et ved stadig Læsning fortsat Bekjendtskab med samme, en af hans meest underholdende Beskæftigelser. Han var her vel bevandret, og kjender, i Ordets rette Betydning, vidste han, at fryddre Samtalen herover med træffende Bemærkninger, der noksom viste, med hvilken skarp Jagttagelse, han fulgte Mandens Veie. Skjøndt den tydske Litteratur fra Ungdommen af havde været ham bedst bekjendt, en naturlig Følge af hans tidligere Dannelse, saa viste han og deri sit danske og patriotiske Sind, at han, langt fra at ringeagte den danske Litteratur, tværtimod søgte med al Flid, ogsaa at blive mere og mere fortroelig med den. — Han fulgte desaaarsag med megen Noiagtighed Litteraturens Gang, og Udvikling, saavel i Indlandet som Udlandet, og de fleste nyere Producter af Betydning gjorde han, saa hurtigt som mueligt, Bekjendtskab med, ligesom enhver nye og betydningsfuld Retning i Poesien, Philosophien, og andre Grene af Litteraturen, ei undgik hans Opmærksomhed. Med Glæde saae han Rationalismen, og mange dertil knyttede, paa en hovmodig Reflexion baserede, kolde og døde Theorier, der havde vundet Hævd i det kirkelige som borgerlige Liv, at bukke under for den friske Livsrøre, der havde Guds Mands Vidnesbyrd for sig; men med Bekymring mærkede han ogsaa, hvorledes, ved Siden af samme, en falsk Speculation

Reminiscenser fra Spinozismen — udgangen fra den hegel'ske Philosophie, begyndte at gjøre sig gjældende. Et af de Livstegn, han i Besynderlighed glædede sig ved, var den Deeltagelse, som deels Fremkaldelsen paa nye af de gamle Kjernepsalmer, deels nyere christelige Digteres Forsøg i denne Retning fandt; det var ham Vidnesbyrd om en velgjørende Reaction i kirkelig Henseende, en velgjørende Reaction i Digteraanden, der vilde tilbage til den Herre, hvem Æren ene tilkommer, og ei længere selv tilbedes som en Afgud. Ja, det var med en Slags Triumph han saae det begyndende Nederlag for Geniets Forgudere; thi, skjøndt han ei zelotisk istemte noget Fordømmelsesraab over Digtere som Göthe, Schiller o. fl., saa var den krybende Devotion for disses Navne ham dog i høi Grad modbydelig, og havde han oplevet den schillerske Apotheose i Stuttgartard, han havde med samme Grue vendt sig bort derfra, som hver den, der kun bøier Knæe i det Navn, som er over alle Navne.

Af det Forhold, i hvilket Holstein, i de tvende sidste Decennier af sit Liv, stod til Kirke og Christendom, og som ved flere Leiligheder fremtraadte i en klar og kjendelig Skikkelse, vil det noksom kunne bedømmes: hvilket hans religiøse Standpunkt var. Han var gennem Kamp og Prøvelse kommen til en fast christelig Overbeviisning; det Svævende og Vaklende i Meninger og Anskuelser forsvandt efterhaanden; han stod paa en kirkelig Grund, vel ikke i den Betydning, en nyere Theologie har søgt at gjøre gjældende hos os, men mere knyttet til den gamle lutherske Regel: at Guds Ord i Propheternes og Apostlernes hellige Skrifter, og intet andet, er Grundvolden for vor Kirke — kun saaledes, meente han, blev Jesus Christus Hovedhjørnestenen. Han var en streng kirkelig Lutheraner; men ingen

zelotist Jvrer for Lutherdom, under en vis Stikkelse og i en vis Form; var han derfor end ingen Ynder af Unionen i Preussien, saa var han dog ingenlunde blind for, at det saakaldte gamle lutherste Partie, for en Deel, selv havde fremkaldt Regjeringens strange Forholdsregler, der imidlertid hos ham, som den oprigtigste Ven af Samvittighedsfrihed, ei fandt Bifald. Han holdt paa det alvorligste fast ved Kirkens Bekjendelseskrifter, men han var ei hengiven til den blot dogmatiserende Orthodorie, der lader Livet staae udenfor Berøring med Lærdommen; nei, som Grundkarakteren af hans religiøse Liv var Ydmyghed og Kjærlighed, saa blev ogsaa Ydmyghed og Kjærlighed de tvende fremtrædende, og lysende Hovedmomenter i hans Liv og Omgængelse med Andre; hans hele Virken og Stræben var gjennemtrængt heraf.

Især var Godgjørenhed og opoffrende Benvillie staaende Træk i hans Handlen. Han var Enkers og Faderløses troefaste Ven; ikke allene sørgede han rundeligen for hans Betjentes og Bønders Efterladte; men ogsaa Præste- og Skolelærer=Enker understøttede han med gavmild Haand. Pensionisternes Antal, der nød, deels frie Huuslye deels Deputater og Pengehjælp beløb sig jævnlig mellem 90 til 110, af hvilke de 70 til 80 vare Enker; for enkelte af disse opførte han hensigtsmæssige Enkesæder. Pensionernes aarlige Pengebeløb varierede mellem 14 og 1600 Rbdlr. Desuden var han altid tilgjængelig for Enhver, der søgte Hjælp hos ham i deres Trang, og hvor han kun kunde, trak han sig ikke tilbage. Men det gik ham her, som saa mangen Anden, hans Godhed blev ofte misbrugt; han selv mistkjendt og ilde omtalt, naar han ei strax søiede sig, efter den Enkeltes Luner og Ønsker, og ei strax var paa rede

Haand, at hjælpe paa den Maade, denne eller hiin saldt paa. Uforskammenhed og Paatrængenhed lægget ei andet i Bægtfaalen, end sin Egenvillie.

At bringe unge Mennesker frem og understøtte dem, til at uddanne sig for deres tilkommende Bestemmelse, er og en skøn Blomst i hans Hæderskrands som Menneskeven. Han holdt saaledes, paa sin Beføstning, flere unge Mennesker paa Seminariet ved Trolleborg; flere Sønner af geistlige Embedsmænd lod han, efter deres Fædres Død, studere, og de naaede ved hans Hjælp hæderligen Maalet; ogsaa tvende Sønner af civile Embedsmænd understøttede han. En Deel andre unge Mennesker lod han, paa sin Beføstning, danne til nyttige Haandværkere, og hjalp dem frem, til de kom i en selvstændig Stilling. Hans Liv bar saaledes Vidnesbyrd om den Kjærlighed, hvis Præg er Velvillie mod Andre; dens Gjerning i Løndom saae fun han, der engang vil betale aabenbart.

De her nævnte Træk kunde være tilstrækkelige, for at karakterisere de væsentligste Uttringer af Holsteins Religiositet; den havde en aldeles praktisk Retning; den fremtraadte i hans Liv, som en selvopoffrende, selvfornægtende Kraft; dens Kjærne var Kjærlighed, en sund og kraftig Kjærlighed, thi den havde sin Rod i Troen paa ham, der har elsket os først, og der har opstillet Kjærligheden, som Mærke paa sit Folk. Da imidlertid Holsteins Standpunkt i denne Henseende, saa ofte og saa forskjælligen er bleven bedømt, og har maattet gennemgaae mangan Skjærsild, baade af deres Domme, som kaldte sig hans Troesbrødre, og deres, som ikke deelte hans Troe — saa skal jeg endnu tilføie følgende forte Charakteristik, som jeg troer, kommer hans rette Standpunkt saa nær, sam mueligt.

Man har givet ham Navnet Mystiker — den sædvanlige Tilflugt for Folk, der ei forstaae de aandelige Ting — og han var det. Dog ei af den Slags, der graver efter skjulte Wiisdoms Skatte, eller phantaserer over deres egen Indbildnings Fostre, men en Mystiker i den Betydning, at han stod stille med Beundring for den store Gudsfrygtigheds Hemmelighed (1 Tim. 3, 16), at han briede sig under samme, og troeligen stræbte, at følge de aabenbarede Raad til Salighed. Dertil beredte han uafsladeligen den hele Kreds af sine Følelser og Tanker, øsende Kundskaber og Erkjendelsen af det Ord, der var ham givet som Guds. — Man har kaldet ham Pietist, og har dermed sandsynligviis villet betegne en sygelig Retning hos ham, en vanstabt Form af det religiøse Liv, en Hovedhængen, og bizarr Afjondren fra Deeltagelse i og Nydelse af ellers tilladelige Glæder. Han var Pietist; thi hans Grundcharakter var Pietet, oprigtig, usminket Fromhed; men hans Pietisme havde ingen separatistisk eller sværmerisk Bicharakter. Han betragtede sig ikke som henhørende til en udfaaren Hob; det er, han tillod sig ingenlunde, paa egen Haand, at trække Grændser mellem Guds Barn og Verdens, mellem Opvakte og Uopvakte. Men saavist, som hans Religiositet var Hjertets Anliggende, en aandelig Kraft, en Fred høiere end Verdens, saaledes rodfæstet i hans Indre, aabenbarende sig i et frit, Sandseverdenen beherskende, Liv, — var den og maatte den blive affondrende; den skildte sig fra Verden, som det Hellige skiller sig fra det Vanhellige, det Gode fra det Onde. I denne Betydning var hans Pietisme vistnok Separatisme. Han lod sig, med sine Tanker og Stræben, ei trække ind i Kredsen af det Hverdags og Lave, kunde ei eftergivende gjøre sig til Tjener af ethvert

ydre Forhold, men fremtraadte i Tale og Handling, som vidnende mod det Forkeerte og Daarlige, og gav dermed sin hele Virksomhed et Præg, der noksom tilkjendegav, at han ei søgte sin Lod og Deel i det, som Tusinder, under Sandfælighedens Herredømme, sætte den største Priis paa. — Paa den anden Side var det naturligt, at, hvor han fandt Gjensklang for det, der dybest rørte sig i ham, der sluttede han sig gjerne til Ligefindede. Han forstod, hvad et Troesamfund betyder, han vidste, at der var intet fastere Baand mellem Menneffene; som den hødelige Begjæring kun avler Egoisme, saa virker Aandens Magt gjensidig Hengivenhed; Sindets Overeensstemmelse, den fælleds Retning til det ene Fornødne mærkes, og Forbindelsen knyttes, der staaer paa en uroffelig Grund. Saa var det med Holstein, saaledes var hans Pietisme — sondrende sig fra Alt, hvad der stred med hans indre Livs Opgave, — sluttende sig til Alt og Alle, hvor han kunde vinde et større aandeligt Udbytte, Næring og Bestyrkelse for sin Troe og sit Haab. At en Christen maae være Separatist af dette Slags, er en Selvsølge, og noget andet var Holsteins Separatisme ikke. Han blev i den Berøring med Verden, en Christen kan og skal være, og han stod dog udenfor den, som den, i hvem Faderens Kjærlighed havde fundet Boelig.

Aandeligt Hovmod var han en Pest; han var ei nogen streng og eensidig Dommer over Andre; at domme sig selv daglig, var derimod hans daglige Beskjæftigelse, hvorom hans Dagbog bær de skjønneste Vidnesbyrd. Han deeltog vel ei selv i verdslige Forlystelser, men han fordømte ei heller enhver Deeltagelse deri, som et Djævlens Værk; han var ingen Hovedhænger, der lamenterende holdt Capucinader mod Dands og lignende Idiaphora, eller fremstillede Afhol-

denhed derfra, som et Tegn paa et christeligt selvornægtende Liv, aldenstund han vel vidste, at Verden, — med al Afholdenhed i det Ydre, — kunde have sin fulde Magt i Hjertet. — Han yndede meget Samtaler over religiøse Materier; men han fremtvang dem ikke; han holdt sig tilbage, hvor han ei troede at finde Modtagelighed for samme. Han var en stor Ven af Friemodighed i Bekjendelsen af, hvad der hører Troen og Livet i Troen til, og yndede Ordet herom, der var krydret med Salt, hvor det faldt til rette Tid, og paa rette Sted; men netop derfor kunde han ei heller lide noget utidigt, hjærtebrækkende Ordgyderie, eller Udframmen af fromme Talemaader, og saakaldte opvækkelige Formaning, der saa let blive Enkelte en Bane, i den Grad, at de tilfjeldst knap mere tænke paa, at de ei gavne, men kun skade den Sag, de troe at fremme, i det de, ved deres Overhæng og Paatrængenhed, bortfjerne og frastøde. Han lyttede gjerne og med Glæde til opbyggelige Fortællinger, hvorledes Herren havde ført denne eller hiin paa Frelsens Vej; men han var ingen Ven af de sædvanlige Opvækkelseshistorier, der komme frem i Skoffetal, men, ved deres dræbende Gensformighed, kun tjene til, at vække Mistillid til Sandheden af deres Indhold. — Som han selv kun jagede efter Livet i Christo, saa glædede han sig overalt, hvor dette Liv kom ham imøde, men han var langt fra, at ville foreskrive det en bestemt Form eller Skikkelse, i hvilken det skulde fremtræde, for at have Criterium af, at være ægte. Kort hans Religiositet, hans Christendom bar Præg af Sandhed, Lys og Liv; det var en sund og kraftfuld Retning; hvo der har seet ham i denne Henscende med andre Dine, har aabenbart taget feil af ham, eller bedømt ham iblinde, uden selv at have Forstand paa de Ting, som høre Guds Rige til.

Hvad Holsteins øvrige elskelige Personlighed angaaer, da kunne vi sammenfatte samme korteligen i de Ord: han var en skjøn Sjæl i et Legeme af en blid og tiltalende Skikkelse; Værdighed, Alvor og dog Mildhed var det physiognomiske Udtryk i hans Ansigt. Han var liden af Vært, men raff og livlig i sine Bevægelser. Han havde et yndigt Blif, fuldt af Udtryk og Følelse. Totalindtrykket af, at see ham første Gang, var vel ei altid det gunstigste, da han ofte var meget forlegen og tilbageholdende; men, aldrig saasnart kom man noget nærmere i Bekjendtskab med ham, førend hans beskedne og hjærlige Væsen ganske fængslede. Hans Tale var krydret med Salt, og havde Wiisdommens roelige Tone; hans Stemme var blid, som hans Sæder; kun ved enkelte Leiligheder kunde Accenten blive til Affect. Hans Manerer vare jævne, og i høi Grad venlige; ofte blev man selv forlegen ved hans nedladende Forekommenhed; Hensyn til Standsforskjæl, og stiv Etikette i Dmngang var ham aldeles fremmede Ting. Han var, naar han først kom i Aande, yderst livlig i sine Meddelelser; han var vittig, dog uden at saare Personer, det passede ei med hans Skarpsind og hans Godmodighed. Hvad der især gjorde Underholdningen med ham behagelig, var dens indre Gehalt; man nød hos ham Forstandens modne Frugter, et skjønt Udbytte af Læsning og Erfaringer. Hans Domme vare stedse beskedne, og havde ei den skjærende Tone, som er dem egen, der vide for lidt, for at være uvisse, eller nære Tvivl om Rigtigheden af deres Domme.

Skjøndt han lettest skrev og talte tydsk, yndede han dog ligesaa meget det danske Sprog, og viste sig ogsaa i den Henseende, som sand Patriot, i Sind og Gjærning.

Smaaæ Uregresser og Drillerier af den Natur, der let

kunne foresalde i en Stilling, som hans, afficerede ham ofte stærkere end de burde; hvorimod Livets alvorlige Brevvelser af ham altid bleve baarne, med den Taalmod og Hengivenhed, hans faste Tillid til Forsynet gav ham. — Han var af et pirrligt Gemyt, og kunde let blive heftig, dog tæmmede han hurtig den udbrydende Brede, og, hvor han troede, at have forurettet Nogen, holdt han sig aldrig for god til, at bede om Tilgivelse.

Den Venlighed, der var ham egen i Dmngang med Fremmede, var og det Fremtrædende i den daglige Dmngang med hans Nærmeste; en blidere Egtefælle, en sømmere Fader, en hjærligere Huusbond end han var, kan man længe søge. Hans Familiekreds hørte til de lykkeligste, den var et yndigt sluttet Heelt, et Samfund, hvor Alle gjensidigen levede for hinanden, i Ordets egentlige Betydning. Frie for enhver Fordring paa det, som Kjærligheden ei frivillig gav, havde han den Lykke, at netop den frie Kjærlighed knyttede de Mennesker fastere og fastere til ham, som han gjorde sig en Glæde af, at regne til sine Nærmeste. Da han derfor forlod dem, og forlod den hele Kreds, hvor hans Liv og Virken nærmest var kjendt, da var Alles Tanker kun en Smerte, Smerten over hans tidlige Bortgang; Alles Følelser kun et Savn, Savnet af det Kjærligheds Liv, der havde udbredt Held og Betsignelse trindt omkring sig, og hans Jordekjærd den 27de Mai bar det rigeste Vidnesbyrd om, at dette var Grundtonen i den almindelige Deeltagelse, der ledsagede ham til hans Grav.

Intet prangende Monument kveiser over den; det beskedne Kors betegner hans stille Hvilested, under den store Teg, paa Holsteinborg Kirkegaard; et troe Billede paa hans selvfornægtende, opoffrende Liv, der ei søgte sit Gæt.

men var Alt for Andre; et Liv, der, som det var kosteligt for Gud, saa vil det, hvor Holsteins Navn nævnes, have et varigt Hædersminde, i alle Retfærdiges Hjerter.

Kjærnen af Holsteins Liv, Nøglen til hans Virksomhed og Arbejde i Troeskab lige til Aftentimen, var hans Troe paa Guds Søn — i denne Troe overvandt han Verden, forstod Livets Alvor, bar dets Byrder og Skjæbner, stred den gode Strid, og fuldendte sit Løb med Ære, og sit Dagværk, med Haab om den Naadeløn, Gud har forjættet den troe Tjener.

Kun i dette Lys maac hans Liv betragtes; kun saaledes vil det forstaaes og retteligen kunne bedømmes.

•

A n h a n g.

I.

Prover af Holsteins efterladte poetiske Forsøg.

1.

Der 20 October 1827.

Unser Glaube ist der Sieg, der die Welt überwunden hat.
1 Joh. 5, 4.

Fühlst Du der Begeist'ring Weh'n
Christenherz! Kannst Du versteh'n
Gottes große Lösungswort,
Er, der Christen Fels und Hort,
Das von Navarino's Strande
Furchtbar tönt im Flottenbrande!

Chor.

Großes, Großes ist geschehen
Gottes Will' ist klar zu sehen!

Ist es Englands Flottenmacht?
Ist es Auslands Riesenkraft?
Ist es der Franzosen Kunst?
Oder ist es Gnad' und Günst?
Wie hat christlich sich verbunden
Was vereint sich nie gefunden?

Chor.

Froh muß jeder Christ gestehen,
Nur durch Gott ist es geschehen.

Schnell erbleicht des Halbmonds Schein
 Wenn der Christenglaube rein
 Von der eig'nen, ird'schen Lust
 Gott sich weihet mit treuer Brust,
 Hellas Söhne zu befreien
 Gott wird schönen Sieg verleihen.

Chor.

Preisest Gott, der sie befreite,
 Preist den Bund, der Gott sich weihete.

Mit Verwundrung sieht die Welt,
 Die sich nur aus Ird'sche hält,
 Wie die dreifach starken Reichen,
 Wie der türk'schen Brander Draüen
 Vor dem Bruderband der Christen
 Weichen muß! sich selbst vernichten!

Chor.

Muthig stehen, im Rauch und Dampfe,
 Christenhelden treu im Kampfe.

Schaut! auf Navarinos Höhen
 Die vereinten Fahnen weh'n
 Und der Türken wilde Schaar
 Die des Delbaums Schrecken war,
 Fleh't um Gnad'. Der Christen Leben
 Wird in Hellas sich erheben.

Chor.

Kämpfer, christlich schön verbunden,
 Haben ew'gen Ruhm gefunden.

Eile, eile hehrer Mann,
 Der das Werk vollenden kann!
 Capodistria, es schau'n
 Alle Christen mit Vertraun
 Nun auf dich! daß durch die siege
 Christ'ner Weisheit, Christenliebe.

Chor.

Die vereinten Christen flehen:
 Heil'ger Gott, laß dies geschehen.

2.

Ernst Schimmelmänn.

Am 9ten Februar 1831.

Wie Lerchen singend aufwärts streben,
 Wenn Frühlings Hauche neu beleben,
 So ging dein Geist zum Himmel ein
 Beim ersten Frühlings Sonnenschein.

Du hast das Beste dir erkohren!
 Wir aber, haben viel verloren!
 Des reinsten Herzens milde Kraft
 In dir bewährt, als höh're Macht!

Ja, Kindes Einfalt, Jugendfeuer
 Vereinigten sich nie getreuer
 Mit Männer Tiefblick. Milder Greis!
 So edel, daß er's selbst nicht weiß.

Du wardst durch Liebe mit der Erde
 Vereint. Ein heil'ger Seraph werde —
 Rief Gott! Dein letzter, schöner Blick
 Enthüllt' dein ganz Gemüth — dein Glück.

Die reinen Herzen werden schauen
 Das Antlitz Gottes! gläubig bauen
 Wir unsre Hoffnung auf dies Wort!
 Nun schaust du Gott, er war dein Hort.

3.

Das Land der Lebenden.

(Nach Grundtvig.)

O liebliches Land,
 Wo Dornen nicht stechen, wo Zeit nicht verschwand,
 Wo Gras nie verdorrt, und Blumen stets blühen,
 Wo Frühling und Herbst, wo die Frucht und das Grün,
 Wo Morgen und Abend mit Mittag's Glanz
 Sie einigt zum Kranz.

Goldseliges Land,
 Wo Thränen nicht fallen, wo Freude bestand,
 Wo Blüthen stets duften, der Vogel nie stirbt,
 Wo ewiges Glück nur erfreut, nie verdirbt,
 Wo lieblich der Weg bis zum Ende stets war
 Für's schneeweisse Haar!

Verheißenes Land!

Dem Morgen des Lebens schon warst du bekannt,
 Die Kindlein erblicken dich lieblich und schön,
 In Wäldern, in Fluren, in Thälern auf Höh'n,
 Am Blümchen erfreut, sich die kindliche Brust
 Mit himmlischer Luft!

O flüchtiger Traum,

Vom ewigen Glücke im irdischen Raum,
 Vom Tempel der Freude, im thränendem Thal,
 Von himmlischen Leben, bei irdischer Qual,
 Ein Dunst ist den Meisten, der eilend verschwand
 Der Lebenden Land!

O täuschender Traum!

Am Strome des Lebens, ein glänzender Schaum,
 Vergeblich der Barde, mit Schrift und mit Wort
 Erstrebt dich zu fesseln am irdischem Ort,
 Gelingt ihm das Traumbild, verwundet der Schmerz
 Das kindliche Herz!

Enzückernder Traum,

Von Himmel-Juwelen im irdischen Raum,
 Du täuschest das Herz, das vergebens sich sehnt,
 Im Traumbild die Wahrheit bald sucht und bald wähnt,
 Für ewig erklärt — was wie Stunde und Jahr
 Jetzt ist — und bald war!

O göttliche Hand!

Die Erde und Himmel so liebend verband,
 Es neigt sich vom Himmel dein Finger hinab,
 Und rühret mein Auge, — sanft heißet der Stab;
 Mein Auge eröffnet, was fern hin ergraut —
 Die Ewigkeit — schaut!

O Name des Herrn,

Wie liebend umarmst du, was nah' ist und fern;
 Daß Geist sich in göttlicher Reinheit mit Staub
 Verbindet; Erstorb'nes sich schmücket mit Laub!
 Ich beuge zur Erde mich tief in dem Sand,
 Wo Gott mich doch fand!

O heilender Quell,

Wie glänzt nach der Taufe das Leben so hell!
 Das Tode verschwindet, zum Leben erstehet
 Was wiedergeboren den Himmels-Beg geht,
 Kein Leben hat je — der Gedanke an sich —
 Er lebt erst durch dich!

O gläubige Kraft,

Die über den Abgrund die Brücke erschafft,
 Die Heimath der Todten, der Lebenden Land
 Verbindend, im jeglichen Kampfe bestand;
 Nimm Wohnung im Herzen, von Demuth umfaßt
 Du göttlicher Gast!

D hoffender Geist,
 Der Wiedergeborenen Zwilling jetzt heißt,
 Dem Wanderer hast viel du auf Erden beschert,
 Durch Kirche und Predigt das Gute vermehrt;
 Dir dank' ich, denn Freude im Auge besteht,
 Wenn Hoffnung vergeht!

D liebendes Herz,
 Du Quelle der Ruh' und der Kräfte im Schmerz.
 Nur Gott ist die Liebe, das Leben erwacht,
 Wo göttlicher Odem die Liebe erschafft;
 Der Tod sei verschlungen, dein Reich komm' herbei
 Und mache uns frei!

D Vater so hold!
 Du liebst nicht das Hohe, die Pracht und das Gold,
 Nur Demuth des Herzens, die Jesum umschlingt
 Den Mittler erkennt, und zum Göttlichen dringt;
 Ein Fünkchen von Liebe für Dich und den Sohn
 Erreicht deinen Thron!

D Christenthums Kraft,
 Die mehr als die Weisheit im Herzen erschafft
 Was ahnend wir schauen im ird'schen Gewand,
 Es lebt doch in uns, ist dem Herzen bekannt.
 Es hat ja der Vater, — sein Wort ist uns wehrt,
 Uns Alles beschert!

Beglückender Geist,
 Der Liebe dem Haß' und dem Spott nur erweist,
 Oh sei unser Leben, oh sei unser Kraft,
 Die Riesenverwandten in Zwergen erschafft,
 In irdischer Hütte lebt Gottheit in mir,
 In Gott leben wir.

O herrliches Loos,
 Dem Tode entronnen, im göttlichen Schoos!
 Wo Alles was lebte, vom neuen ersteht,
 Wo Alles, was sank, wieder himmelwärts geht,
 Wo Jesus, der Gottmensch, der Alles vereint,
 Im Herzen mir scheint!

II.

Enkeltte Steder af Kongeriget Norges Grundlov, og
 Holsteins Udkast til en Constitution for Norge —
 til Sammenligning.

Norges Grundlov.

§ 3.

Den udøvende Magt er
 hos Kongen.

§ 6.

Arvesølgen er lineal og
 agnatisk, saaledes, som den
 findes bestemt i den antagne
 Successions=Ordnng.

§ 12.

Kongen vælger selv et
 Raad af norske Borgere,
 som ikke ere yngre end 30
 Aar. Dette Raad skal i
 det mindste bestaae af en
 Statsminister og 7 andre
 Medlemmer.

Holsteins Udkast.

Første Hovedafdeling
 af Udkastet.

B. Om den executive Magt.

§ 1.

Den executive Magt maae
 hvile, fast grundet i Kon-
 gens Haand. Det er det
 meest naturlige og meest
 hensigtsmæssige.

l. e. For at Regentens
 Magt ei skal kunne være
 tvivlsom, bør han være Ar-
 vesølgen, efter en uforan-
 derlig Arvelov.

§ 3.

c) Til sin Beileidning skal
 Regenten holde et Stats-
 raad, som han selv udnæv-
 ner — og hvori alle vig-
 tige Forhandlinger, betræf-
 fende Administrationen, bør
 forhandles.

§ 20.

Kongen har Ret til, i Statsraadet at benaade Forbrydere, efterat Høiesterets Dom er falden og dens Betænkning iudhentet.

§ 21.

Kongen vælger og beffikfer, efterat have hørt sit norske Statsraad, alle civile, geistlige og militaire Embedsmænd.

§ 23.

Kongen kan meddele Ordner, til hvem han for godt befinder.

§ 26.

Kongen har Ret til, at sammenkalde Tropper, begynde Krig og slutte Fred, indgaae og ophæve Forbund, sende og modtage Gesandter.

§ 2.

n) „Med Hensyn til den executive Magt overdrages Kongen droit de grace, Ret til at formindske Straffelovenes Strengthed ved deres Anvendelse paa det enkelte Individuum.“

§ 2.

k) „Alle Embedsmænd, saavel civile, som militaire og geistlige, udnævnes allene af Kongen.“

§ 2.

h) Kongen bør være berettiget til, at udmærke Statsborgeren ved Rang eller Ordner.

§ 2.

l. m) Kongen har Ret til, at opbyde Statens Forsvarskræfter, til Lands og Bands. Han allene kan erklære Krig og slutte Fred, indgaae Alliance med fremmede Magter, samt udnævne Gesandter, Consuler og Underhandlere i fremmede Stater.

§ 49.

Folket udøver den lovgivende Magt ved Storthinget, der bestaaer af to Afdelinger, et Lagthing og et Odelsthing.

§ 50.

Stemmeberettigede ere kun de norske Borgere, som have fyldt 25 Aar, have været boefat i Landet i 5 Aar og opholde sig der og enten

a) ere, eller have været Embedsmænd;

b) paa Landet eie, eller paa længere Tid end 5 Aar have bygget matriculeret Jord.

c) Ere Kjøbstædborgere, eller i Kjøbstad eller Lædested eie Gaard eller Grund, hvis Værdie i det mindste er 300 Rbdlr. S. B.

§ 61.

Ingen kan vælges til Repræsentant, med mindre han er 30 Aar gammel og har i 10 Aar opholdt sig i Riget.

A. Om den lovgivende Magt.

§ 2.

En Forsamling af Folkets Repræsentanter maae udgjøre den lovgivende Magt.

§ 3.

Skal Folkets Repræsentanter vælges, saa maae Valgretten paa det tydeligste være bestemt. Skal den være sikket for Angreb og Tvist, maae den være forenet med den Rettighed, som af Alle holdes meest hellig og usøfrænkkelig — Eiendomsretten. Enhver, der har fast urørlig Eiendom — er myndig — activ Borger og har boet 3 Aar i Districtet, har Ret til at vælge, ligemeget om Eiendommen er stor eller liden.

§ 3.

Til at kunne vælges bør, foruden den Fordring at være activ Borger endnu følgende tilføies:

a) en Alder af 30 Aar, der først garanterer Modens

§ 76.

Enhver Lov skal først foreslaaes paa Odelsthinget, enten af dets egne Medlemmer eller af Regjeringen ved en Statsraad. Et Forslag der antaget, sendes det til Lagthinget, som enten bifalder eller forkaster det, og, i sidste Tilfælde sender det tilbage med tilføiede Anmærkninger. Disse tages i Overveielse af Odelsthinget, som enten henlægger Lovforslaget eller atter sender det til Lagthinget, med eller uden Forandring. Naar et Forslag fra Odelsthinget to Gange har været Lagthinget forelagt, og anden Gang derfra er tilbagesendt med Afslag, træder hele Stortinget sammen og med $\frac{2}{3}$ Deel af dets Stem-

hed til at overveie saa vigtige Ting.

b) Et uafbrudt Ophold i Landet af i det mindste 3 Aar, uden hvilket ei tilstrækkelig Sagkundskab er at vente.

§ 5.

Vil man dele den lovgivende Magt i tvende Forsamlinger, da kan dette efter de rette Begreber om Folkfriheden neppe skee paa anden Maade, end at Folkeraadet selv vælger de klyndeste af deres Medlemmer til at udgjøre et Lovkammer, som burde have en forkastende Stemme med Hensyn til de af Folkeraadet foreløbigen tagne Bestemmelser, og saaledes suspendere deres Udførelse, indtil de, efter nærmere Deliberation, mellem Lovkammeret og Folkeraadet, enten bleve ganske ophævede eller definitivt antagne til Udførelse, ved Stemmesleerhed i Folkeraadet.

mer afgjøres da Forslaget. Imellem enhver saadan De- liberation maae, i det mind- ste 3 Dage hengaae.

§ 81.

Alle Love udfærdiges i det norske Sprog og i Kon- gens Navn, under Norges Riges Segl, og i følgende Udtryk: Vi K. N.: gjøre vitterligt: at Os er fore- lagt Storthingets Beslut- ning, af Dato saalydende: o. s. v.

§ 99.

Ingen maae fængsling an- holdes, uden i lovbestemt Tilfælde, og paa den ved Lovene forefrevne Maade. For ubesøiet Arrest eller ulovligt Ophold staae Bed- kommende den Fængslede til Ansvar

§ 100.

Trykkefrihed bør finde Sted. Ingen kan straffes for noget Skrift, af hvad

§ 2.

i) Alle Love og Befalun- ger bekjendtgjøres under Kongens Navn og Rigets Segl, og under en bestemt Formel, som viser, at Sa- gerne have været samtykkede af Folkeraadet, efter, paa behørig Maade, der at have været behandlede.

2den Hovedafdeling af Udkastet.

§ 5. Om den personlige Sikkerhed.

Den personlige Sikkerhed, som egentligen er Statsfor- fatningens første Formaal, maae garanteres ved ethvert Middel; og ethvert ubesøiet Angreb paa den personlige Frihed, fra den executive Magts Side, forebygges ved nøiagtige Bestemmelser.

§ 3.

Om Trykkefrihed.

For Opretholdelsen af alle borgerlige og politiske Ret-

Indhold det end maatte være, som han har ladet trykke eller udgive, med mindre han forsætliggen og aabenbart har, enten selv vlist, eller tilskyndet Andre til Ulydighed mod Lovene, Ringesagt mod Religionen, Sædelighed, eller de constitutionelle Magter, Modstand mod disses Befalinger, eller fremført falske og ærerørige Beskyldninger mod Noget. Friemodige Uttringer om Statsstyrelsen, og hvilken som helst anden Gjenstand, ere Enhver tilladte.

§ 109.

Enhver Statens Borger er i Almindelighed lige forpligtet til, i en vis Tid at værne om sit Fædreland, uden Hensyn til Fødsel eller Formue. Denne Grundsæt-

tigheder er Trykkesfrieheden af yderste Bigtighed. Den hæver hver skjult Suk til en høj Køst; den er den store Skole for Folkets Opdragelse, det rette Middel til at beskytte Borgerens Rettigheder, og at forsvare den vise og retfærdige Regjeringens Forholdsregler og Foretagender. Men Enhver bør da ogsaa være ansvarlig for, hvad han skriver, og kunne drages strengt til Regnskab, efter Loven, for Overtrædelser. Trykkesfrieheden bestaaer især deri: at ingen Embedsmand, ingen Dommer er bemyndiget til, at have ringeste Kundskab om de Skrifter, som skulle trykkes, eller at gaae frem mod dem, som vare de allerede trykte og offentliggjorte.

§ 5.

Allmindelig Værnepligt hører til de naturligste Forpligtelser for Statsborgerne. Det værnepligtige og tjenstgjørende Mandskab bestemmes efter Populationen.

nings Anvendelse og de Indskrænkninger, den bør undergaae, samt hvorvidt det er tjenligt for Riget, at Værnepligten ophører med det 25de Aar, overlades til første ordentlige Storthing, efterat alle Oplysninger ere erhvervede ved en Committee.

§ 30.

I Statsraadet føres Protocol over alle de Sager, som der forhandles. Enhver, som har Sæde i Statsraadet, er pligtig til, med Friemodighed at sige sin Mening, hvilken Kongen er forbunden at høre. Men det er denne forbeholdet, at fatte Beslutningen, efter sit eget Dømmeme. Finder noget Medlem af Statsraadet, at Kongens Beslutning er stridende mod Statsformen eller Rigets Love, eller øiensynligen er skadelig for Riget, er det Pligt, at gjøre kraftige Forestillinger derimod, samt at tilføie sin Me-

ei Constitutionen strax tager de nærmere Bestemmelser herom, maatte dette dog skee senere ved Folkeraadet.

A. § 4.

Da den lovgivende Magt skal holde Rigevægten mod den executive, tilkommer det samme ogsaa at vaage over, at den executive Magt ei overskrider de ved Constitutionen den satte Grændser, og dernæst at drage enhver Embedsmand — fra Ministeren til Statens ringeste Tjener — til Ansvar for Overtrædelse af de constitutionelle Lovbestemmelser, enten dette er skeet: ved Raad eller Daad. Tiltalen fin-

ning i Protocollen. Den, der ikke saaledes har protesteret, anses, at have været enig med Kongen, og er ansvarlig derfor, og kan af Odelstthinget sættes under Tiltale for Rigsrettten.

der Sted, ved de dertil bestemte Domstole.

III.

Bed Holsteins Sølvbryllup
den 4de Mai 1833.

Mel. Du Flet af Jord, hvor Livets Stemme.

Hvor let med Sang sig Fuglen svinger
Fra Videsslet i høien Sky,
Hvor Maien lys paa Green udspringer,
Kjærminden blaaner i dens Ly:
I Søllands gamle Bøge-Skove
Fuldningen Borg med Wren stod,
Hvor Dannished paa Tro og Love
Var herlig stædt og fæsted' Rod.

En bedre Fugl end den i Skoven
Sig her nedlod og spang i Sky,
Og under bedre Dugg fra Oven
Blev Stammen høi og skjød paa Ny,
Og Blomster bedre værd at binde
Med Perlesnor i Mindekrands,
De blaaned' yndefuldt derinde,
Som Dyder smaae i Himmelglands.

Nu ikke meer vi har den Glæde,
At møde tit det skjønne Syn
Af Christendom paa Herre-Sæde
Og Dal-Blik under Bjerge-Bryu,

Saa under Regn og Dugg fra Oven
 Er Bøge-Stammen lysgrøn
 Nu tit den feireste i Skoven,
 Og Fuglesang den bedste Bøn!

Men Fromhed gif. dog ei til Grunde
 Og uden Trøst er ei vor Sorg;
 Thi hist og her i Bøgelunde
 Sig hæver dog endnu en Borg,
 Hvor Maaten i de dunkle Sale
 Er yndig fremfor den i Bang,
 Og meer end Slag af Rattergale
 Er Aftenpsalmens dybe Klang.

Og Holsten-Borg er En af Disje,
 Er, til sin Ære, af de Faa,
 Hvor end man har den Tro: det Visse
 Er kun hvad evig kan bestaae,
 Og holder sig, som Klogskab byder,
 Da til det Visse fremfor Alt:
 Til Naadens Dyb og christne Dyder,
 Til Høihed under lav Gestalt.

Man skatter da, hvad end der skrives,
 Tilgavns den dyrebare Tid,
 Som alt for god til at fordrives,
 Som værd at nyttes ret med Flid:

Man planter da og vander troelig
 Hvad evig høstes Frugter af,
 Lad komme seent, man siger roelig,
 Naar kun det blomstrer paa vor Grav!

I Tideus Løb da og oprinder
 For Edlinger en Høitidsdag,
 Da Jorden blaaner af Kjærminder,
 Og Bøgen toner Brude=Flag:
 En Dag, som den Sølvbryllups=Morgen,
 Vi byde rørt velkommen her,
 Med Glædesbud til Holsten=Borgen
 Med Krands for stille Herrefærd.

Ja rørt vi byde den velkommen,
 Med Mindet om fuldmangen Daad,
 Udsprunget klart af Christendommen,
 Nu under Smil, nu under Graad,
 Og lydt vi bede: Gud velsigne
 Den Adel=Stamme i vor Skov,
 Saa Grenene maa Roden ligne
 Og sprede vidt dens gode Lov!

Ja Aegtepar i Adelskjæde
 Alt gjennem fem og tyve Aar!
 Hver Daad forrente sig i Glæde,
 Hvormed I lindred' bange Aar!

Det vore hved I planted' troelig,
 Som Pilen sat ved Bakkens Rand,
 Og blomstre, naar I slumre roelig
 Som Hjerteskud i Livets Land!

Hver Bøn, I sendte til det Heie,
 Gjenlyde sødt i Psalme=Stil,
 Hver ædel Taare i Jert Die
 Forklares til et Engle=Smil!
 Og, tækkes det den ene Bise,
 Da, gib om fem og tyve Aar,
 I Løvspring Eder Sangen prise,
 Med Brudekrands om selvgraa Haar!

Grundtrig.

IV.

† † †

Bed Holsteins Jordefærd

den 27de Mai 1836. *)

Mel. Sjertelig mig nu længes.

Sor Ligtalen.

Her mødes alle Veie,
 Paa Gravens bratte Rand,
 Her er vort sidste Leie
 I Styggers mørke Land!
 Her synke alle Hænder!
 Her visner hver en Krands!
 Her samles Muldets Frænder!
 Her jordes Støvets Glands!

Af, naar da synke Hænder,
 Hvis Daad var Ære værd,
 Hvor Levnets-Løbet ender
 Sig med en Jordefærd;
 Af, da vi maae vel klage,
 Begræde Støvets Raar,
 Om end den Uedles Dage
 Forsøvede hans Haar!

*) Afjungen i Holsteinberg Kirke førstemiig af 30 Skole-
 lærere.

Ja, blomstred' for de Døde
 Ei Haab paa Gravens Rand,
 Og straaled' Morgen-Røde
 Ei did fra Livets Land,
 Da maatte lydt vi græde,
 Hver Gang vi skulde saa,
 Som nu til Jorden stæde
 En Udling af de Faa!

Men Han, til Hvem alt spæde
 Vi bares i vor Daab,
 Forbød vor Samfunds-Rjæde
 At sørge uden Haab;
 Hvor, til Gud Faders Ære
 Bor Frelser høit opfoer,
 Der skal hans Tjener være
 Med ham en Herre stor!

O derfor gjennem Taaren
 Udbryder Glædes=Smil,
 Hvor Støvet kun paa Baaren
 Nedfank for Dødens Pil,
 Da han holdt op at græde,
 Som var vor Frelser tro,
 Gik til sin Frelser's Glæde,
 At smage Guddoms No!

Efter Tigtalen.

Lad da kun Jorden dølg
 Hvad ei var reent og let,
 Til Aanden did at følge
 Hvor Naade gaaer for Ret!
 Engang naar det mon kime,
 Til Bindse, høit i Chor,
 Da slaaer og Naadens Time
 For Støvet under Jord!

Han som vor Skabning kjender,
 Og kommer Støv ihu,
 De gamle Almagts Hænder
 Uvækket har endnu;
 Opfylde vil saa trolig
 Han sit det gode Ord,
 Forny til Aande-Bolig
 Med Glands den sjunkne Jord!

Saa smile da hvert Die
 Selv gjennem Taare-Sky,
 Som skinner i det Høie
 Det store Morgen-Gry!
 Saa folde fromt sig Hænder
 I Jesu Christi Navn,
 For Støvet's Bei sig ender
 I Herlighedens Favn!

Grundtvig

V.

**Noogle Efterretninger om den holsteinske Familie,
samt dens Stamtavle fra Storcountsler Ulrich
Adolph v. Holstein — efter Optegnelser i
Grevskabet Holsteinborgs Archiver.**

Hanno Holstein fulgte Hendrik Løve i Krigen mod Dbotriterne; kom fra Westphalen og drog til Mecklenborg 1163. Hans Efterkommere boede paa flere Godser, i Nærheden af Wismar, især paa Ankershagen.

Henning v. Holstein paa Ankershagen 1518 pantsatte flere Godser og førte Processer med Klostret Broda; var gift med Catharina v. Waugeln.

Hans Sou var Hendrik v. Holstein gift med Isabella v. Stockhausen; hans Søn igjen Hans v. Holstein, Commandant i Stargard, gift med Margrethe v. Bülow af Huset Wedendorp; hans Søn atter Ulrich Adolph v. Holstein, der kjøbte Godset Buchholz og døde 1639. Af hans Søner var den 3die Adam Christoffer v. Holstein — fød 1631 — Oberst i dansk Tjeneste; giftede sig 1663 med Catharina v. Rewentlau, en Datter af Ditlef v. Rewentlau paa Futterkamp, der blev Moder til 16 Børn. Han solgte Buchholz og døde 1690.

Med ham er den holsteinske Familie, efter al Sandsynlighed, kommen til Danmark; thi Sønnen Ulrich Adolph v. Holstein, fød den 14de April 1664 blev den første Lehnsgreve til Holsteinborg. Han blev gift den 24de

December 1700 med Christina Sophia v. Rewentlau; samme Aar Baron og Herre til Fiurendal, Geheimeraad og Amtmand i Flensborg. Den 1ste Januar 1708 ophøiedes han i Grevestanden og efterat Godsene Troholm og Snedinge vare tilkjøbte, erigeredes Grevskabet Holsteinborg, der saaledes oprindeligen bestaaer af disse Godsfer og Baroniet Fiurendal. 1712 blev han Storcantøler; 1722 Patron for Kjøbenhavns Universitet; døde 1737 den 21de August; iøvrigt cfr. Stamtavlen.

VI. S T A M M T A V L E B.

Ulrich Adolph v. Holstein,

Greve af Holsteinborg, Ridder af Elephantordenen, kongelig dansk Storcantsler, fød paa Futterkamp i Holstien d. 14de April 1664, formælet d. 24de December 1700, død d. 23de August 1737.

Gemalinde **Christina Sophia**, Grevinde af Rewentlau, fød i Haderslev d. 30te Dec- tober 1672, død d. 27de Juni 1757, havde i første Ægteskab været formælet med Herr **Nicolaus Frys**, Greve til Frysensborg, der døde 1699.

Frederica Louise,
fød d. 30te Januar 1703, formælet d. 3die December 1721, død d. 27de Juni 1763. — Gemal Herr **Joachim Brokdorff**, Ridder af Elephantordenen, kongelig dansk Geheim-Conferents- og Landraad, fød d. 18de Sep- tember 1695, død d. 14de August 1763.

Ulrica,
fød d. 17de December 1703, død 1705.

2. Friderich Conrad v. Holstein,

Greve af Holsteinborg, Ridder, kongelig dansk Geheim- ræd, Generallieutenant af Kavalleriet og Kammerherre, fød d. 25de December 1704, formælet d. 22de Juni 1729, død den 2den November 1749.
Gemalinde **Lucia Henriette v. Blome af Huset Farve og Neversdorff**, fød d. 26de Juli 1713, død d. 16de Au- gust 1772.

Adam Christoph,
Greve af Holstein, fød d. 24de Mars 1706, kongelig Amtmand i Flensborg, døde i Paris d. 2de Mai 1728.

Christian Pilleu,
Greve af Holstein, Ridder, kongelig dansk Geheim- Conferentsraad og Amtmand i Flensborg, fød d. 6te Mars 1707, formælet d. 2de October 1729, død d. 20de Mai 1760. — Gemalinde **Catharina Elisabeth v. Holstein**, fød 20de April 1711, død d. 8de Mars 1750.

Ulrich Adolph,
Greve af Holstein, fød d. 12te Mars 1708, død 1709.

Henriette Elisabeth,
Grevinde af Holstein, fød i Kiel d. 6te Juni 1732, død 1743.

Christian Friderich,
Greve af Holstein, fød i Kjøbenhavn d. 8de November 1733, død 1743.

Ulrich Heinrich,
Greve af Holstein, fød paa Farve d. 1ste Mars 1737, død d. 17de Febr. 1743.

Christoph Conrad,
Greve af Holstein, fød paa Farve d. 8de Mai 1739, død i Genf d. 12te Dec- tober 1759.

Christine Sophie,
Grevinde af Holstein, fød paa Farve d. 28de Novbr. 1740, formælet første Gang d. 8de Juli 1757, død d. 16de Mars 1772. — Første Gemal Herr **Adolph Friderich**, Greve af Castell-Remlingen, fød d. 21de Jan. 1735, død i Hamborg 1762. Efter hendes Død blev hun anden Gang formælet d. 31te Au- gust 1769 med Kammerherre og General-Adjutant **Custav Gott- hard v. Blücher**, fød d. 3die Juni 1737, død i Kjøbenhavn 1809.

Eay Joachim,
Greve af Holstein, fød d. 21de Mars 1742, død i Genf d. 9de Febr. 1760.

Ulrich Adolph,
Greve af Holstein, fød i Haderslev d. 27de Mai 1743, død d. 15de April 1745.

Elisabeth Frederica Louise,
Grevinde af Holstein, fød d. 10de Juni 1744, død i Prees.

Lucia Charlotte Amalia,
Grevinde af Holstein, fød d. 27de August 1746, for- mælet d. 16de Juli 1762, Gemal Herr **Christoph v. Blome** til Hagen og Doversdorff, fød d. 16de Februar 1741.

3. Heinrich v. Holstein,

Greve af Holsteinborg, fød paa Farve d. 28de September 1748, formælet d. 22de September 1781, død d. 27de Juli 1796.
Gemalinde **Frederica Christiane**, Grevinde af Rankau af Huset Bret- tenburg, fød d. 4de October 1762, død d. 17de November 1831.

Ulrich Adolph,
Greve af Holstein, kgl. dansk Kammerherre, fød i Flensborg d. 4de Febr. 1731, formælet 1763. — Ge- malinde **Wolfgang v. Buchwald af Hu- set Johannstorff**.

Adam Christoph,
Greve af Holstein, fød d. 8de April 1733, død d. 2de April f. A.

Christina Sophia,
Grevinde af Holstein, fød d. 2de November 1735 i Flensborg, formælet 1751 med Herr **Friderich v. Kumsbr** til Wiergaard, kongl. dansk Landraad.

Emilie Charlotte Louise,
Grevinde af Holstein, fød i Flensborg d. 24de April 1737, formælet 1762 med **Herr v. der Osten**, kongl. dansk Oberst- lieutenant.

Hans Joachim,
Greve af Holstein, kgl. dansk Kammerjunker, fød i Flensborg den 2den Juni 1741, død i Selmstedt f. Januar 1758.

Frederica Louise,
Grevinde af Holstein, fød i Flensborg den 10de November 1743, død 1750.

Frederica Louise Sophie,
Grevinde af Holstein, fød d. 27de Juni 1783.

4. Friderich Adolph v. Holstein,

Greve af Holsteinborg, fød d. 18de October 1784, Kam- merherre, Ridder af Dannebrog, formælet d. 4de Mai 1808 med **Wilhelmine Julie**, Grevinde af Rewentlau til Brabe-Trolleborg, fød d. 30te Juli 1788. — Han døde d. 21de Mai 1836.

Christoph Heinrich,

Greve af Holstein, fød d. 18de December 1786, Herre til Water-Neversdorff og Gaaris i Holstien, Hofjæger- mester, Ridder af Dannebrog; formælet d. 2de Mai 1817 med **Mathilde**, Grevinde af Rankau-Rastorff, død d. 6te October 1835. — Han døde d. 21de No- vember 1842.

Andreas Gustav,

Greve af Holstein, Hofjægermester, fød d. 5te Juni 1791, død i Wien d. 17de Mars 1835. — Formælet 1) med **Joä v. Wingleben**; 2) med **Barbara**, Baronesse af Fronay, død 1832.

5. Ludvig Heinrich Carl Herman v. Holstein,

Greve af Holsteinborg, er fød d. 18de Juli 1815, Hofjægermester.

Christian Johannes Ernst,
Greve af Holstein, er fød d. 31te December 1826.

Emilie,
fød d. 5te Juli 1822, død 1837.

Conrad Adolph August,
fød d. 19de December 1825.

Carl Herman August,
fød d. 21de Januar 1829.

Anna Louise Agnes,
fød d. 12te April 1833.

Maria Hedenig Christiane,
fød d. 11te September 1813, formælet med **Grey Gustav Bernstorff** i Oldenburg 1838.

Isidore Conradine Louise Mathilde,
fød d. 27de Juli 1816.

Chelka Wilhelmine Frederiche Louise,
fød d. 20de August 1819.

Ines Rosalie Alexandrine Wilhelmine,
(af det Ægteskab)
fød d. 15de Juli 1828, død d. 2den Mai 1843.

Trykfeil og Rettelser.

Side 11. L. 7, *fin* læs: *sin*.

— 33. L. 10, *Driftsmaade* læs: *Driftsmaade*.

— 113. L. 13, *Tal* læs: *Tab*.

